ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «АСОЦІАЦІЯ ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ»

ПОГОДЖЕНО:
Комунальний заклад «Регіональний ландшафтний парк «Ялівщина» Чернігівської обласної ради

В.о. Директора Комунального закладу «Регіональний ландшафтний парк «Ялівщина» Чернігівської обласної ради Ясочко Н.В.
05.06.2025

ЗАТВЕРДЖЕНО:
рішення двадцять четвертої сесії Чернігівської обласної ради восьмого скликання 18 липня 2025 року № 13-24/VIII

Голова обласної ради
О. Дмитренко

ПРОЕКТ
ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО ЛАНДШАФТНОГО ПАРКУ «ЯЛІВЩИНА», ОХОРОНИ, ВІДТВОРЕННЯ ТА РЕКРЕАЦІЙНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЙОГО ПРИРОДНИХ КОМПЛЕКСІВ ТА ОБ'ЄКТІВ

Виконавчий директор
ГО "Асоціація природоохоронних територій України"

Ю.М. Возний

Київ 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....5
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ СКОРОЧЕНЬ.....8
РОЗДІЛ 1. ХАРАКТЕРИСТИКА ПАРКУ.....9
1.1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПАРК.....9
1.1.1. Відомості про місце розташування, межі, площу Парку та ділянки, що надаються Парку в постійне користування і ввійшли до його складу без вилучення у землекористувачів та землевласників.....9
1.1.2. Заінтересовані сторони.....9
1.1.3. Форма власності.....10
1.1.4. Спеціальна адміністрація.....10
1.1.5. Карти, геоінформаційні системи, супутникові та інші зображення.....10
1.1.6. Обсяги та характер виконаних проектних та вишукувальних робіт.....11
1.2. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДОВКІЛЛЯ.....11
1.2.1. Відомості про геологію/літологію, геоморфологію/орографію, гідрологію, клімат, ґрунти/субстрати.....11
1.2.2. Біогеографічний контекст.....14
1.2.3. Флора та рослинність (видове і ценотичне різноманіття та його збереження, рідкісні та зникаючі види рослин, типові та рідкісні рослинні угруповання Зеленої книги України).....15
1.2.3.1. Видове і ценотичне різноманіття та його збереження.....15
1.2.3.2. Рідкісні та зникаючі види рослин.....20
1.2.3.3. Типові та рідкісні рослинні угруповання Зеленої книги України.....23
1.2.3.4. Вплив окремих представників фауни на рослинність.....23
1.2.4. Фауна (видове різноманіття, рідкісні та зникаючі види тварин, вплив окремих представників фауни на рослинність).....24
1.2.5. Різноманіття природних середовищ (екосистеми), у тому числі рідкісних типів (за Конвенцією про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі від 19 вересня 1979 року).....30
1.2.6. Ландшафтне різноманіття.....31
1.2.7. Моніторинг довкілля.....33
1.3. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ТА КУЛЬТУРНА ІНФОРМАЦІЯ.....34
1.3.1. Відомості про історію та археологію.....34
1.3.2. Система закладів культури.....40
1.3.3. Етнографічні особливості території.....41
1.3.4. Народні промисли.....44
1.3.5. Організація та використання території в минулому.....45
1.3.6. Історія створення Парку.....46
1.3.7. Місцеві громади та населення.....48
1.3.8. Земля.....48
1.3.9. Інфраструктура та зв'язок.....51
1.3.10. Промисловість.....51
1.3.11. Побутове обслуговування та громадське харчування.....52
1.3.12. Сільське господарство.....52
1.3.13. Лісове господарство.....53
1.3.14. Охорона здоров'я.....53
1.3.15. Рибне господарство.....54
1.3.16. Рекреація і туризм.....54
1.3.17. Кліматичні та бальнеологічні ресурси.....55
1.3.18. Інформування, екологічна просвітницька діяльність, що проводиться..56

1.3.19. Наукові дослідження *61*

РОЗДІЛ 2. ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТІВ ТА ПРОБЛЕМ 62

2.1. НАЙВАЖЛИВІШІ ЦІННОСТІ ПАРКУ ТА ПРІОРИТЕТИ ЩОДО ЇХ ЗБЕРЕЖЕННЯ 62

2.1.1. Цінність біорізноманіття і пріоритети щодо його збереження *62*

2.1.2. Цінність ландшафтного різноманіття і пріоритети щодо його збереження *63*

2.1.3. Соціальні та економічні цінності і пріоритети щодо їх збереження *63*

2.1.4. Цінності для науково-дослідної діяльності і пріоритети щодо їх збереження *63*

2.1.5. Екологічні освітньо-виховні цінності і пріоритети щодо їх збереження . *64*

2.1.6. Культурні та історичні цінності і пріоритети щодо їх збереження *64*

2.1.7. Естетичні та інші цінності і пріоритети щодо їх збереження *64*

2.2. ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОЦІНКА ПРОБЛЕМ, ЩО ВИМАГАЮТЬ ВТРУЧАННЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ТИХ, ЩО ВИКЛИКАНІ ДІЯЛЬНІСТЮ ЛЮДИНИ НА ПРИЛЕГЛИХ ТЕРИТОРІЯХ, ЇХ РАНЖУВАННЯ 65

2.2.1. Житлове та промислове будівництво *65*

2.2.2. Сільське господарство та аквакультура *66*

2.2.3. Енергетика та видобувна промисловість *66*

2.2.4. Транспорт *66*

2.2.5. Використання біологічних ресурсів (вирубування лісу, полювання, збір ягід, грибів, лікарських трав, випасання тощо) *66*

2.2.6. Рекреація та туризм *66*

2.2.7. Вплив діяльності людини *66*

2.2.8. Інвазійні та інші проблемні види *67*

2.2.9. Забруднення (викиди, скиди, відходи) *68*

2.2.10. Геологічні процеси (зсуви, землетруси тощо) *68*

2.2.11. Зміни клімату і погодні умови *69*

2.2.12. Транскордонні впливи *71*

2.2.13. Інші загрози та їх ранжування *71*

2.3. АНАЛІЗ ВИКОНАННЯ ПОПЕРЕДНЬОГО ПРОЕКТУ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ 72

2.4. ОЦІНКА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ 72

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ПАРКУ НА ДЕСЯТЬ РОКІВ 81

3.1. СТРАТЕГІЧНІ ЗАВДАННЯ З РОЗВИТКУ ПАРКУ НА ДЕСЯТЬ РОКІВ 81

3.2. ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ЗОНУВАННЯ ТА РЕЖИМ ТЕРИТОРІЇ ПАРКУ 83

3.2.1. Визначення площ та меж функціональних зон Парку *83*

3.2.2. Режим охорони, відтворення та використання природних комплексів та об'єктів у межах функціональних зон *86*

РОЗДІЛ 4. П'ЯТИРІЧНИЙ ПЛАН ЗАХОДІВ 96

4.1. ОПИС ЗАПЛАНОВАНИХ ЗАХОДІВ 96

4.2. П'ЯТИРІЧНИЙ ПЛАН ЗАХОДІВ У ТАБЛИЧНІЙ ФОРМІ 115

РОЗДІЛ 5. ЗАСОБИ ТА РЕСУРСИ 128

5.1. СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ 128

5.2. ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ТА ШТАТ 128

5.3. ОБЛАДНАННЯ ТА ІНФРАСТРУКТУРА (ПЛАН ПРИДБАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТА БУДІВНИЦТВА НОВИХ І РЕМОНТУ ІСНУЮЧИХ ОБ'ЄКТІВ) 133

5.3.1. Наявна матеріальна база та інфраструктура Парку *133*

5.3.2. Адміністративно-господарські роботи з покращення умов праці, розвитку інфраструктури РЛП та зміцнення його матеріально-технічної бази *134*

5.4. МОНІТОРИНГ, ОЦІНКА І ЗВІТНІСТЬ 139
5.4.1. План моніторингу виконання Проекту організації території.....139
5.4.2. Звітування, оцінка ефективності впровадження Проекту організації території та його адаптація 141
6. ДОДАТКИ.....143
6.1. КОПІЯ РІШЕННЯ ПРО СТВОРЕННЯ ПАРКУ 143
6.2. КОПІЯ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПАРК 146
6.3. КОПІЇ ДОКУМЕНТІВ, ЩО ПОСВІДЧУЮТЬ ПРАВО НА ЗЕМЕЛЬНУ ДІЛЯНКУ ПАРКУ 157
6.4. КАРТИ, ВИКОНАНІ НА ТОПОГРАФІЧНІЙ ОСНОВІ У ЗРУЧНОМУ ДЛЯ КОРИСТУВАННЯ МАСШТАБІ (1:10000 – 1:100000).....158
6.5. ПЛАН ОХОРОНИ ТЕРИТОРІЇ ПАРКУ 159
6.6. КАРТОГРАФІЧНІ МАТЕРІАЛИ У ФОРМАТІ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ.....160
6.7. ОБҐРУНТУВАННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В МЕЖАХ ПАРКУ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ ДОПУСТИМОГО РЕКРЕАЦІЙНОГО, ЕКОЛОГО-ОСВІТНЬОГО, НАУКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ЙОГО ПРИРОДНІ КОМПЛЕКСИ 161
6.8. СПИСКИ ВИДІВ, РОСЛИННИХ УГРУПОВАНЬ ТОЩО.....171
6.9. ЛІТЕРАТУРА ТА ПОСИЛАННЯ 184
6.10. ІНШІ ДОКУМЕНТИ 188

ВСТУП

Регіональний ландшафтний парк «Ялівщина» (РЛП, Парк) був створений відповідно до рішення Чернігівської обласної ради від 28.03.2014 р. «Про створення регіонального ландшафтного парку «Ялівщина» з метою збереження та відтворення цінних природних комплексів, генофонду рослинного і тваринного світу. Згідно з рішенням Чернігівської обласної ради від 17.06.2014 р. для управління Парком, забезпечення організації еколого-освітньої, рекреаційної та господарської діяльності було створено Комунальний заклад «Регіональний ландшафтний парк «Ялівщина» Чернігівської обласної ради.

Парк розташований на території м. Чернігова Чернігівської області.

Згідно з рішенням Чернігівської обласної ради від 28.1.2020 р. № 55-25/VI «Про зміну меж об’єктів природно-заповідного фонду місцевого значення» межі Парку були частково змінені без зміни його загальної площі, яка становить 168,7 га.

У відповідності до Закону України «Про природно-заповідний фонд України» (1992 р.) регіональні ландшафтні парки є природоохоронними рекреаційними установами місцевого чи регіонального значення, що створюються з метою збереження в природному стані типових або унікальних природних комплексів та об'єктів, а також забезпечення умов для організованого відпочинку населення.

Законодавством визначені такі основні завдання регіональних ландшафтних парків:

- збереження цінних природних та історико-культурних комплексів та об’єктів;
- створення умов для ефективного туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних природних комплексів і об’єктів.
- за класифікацією природоохоронних територій за системою МСОП регіональні ландшафтні парки найбільше відповідають Категорії V «Охоронні ландшафти» (за виключенням заповідних зон РЛП). Вони виконують такі завдання:
    - ✓ збереження важливих природних та культурних ландшафтів, які характеризуються гармонійною взаємодією людини та природи;
    - ✓ збереження місць культурної спадщини;
    - ✓ розвиток рекреації і туризму; підтримка традиційного сталого природокористування у поєднанні з охороною природи.

На території охоронних ландшафтів допускається традиційна господарська діяльність, проте її форми і зміст повинні бути спрямовані на збереження ландшафтних, культурних та інших цінностей довкілля.

Згідно з Положенням про РЛП «Ялівщина», затвердженим наказом директора Департаменту екології та природних ресурсів Чернігівської обласної державної адміністрації від 30.07.2020 р. № 49, Парк створено з метою збереження осередку дикої природи, що оточена забудовами міста Чернігова, що має важливе природоохоронне, наукове, освітнє, естетичне, рекреаційне та оздоровче значення.

До основних його завдань відносяться:

- збереження цінних природних та історико-культурних комплексів та об’єктів;
- створення умов для організованого туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних природних комплексів і об’єктів;
- організація та здійснення науково-дослідних робіт, у тому числі з вивчення природних комплексів та їх змін в умовах рекреаційного використання, розроблення та впровадження наукових рекомендацій з питань охорони навколишнього природного середовища; відтворення окремих видів флори та фауни, відновлення порушених екосистем; управління та ефективного використання природних ресурсів. Організація та проведення моніторингу ландшафтного та біологічного різноманіття;
- проведення екологічної освітньо-виховної роботи.

Виконання Парком цих завдань дозволить досягти довгострокових цілей створення РЛП «Ялівщина», а саме: забезпечити збереження унікальних природних та історико-

культурних комплексів, розташованих на території великого міста, невиснажливе рекреаційне використання цієї території, створення осередку екологічної освітньо-виховної роботи.

Для досягнення мети створення Парку та його основних завдань, визначених законом України «Про природно-заповідний фонд України» та Положенням про Парк необхідним є:

- проведення науково-обґрунтованого функціонального зонування території Парку. Забезпечення збереження та відтворення цінних природних і історико-культурних комплексів і об'єктів;
- посилення охорони та захисту природних комплексів та історико-культурних об'єктів, організація моніторингу за їх станом;
- розвиток рекреаційної діяльності, регулювання антропогенного навантаження на територію РЛП, його зменшення шляхом обладнання рекреаційних ділянок, місць короткочасного відпочинку, створення і облаштування екологічних стежок та туристичних маршрутів;
- організація наукових досліджень та моніторингових робіт із залученням спеціалістів наукових установ та організацій;
- забезпечення невиснажливого використання природних ресурсів в порядку, передбаченому чинним законодавством;
- організація екологічної освітньо-виховної роботи з метою підвищення рівня самосвідомості та відповідальності за стан навколишнього середовища як серед місцевого населення, так і серед відвідувачів РЛП;
- налагодження адміністративно-господарської діяльності РЛП, спрямованої на виконання поставлених цілей і завдань.

Проект організації території, охорони, відтворення та рекреаційного використання природних комплексів та об'єктів РЛП «Ялівщина» (Проект) розроблено на підставі:

- Закону України «Про природно-заповідний фонд України» (ст. 24);
- Положення про Проект організації території регіонального ландшафтного парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів та об'єктів, затвердженого наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 06.07.2005 № 245, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 29.07.2005 за № 832/11112 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства екології та природних ресурсів від 21.08.2014 № 273 та наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів від 20.12.2021 № 843);
- рішення дев'ятнадцятої сесії шостого скликання Чернігівської обласної ради від 28.03.2014 «Про створення регіонального ландшафтного парку «Ялівщина»;
- рішення двадцятої сесії шостого скликання Чернігівської обласної ради від 17.06.2014 «Про створення комунального закладу «Регіональний ландшафтний парк «Ялівщина» Чернігівської обласної ради» та Положення комунального закладу «Регіональний ландшафтний парк «Ялівщина» Чернігівської обласної ради»;
- рішення двадцять п'ятої сесії сьомого скликання Чернігівської обласної ради від 28.10.2020 № 55-25/VII «Про зміну меж обєктів природно-заповідного фонду місцевого значення»;
- Положення про регіональний ландшафтний парк «Ялівщина», затвердженого наказом директора Департаменту екології та природних ресурсів Чернігівської обласної державної адміністрації від 30.07.2020 № 49.

Даний Проект є першим Проектом організації території РЛП «Ялівщина». Його розроблено відповідно до законодавства та вимог міжнародних договорів з метою визначення і обґрунтування заходів, які передбачається здійснити протягом п'яти років, щодо провадження природоохоронної, рекреаційної, науково-дослідної, екологічної освітньо-виховної, господарської діяльності, охорони, відтворення та використання природних комплексів та об'єктів, а також визначення та обґрунтування стратегії розвитку РЛП на десять років.

Проект є основним документом з планування та комплексного розвитку території РЛП. Матеріали Проекту використовуються при здійсненні управління Парком, плануванні фінансового забезпечення його діяльності, плануванні природоохоронних, рекреаційних, еколого-освітніх, господарських заходів та наукових досліджень на його території, як вихідні дані при розроблені іншої планувальної документації та проектів забудови навколишніх територій, програм соціально-економічного розвитку, спеціальних проектів і програм охорони навколишнього середовища, збереження культурної спадщини, схем з розвитку м. Чернігова, землевпорядкування тощо.

Розробку цього Проекту виконано працівниками АТ «Науково-виробничий комплекс «Курс» за консультативної участі співробітників КЗ «РЛП «Ялівщина» та Департаменту екології та природних ресурсів Чернігівської ОДА, робочої групи з функціонування та розвитку комунального закладу «Регіональний ландшафтний парк «Ялівщина» Чернігівської обласної ради».

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ СКОРОЧЕНЬ

Бернська конвенція – Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі, 19.09.1979 р., м. Берн, Швейцарія, приєднання України згідно із Законом України від 29.10.1996 р. № 436/96-ВР

Вашингтонська конвенція – Конвенція про міжнародну торгівлю видами фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (SITES, Вашингтон, 03.03.1973 р., Україна приєдналася згідно із Законом України від 14.05.1999 № 662-XIV)

ВБУ – водно-болотне угіддя (див. Рамсарська конвенція)

в т. ч. – в тому числі

га – гектар

ГІС – географічна інформаційна система

грн. – гривня

див. - дивись

ЄЧС – Європейський червоний список тварин і рослин, що знаходяться під загрозою зникнення у світовому масштабі

КЗ «РЛП «Ялівщина» - комунальний заклад «Регіональний ландшафтний парк «Ялівщина»

КМУ – Кабінет Міністрів України

км – кілометр

м – метр

м. - місто

Мінприроди – Міністерство охорони навколишнього природного середовища, Міністерство екології та природних ресурсів України

Мінекоенерго – Міністерство енергетики та захисту довкілля

Міндовкілля – Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України

МСОП – Міжнародний союз охорони природи

НТР- науково-технічна рада

од. – одиниць

ОДА – обласна державна адміністрація

ПЗФ – природно-заповідний фонд

Проект землеустрою - Проект землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду – регіонального ландшафтного парку «Ялівщина» (код КВЦПЗ 04.11) площею 168,7054 га, розташованого в м. Чернігові в адміністративних межах Чернігівської міської ради, 2020 р., ПП «ДЕСНА-ЕКСПЕРТ – М»

Проект, Проект організації території – Проект організації території регіонального ландшафтного парку «Ялівщина», охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів та об’єктів

РБД «Зеленбуд» - Ремонтно будівельна ділянка «Зеленбуд»

Регіональний (обласний) «червоний» список видів рослин, РЧС – Перелік регіонально рідкісних судинних рослин Чернігівської області, які не занесені до Червоної книги України, затверджений рішенням дванадцятої сесії обласної ради сьомого скликання 28 березня 2018 року № 32-12/VII

Рамсарська конвенція - Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення головним чином як середовище існування водоплавних птахів, 02 лютого 1971 року, м. Рамсар, Іран, визнання України учасницею Конвенції згідно із законом України від 29.10.1996 р. № 437/96-ВР

РЛП, Парк – регіональний ландшафтний Парк «Ялівщина»

с. – сторінка

СДО – служба державної охорони

тис. – тисяча

Угода про збереження кажанів в Європі – прийнята в Лондоні 04.12.1991 р., Україна приєдналася згідно із Законом України від 14.05.1999 р. № 663-XIV

ЧКУ – Червона книга України

чол. – чоловік

шт. – штука

^{o}C – градус шкали Цельсія

РОЗДІЛ 1. ХАРАКТЕРИСТИКА ПАРКУ

1.1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПАРК

1.1.1. Відомості про місце розташування, межі, площу Парку та ділянки, що надаються Парку в постійне користування і ввійшли до його складу без вилучення у землекористувачів та землевласників

РЛП «Ялівщина» розташований в північній частині міста Чернігів на березі річки Стрижень в адміністративних межах Чернігівської міської ради.

Згідно з рішенням про створення РЛП площа Парку становить 168,7га, згідно з Проектом землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду – регіонального ландшафтного парку «Ялівщина»(2020р.,ПП«ДЕСНА-ЕКСПЕРТ–М») – 168,7054 га. Межі земельної ділянки перенесені в натуру і закріплені тимчасовими межовими знаками у вигляді дерев'яних стовпчиків діаметром 20 см та довжиною 1 м.

Парк створено за рахунок земель запасу комунальної власності Чернігівської міської ради без їх вилучення.

Земельна ділянка РЛП межує (за даними Проекту землеустрою):

- із Півночі: землі загального користування, землі запасу Чернігівської міської ради, с/т «Роднічок», с/т «Ветеран»;
- із Заходу: землі загального користування, землі запасу Чернігівської міської ради, с/т «Авіатор», КП «Чернігівбудінвест» Чернігівської міської ради, авто кооператив № 24, ТОВ «Альянс міжрегіонального співробітництва», ПП «Вимпел»;
- із Півдня: землі загального користування;
- зі Сходу: землі запасу Чернігівської міської ради, землі загального користування, авто кооператив № 45, КЛПЗ Чернігівська міська лікарня № 3, Чернігівська міська лікарня № 2 Чернігівської міської ради, ТОВ «Смена».

РЛП забезпечує збереження в природному стані лісових комплексів та об’єктів лівобережної частини заплави, притерасової, терасової і плакорної ділянок річки Стрижень та створює умови для еколого-збалансованої рекреації на цій території і проведення екологічної освітньо-виховної роботи. Територія Парку відіграє значну роль в підтриманні стабільності екосередовища м. Чернігова та виконує такі важливі функції як: консерваційну (збереження природних екосистем з метою підтримання біогеоценотичної гетерогенності та біологічної різноманітності в природі); біогенетичну (збереження природних екологічних умов для підтримання біогенетичного потенціалу органічного світу); екологічно-інформаційну (РЛП є своєрідною екологічною лабораторією з властивою їй інформацією про хід природних та антропогенних процесів); науково-дослідну; захисну; економічну (відтворення відновних природних ресурсів та сприяння міграції флори і фауни у господарські системи); соціальну (сприяння оздоровленню населення). Поруч з прямими функціями РЛП має і важливе непряме призначення – природопізнавальне, культурно-просвітницьке, дидактичне, ландшафтно-естетичне.

Відповідно до рішення Чернігівської обласної ради від 23.02.2017 № 18-8/VII «Про затвердження Регіональної схеми екологічної мережі Чернігівській області» територія РЛП «Ялівщина» відноситься до ключових територій екологічної мережі Чернігівської області (серійний номер 25-к/м-І-ЧР) (Екологічний паспорт Чернігівської області, 2020).

Парк підпорядкований Комунальному закладу «Регіональний ландшафтний парк «Ялівщина» Чернігіцвської обласної ради (далі – КЗ «РЛП «Ялівщина»).

Юридична адреса КЗ «РЛП «Ялівщина»: 14000, м. Чернігів, Проспект Миру, 43.

1.1.2. Заінтересовані сторони

Заінтересованими сторонами по відношенню до РЛП «Ялівщина» виступають:

- державні органи управління в галузі охорони навколишнього природного середовища (Міндовкілля, Чернігівська облдержадміністрація) та спеціально уповноважені органи охорони культурної спадщини (Мінкультури, Чернігівська облдержадміністрація, виконавчий орган Чернігівської міської ради);
- органи місцевої влади та місцевого самоврядування;
- Національний університет «Чернігівський колегіум» ім. Т.Г. Шевченка – науковий куратор РЛП;
- установи НАН України (Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного, Інститут зоології ім. І.І. Шмальгаузена та ін.);
- наукові та навчальні заклади України;
- установи природно-заповідного фонду України;
- профільні громадські організації (екологічні та щодо охорони й збереження пам'яток та об'єктів культурної спадщини);
- територіальні громади сіл, селищ, міст Чернігівської області;
- заклади освіти, зокрема позашкільної (обласний еколого-натуралістичний центр, місцеві ЗОШ різних ступенів тощо);
- туристичні організації національного та регіонального рівнів;
- власники пунктів тривалого відпочинку (баз відпочинку, готелів), які працюють у сфері надання послуг з відпочинку та сприяння екотуризму.

1.1.3. Форма власності

РЛП «Ялівщина» створено на землях запасу комунальної власності Чернігівської міської ради без їх вилучення. Парк є об'єктом спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст Чернігівської області.

1.1.4. Спеціальна адміністрація

Згідно з вимогами чинного законодавства (ст. 14 Закону України «Про природно-заповідний фонд України»), управління Парком здійснюється спеціальною адміністрацією.

Відповідно до Положення про РЛП «Ялівщина», затвердженого наказом директора Департаменту екології та природних ресурсів Чернігівської ОДА від 30.07.2020 № 49, спеціальною адміністрацією Парку є Комунальний заклад (КЗ) «РЛП «Ялівщина» (Положення комунального закладу «Регіональний ландшафтний парк «Ялівщина» Чернігівської обласної ради» Нова редакція, затверджене наказом Управління комунального майна Чернігівської обласної ради № 124 від 17.11.2016).

1.1.5. Карти, геоінформаційні системи, супутникові та інші зображення

У рамках Проекту надаються картосхеми меж РЛП; природних ландшафтів; рослинного покриву; місць поширення видів рослин занесених до Червоної книги України; місць поширення рідкісних типів природних середовищ (оселищ); місць поширення видів тварин занесених до Червоної книги України; функціонального зонування території РЛП з позначеними на ній межами інших територій та об'єктів природно-заповідного фонду, що розташовані на його території; розміщення історико-культурних, екологічних освітньо-виховних об'єктів, екологічних стежок та туристичних маршрутів; протипожежного впорядкування території Парку та інженерно-технічних заходів із захисту природних комплексів та об'єктів; проектного плану.

При розобробці планово-картографічних матеріалів використано геоінформаційну систему QGIS.

1.1.6. Обсяги та характер виконаних проектних та вишукувальних робіт

Роботи щодо «Розроблення Проекту організації території регіонального ландшафтного парку «Ялівщина», охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об'єктів» були проведені у 2022 році (травень-серпень).

За період розробки Проекту було виконано комплекс проектно-вишукувальних робіт, а саме:

- підготовчі і натурні (польові) та камеральні роботи, які стосуються опису природних умов та ресурсів РЛП;
- дослідження сучасного стану природних комплексів Парку;
- ландшафтний аналіз території РЛП з використанням топографічних карт;
- зібрано та опрацьовано нормативно-правову базу та регіональну наукову літературу з питань, що стосуються функціонування РЛП;
- зібрано і проаналізовано дані щодо соціально-економічної характеристики регіону розташування Парку
- проведено аналіз рекреаційних та туристичних ресурсів і рекреаційного благоустрою території;
- зібрано дані щодо наявності і стану об'єктів культурної спадщини та оцінено перспективи їх використання в туристичних цілях.

На підставі аналізу зібраних даних:

- визначено найважливіші цінності Парку, проведено оцінку факторів, які негативно впливають чи можуть впливати на його територію;
- дано оцінку системи управління Парком та запроектовано заходи з її удосконалення;
- визначено стратегічні завдання з розвитку Парку на десять років, направлені на досягнення мети створення Парку та його основних завдань;
- проведено функціональне зонування території Парку, розроблено відповідні картографічні матеріали;
- розроблено п'ятирічний план заходів щодо збереження та відтворення природних комплексів та об'єктів, їх охорони та захисту; охорони та збереження об'єктів культурної спадщини; розвитку рекреаційної діяльності та екологічної освітньо-виховної роботи; необхідності проведення наукових досліджень і спостережень за станом природного середовища; розвитку адміністративно-організаційної діяльності Парку.

1.2. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДОВКІЛЛЯ

1.2.1. Відомості про геологію/літологію, геоморфологію/орографію, гідрологію, клімат, ґрунти/субстрати

Геологія/літологія. Територія Парку належить до зони формування і розвитку природного регіону Чернігівського Полісся. Особливістю геології Чернігівського Полісся є його розміщення у межах Дніпровсько-Донецької западини. З особливостями її тектонічного розвитку, зокрема її північно-західної окраїни, пов'язані своєрідність геолого-геоморфологічної будови, характер та інтенсивність геоморфологічних процесів, значні місцеві особливості формування ґрунтово-рослинного покриву. Кристалічні породи занурені тут на значну глибину і прямо не впливають на формування зовнішніх форм рельєфу. Чернігівська опорна свердловина виявила кристалічні породи на глибині 2751-2828 м (Геология СССР, 1958).

Відклади території представлені осадовими морськими, лагунними і континентальними відкладами палеозою, мезозою та кайнозою – рифею, девону, карбону, пермі, тріасу, юри, крейди, палеогену, неогену та антропогену. У розвитку сучасних ландшафтів території беруть участь відклади харківського ярусу, піски полтавської свити та пістряві глини. Відклади харківського ярусу залягають на мергелях київського ярусу.

Антропогеновий покрив винятково різноманітний. Він представлений підморенними лесоподібними суглинками, валунними суглинками, воднольодовиковими супісками та пісками, лесоподібними суглинками, алювіальними піщаними та супіщаними відкладами, делювіальними суглинками та органогенними утвореннями.

Вирішальну роль у формуванні доантропогенових геологічних відкладів відіграли утворення харківської свити, піски полтавської свити і глини неогену, локально поширені в межах підвищених вододілів. З антропогенових відкладів найбільш поширеними є льодовикові (морена), водно-льодовикові та алювіальні. Морена у багатьох місцях розмита.

Характерною рисою грунтотвірної породи є складне перешарування валунних суглинків з водно-льодовиковими та алювіальними пісками і супісками, а також наявність «островів» лесоподібних суглинків.

Геоморфологія/орографія. Геоморфологічно (Геоморфология Украинской ССР, 1990; Рельєф України, 2010; Физико-географическое …, 1968) територія Чернігівського Полісся являє собою низовинну моренно-зандрову слабохвилясту рівнину з невеликими лесовими островами, розчленованими прохідними долинами річок, у т.ч. р. Стрижень. Територія Парку лежить уздовж лівого берега р. Стрижень і займає лівобережну частину річкової долини з частиною привододільної поверхні. Поверхня хвиляста, порізана ярками і балками. Загальний похил поверхні – зі сходу на захід. Урізноманітнюють поверхню Парку піщані пагорби моренно-льодовикового походження.

В орографічному відношенні територія Парку являє собою північно-західну окраїну Придніпровської низовини у місці її переходу в Полісько-Прип'ятську низовину. Абсолютні висоти коливаються у межах від 111 до 160 м н.р.м.; найнижчі висотні рівні Парку приурочені до узбережжя руслових ставків, створених на р. Стрижень (тут абсолютні висоти коливаються у межах 111-137 м н.р.м.; найбільші абсолютні висоти тягнуться у вигляді пагорбів з півночі на південь у центрально-східній частині території (тут абсолютні висоти збільшуються до 135-160 м (визначено за допомогою відкритих електронних ресурісв Google Earth Pro та SASPlanet). Далі на схід вся поверхня Парку від півночі до півдня знижується до 133-145 м у бік р. Замглай. Очевидно, центральна частина Парку є частиною вододілу між водозборами двох річок – Замглай та Стрижень. Таким чином, територія Парку являє собою погорбовану місцевість з найвищою центральною субмеридіональною смугою і схилами на захід до русла р. Стрижень і на схід.

У геоморфологічному відношенні територія Парку займає лівобережні заплаву та борову терасу р. Стрижень, які розбиті субширотними ярами та балками на окремі майже плоскі блоки. Таке місцеположення суттєво вплинуло на формування рослинного покриву, представленого переважно сосновими лісами, березняками, суборовими лісами, тополевими та осиковими. Також особливістю річкової долини є те, що майже вся площа її басейну, у тому числі і територія Парку, знаходиться в межах Чернігівсько-Ріпкинського лесового острова. Це проявляється в почленованості берегів (більше лівий берег) ярами, балками та зсувами.

Гідрологія. Аналіз геоморфологічних умов показав, що територія Парку тісно пов'язана з річковою долиною р. Стрижень. Річка Стрижень на Чернігівщині належить до басейну р. Десна і є її правою притокою першого порядку. Басейн річки знаходиться в межах лісової зони. Загальна довжина річки 32,4 км, площа басейну 168 км^2 (Чернігівщина: Енциклопедичний довідник, 1990; Каталог річок України, 1957). Ширина природного русла у верхній течії (Роїще) до 4 м, в нижній течії (Чернігів) до 5 м. Для русла р. Стрижень властиві значні антропогенні зміни – зарегульованість течії греблями ставків, антропогенне вирівнювання схилів і берега, забруднення стоками. В межах території Парку на р. Стрижень знаходяться два руслові ставки з загальною площею водної поверхні біля 35 га. Середня ширина ставків 140-160 м. Глибина ставків в рамках даного Проекту не вимірювалася.

Клімат. Кліматичні умови в межах території розташування Парку відповідають помірно-континентальним з визначальним впливом Атлантичного океану. Але порівняно з більш західними поліськими регіонами характеризуються більшими амплітудами температур повітря, нижчими зимовими температурами, більшою тривалістю снігового покриву та відносно коротким безморозним періодом. Тобто порівняно з західними областями Полісся

ця територія вирізняється більшою континентальністю клімату. Оскільки більшість кліматичних характеристик подається по місту Чернігів, то ці ж характеристики відповідатимуть і території Парку, який розташований на території міста.

Літо комфортне і часто хмарне. Зима порівняно із західними регіонами України тривала, помірно м'яка. Зимою часто проявляється морозна, сніжна, вітряна і хмарна погода. Упродовж року температура повітря зазвичай коливається в середньому від -8°C до 25°C і зрідка опускається нижче -19°C або піднімається вище 31°C.

Теплий сезон триває з 15 травня по 08 вересня, тобто більше 3,5 місяці. Максимальна середньодобова температура у цей період становить 20°C. Найбільш жаркий місяць – липень, з середнім температурним максимумом 25°C та мінімумом у 14°C.

Холодний сезон триває з 18 листопада по 12 березня, тобто теж понад 3,5 місяці. Мінімальна середньодобова температура нижче 3°C. Найхолодніший місяць – січень з середнім температурним мінімумом -8°C та максимумом -2°C (https://gmao.gsfc.nasa.gov/reanalysis/MERRA-2). Середня річна температура повітря за багаторічний період становить 6,7°C (табл. 1.2.1).

За розрахунками, температура найбільш холодної п'ятиденки становить -22°C. Тривалість опалювального сезону становить 191 добу при його середній температурі -1,7°C. Максимальна температура повітря для цього регіону була зафіксована у липні 2010 року і становила 40,8°C. Мінімальна температура повітря для цього регіону була зафіксована у січні 2003 року -32,4°C (https://gmao.gsfc.nasa.gov/reanalysis/MERRA-2).

Таблиця 1.2.1

Температурно-вологісні показники клімату у м. Чернігів

Показник	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Листопад	Грудень	Рік
Середній максимум, °C	-3	-2	3	12	19	22	23	22	17	11	3	-1	11
Середня температура, °C	-7,1	-5,6	-0,6	7,8	14,5	17,6	18,7	17,7	12,8	6,8	1,2	-3,3	6,7
Середній мінімум, °C	-8	-7	-2	3	8	12	13	12	8	3	-1	-5	3
Норма опадів, мм	42	36	35	42	45	79	80	67	43	35	48	47	599

Хмарність упродовж року сильно коливається залежно від сезону. Період з більш ясними погодами починається приблизно 17 квітня і триває 6 місяців – до 16 жовтня. Найбільш прозорою є атмосфера у липні – ясна, переважно ясна та з мінливою хмарністю погода триває 63% часу. Хмарна погода починається близько 16 жовтня і триває 6 місяців – до 17 квітня. Найпохмурішим місяцем є грудень із середньою хмарністю 74%.

Опади. Вірогідність вологих днів (коли упродовж дня випадає не менше 1 мм опадів) у Чернігові коливається упродовж року і залежить від сезону. Вологий сезон триває 2,5 місяці – з 15 травня по 03 серпня з 24% вірогідністю вологого дня. Найбільш дощовим місяцем є червень, з кількістю вологих днів 9,1 (https://gmao.gsfc.nasa.gov/reanalysis/MERRA-2). Сухий сезон (порівняно сухий) триває 9,5 місяців – з 03 серпня по 15 травня. Найсухіший місяць – березень з кількістю вологих днів 5,1. Типовим видом опадів є дощ упродовж 10 місяців – з 22 лютого по 29 грудня. Тверді опади у вигляді снігу випадають переважно з 29 грудня по 22 лютого. Кількість днів зі снігом становить в середньому 2,7 днів на місяць (https://gmao.gsfc.nasa.gov/reanalysis/MERRA-2).

Місячна кількість дощових опадів коливається за сезонами року. Більша частина року, як було сказано вище, є дощовим періодом, коли упродовж місяця випадає не менше 13 мм опадів. У червні дощить найчастіше, середня кількість опадів 57 мм. У січні опади у вигляді

дощу випадають рідко, середня їх кількість у січні становить 10 мм (https://ru.weatherspark.com).

Тверді опади (сніг) приурочені до зимових місяців – переважно січень і лютий, хоча снігова частина року триває 5,2 місяці – з 29 жовтня по 05 квітня з кількістю опадів не менше 25 мм на місяць. Найбільше снігу випадає у січні, середнє багаторічне значення показника – 140 мм.

Найбільша місячна кількість опадів зафіксована у 1947 році і становила 119 мм. Середня багаторічна кількість опадів теплого періоду – 359 мм, а холодного – 180 мм. Показник сумарного випаровування з поверхні суходолу становить 540 мм. Річна кількість опадів 599 мм, тобто коефіцієнт зволоження вищий за 1. Стійкий сніговий покрив спостерігається з 02 листопада по 09 лютого, середня потужність снігового покриву – 19 см. Число днів зі сніговим покривом – 95-110. Глибина промерзання ґрунту коливається від 24 до 141 см.

Вітер. В межах території розташування Парку середня погодинна швидкість вітру значно коливається за сезонами упродовж року. Більш вітряна частина року – це холодний період з 14 жовтня по 18 квітня. У цей період середня швидкість вітру перевищує 15,5 км/год. Найбільш вітряний місяць – лютий, з середньогодинною швидкістю вітру 17,7 км/год. Відносно тихіший за вітровим показником період – з 18 квітня по 14 жовтня. Найменше вітрів проявляється у липні з середньогодинною швидкістю 13,1 км/год.

З півдня вітер дує найчастіше: переважно з 20 лютого по 01 березня, з 23 березня по 14 квітня та з 29 жовтня по 05 грудня. Максимальна повторюваність вітрів південних румбів становить 35% і припадає на 12 листопада. Вітер західних румбів проявляє свою активність з 01 по 23 березня з максимальною повторюваністю у 34% 24 жовтня. Вітер північних румбів проявляється у періоди з 06 по 19 травня та з 30 травня по 13 серпня, при цьому максимальна повторюваність у 34% припадає на 04 липня. Домінуючі вітри на території Парку: в теплий період – північно-західний (17,7%), в холодний період – південно-східний (15%). Максимально можливі швидкості вітру: 17 м/с – щорічно, 20-21 м/с – раз на 5-10 років, 22-23 м/с – раз за 15-20 років.

Тепло. Період з домінуванням прямої сонячної радіації проявляється з 01 травня по 20 серпня, тобто більшою мірою це теплий період. Кількість короткохвильової сонячної енергії становить величину понад 5,3 кВт. год/м^2. Найвища інтенсивність сонячної радіації – у червні, середнє значення 6,4 кВт. год/м^2. Значно менша кількість сонячної радіації надходить у період з 25 жовтня по 17 лютого, з середньодобовим показником короткохвильової енергії 1,8 кВт. год/м^2. Найменший показник властивий для грудня – середнє значення 0,7 кВт. год/м^2.

Ґрунти/субстрати. Складне перемежування поверхнево залягаючих валунних суглинків з воднольодовиковими та алювіальними пісками і супісками та наявність островів лесоподібних суглинків становить характерну рису грунтотвірної основи території. Більша частина території Парку лежить у межах лесового острова, тому ґрунтовим субстратом в межах Парку виступають лесові відклади. Це обумовило формування відмінного від зони полісся ґрунтового покриву. Ґрунтовий покрив території Парку в переважній більшості представлений такими основними видами ґрунтів: ясно-сірі та сірі опідзолені, дерново-слабопідзолисті, темно-сірі. Так сірі лісові ґрунти у межах Парку поширені тому, що основу цієї території складає лесовий острів. Тут усі умови ґрунтоутворення сприяють їх формуванню і розвиткові: помірний клімат з періодично-промивним водним режимом; хвилясто-горбистий рельєф; карбонатні грунтотвірні породи (лес, лесоподібні суглинки, морена); розвиток широколисто-трав'янистих лісів. Мішані та соснові ліси в умовах промивного типу водного режиму на водно-льодовикових, алювіальних та моренних відкладах сприяють формуванню дерново-підзолистих ґрунтів.

1.2.2. Біогеографічний контекст

Територія РЛП «Ялівщина» знаходиться в північно-східній частині міста Чернігова. Вона включає території заплави та борової тераси р. Стрижень і характеризується

розгалуженою яружно-балковою системою в поєднанні з рівнинними ділянками. Своєрідність орографічних і грунтово-гідрологічних умов сприяє формуванню досить різноманітних екотопів та умов існування. Згідно з біогеографічним районуванням України територія РЛП «Ялівщина» належить до Ріпкінсько-Городянського біогеографічного району Лівобережнополіського округу Прибалтійсько-Білоруської провінції Широколистянолісової підзони Неморальнолісової зони (Удра, 1997). У межах Парку наявні цінні ділянки соснових та березово-соснових лісів з низкою рідкісних видів рослин.

1.2.3. Флора та рослинність (видове і ценотичне різноманіття та його збереження, рідкісні та зникаючі види рослин, типові та рідкісні рослинні угруповання Зеленої книги України)

В минулому на території РЛП функціонував Чернігівський обласний ботанічний сад, тому важливою складовою цієї території виступає саме його дендрофлора (Карпенко, Потоцька, 2012).

1.2.3.1. Видове і ценотичне різноманіття та його збереження

Процеси формування фітокомплексів території «Ялівщини» відбувалося природним чином та штучним шляхом впродовж XX ст. В основі структури цієї території виступають угруповання лісової рослинності та прибережно-водні і водні ценози. В природні лісові ділянки Парку включені інтродуценти далекосхідної та північноамериканської флор.

Загальна кількість ***флори судинних рослин*** РЛП попередньо становить близько 460 видів судинних рослин з 86 родин (табл. 1.2.3.1). Дендрофлора РЛП «Ялівщина» нині об'єднує 101 вид судинних рослин з 50 родів, 31 родини (Потоцька, 2008, 2011). Для відносно невеликої території, яку займає РЛП, це досить високе різноманіття флори. Воно до певної міри відбиває регіональні особливості флори Лівобережного (Чернігівського) Полісся (Заверуха, 1985; Лукаш, 2009).

Таблиця 1.2.3.1

Кількість видів рослин у флорі РЛП «Ялівщина»

Систематична група рослин	Кількість видів
Вищі рослини	
Судинні рослини	
Покритонасінні (квіткові)	444
Голонасінні	5
Папоротеподібні	7
Хвощеподібні	4
Плауноподібні	-
Разом судинних	460
Несудинні рослини	
Мохоподібні	не досліджувались
Разом вищих рослин	460
Нижчі рослини	
Лишайники	не досліджувались
Водорості	не досліджувались
Гриби	
Міксоміцети	не досліджувались
Макроміцети	не досліджувались
Всього	460

Провідними родинами флори Парку нині є айстрові (Asteraceae) – 64 види, злакові (Poaceae) – 40 видів, розові (Rosaceae) – 37, бобові (Fabaceae) – 21, губоцвіті (Lamiaceae) – 18,

гречкові (Polygonaceae) – 16. Тут виділено декілька флористичних комплексів: хвойних та мішаних лісів, луків, водно-болотних угідь тощо.

Згідно геоботанічного районування територія Парку належить до Чернігівсько-Сосницького району дубово-соснових та дубових лісів і справжніх лук Лівобережнополіського (Чернігівсько-Новгород-Сіверського) округу, Поліської підпровінції, Східноєвропейської провінції, Європейської широколистянолісової області (Дідух, Шеляг-Сосонко, 2003).

Рослинність території РЛП «Ялівщина» сформувалася на основі ділянок різнорівневого ценотичного складу в заплаві та лівобережній надзаплавній терасі р. Стрижень. Її заліснення відбувалося природним чином та штучним шляхом впродовж XX ст. В основі території виступають угруповання лісової рослинності. За кількісними показниками на території РЛП «Ялівщина» переважають хвойні та мішані ліси з сосни звичайної *Pinus sylvestris* (рис. 1.2.3.1), клену гостролистого *Acer platanoides,* берези повислої *Betula pendula,* робінії звичайної *Robinia pseudoacacia* (культурні насадження), дуба звичайного *Quercus robur,* липи серцелистої *Tilia cordata* (Карпенко, Потоцька, 2012; Звіт …, 2021).

Серед соснових лісів тут переважають середньовікові культури, на незначній площі трапляються старі природні ділянки, представлені ценозами сосняків злакових, фрагментарно зеленомохових, за участі в трав'яному ярусі ряду злаків: мітлиці тонкої *Agrostis tenuis*, куничника звичайного *Calamagrostis epigeios*, пирія повзучвого *Elytrigia repens,* що визначається значним антропічним навантаженням. На невеликих площах трапляються фрагментарно ценози асоціації Pinetum pteridiosum (aquilini), а на окремих природних соснових ділянках спостерігається вторгнення інтродукованої тут робінії звичайної *Robinia pseudoacacia*.

Рис. 1.2.3.1. Соснові ліси на території РЛП «Ялівщина»

Дубово-соснові ділянки лісів на території Парку зустрічаються фрагментарно. Деревостан складено з сосни звичайної *Pinus sylvestris* (20–22м) II бонітету та дуба звичайного *Quercus robur* (16-18 м) III–IV бонітетів. У підрості частими є клен гостролистий *Acer platanoides* та дуб червоний *Quercus rubra*. Чагарниковий ярус (0,2–0,3 м) утворений ліщиною звичайною *Corylus avellana* та в меншій мірі з крушиною ламкою *Frangula alnus,* бруслиною бородавчастою *Euonymus verrucosa* та бруслиною європейською *E. europaea*. Активно поширюється у цих лісах черемха пізня *Padus serotina* та дикий виноград п'ятилисточковий *Parthenocissus inserta*. Травостій цих лісів розріджений (25–30 %), тут найбільшого поширення набули розрив-трава дрібноквіткова *Impatiens parviflora* за участі бугили лісової *Antriscus sylvestris*, яглиці звичайної *Aegopodium podograria*, гравілату міського *Geum urbanum*, кропиви дводомної *Urtica dioica* тощо. Також тут відмічені такі типові лісові види як куцоніжка лісова *Bracypodium sylvatica*, купина багатоквіткова *Polygonatum multiflorum*, зірочник лісовий *Stellaria holostea*. На ділянках дубових, суборевих і березових лісів були відзначені 2 види орхідних (любка дволиста, коручка чемерниковидна), які занесені до «Червоної книги України» (Звіт …, 2021).

Березняки, що належать до формації Betuleta pendulae, сформувалися на місці борів та приурочені до дерново-підзолистих піщаних ґрунтів із різним зволоженням. Найвища участь дерев і кущів виявлена у складі асоціацій Betuletum coryloso-dryopteriosum та Betuletum pteridiosum (Потоцька, 2008) (рис. 1.2.3.2). Чагарниковий ярус цих лісів утворюють ліщина *Corulus avellana*, крушина ламка *Frangula alnus*, горобина звичайна *Sorbus aucuparia*, свидина кров'яна *Swida sanquinea*. В цих лісах наявні синузії барвінку малого *Vinca minor*. У трав'яному ярусі з певною постійністю відмічені злаки і осоки мітлиця тонка *Agrostis tenuis*, грястиця збірна *Dactylis glomerata*, куничник звичайний *Calamagrostis epigeios*, осока шорстковолосиста *Carex hirta,* а також елементи лісового різнотрав'я – парило звичайне *Agrimonia eupatoria*, дзвоники персиколисті *Campanula persicifolia*, суниці зелені *Fragaria viridis*, нечуйвітер зонтичний *Hieracium umbellatum*, смовдь гірська *Peucedanum oreoselinum*, суховершки звичайні *Prunella vulgaris*, орляк звичайний *Pteridium aquilinum*, злинка однорічна *Stenactis annua*, чебрець повзучий *Thymus serpyllum.*

Рис. 1.2.3.2. Березові ліси в межах території РЛП «Ялівщина»

Липово-кленові ліси трапляються в уроч. «Городище» (рис. 1.2.3.3). Вони відзначаються незначною присутністю інших видів дерев та кущів. Тут домінує липа серцелиста, до якої у підрості домішується клен гостролистий. Тут поодиноко зростають сосна звичайна, береза повисла, черемха пізня, бузина чорна *Sambucus nigra*. У трав'яному ярусі з певною постійністю трапляються герань Роберта *Geranium robertianum*, розрив-трава дрібноквіткова, кропива дводомна, купина пахуча *Polygonatum odoratum*, чистотіл великий.

Рис. 1.2.3.3. Липово-кленововi ліси в урочищі «Городище»

Штучні насадження (формація Robinieta pseudoacaciae) відрізняються збідненою ценотичною структурою та видовим складом деревних рослин. Тут присутні види з високим ступенем інвазійної спроможності – клен ясенелистий *Acer negundo* та в'яз малий *Ulmus minor* тощо. Характерними видами цих угруповань є синантропи – чистотіл великий *Chelidonium majus*, м'яточник бур'яновий *Ballota ruderalis,* гравілат міський *Geum urbanum,* злинка канадська *Conyza canadensis* та ін.

Окремі зміни складу умовно природних ценозів Парку спостерігаються внаслідок натуралізації та часткового вторгнення клена ясенелистого *Acer negundo*, робінії звичайної *Robinia pseudoacacia*, черемхи пізньої *Padus serotina*, винограду п'ятилисточкового *Parthenocissus inserta* та інших у соснові, дубово-соснові та березововo-соснові ліси.

Тополеві ліси (Populeta nigrae) у межах Парку мають стрічкове поширення, трапляються фрагментами і характеризуються одноманітністю деревного та чагарникового ярусів. В останньому деяких ценозів значна участь таких інтродуцентів, як: аморфа кущова *Amorpha fruticosa* та пузироплідник калинолистий *Physocarpus opulifolia*. Найбільша ценотична та видова різноманітність (дерев і кущів) виявлена у формації осики Populeta tremulae з трав'яним покривом із злаків (мітлиця тонка *Agrostis tenuis*) за участі конюшини польової *Trifolium arvense*, перстачу сріблястого *Potentilla argentea*, вероніки простертої *Veronica prostrata*, моркви дикої *Daucus carota*, парила звичайного *Agrimonia eupatoria*.

У окремих місцях Парку на незначній площі зведено наявні синантропні угруповання пажитниць багаторічної і багатоквіткової за участі золотарника канадського (*Solidago canadensis*).

По заплаві р. Стрижень трапляються осередки заплавних лук. Тут відмічено куничникові (Calamagrostideta epigeioris), пирійні (Elytrigieta repentis) та лучнотонконогові (Poeta pratensis) формації лук. У складі їх зростають типові лучні види – мітлиця повзуча *Agrostis stolonifera*, грястиця збірна *Dactylis glomerata*, тимофіївка лучна *Phleum pretense*, деревій звичайний *Achillea millefolium*, волошка лучна *Centaurea jacea*, перстач повзучий *Potentilla reptans*, конюшина лучна *Trifolium pretense* та ін.

По узбережжю річки поширення набули прибережно-водні угруповання (рис. 1.2.3.4), які утворені очеретом південним (*Phragmites australis*), рогозами вузьколистим (*Typha angustifolia*) та широколистим (*T. latifolia*), осокою гострою (*Carex acuta*), лепехою великою (*Glyceria maxima*), кострицею очеретяною (*Festuca arundinacea*) тощо. У їх складі відмічені типові мезо- та гігрофіти – частуха подорожникова *Alisma plantago aquatica*, сусак звичайний *Butomus umbellatus*, зніт шорсткий *Epilobium hirsutum*, сідач конопляний *Eupatorium cannabinum*, журавець лучний *Geranium pretense*, вовконіг європейський *Lycopus europaeus*, перстач гусячий *Potentilla anserina*, щавель прибережний *Rumex hydrolapathum*, вероніка мілководна *Veronica anagalloides*.

Рис. 1.2.3.4. Прибережно-водна рослинність р. Стрижень в межах території РЛП «Ялівщина»

У воді поширення набули угруповання куширу темно-зеленого (*Ceratophylleta demersi*) та водопериці кільчастої (*Myriophylleta spicati*).

Підсумовуючи слід відмітити, що в рослинному покриві Парку переважає лісова рослинність: соснові ліси злакові, частково зеленомохові. Березові ліси, у плакорних умовах зустрічаються рідше. Ділянки суборевих лісів притаманні ярам і схилам пагорбів. Тополево-вербові та осикові ліси трапляються у межах заплави р. Стрижень. Інші типи рослинності – прибережно-водна, водна, лучна і синантропна мають фрагментарне поширення на території Парку.

В маловідвідуваних місцях Парку (переважно у його північній частині) збереглася низка видів папоротеподібних (папороть чоловіча, папороть жіноча, щитник австрійський,

орляк звичайний), з них цінними є 10 видів, зокрема популяції голокучника дубового та багаторядника шипуватого, які віднесено до переліку видів регіональної охорони в Чернігівській області.

На ділянках дубових, суборевих і березових лісів знайшли притулок невеликі популяції 2 видів орхідних (любка дволиста, коручка чемерниковидна), які занесені до «Червоної книги України» (Червона книга, 2021). Досить цінними в межах міста є ділянки весняних синузій з участю пшінки весняної, зірочок малих, медунки темної та зірочника лісового (Потоцька, 2013; Звіт …, 2021). В природні лісові ділянки Парку включені інтродуценти далекосхідної та північноамериканської флор, що створює певні особливості у подальшому існуванні цих екосистем. Серед них найбільш цінними є старі дерева бархату амурського, гледичії триколючкової, катальпи бігнонієвидної, туї західної, горіху манчжурського, черемхи Маака, ліщини ведмежої та низки інших (Потоцька, 2009, 2011). З чагарникових порід тут присутні такі види як бузок угорський (ЧКУ), аралія манчжурська, птелея трилисткова, ряд видів роду спірея, бузок звичайний; з ліан – виноград амурський, жимолость капріфоль, клематіс прямий та інші (Потоцька, 2011, 2012).

У відповідності до проведеного у 2000-х рр. аналізу вікової структури на території Парку значну частку складають насадження віком від 50 до 80 років (Звіт …, 2021). Вони складають більше 50 % від загальної кількості насаджень. Дерева віком від 20 до 50 років становлять 30 %, а молоді рослини складають 20 %. Більша частина деревних рослин вже вступила в період повного розквіту і утворення насіння.

1.2.3.2. Рідкісні та зникаючі види рослин

Різноманітність та специфіка рослинного покриву Парку позначились на флорі, в складі якої виявилася раритетна компонента.

На території РЛП «Ялівщина» з групи раритетної фітобіоти зустрічається 24 види, з 23 родів та 17 родин. До Світового Червоного списку МСОП з невисоким статусом охорони (переважно LC та NT) занесено сальвінію плаваючу *Salvinia natans* (L.) All., лілію лісову *Lilium martagon* L., підсніжник білосніжний *Galanthus nivalis* L., цибулю ведмежу *Allium ursinum* L., любку дволисту *Platanthera bifolia* (L.) Rich., коручку чемерникоподібну *Epipactis heleborine* (L.) Crantz., юринею волошковидну *Jurinea cyanoides* (L.) Rchb. та бузок угорський *Syringa josikaea* J.Jacq. ex Rchb. Останні два види окрім того перебувають під охороною Бернської конвенції.

З «Червоної книги України» у межах Парку відмічені популяції 6 видів рослин, з 6 родів, які належать до 4 родин (бузок угорський, лілія лісова, цибуля ведмежа, підсніжник білосніжний, любка дволиста, коручка чемерникоподібна). Біотопічно вони репрезентують лісову та узлісну групи. Червонокнижні види мають поширення у ценозах сосново-дубових ділянок та березняків. Природне походження мають 5 видів. Всі вони мають малочисельні популяції, у яких нараховується від 2-3 до 50 особин, що вказує на більш ефективну їх охорону в межах Парку.

Три раритетні види були в різний час введені в культуру Парку, під час діяльності ботанічного саду у 60-70-х рр. XX ст. та робіт з інтродукції та введення в культуру на базі навчально-наукової станції НУЧК імені Т.Г. Шевченка мірмекохорним шляхом поширення та створенням модельних моніторингових ділянок (Звіт …, 2021).

Перелік раритетних видів рослин Парку наведено у таблиці 1.2.3.2, а чисельність популяцій рідкісних та зникаючих видів рослин, оцінка стану їх збереження представлені у таблиці 1.2.3.3. Перелік видів рослин, що заносяться до Червоної книги України та видів рослин, що виключені з Червоної книги України, наведений у відповідності до Наказу Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 15.02.2021 р. № 111 «Про затвердження переліків видів рослин та грибів, що заносяться до Червоної книги України (рослинний світ), та видів рослин та грибів, що виключені з Червоної книги України (рослинний світ) (зареєстровано в Міністерстві юстиції України 23 березня 2021 р. за № 370/35992).

Таблиця 1.2.3.2

Види рослин, що занесені до Червоної книги України, регіональних (обласних) «червоних» списків, додатків міжнародних конвенцій, Європейського Червоного списку видів тварин і рослин, що знаходяться під загрозою зникнення у світовому масштабі

Латинська назва	Українська назва	Червона книга України, категорія	Регіональний „червоний" список	Бернська конвенція, додаток	CITEC, додаток	Світовий Червоний список, категорія
1	2	3	4	5	6	7
EQUISETOPHYTA (ХВОЩЕПОДІБНІ)						
Родина *Equisetaceae* (Хвощові)						
Equisetum hyemale L.	Хвощ зимуючий	-	+	-	-	-
POLYPODIOPHYTA (ПАПОРОТЕПОДІБНІ)						
Родина *Dryopteridaceae* (Щитникові)						
Dryopteris dilatata (Hoff.) A.Gray	Щитник австрійський	-	+	-	-	-
Родина *Onocleaceae* (Оноклеєві)						
Matteuccia struthiopteris (L.) Tod.	Страусове перо звичайне	-	+	-	-	-
Родина *Aspidiaceae* (Щитникові)						
Pteridium aquilinum (L.) Kuhn	Орляк звичайний	-	+	-	-	-
Gymnocarpium dryopteris (L.) Newm.	Голокучник дубовий	-	+	-	-	-
Polystichum aculeatum (L.) Roth	Багаторядник шипуватий	-	+	-	-	-
Родина *Salviniaceae* (Сальвінієві)						
Salvinia natans (L.) All.	Сальвінія плаваюча	-	-	-	-	LC
PINOPHYTA (ГОЛОНАСІННІ)						
Родина *Cupressaceae* (Кипарисові)						
Juniperus communis L.	Яловець звичайний	-	+	-	-	-
MAGNOLIOPHYTA (ПОКРИТОНАСІННІ)						
Родина *Liliaceae* (Лілійні)						
Lilium martagon L.	Лілія лісова	неоц.	-	-	-	LC
Galanthus nivalis L.	Підсніжник білосніжний	неоц.	-	-	-	NT
Scilla bifolia L.	Проліска дволиста	-	+	-	-	-
Scilla siberica Andrews	Проліска сибірська	-	+	-	-	-
Родина *Alliaceae* (Цибулеві)						
Allium ursinum L.	Цибуля ведмежа	неоц.	-	-	-	LC
Родина *Orchidaceae* (Орхідні)						
Epipactis helleborine (L.) Crantz)	Коручка чемерникоподібна	неоц.	-	-	+	LC
Platanthera bifolia (L.) Rich.	Любка дволиста	неоц.	-	-	+	LC
Родина *Apocynaceae* (Барвінкові)						
Vinca minor L.	Барвінок малий	-	+	-	-	-
Родина (Маслинові)						

Syringa josikaea J.Jacq. ex Rchb.	Бузок угорський	Враз.	-	CR	-	EN
Родина *Asteraceae* (Айстрові)						
Jurinea cyanoides (L.) Rchb. (*J. pseudocyanoides* Klokov	Юринея волошковидна	-	-	LC	-	LC
Родина *Campanulaceae* (Дзвоникові)						
Campanula persicifolia L.	Дзвоники персиколисті	-	+	-	-	-
Родина *Ranunculaceae* (Жовтецеві)						
Anemona nemorosa (L.) Holub,	Анемона дібровна	-	+	-	-	-
Родина *Scrophullariaceae* (Ранникові)						
Digitalis grandiflora Mill.	Наперстянка великоцвіта	-	+	-	-	-
Родина *Rosaceae* (Розові)						
Prunus spinosa L.	Слива колюча	-	+	-	-	-
Родина *Fumariaceae* (Руткові)						
Corydalis intermedia (L.) Mérat.	Ряст проміжний	-	+	-	-	-
Всього		**6**	**15**	**2**	**2**	**8**

З регіонального переліку охоронюваних видів на території Чернігівської області в межах Парку зустрічаються 15 видів з 13 родів, які належать до 12 родин (табл. 1.2.3.2) (Офіційні …, 2012; Звіт …, 2021). Біотопічно тут спостерігається розподіл видів лісової (10 видів) та узлісної (4 види) груп. Розподіл лісової групи видів пов'язаний з яружно-балковою мережею Парку (види відділу Polypodiophyta), ценозами природних комплексів та насаджень протиерозійного характеру, схилів ярів, порослих листяним лісом та відкритих ділянок і галявин. Природне походження мають 7 видів. Ще 7 видів були в різний час введені в культуру Парку, під час діяльності ботанічного саду у 60-70-і роки XX ст. (слива колюча, барвінок малий).

Чисельність популяцій більшості регіонально-рідкісних видів та видів Світової охорони становить від декількох десятків до декількох тисяч особин. Деякі з них (наперстянка великоцвіта *Digitalis grandiflora*, юринея волошковидна *Jurinea cyanoides,* голокучник дубовий *Gymnocarpium dryopteris* та інші) потребують пильної уваги з боку адміністрації Парку.

Поширенню деяких видів (яловець звичайний, страусове перо звичайне, барвінок малий) сприяла близькість до території Парку дачних товариств та кладовища, а також роботи з інтродукції та введення в культуру (проліска дволиста та проліска сибірська) мірмекохорним шляхом поширення та створення модельних моніторингових ділянок (Звіт …, 2021).

Таблиця 1.2.3.3

Чисельність (площа зростання) популяцій рідкісних та зникаючих видів рослин, оцінка стану їх збереження

Назва виду латинською мовою	Чисельність, екз. (площа зростання, га)	Тенденція динаміки	Значущість збереження	Актуальність збереження	Оцінка збереження
1	2	3	4	5	6
Allium ursinum L. – цибуля ведмежа	10-50	зменш.	важл.	контрол.	задов.
Anemona nemorosa (L.) Holub – анемона дібровна	500-1000	зменш.	важл.	передб.	задов.
Campanula persicifolia L. –	250-500	зменш.	важл.	передб.	задов.

дзвоники персиколисті					
Corydalis intermedia (L.) Mérat. – ряст проміжний	250-500	зменш.	важл.	передб.	задов.
Digitalis grandiflora Mill. – наперстянка великоцвіта	10-50	зменш.	важл.	передб.	задов.
Dryopteris austriaca (*Dryopteris dilatata* (Hoff.) A.Gray) – щитник австрійський	1000-2000	задов.	важл.	передб.	задов.
Equisetum hyemale L. – хвощ зимуючий	>1000	зменш.	пошир.	безконтр.	добр.
Epipactis helleborine (L.) Crantz) – коручка чемерникоподібна	10-50	зменш.	важл.	контрол.	задов.
Juniperus communis L. – яловець звичайний	1-10	зменш.	на межі	передб.	задов.
Jurinea cyanoides Klokov (*J. pseudocyanoides* Klokov – юринея волошковидна	10-50	задов.	пошир.	передб.	задов.
Lilium martagon L. – лілія лісова	>10	зменш.	на межі	контрол.	незадов.
Matteuccia struthiopteris (L.) Tod. – страусове перо звичайне	50-100	задов.	пошир.	передб.	задов.
Galanthus nivalis L. – підсніжник білосніжний	10-50	зменш.	важл.	передб.	задов.
Gymnocarpium dryopteris (L.) Newm. – голокучник дубовий	51-100	зменш.	важл.	контрол.	задов.
Platanthera bifolia (L.) Rich. – любка дволиста	1-10	зменш.	важл.	контрол.	задов.
Polystichum aculeatum (L.) Roth – багаторядник шипуватий	>10	задов.	пошир.	передб.	задов.
Prunus spinosa L. – слива колюча	>1000	задов.	пошир.	передб.	задов.
Pteridium aquilinum (L.) Kuhn – орляк звичайний	>1000	задов.	пошир.	безконтр.	задов.
Salvinia natans (L.) All. – сальвінія плаваюча	10-50	зменш.	важл.	контрол.	задов.
Scilla bifolia L. – проліска дволиста	10-50	зменш.	важл.	контрол.	задов.
Scilla siberica Andrews – проліска сибірська	10-50	зменш.	важл.	контрол.	задов.
Syringa josikaea J.Jacq. ex Rchb. – бузок угорський	51-100	зменш.	важл.	контрол.	задов.
Vinca minor L. – барвінок малий	>1000	задов.	пошир.	передб.	задов.

Отже, на території РЛП «Ялівщина» з групи раритетної фітобіоти зустрічається 24 види з 17 родин, які біотопічно репрезентують лісову, узлісну та водну ценогрупи.

1.2.3.3. Типові та рідкісні рослинні угруповання Зеленої книги України

У межах Парку рослинні угруповання з «Зеленої книги України» не виявлені.

1.2.3.4. Вплив окремих представників фауни на рослинність

У межах Парку окрім шкідників лісу (хермесу (Adelgidae) – група комах-шкідників хвойних рослин із ряду рівнокрилих, соснового пильщика (*Diprion pini* L.), соснових шовкопрядів, соснових совок) значного впливу інших представників фауни на рослинність

не виявлено. Для попередження поширення інвазії цих видів слід розробити систему дієвих санітарно-оздоровчих заходів, які б не впливали на здоров'я місцевого населення (механічний збір, встановлення ловчих поясів та феромонних пасток, встановлення будиночків для комахоїдних птахів та ін.).

1.2.4. Фауна (видове різноманіття, рідкісні та зникаючі види тварин, вплив окремих представників фауни на рослинність)

Перш за все, треба зазначити, що тваринний світ Парку вивчався епізодично. В даному підпункті представлена тільки зведена інформація за літературними даними (Звіт …, 2021; Звіт з оцінки впливу …, 2019) та даними співробітників Парку. Перелік видів тварин, що заносяться до Червоної книги України та видів тварин, що виключені з Червоної книги України, наведений у відповідності до Наказу від 19.01.2021 р. за № 29 Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України (зареєстровано в Міністерстві юстиції України 01 березня 2021 р.за № 260/35882) та Червоної книги України. Тваринний світ (2009).

Комахи. Загалом в межах території Парку при подальших дослідженнях може бути виявлена значна кількість видів комах, що пов'язано з відносно багатим ландшафтним та біотопічним різноманіттям комплексів. Згідно літературних зведень наразі ідентифіковано 12 видів, з яких 8 знаходиться під різним статусом охорони (табл. 1.2.4.1). Слід зазначити, що для відносно невеликої території за площею тут мешкає досить багато видів, які, в першу чергу, охороняються на рівні держави, що свідчить про цінність Парку у збереженні, зокрема, представників комах.

Таблиця 1.2.4.1

Види комах, занесені до Червоної книги України, регіональних червоних списків, додатків міжнародних конвенцій, Європейського червоного списку видів тварин, що знаходяться під загрозою зникнення у світовому масштабі

Група, вид		Червона книга України, категорія	Територіальний червоний список	Бернська конвенція, додаток	Боннська конвенція, додаток	CITEC, додаток	Європ. Червоний список, категорія
Латинська назва	Українська назва						
1	2	3	4	5	6	7	8
Ряд Бабки – Odonata							
Calopteryx virgo (Linnaeus, 1758)	Красуня-діва	Вразливий	-	-	-	-	-
Ряд Твердокрилі, або Жуки – Coleoptera							
Lucanus cervus (Linnaeus, 1758)	Жук-олень	Рідкісний	-	-	-	-	-
Aromia moschata (Linnaeus, 1758)	Вусач мускусний	Вразливий	-	-	-	-	-
Ряд Сітчастокрилі – Neuroptera							
Myrmeleon formicarius (Linnaeus, 1767)	Мурашиний лев звичайний	-	-	-	-	-	K
Ряд Лускокрилі (Метелики) – Lepidoptera							
Lycaena dispar (Haworth,	Дукачик непарний	-	-	2	-	-	E

1802)							
Ряд Перетинчастокрилі – Hymenoptera							
Megascolia maculata (Drury, 1773)	Сколія-гігант	Неоціне-ний	-	-	-	-	-
Xylocopa valga Gerstaecker, 1872	Ксилокопа звичайна	Рідкісний	-	-	-	-	-
Formica rufa Linnaeus, 1761	Мурашка руда лісова	-	-	-	-	-	V

Іхтіофауна. В межах території Парку протікає р. Стрижень, яка належить до басейну р. Десна. Русло річки антропогенно перетворено і має вигляд ставків площею водної поверхні біля 35 га. Так за літературними даними та усними повідомленнями рибалок у водоймі трапляється 12 видів риб, які є представниками родин Коропові (*Cyprinidae*), Сомові (*Siluridae*), Щукові (*Esocidae*), Окуневі (*Percidae*). Найбільшу частка припадає на родину Коропові.

З зазначених видів тільки один вид – сом європейський (*Silurus glanis*) має природоохоронний статус і охороняється на рівні Бернської конвенції (Додаток 3).

Батрахо- та герпетофауна. Видове різноманіття земноводних та плазунів представлено 10 видами, з яких 7 – це земноводні та 3 – плазуни відповідно. Клас Земноводні представлені 5 родинами, серед яких за кількістю видів набільшу частку становлять родини ропухи та жаби. Плазуни представлені 3 родинами по 1 представнику кожної. Зазначимо, що 22-х видів земноводних України 7 (32 % від усієї фауни земноводних України) трапляється на території Парку, що свідчить про важливість збереження, зокрема, біотопів, придатних для існування видів.

Слід наголосити на тому, що всі представники зазначених груп знаходяться під охороною, зокрема, міжнародних природоохоронних документів як Бернська конвенція та Європейський червоний список (табл. 1.4.2.2).

Таблиця 1.2.4.2

Види земноводних та плазунів, що занесені до Червоної книги України, регіональних „червоних” списків, додатків міжнародних конвенцій, Європейського Червоного списку видів тварин, що знаходяться під загрозою зникнення у світовому масштабі

Група, вид		Червона книга України, категорія	Територіа-льний „червоний” список	Бернська конвенція, додаток	Бон-нська конвен-ція, додаток	CITES, дода-ток	Європ. Червон ий список, категор ія	Червоний список МСОП, категорія
Латинська назва	Українська назва							
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Клас Земноводні – *Amphibia*								
Ряд безхвості земноводні – *Anura*								
Родина джерелянки – *Bombinatoridae* Gray, 1825								
Bombina bombina (Linnaeus, 1761)	Червоно-черева джерелянка	-	-	II	-	-	LC	LC
Родина жаби-землянки – *Pelobatidae* Bonaparte, 1850								
Pelobates	Звичайна	-	-	II	-	-	LC	LC

fuscus (Laurenti, 1768)	землянка							
Родина ропухи – *Bufonidae* Gray, 1825								
Bufo bufo (Linnaeus, 1758)	Сіра або звичайна ропуха	-	-	III	-	-	LC	LC
Bufo (Bufotes) viridis Laurenti, 1768	Зелена ропуха	-	-	II	-	-	LC	LC
Родина жаби – *Ranidae* Rafinesque, 1814								
Rana arvalis Nilsson, 1842	Гостроморда жаба	-	-	II	-	-	LC	LC
Рід зелена (водяна) жаба – *Pelophylax* Fitzinger, 1843								
Pelophylax ridibundus (Pallas, 1771)	Озерна жаба	-	-	III	-	-	LC	LC
Pelophylax esculentus (Linnaeus, 1758)	Їстівна жаба	-	-	III	-	-	LC	LC
Клас Плазуни – *Reptilia*								
Ряд черепахи – *Testudines*								
Родина черепахи прісноводні – *Emydidae* Rafinesque, 1815								
Emys orbicularis (Linnaeus, 1758)	Черепаха болотяна	-	-	II	-	-	NT	NT
Ряд Лускаті - *Squamata*								
Родина Ящіркові – *Lacertidae* Bonaparte, 1831								
Lacerta agillis Linnaeus, 1758	Ящірка прудка	-	-	II	-	-	LC	LC
Підряд Змії – *Serpentes*								
Родина вужеподібні – *Colubridae* Oppel, 1811								
Natrix natrix (Linnaeus, 1758)	Звичайний вуж	-	-	III	-	-	LC	LC

Орнітофауна. Видове багатство орнітофауни на відносно невеликій за площею територією, перш за все, пояснюється наявністю значної кількості біотопів, які придатні для розташування гнізд та пошуку їжі. Видовий склад налічує 56 види, які представляють 23 родини. Серед рядів за кількістю родин домінуюче положення займає ряд Горобцеподібні, а за кількістю видів родини Дятлові, Кропив'янкові, Мухоловкові та В'юркові. За ландшафтно-біотопічною належністю птахи Парку представлені дендрофільним,

синантропним та гідрофільним комплексами. Вагома частка фауни птахів припадає саме на дендрофільний комплекс.

Характеризуючи охоронну компоненту орнітофауни слід зазначити, що 50 видів з 56 облікованих знаходяться під різним рівнем природоохоронних документів, зокрема з них 50 видів охороняється в рамках Бернської конвенції, 11 Боннською конвенцією та 2 види Вашингтонською (табл. 1.2.4.3).

Таблиця 1.2.4.3

Види птахів, що занесені до Червоної книги України, регіональних „червоних" списків, додатків міжнародних конвенцій, Європейського Червоного списку видів тварин, що знаходяться під загрозою зникнення у світовому масштабі

Група, вид		Червона книга України, категорія	Територіальний червоний список	Бернська конвенція, додаток	Боннська конвенція, додаток	CITEC, додаток	Європ. Червоний список, категорія
Латинська назва	Українська назва						
CICONIIFORMES	**Ряд ЛЕЛЕКОПОДІБНІ**						
Ardeidae	**Родина Чаплеві**						
Ixobrychus minutus (Linnaeus, 1766)	Бугайчик	-	-	2	2	-	-
ANSERIFORMES	**Ряд ГУСЕПОДІБНІ**						
Anatidae	**Родина Качкові**						
Anas platyrhynchos Linnaeus, 1758	Крижень	-	-	3	1, 2	-	-
FALCONIIFORMES	**Ряд СОКОЛОПОДІБНІ**						
Accipitridae	**Родина Яструбові**						
Accipiter gentilis (Linnaeus, 1758)	Яструб великий	-	-	2	1, 2	2	-
GRUIFORMES	**Ряд ЖУРАВЛЕПОДІБНІ**						
Rallidae	**Родина Пастушкові**						
Gallinula chloropus (Linnaeus, 1758)	Курочка водяна	-	-	3	-	-	-
CUCULIFORMES	**Ряд ЗОЗУЛЕПОДІБНІ**						
Cuculidae	**Родина Зозулеві**						
Cuculus canorus Linnaeus, 1758	Зозуля	-	-	3	-	-	-
STRIGIFORMES	**Ряд СОВОПОДІБНІ**						
Strigidae	**Родина Совові**						
Asio otus (Linnaeus, 1758)	Сова вухата	-	-	2	-	2	-
APODIFORMES	**Ряд СЕРПОКРИЛЬЦЕПОДІБНІ**						
Apodidae	**Родина Серпокрильцеві**						
Apus apus (Linnaeus, 1758)	Серпокрилець чорний	-	-	3	-	-	-
PICIFORMES	**Ряд ДЯТЛОПОДІБНІ**						
Picidae	**Родина Дятлові**						
Jynx torquilla Linnaeus, 1758	Крутиголовка	-	-	2	-	-	-
Dendrocopos major (Linnaeus, 1758)	Дятел звичайний	-	-	2	-	-	-

Dendrocopos syriacus (Hemprich et Ehrenberg, 1833)	Дятел сирійський	-	-	2	-	-	-
Dendrocopos medius (Linnaeus, 1758)	Дятел середній	-	-	2	-	-	-
Dendrocopos minor (Linnaeus, 1758)	Дятел малий	-	-	2	-	-	-
PASSERIFORMES	**Ряд ГОРОБЦЕ-ПОДІБНІ**						
Hirundinidae	**Родина Ластівкові**						
Hirundo rustica Linnaeus, 1758	Ластівка сільська	-	-	2	-	-	-
Delichon urbica (Linnaeus, 1758)	Ластівка міська	-	-	2	-	-	-
Motacillidae	**Родина Плискові**						
Anthus trivialis (Linnaeus, 1758)	Щеврик лісовий	-	-	2	-	-	-
Motacilla alba Linnaeus, 1758	Плиска біла	-	-	2	-	-	-
Laniidae	**Родина Сорокопудові**						
Lanius collurio Linnaeus, 1758	Сорокопуд терновий	-	-	2	-	-	-
Oriolidae	**Родина Вивільгові**						
Oriolus oriolus (Linnaeus, 1758)	Вивільга	-	-	2	-	-	-
Corvidae	**Родина Воронові**						
Corvus corax Linnaeus, 1758	Крук	-	-	3	-	-	-
Troglodytidae	**Родина Волові очка**						
Troglodytes troglodytes (Linnaeus, 1758)	Волове очко	-	-	2	-	-	-
Sylviidae	**Родина Кропив'янкові**						
Acrocephalus arundinaceus (Linnaeus, 1758)	Очеретянка велика	-	-	2	-	-	-
Hippolais icterina (Vieillot, 1817)	Берестянка звичайна	-	-	2	-	-	-
Sylvia atricapilla (Linnaeus, 1758)	Кропив'янка чорноголова	-	-	2	-	-	-
Sylvia communis Latham, 1787	Кропив'янка сіра	-	-	2	-	-	-
Phylloscopus trochilus (Linnaeus, 1758)	Вівчарик весняний	-	-	2	-	-	-
Phylloscopus collybita (Vieillot, 1817)	Вівчарик-ковалик	-	-	2	-	-	-
Phylloscopus sibilatrix (Bechstein, 1793)	Вівчарик жовтобровий	-	-	2	-	-	-
Muscicapidae	**Родина Мухоловкові**						
Ficedula hypoleuca (Pallas, 1764)	Мухоловка строката	-	-	2	2	-	-
Muscicapa striata (Pallas, 1764)	Мухоловка сіра	-	-	2	2	-	-
Phoenicurus phoenicurus (Linnaeus, 1758)	Горихвістка звичайна	-	-	2	2	-	-
Erithacus rubecula (Linnaeus, 1758)	Вільшанка	-	-	2	2	-	-
Luscinia luscinia	Соловейко східний	-	-	2	2	-	-

(Linnaeus, 1758)							
Turdus pilaris Linnaeus, 1758	Чикотень	-	-	3	2	-	-
Turdus merula Linnaeus, 1758	Дрізд чорний	-	-	3	2	-	-
Turdus philomelos C.L. Brehm, 1831	Дрізд співочий	-	-	3	2	-	-
Aegithalidae	**Родина Довгохвості синиці**						
Aegitalos caudatus (Linnaeus, 1758)	Синиця довгохвоста	-	-	3	-	-	-
Paridae	**Родина Синицеві**						
Parus caeruleus Linnaeus, 1758	Синиця блакитна	-	-	2	-	-	-
Parus major Linnaeus, 1758	Синиця велика	-	-	2	-	-	-
Sittidae	**Родина Повзикові**						
Sitta europaea Linnaeus, 1758	Повзик	-	-	2	-	-	-
Certhiidae	**Родина Підкоришникові**						
Certhia familiaris Linnaeus, 1758	Підкоришник звичайний	-	-	2	-	-	-
Passeridae	**Родина Горобцеві**						
Passer montanus (Linnaeus, 1758)	Горобець польовий	-	-	3	-	-	-
Fringillidae	**Родина В'юркові**						
Fringilla coelebs Linnaeus, 1758	Зяблик	-	-	3	-	-	-
Fringilla montifringilla Linnaeus, 1758	В'юрок	-	-	3	-	-	-
Chloris chloris (Linnaeus, 1758)	Зеленяк	-	-	2	-	-	-
Carduelis carduelis (Linnaeus, 1758)	Щиглик	-	-	2	-	-	-
Acantis cannabina (Linnaeus, 1758)	Коноплянка	-	-	2	-	-	-
Acanthis flammea (Linnaeus, 1758)	Чечітка звичайна	-	-	2	-	-	-
Pyrrhula pyrrhula (Linnaeus, 1758)	Снігур	-	-	3	-	-	-
Coccothraustes coccothraustes (Linnaeus, 1758)	Костогриз	-	-	2	-	-	-
Emberizidae	**Родина Вівсянкові**						
Emberiza citrinella Linnaeus, 1758	Вівсянка звичайна	-	-	2	-	-	-

Ссавці. Теріофауна території РЛП «Ялівщина» представлена 16 видами з 8 родин (табл. 1.4.2.4), з яких найбільше представлена родина Гладконосі кажани (*Vespertilionidea*) (6 видів). Раритетну складову складають 3 родини, знову ж таки серед яких домінуюче положення займає родина Гладконосі кажани. Слід зазначити, що з 16 видів 8 є представниками з охоронним статусом. Всі ж ці 8 видів складають 100 % видів, які охороняються Бернською конвенцією, всі представники родини Гладконосі кажани складають ту більшість охоронюваних видів, як в рамках Червоної книги України, так і Боннської конвенції. Такий рівень кількості видів ссавців, які знаходяться під охороною різних рівнів природоохоронних документів, свідчить про необхідність збереження, перш за все, умов їх середовища існування.

Таблиця 1.4.2.4

Види ссавців, що занесені до Червоної книги України, регіональних „червоних” списків, додатків міжнародних конвенцій, Європейського Червоного списку видів тварин, що знаходяться під загрозою зникнення у світовому масштабі

Група, вид		Червона книга України, категорія	Червоний список МСОП	Бернська конвенція, додаток	Боннська конвенція, додаток	CITEC, додаток	Європ. Червоний список, категорія
Латинська назва	Українська назва						
Родина Землерийкові (*Soricidae*)							
Sorex araneus	Бурозубка звичайна	–	–	III	–	–	–
Родина Гладконосі кажани (*Vespertilionidea*)							
Myotis daubentonii	Нічниця водяна	ВР		II	II		
Nyctalus noctula	Вечірниця руда	ВР	–	II	II	–	–
Eptesicus serotinus	Кажан (пергач) пізній	ВР	–	II	II	–	–
Pipistrellus pipistrellus	Нетопир - карлик	ВР	–	III	II	–	–
Pipistrellus nathusii	Нетопир лісовий	ВР	–	II	II	–	–
Pipistrellus kuhlii	Нетопир середземно-морський	ВР	–	II	II	–	–
Родина Білячі (*Sciurida*e)							
Sciurus vulgaris	Вивірка звичайна	–	–	III	–	–	–

Вплив представників фауни на рослинність проявляється зокрема з боку комах, що пов’язано з розповсюдженням верхівкового короїда *Ips acuminatus* Gyll. та призводить до всихання соснових насаджень.

1.2.5. Різноманіття природних середовищ (екосистеми), у тому числі рідкісних типів (за Конвенцією про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі від 19 вересня 1979 року)

Згідно класифікації EUNIS на території Парку наявні наступні рідкісні природні оселища Європи (Онищенко, 2016):

C МАТЕРИКОВІ ПОВЕРХНЕВІ ВОДИ

C1 Стоячі прісні водойми

C1.2 Постійні стоячі мезотрофні водойми

C1.225 З домінуванням *Salvinia natans*

C1.3 Постійні стоячі евтрофні водойми

C1.32 Вільноплаваюча рослинність евтрофних водойм (кл. Lemnetea)

C2 ПОВЕРХНЕВІ ВОДОТОКИ

C2.3 Постійні ламінарні водотоки без припливів

C2.34 Рослинність водотоків з повільною течією і евтрофною водою

C3 ЛІТОРАЛЬНА ЗОНА МАТЕРИКОВИХ ПОВЕРХНЕВИХ ВОДОЙМ

C3.4 Маловидові угруповання низькорослих коловодних або земноводних рослин

D БОЛОТА

D2.3 Перехідні болота і плави

D5 Осокові й високоравні болота

D5.2 Болота з домінуванням великих осок

E ТРАВЯНИСТІ УГРУПОВАННЯ

E1.1 Материкові піски і скелі з розрідженою рослинністю

E1.12 Європейсько-сибірські піонерні кальцефільні піщані угруповання

E2 МЕЗОФІЛЬНІ ТРАВ'ЯНІ УГРУПОВАННЯ

E2.2 Рівнинні та низькогірні сінокісні луки

E3 ВОЛОГІ І МОКРІ ЕВТРОФНІ І МЕЗОТРОФНІ ЛУКИ

E3.4 Вологі і мокрі евтрофні і мезотрофні луки

E5 РІЗНОТРАВНІ УГРУПОВАННЯ

E5.4 Вологі високотравні та папоротеві узлісся і луки

F ПУСТИЩА, ЧАГАРНИКИ І ТУНДРА

F9 Прирічкові та болотні чагарники

F9.1 Прирічкові чагарники

G ЛІСИ ТА ІНШІ ЛІСОВІ ЗЕМЛІ

G1 Широколистяні листопадні ліси

G1.1 Заплавні і галерейні ліси з домінуванням *Alnus, Betula, Salix*

G1.11 Прирічкові вербові ліси

G1.2 Мішані заплавні і галерейні ліси

G1.21 Заплавні ліси з домінуванням *Alnus* або *Fraxinus*

G1.A Мезо- і евтрофні ліси з домінуванням *Quercus, Fraxinus, Carpinus, Ulmus*

G1.A1 Ліси з домінуванням *Quercus robur, Fraxinus, Carpinus betulus* на евтрофних і мезотрофних грунтах

G3 ХВОЙНІ ЛІСИ

G3.4 Ліси *Pinus sylvestris* на південь від тайги

G3.4232 Сарматські остепнені ліси

1.2.6. Ландшафтне різноманіття

У відповідності до Фізико-географічного районування України (1968, 2007) вся територія Парку входить до південно-західної частини фізико-географічної області Чернігівського Полісся Поліського краю мішанолісової фізико-географічної зони Східноєвропейської рівнинної країни (Національний атлас України, 2007). З фізико-географічних (ландшафтних) утворень переважають надзаплавні тераси р. Стрижень.

Розміщення території Парку у межах Чернігівського Полісся та Придніпровської слабохвилястої рівнини з моренно-зандровими та лесовими відкладами визначило основні риси ландшафтної структури території. Парк розміщений на лівобережній частині заплави та надзаплавної (борової) тераси річки Стрижень. У межах його території чергуються елементи яружно-балкової мережі з рівнинними підвищеними або зниженими ділянками. Лінійні ерозійні форми зорієнтовані переважно зі сходу на захід і розрізають лесове плато на окремі ділянки. Це визначає своєрідність орографічних та едафічно-гідрологічних умов території і сприяє формуванню досить різноманітних фацій-місцеіснувань з відповідними їм умовами існування живих організмів і як результат – порівняно значного ландшафтного та відповідного йому біологічного різноманіття, в тому числі і рідкісних видів.

Територія Парку розташована на пологому схилі надзаплавно-терасної місцевості, частково почленованої яружно-балковою мережею, на флювіогляціальних відкладах з супіщаними дерново-середньопідзолистими ґрунтами. Ландшафтні особливості території Парку представляють собою поєднання заплавних комплексів з притерасними територіями та територією надзаплавної (борової) лівобережної тераси р. Стрижень.

Ландшафтне різноманіття території представлене антропогенними територіями та утвореннями, у тому числі історичними та археологічними. Тут є об'єкти археологічної спадщини, історичного розвитку міста Чернігова з часів XVII ст., як осередок дикої природи, що оточений забудовами міста, як місце ботанічного саду в 1946-1957 рр., як територія водозабезпечення міста.

Під ландшафтом, природним чи зміненим під впливом діяльності людини, розуміється генетично однорідна ділянка (сегмент) суходолу чи моря з єдиним геологічним

фундаментом, однотипним рельєфом, гідрокліматичним режимом, поєднанням ґрунтів і біоценозів та характерною для неї морфологічною структурою. В залежності від просторового поширення та частоти повторюваності всі природні комплекси прийнято розподіляти на домінантні, субдомінантні та рідкісні; при цьому домінантні комплекси відображають консервативні риси ландшафтів та свідчать про фазу стійкого розвитку, а рідкісні – про тенденції зміни або зародження. Унікальність ландшафту визначається його рідкісністю розповсюдження, наявністю рідкісних форм рельєфу, геологічних порід, мальовничістю ландшафтів, рослинності, поширенням ендемічних, рідкісних та зникаючих видів флори і фауни, високими естетичними властивостями. Унікальні ландшафтні комплекси вимагають особливої уваги і збереження.

Різноманіття природних умов території та господарської діяльності в її межах спричинило формування певної морфологічної структури ландшафтів території Парку. Більшість з ландшафтних поверхонь Парку представлена пологими схилами. Порівняно значні площі у ландшафті займають ерозійні форми рельєфу, виникнення яких спричинене роботою водотоків на схилах.

У фізико-географічному відношенні територія Парку розташована у центрально-західній частині ландшафтної області Чернігівського Полісся. Її ландшафтну структуру у межах Парку визначають долинно-терасові місцевості з дерново-слабопідзолистими, ясно-сірими і темно-сірими ґрунтами і боровими лісами, заплавні лучно-болотні і місцевості лесових «островів» з ознаками лісостепових ландшафтів.

За ландшафтним районуванням територія Парку лежить у межах Ріпкинсько-Чернігівського ландшафту. Належність до першого визначається наявністю лесових відкладів на території Парку. Орографічно цей ландшафт являє собою північно-східну частину Любеч-Чернігівської вододільної рівнини з абсолютними висотами 160-165 м, перевищення над урізом Десни становить близько 60 м.

Природні умови різко відрізняються від сусідніх ландшафтів наявністю покриву з лесоподібних суглинків. Загалом антропогеновий комплекс відкладів представлений лесоподібними суглинками, мореною, підморенними водно-льодовиковими відкладами і бурими глинами. Загальна його потужність становить 15-20 м. Потужність лесоподібних суглинків, які є основною грунтотвірною породою, становить 1-5 м. Антропогенові відклади підстилаються пістрявими глинами і пісками полтавської свити.

Цей ландшафт вирізняється з-поміж інших поліських ландшафтів наявністю місцевостей з лісостеповими рисами. Найвищу частину ландшафту складають вододільний слабохвилястий тип місцевості з сірими лісовими ґрунтами на піскуватих лесоподібних суглинках у комплексі з темно-сірими лісовими ґрунтами на легких лесоподібних суглинках.

Тут також поширені надзаплавно-терасові місцевості з сірими лісовими ґрунтами на піскуватих лесоподібних суглинках. По придолинних краях вододільної рівнини розвиваються ерозійні явища. Яружно-балковий тип місцевостей з еродованими сірими лісовими ґрунтами поширений тут у межах схилових поверхонь між привододільними поверхнями і заплавним типом місцевості.

До узбережжя р. Стрижень приурочені ділянки заплавного типу місцевостей, які утворилися внаслідок зарегулювання стоку греблями і підняття рівня води в руслі.

Головні загальні особливості цієї території визначаються:

- розміщенням у межах лівобережної частини річкової долини р. Стрижень;
- приуроченістю до заплавної і борової річкових терас;
- розміщенням на межі контакту кількох ландшафтних утворень з проявом відповідних властивостей кожного з них;
- значній ролі у формуванні ландшафтів флювіогляціальних та лесових відкладів;
- наявністю численних ерозійних форм, врізаних у поверхню схилу;
- переважанням деревної рослинності внаслідок приуроченості до зони полісся;
- інтенсивним впливом на територію Парку міських жителів, які використовують територію для короткочасного відпочинку;
- надлишком атмосферних опадів, які посилюють і прискорюють лінійно-ерозійні процеси.

Домінантним типом місцевості в межах Парку виступає схилово-терасова, у межах якої поширені такі типи урочищ:

- підвищені привододільні, субгоризонтальні;
- пологосхилові, ерозійні;
- яружно-балкові і долинно-балкові;
- заплавні і днищ балок.

Ландшафтна структура природних ландшафтів території Парку має таку ієрархію (https://geomap.land.kiev.ua/landscape.html):

Клас ландшафтів: Рівнинні

Ландшафтна країна: Східноєвропейська.

Ландшафтна зона: Мішано-лісова.

Ландшафтний край: Поліський.

Ландшафтна область: Чернігівське Полісся.

Ландшафтний район: Середньо-Деснянський.

Ландшафтна місцевість: Низинні рівнини з потужним антропогеновим покровом на неоген-палеогенових піщано-глинистих відкладах

Ландшафтне урочище: моренно-зандрових слабкохвилястих рівнин з дерново-середньопідзолистими ґрунтами

Ландшафтна місцевість: Низинні і підвищені рівнини з потужним антропогеновим покривом на палеогенових піщано-глинистих відкладах:

Ландшафтне урочище: Низинні слабко розчленовані лесові рівнини з сірими і темно-сірими опідзоленими ґрунтами.

Ландшафтні фації:

- яри з вертикальними осипними схилами;
- днища балок;
- вершини балок;
- конуси виносу балок та ярів;
- привододільні пологі схили;
- схили балок;
- стрімкі схили;
- заплава.

На території Парку формуються та розвиваються антропогенні ландшафти, пов’язані переважно з короткочасним відпочинком, а також з близькістю таких антропогенних об’єктів як садово-городні товариства, міське кладовище, гаражний кооператив, територія міської лікарні № 3, торговельно-розважальний комплекс «Голлівуд». Містяни, які відвідують ці об’єкти, сформували мережу ґрунтових стежин, а також стихійні сміттєзвалища та значну кількість осередків вогнищ. Найбільше від антропогенного тиску потерпають ділянки Парку, прилеглі до зарегульованого русла річки, сухі плакорні ділянки під сосновими насадженнями (високі ділянки Парку), території навколо об’єктів тимчасового відпочинку (лавки та інші об’єкти для відпочинку). Тут відбувається інтенсивне витоптування трав’яного рослинного покриву та пригнічення росту деревно-чагарникової рослинності внаслідок переущільнення ґрунту над корінням.

1.2.7. Моніторинг довкілля

За міжнародним стандартом моніторинг – це багаторазове вимірювання для спостереження за змінами будь-якого параметру в певному інтервалі часу, система довготривалих спостережень, оцінювання, контролювання і прогнозування стану і змін об’єктів.

Сутність моніторингу полягає у спостереженні (у просторі і часі) за навколишнім природним середовищем, оцінюванні фактичного стану природних і антропогенних геосистем, які його формують, прогнозуванні характеру та масштабів змін, виявленні екологічних ризиків (факторів небезпеки), розробленні управлінських рішень (заходів) щодо раціонального природокористування, контролювання реакції геосистем та їх складових

компонентів (літосфера, атмосфера, гідросфера, біосфера) на впроваджені природоохоронні заходи.

Мета моніторингу – оцінювання фактичного і прогнозованого станів навколишнього природного середовища (природних і антропогенних геосистем, що його формують), біотичного і ландшафтного різноманіття, екологічної ситуації і умов життєдіяльності людини. Моніторинг є складовою частиною системи управління екологічною безпекою природних і антропогенних геосистем.

Об'єкти моніторингу – навколишнє природне середовище, геосистеми, що його формують складові компоненти геосистем (геологічне середовище, атмосферне повітря, поверхневі і підземні води, ґрунтовий і рослинний покрив, видове різноманіття флори і фауни), а також джерела впливу на них.

Залежно від розмірів охопленої моніторингом території розрізняють три його рівні:

- глобальний – спостереження проводяться в межах всієї планети;
- регіональний – спостереження проводяться в межах окремої країни, регіону або адміністративної області;
- локальний – спостереження проводяться в межах окремих об'єктів, навколо джерел впливу.

В межах зазначених рівнів ведуться спеціальні види моніторингу: кліматичний моніторинг, моніторинг земель і ґрунтів, моніторинг атмосферного повітря, моніторинг поверхневих і підземних вод, моніторинг флори і рослинності, моніторинг фауни, радіоекологічний моніторинг, моніторинг ландшафтів.

Моніторинг довкілля в межах РЛП «Ялівщина» повинен здійснюватися на виконання статей 22 і 61 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», статті 9 Закону «Про природно-заповідний фонд України» та у відповідності до «Положення про Проект організації території регіонального ландшафтного Парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів та об'єктів» (затвердженого наказом Мінекобезпеки України від 06.07.2005 № 245, у редакції наказу Міністерства екології та природних ресурсів України від 21.08.2014 № 273).

За інформацією адміністрації Парку на даний час на території РЛП проводяться певні моніторингові роботи:

- метеорологічні спостереження проводять КЗ «Чернігівський обласний науковий ліцей» Чернігівської обласної ради, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, Молодіжний кліматичний центр;
- ботанічний та зоологічний моніторинг – працівники Парку, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка та КЗ «Чернігівський обласний науковий ліцей» Чернігівської обласної ради.
- ландшафтознавчі дослідження – Національний університет «Чернігівський колегіум» іменіТ.Г. Шевченка.

1.3. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ТА КУЛЬТУРНА ІНФОРМАЦІЯ

1.3.1. Відомості про історію та археологію

Окрім того, що Ялівщина входить до складу зеленого поясу Чернігова і є його природною «перлиною», виконуючи ряд екологічних функцій, вона є видатною з позицій історії та археології.

Перше історичне згадування про Ялівщину датується 1672 роком. Розміщене воно у VII Випуску «Праць Чернігівської губернської архівної комісії».

На основі висновків провідних фахівців Київського відділення Імператорського технологічного товариства 04 липня 1879 року міська дума постановила подати у міський водогін воду з території Ялівщини. З тих пір на території нинішнього Парку функціонують насосні станції для подачі води у міську мережу, які забезпечують 30% водоспоживання міста Чернігів (Проект створення РЛП «Ялівщина», 2014).

За даними науковців (Карпенко, Потоцька, 2012) та відомостей, які представлені у «Проекті …» (2014) упродовж 90-х років XIX ст. на території Ялівщини були висаджені деревні культури, зокрема зроблені посадки дуба, сосни, ялини, ірги, берези, черемхи та багато інших видів дерев, чагарників і трав'янистих рослин. На основі цих та вже існуючих деревно-чагарникових насаджень у 1944 році на засіданні Чернігівського облвиконкому слухалося питання про організацію на території Ялівщини державного ботанічного саду на загальній площі 250 га. І вже 27 травня 1945 році виконавчий комітет Чернігівської обласної ради прийняв постанову про організацію обласного ботанічного саду. Під сад була виділена територія на північно-східній околиці м. Чернігова на лівому березі р. Стрижень – урочище Ялівщина. Частина виділеної ділянки (43 га) була зайнята сосновими і частково березовими насадженнями. Соснові насадження датуються 1924, а березові – 1936-1938 роками.

Головним завданням ботанічного саду була робота над вивченням флори Полісся з метою її збагачення шляхом впровадження нових, екзотичних, цінних порід та розробки практичних способів покращення культури місцевих порід, у першу чергу лісових. Передбачалося у лісорозсаднику вирощувати посадковий матеріал для поширення його в межах області. На піщаних, не вкритих деревною рослинністю, ділянках відведеної території проектували закласти показові ділянки по закріпленню пісків, ярів, з освоєння пісків шляхом створення виноградників, на заплавних ділянках планувалося висадити водоохоронний заплавний ліс, серед якого планувалося розмістити науково-дослідну базу ботсаду, дендрарій, оранжереї, дослідні ділянки та ін.

У 1946 році площа ботанічного саду становила 170 га, з них 90 га лісових насаджень, 35 га лісорозсадника, 25 га піщаних площ. Передані землі завдяки значному різноманіттю форм рельєфу та місцеположень являли собою усі типові рослинні умови Українського Полісся: схили стрімкі і пологі, обриви, яри, підвищення, пониження, поляни, узлісся, улоговини, балки – усе це урізноманітнювало рослинні умови території. На той час Чернігівський ботанічний сад був єдиним закладом такого типу у межах лівобережного Полісся. В його межах налічувалося: 480 видів дикорослих та 720 видів декоративних рослин. Територія ботсаду на той час вже мала три відділи. А станом на 1950-1955 роки, згідно «Справки о состоянии работы и направлениях на период 1950-1955 гг. Черниговского областного ботанического сада» вже мова йде про п'ять основних відділів ботсаду:

1. Відділ флори та рослинності (включно з лісопарком та дендрарієм).
2. Відділ нових та перспективних плодових та с/г культур у складі плодового саду, виноградника, дослідно-показових та селекційних ділянок зернових, городніх, бахчових, технічних, кормових, лікарських, грунтоукріплюючих та лучнопасовищних культур.
3. Відділ декоративного садівництва та квітникарства (у складі колгоспного парку, розарію, колекції квітів однорічників та багаторічників і квіткового насінництва).
4. Відділ репродукційно-колекційний (плодові та лісодекоративні розсадники).
5. Відділ закритого ґрунту (оранжерея, теплиці, парник, вегетаційна долина).

Станом на 1956 рік Чернігівський ботанічний сад був єдиним науково-дослідним закладом такого спрямування в межах Лівобережного Полісся. Були розбиті липова, березова, горобинова, катальпова, туєва та інші ландшафтні композиції. Упродовж 1956 року було реалізовано 453 тис. декоративних, плодово-ягідних та деревовидно-чагарникових порід. У травні 1956 року на базі Чернігівського обласного саду створений міський ботанічний сад.

Станом на 1964 рік на території ботанічного саду розміщувалися міськзеленгосп та піонерський табір. У лютому 1964 року міський ботанічний сад був трансформований у контору зеленого господарства. Але документу, який би свідчив про ліквідацію ботанічного саду як установи, не виявлено. З цього часу територія Ялівщини багато разів змінювала свій природоохоронний статус. 28.03.1964 р. рішенням Чернігівського облвиконкому № 121 урочище Ялівщина площею 83 га було затверджене у статусі пам'ятки природи місцевого значення. 10.06.1972 р. рішенням Чернігівської обласної ради 83 га урочища Ялівщина було віднесено до категорії природно-заповідного фонду у статусі парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення. 28.09.1989 р. рішенням Чернігівської обласної ради

№164 частину території Парку зі статусу парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва перевели в категорію лісового заказника місцевого значення на площі 7,2 га, з якої 23.03.1992 р. було вилучено 1 га у приватну власність.

Територія нинішнього Парку має винятково важливе значення як територія археологічної спадщини та історичного розвитку міста з часів XVII ст., оскільки багата на історичні та археологічні об'єкти і території. За даними Проекту землеустрою (2020 р.) на території РЛП розташовані: комплекс археологічних пам'яток урочища Ялівщина (№ 7727-Чр, занесений до Державного реєстру нерухомих пам'яток України наказом Міністерства культури України від 26.04.2013 № 364), до складу якого належить одна пам'ятка археології національного значення і сім – місцевого значення, а також поодинока пам'ятка місцевого значення «Піски».

Старожитності комплексу археологічних пам'яток урочища Ялівщина відомі за матеріалами, зокрема О.О. Попка (1940–1960 рр.), Д.І. Бліфельда (1949 р.), Г.О. Кузнецова (1982 р.), Г.В. Жарова та Т.М. Майбороди (1994 р.) та ін. У 2008 р. обстежені Г.В. Жаровим та І.М. Ігнатенком при здійсненні археологічної експертизи на предмет встановлення меж територій пам'яток для розробки проекту «Функціонально-планувальної організації території лісопарку Ялівщина», завдяки чому межі всіх пам'яток комплексу були визначені.

В його межах знайдені поселення епохи бронзи (II тис. до н.е.), епохи раннього заліза (VII-IV ст. до н.е.), поселення київської культури (III-V ст.), поселення волинцевсько-київського типу (VIII-IX ст.), давньоруське поселення (IX-XIII ст.), що розташовувалися окремо або в межах багатошарових пам'яток.

Пам'ятки комплексу (Археологічна спадщина Ялівщини. Валентина Мултанен, начальник відділу охорони пам'яток історії, археології та монументального мистецтва комунального закладу «Організаційно-методичний центр контролю та технічного нагляду закладів культури і туризму» Чернігівської обласної ради). Інформ-агенція Чернігівський монітор, 10.12.2018, https://monitor.cn.ua/ua/monitoring/68174:

Городище «Ялівщина», II–I тис. до н. е., XII–XIII ст. Розташоване у центрі урочища. Займає мис високої стрімкої лівобережної тераси р. Стрижень (права притока р. Десни), на березі ставка по руслу р. Стрижень, утвореному двома дамбами – північною і південною. З півдня і півночі мис обмежений глибокими яругами. За 110 м на північний схід міститься кладовище, на південь, через яругу, – автосервісне і колишнє тепличне господарство «Квіти Чернігова», на північ, схід і південь – поселення Ялівщина (у давньоруський період – посад городища).

Висота тераси над рівнем води в річці до 22 м. Його площа становить 1,9691 га. Розміри майданчика 50х60 м; з північного і південного боків обмежений глибокими ярами, із заходу – схилом тераси; зі сходу (з боку поля) укріплений ровом (ширина 5-10,5 м; глибина 1,5 м) та валом (висота до 3 м, ширина у підвалинах 10-18 м, загальна довжина близько 120 м, довжина з напільного східного боку 40 м, по північному і південному краях майданчика – по 40 м з кожного боку з пониженням до 0,5 м). Уздовж південного схилу городища фіксується пандус завширшки 3 м, що полого піднімається від річки і підніжжя тераси до рову, – в'їзд із боку річки. Із напільного боку через вал у північно-східному куті укріплень, можливо, також проходив в'їзд на площадку городища (сідлоподібна западина). Культурний шар слабкої насиченості, завтовшки до 0,4 м. У розрізі напільного валу зафіксовано залишки дерев'яних конструкцій (кліті). За матеріалами, отриманими під час розрізу укріплень, з'ясувалося, що городище було споруджене у I тис. до н. е. (милоградська культура VI–III ст. до н. е., представлена уламками ліпних посудин, скіфські вістря стріл) на місці більш раннього поселення доби бронзи (II тис. до н. е., знайдені фрагменти ліпної кераміки.). Вдруге укріплення були відновлені в давньоруський період (XII–XIII ст., фрагменти кругового посуду, шиферне прясельце тощо); городище використовувалося, швидше за все, як боярська садиба, і виконувало роль північно-західного форпосту Чернігова на р. Стрижень, що відігравав важливу роль у системі оборони міста. Деякі дослідники ототожнюють городище з літописним Гюричевим.

Територія майданчика засаджена соснами, вал, рів та схили густо поросли кущами та деревами. Урвистий західний схил потребує постійного нагляду і протиерозійних заходів.

Пам'ятка відома за матеріалами А. Шамраєвського (1862, урочище Городок), О.О. Попка (1940–1960 рр.), обстежувалася Д.І. Бліфельдом (1949 р.), М.А. Попудренко (1971 р.), Г.О. Кузнецовим (1976 р.), Є.В. Максимовим та Р.В. Терпиловським (1976 р.), О.В. Шекуном (1976, 1979 рр.); досліджувалася у 1983 та 2006 рр. В.П. Коваленком; у 2008 р. обстежена Г.В. Жаровим та І.М. Ігнатенком при здійсненні археологічної експертизи на предмет встановлення меж територій пам'яток для розробки проекту «Функціонально-планувальної організації території лісопарку Ялівщина».

Поселення «Ялівщина», II– I тис. до н. е., III–V, XI–XIII ст. Знаходиться у центральній частині урочища Ялівщина, на мисоподібних ділянках лівобережної тераси р. Стрижень, розділених глибокими яругами, на північ, схід і південь від городища «Ялівщина». У північно-східній частині прилягає до кладовища та вул. Маресьєва, на сході – до гаражів, на півдні – до агробіостанції Чернігівського обласного наукового ліцею, на південному заході межує з поселенням «Ялівщина-3», на півночі – з поселенням «Ялівщина-1».

Висота над рівнем води в річці 20–25 м. Площа поселення 22,6107 га. Культурний шар завтовшки 0,3–1,2 м містить ліпну кераміку доби бронзи (II тис. до н. е., у тому числі сосницької культури XVIII–XIII ст. до н. е.), раннього залізного віку (I тис. до н. е., у тому числі милоградської культури VII–III ст. до н. е.), ранньослов'янського періоду (I тис.), у тому числі зарубинецької (III ст. до н. е. – I ст.), київської (III–V ст.), роменської культур (IX–X ст.). У давньоруський період (XI–XIII ст.) виконувало роль посаду городища «Ялівщина». Досліджено 8 різночасових ям та споруда київської культури сер. I тис. – підквадратна напівземлянка стовпової конструкції з центральним стовпом, із входом у північно-західному куті у вигляді сходинки. Досліджено згорілі залишки покрівлі та інтер'єру (дошки, жердини). Крім кераміки, зокрема цілого горщика, виявлено керамічне біконічне прясельце. З культурного шару походять 2 залізних різця і кільце, які відносяться до давньоруського періоду.

Частина території поселення раніше належала КП «Зеленгосп» («Квіти Чернігова») і використовувалася під питомник для вирощування садженців. На сьогодні більша територія поселення заліснена; південна частина знаходиться під колишнім тепличним господарством (не використовується, засмічена) та будівлями автосервісу (1,68 га); територія колишнього питомника передана у власність громадянам для ведення особистого селянського господарства (4,2287 га, 20 ділянок), на сьогодні не використовується, поросла деревами та кущами; північно-східна ділянка частково знищена сучасним кладовищем; деякі ділянки задерновані, по них проходять ґрунтові дороги і лінія електрокабеля; у північно-західній частині міститься насипний пагорб лижного спуску «Королівська Гірка».

Поселення відоме за матеріалами А. Шамраєвського (1862 р., урочище Садок), О.О. Попка (1940–1960-і рр.), обстежувалося Д.І. Бліфельдом (1949 р.), М.А. Попудренко (1971 р.), Є.В. Максимовим та Р.В. Терпиловським (1976 р.), О.В. Шекуном (1979 р.); досліджувалося А.О. Мултаненом (1986 р.), В.П. Коваленком (2007 р.); обстежене Г.В. Жаровим та І.М. Ігнатенком (2008 р.).

Поселення «Ялівщина-1», II–I тис. до н. е., III ст. до н. е. – I ст. н. е., XI–XIII, XVI–XVII ст. Розташоване у центральній частині урочища Ялівщина, на мисі лівобережної тераси р. Стрижень, біля устя балки, по дну якої протікає струмок. У північно-східній частині обмежене рівчаками, що виходять до балки. На захід від поселення розміщується північна дамба, на схід – кладовище, на північний схід – садівниче товариство «Ветеран» і поселення «Олександрівка-1», на південь – поселення «Ялівщина» і насипний пагорб «Королівської Гірки».

Висота тераси 20 м. Площа 22,6 га. Товщина культурного шару 0,2–0,55 м. На плато досліджено 3 житла-напівземлянки класичного періоду існування зарубинецької культури (III ст. до н. е. – I ст. н. е.) стовпової конструкції, підпрямокутної та підквадратної форми, що містили велику кількість ліпної кераміки; виявлено біконічні керамічні прясельця, бронзові шпилька, голка від фібули та частина кільця, уламок намистини із зеленого скла. До вказаних досліджень довго вважалося, що на нашій території ці племена жили пізніше, на її фінальному етапі. Окрім зарубинецького матеріалу на поселенні біля підніжжя тераси (під

лижним спуском) зустрічається ліпна кераміки доби бронзи (II тис. до н. е.), а на середині висоти схилу – кругова кераміка періоду Давньої Русі (XI–XIII ст.) та раннього модерну (XVI–XVII ст.).

Поверхня щільно задернована, засаджена сосновим і березовим лісом; на деяких ділянках пошкоджена траншеями і окопами періоду Другої світової війни, під час облаштування лижного спуску «Королівська Гірка» та будівництві дамби.

Виявлене А.О. Мултаненом (1992 р.), досліджувалося В.В. Мултанен (1993 р.), Т.П. Вальковою та В.В. Сохацьким (1993, 1994, 1996 рр.), обстежене Г.В. Жаровим та І.М. Ігнатенком (2008 р.).

Поселення «Ялівщина-2», I тис. до н. е. – I пол. I тис. н. е. Заходиться у північній частині урочища Ялівщина, на мисоподібній урвистій ділянці лівобережної тераси р. Стрижень, на північ від північної дамби, на південному березі затоки ріки, біля устя яруг.

Висота над рівнем води до 10 м із пониженням у західному напрямку. Площа 0,414 га. Виявлено фрагменти кераміки раннього залізного віку (I тис. до н. е.) та ранньослов'янського періоду (I пол. I тис.). Культурний шар відсутній.

Порівняння топографічної ситуації і археологічного матеріалу дає підставу пов'язати поселення «Ялівщина-2» з поселенням «Олександрівка-1». Судячи з розташування, невеликої площі і відсутності культурного шару, вірогідно, поселення «Ялівщина-2» представляло собою контрольний чи сторожовий пункт на підступах до поселення «Олександрівка-1», розташованого углибині тераси, по берегах та у витоках обводненої балки, що має вихід до лівого берега р. Стрижень південніше поселення «Ялівщина-2».

Територія поселення засаджена березовим і сосновим лісом, задернована; пошкоджена траншеями і окопами періоду Другої світової війни; край тераси у північній частині поселення обвалюється.

Виявлене у 2008 р. Г.В. Жаровим та І.М. Ігнатенком.

Поселення «Ялівщина-3», I тис. до н. е. – I пол. I тис. Розташоване у центральній частині урочища, на ділянці лівобережної тераси р. Стрижень, обмеженій на півночі яругою, на півдні – вигином тераси і яругою, із заходу – краєм тераси і ставком по руслу р. Стрижень між північною і південною дамбами. Поверхня нерівна, має нахил у бік ріки (на захід).

За 30–100 м на північ від північної околиці поселення розташоване городище «Ялівщина», відразу на північ – поселення «Ялівщина». За 230 м на південь від південної околиці поселення проходить вул. Героїв Чорнобиля. Зі сходу воно прилягає до агробіостанції Чернігівського обласного наукового ліцею.

Висота тераси 7-11 м. Площа поселення становить 14,3832 га. Культурний шар завтовшки 0,3 м містить фрагменти кераміки раннього залізного віку (I тис. до н. е.) та ранньослов'янського періоду (I пол. I тис.); у 1930–1960 рр. тут були виявлені кам'яні розтиральники, точильні плити і бруски, камені з обробленою поверхнею, невизначені уламки залізних предметів, залізні шлаки і кістки тварин.

Поверхня щільно задернована, засаджена лісом; у північній частині поселення розміщені будівлі колишнього тепличного господарства, у південно-східній – приватна садиба, у північно-західній – велотреки.

Відоме за матеріалами О.О. Попка (1930–1960 рр.), обстежене Г.В. Жаровим та І.М. Ігнатенком (2008 р.).

Поселення «Ялівщина-4», XII–XIII ст. Знаходиться у південній частині урочища, на схилах мисоподібної ділянки лівобережної тераси р. Стрижень (правої притоки р. Десни), обмеженої з півночі улоговиною, з півдня – рівчаком, за 70 м на північний схід від південної дамби. За 150 м на північ розташоване поселення «Ялівщина-3», за 50 м на південь – вул. Героїв Чорнобиля.

Висота тераси 4-13 м. Площа становить 0,4888 га. Культурний шар завтовшки до 0,4 м, слабонасичений, містить нечисленні фрагменти давньоруської кругової кераміки XII–XIII ст.

Територія поселення засаджена сосновим лісом.

Виявлене у 2008 р. Г.В. Жаровим та І.М. Ігнатенком.

Поселення «Стрижень-1», II–I тис. до н. е., III–V, XI–XIII ст. Розташоване у північній частині міста, по вул. К. Єськова, напроти урочища Ялівщина і однойменного городища, на мисоподібній ділянці правобережної тераси р. Стрижень. Територія поселення обмежена із заходу гаражами, з північного сходу – «північною» дамбою, зі сходу – ставком по руслу р. Стрижень, утвореному за допомогою дамби, з півдня – вигином тераси.

Висота тераси над рівнем води в річці сягає до 7 м із пониженням у південному напрямку. Площа 3,4 га (40–110 х 430 м). Культурний шар (до 1 м) містить ліпну кераміку II тис. до н. е. (у тому числі лебедівської культури XI–IX ст. до н. е.), раннього залізного віку (I тис. до н. е.), київської культури (III–V ст.) та кругову кераміку XI–XIII ст.

Поверхня задернована, поросла поодинокими деревами та кущами; у південній частині пошкоджене при будівництві профілакторію міськкомунгоспу, у північній частині – при облаштуванні карт (відстійників) для намиву піску з р. Стрижень при розчищенні її русла, незаконно приватизовані 0,7 га території у судовому порядку повернуто у власність держави. У межі Парку потрапляє лише прибережна смуга уздовж Стрижня. Поверхня тут задернована.

Виявлене Г.В. Жаровим та Т.М. Майбородою (1994 р.), досліджувалося Г.В. Жаровим та І.М. Ігнатенком (2008 р.), Р.В. Терпиловським (2019 р.).

Поселення «Олександрівка-1», II–I тис. до н. е., III–VIII ст. Розташоване у північно-східній частині урочища Ялівщина, за західною околицею колишнього с. Олександрівка, у верхів'ях і на обох берегах безіменної неглибокої балки, по дну якої протікає струмок – ліва притока р. Стрижень .

Початкові розміри поселення становили близько 180–400х900 м (близько 21 га). Значна територія пам'ятки, археологічно досліджена у 1993–1996 роках (близько 2,4 га), надана під котеджну забудову. На сьогодні збереглося 19,0030 га поселення, більша частина якого міститься під дачною забудовою садівничого товариства «Ветеран» (11,0613 га), частина – під кладовищем «Ялівщина» (0,664 га), решта – під лісом урочища Ялівщина і чагарниками. На території південно-східної частини поселення виділені ділянки під котеджну забудову (14 шт.). Окремі ділянки поселення втрачені під час прокладання інженерних мереж та спорудження окремих будинків.

Висота берегів струмка у межах поселення коливається від 2 до 10 м з поглибленням у бік устя струмка. Культурний шар перевідкладений оранкою на глибину до 0,25 м, зберігся на окремих ділянках давньої забудови; його товщина не перевищує 0,1 м. Шар давнього чорнозему завтовшки 0,15–0,3 м на більш високих місцях зростає по схилу у бік струмка до 0,6–0,8 м. Містить незначну кількість матеріалів доби середньої бронзи (II тис. до н. е.), у тому числі поховання, раннього залізного віку (I тис. до н. е.), у тому числі милоградської культури (VII–III ст. до н. е.). Основний горизонт поселення становлять ранньослов'янські старожитності: пізній етап київської культури (IV – початок V ст.), колочинської культури (VI–VII ст.) і об'єкти сахнівсько-волинцевського типу (I половина VIII ст.). Досліджено 56 споруд житлового та господарського призначення, у т. ч. майстерня з виготовлення напівфабрикатів гребенів з рогу, 7 виносних вогнищ і понад 810 ям-льохів. Окрім численного керамічного матеріалу виявлено знаряддя праці, зброя та прикраси із заліза, бронзи, срібла, каменю, кераміки, кістки.

Більша частина території поселення міститься під дачною забудовою, частково – під кладовищем, решта – під лісом і чагарниками.

Виявлене Г.О. Кузнецовим (1982 р.) досліджувалося О.В. Шекуном (1993–1997, 2000, 2001, 2003 рр.), обстежене Г.В. Жаровим та І.М. Ігнатенком (2008 р.).

Поодиноке поселення «Піски», V–I тис. до н. е. Містилося на північній околиці міста, поміж нею та колишнім с. Півці, в урочищі Піски. Займало піщані підвищення лівого берега р. Стрижень, які починалися від берега ріки з боку міста і простягалися до самого села у напрямку захід – схід упродовж 250 м при ширині 250 м. Берег мав нахил у бік ріки, з північно-західного боку поверхня під поселенням була рівною і пониженою, у південно-східній частині більш високою і вкритою курганоподібними підвищеннями. На розвіюваній поверхні дюни були зібрані численні фрагменти ліпної кераміки та залишки крем'яного виробництва: нуклеуси, відбійники, відщепи та скупчення кременю навколо них, знаряддя

праці (платівки із загостреними кінцями), вістря стріл. Виявлені були також металеві шлаки, розтиральники та плити для розтирання. Дослідники фіксували дуже насичений знахідками культурний шар завтовшки 0,1–0,4 м. Поряд із фрагментами горщиків виявлені цілі посудини, особливо в середній частині дюни, де культурний шар найтовщий і найбільш насичений керамікою, попелом і вугликами. Поселення відноситься до епохи неоліту (V–III тис. до н. е.), сосницької та лебедівської культур (XVIII – поч. VIII ст. до н. е.) доби середньої і пізньої бронзи, раннього залізного віку (I тис. до н. е.).

Територія поселення частково розорюється під городи, частково задернована, по краю тераси заліснена, у південнно-східній частині міститься під дачною забудовою. Поселення, вірогідно, пошкоджене, під час будівництва мостів, спорудження дамби та облаштування ставка по руслу р. Стрижень.

Відоме за матеріалами С.Г. Баран-Бутовича (1927), В.Є. Козловської (1928), О.О. Попка (1935–1940). Не дивлячись на неодноразові спроби, пам'ятка на сьогодні остаточно не локалізована. Простежена на площі близько 3,42 га на окремих ділянках мисоподібних виступів лівого берега р. Стрижня, розділених балками поміж руслом ріки (з півдня), мостом через ріку (із заходу), вул. І. Галятовського та Кільцевою (з півночі) та дачною забудовою (зі сходу).

1.3.2. Система закладів культури

Оскільки територія Парку розташована в адміністративних межах міста Чернігів, то і характеристика системи закладів культури подана саме по місту.

Мережа закладів культури міста Чернігів складається з 20 установ. З них 8 підпорядковані управлінню культури та туризму Чернігівської міської ради. Діяльність закладів культури міста спрямовується на створення умов для розвитку професійного та самодіяльного музичного, хореографічного, театрального мистецтв, впровадження нових концептуальних підходів у вирішенні питання всебічного задоволення культурних потреб різних верств населення, збереження культурної спадщини, забезпечення подальшого зростання ролі духовної сфери у житті громади.

Перелік закладів культури міста Чернігів:

1. Обласне комунальне концертно-видовищне підприємство «Чернігівський обласний філармонійний центр фестивалів та концертних програм» Чернігівської обласної ради.
2. Комунальне підприємство «Чернігівський обласний академічний український музично-драматичний театр ім. Т.Г. Шевченка» Чернігівської обласної ради.
3. Комунальне підприємство «Чернігівський обласний молодіжний театр» Чернігівської обласної ради.
4. Комунальне підприємство «Чернігівський обласний театрально-видовищний дитячий (ляльковий) театр ім. О.П. Довженка» Чернігівської обласної ради.
5. Комунальний заклад «Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка» Чернігівської обласної ради
6. Комунальний заклад «Чернігівська обласна бібліотека для юнацтва» Чернігівської обласної ради.
7. Комунальний заклад «Чернігівська обласна бібліотека для дітей» Чернігівської обласної ради.
8. Чернігівський обласний історичний музей ім. В.В. Тарновського Чернігівської обласної ради.
9. Чернігівський літературно-меморіальний музей-заповідник М.М. Коцюбинського.
10. Комунальний заклад «Чернігівський обласний художній музей імені Григорія Галагана» Чернігівської обласної ради.
11. Національний архітектурно-історичний заповідник «Чернігів стародавній».
12. Комунальний вищий навчальний заклад «Чернігівський музичний коледж ім. Л.М. Ревуцького» Чернігівської обласної ради.

13. Комунальний заклад позашкільної мистецької освіти «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського» Чернігівської міської ради.

14. Комунальний заклад позашкільної мистецької освіти «Чернігівська музична школа № 2 імені Євгена Богословського» Чернігівської міської ради.

15. Комунальний заклад позашкільної мистецької освіти «Чернігівська міська школа мистецтв» Чернігівської міської ради.

16. Комунальний заклад позашкільної мистецької освіти «Чернігівська дитяча художня школа» Чернігівської міської ради.

17. Чернігівська міська комунальна централізована бібліотечна система Чернігівської міської ради. Включає Центральну міську бібліотеку ім. М. М. Коцюбинського та Чернігівську міську бібліотеку для дітей ім. О.П. Довженка.

18. Комунальне підприємство «Міський Палац культури імені В'ячеслава Радченка» Чернігівської міської ради.

19. Комунальний клубний заклад «Палац культури художньої творчості дітей, юнацтва та молоді» Чернігівської міської ради.

20. Комунальне підприємство «Центральний парк культури та відпочинку» Чернігівської міської ради.

Мистецьку освіту в місті забезпечують 4 початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади (школи естетичного виховання).

1.3.3. Етнографічні особливості території

Загалом у сукупності регіональних різновидів і місцевих своєрідностей традиційно-побутова народна культура Полісся — певний феномен, що комплексом характерних рис відрізняється від інших етнографічних районів України (Етнографія України, 2004).

Освоєння ділянок землі між болотами, піщаними дюнами, в заплавах рік, на лісових вирубках, а також характер ґрунтів зумовили особливості в основній галузі традиційної господарської діяльності поліщуків — землеробству, його агротехніці, знаряддях праці, структурі сівозмін. Залежно від місцевих кліматичних умов склався сільськогосподарський календар. Етнографічними особливостями позначені тваринницьке господарство, організація відгінного випасу худоби, побут і звичаї пастухів, заготівля сіна на віддалених сінокосах, способи його сушіння на болотах та ін.

Поширеними традиційними видами занять населення були мисливство і рибальство з використанням широкого набору різноманітних ловецьких способів і знарядь (пастки, вовківні, сільця, "манки" та ін.) Багатовіковий досвід накопичило одне з найдавніших господарських занять поліщуків — бджільництво.

Основними для Чернігівського Полісся в минулому були водні шляхи сполучення і відповідні транспортні засоби (плоти, пороми, різні види човнів). Певні особливості простежуються і в будівництві сухопутних доріг через болота з дамбами, кашицями, гатками тощо.

Для поліських поселень характерна одновулична забудова з орієнтацією садибного комплексу до вулиці. Поширеними були і хутірні поселення. У традиційних спорудах збереглися зрубна техніка будівництва, архаїчні риси планування житла, його інтер'єру з неповторною поліською глинобитною піччю. Комплекси жіночого і чоловічого вбрання до XX ст. донесли чимало архаїчних особливостей — у матеріалі домашнього виготовлення, формах, крою різних компонентів (наприклад, туніковидні сорочки, плетене з деревної кори і шкіри взуття), колориті, прикрасах тощо (Макарчук, 2004).

На громадському і сімейному побуті жителів Полісся більше, ніж в інших регіонах України, позначився і зберігся ще в XIX-XX ст. вплив общинних відносин і порядків: розподіл громадою общинних угідь, організація використання спільних пасовищ, лісів, лук, рибних виловів у річках і озерах, трудової взаємодопомоги (толок). Громадський суд зберігав на Поліссі чимало елементів давнього "копного суду". В сімейному побуті домінуючими були устої патріархального укладу – підпорядкування всіх членів сім'ї її главі – батькові.

Для поліського регіону характерні багатство слов'янської архаїки, самобутні елементи у календарних і сімейних звичаях та обрядах, зокрема в проводах зими, весняних обрядах із закликаннями, співами, іграми, хороводами, ворожіннями, в троїцько-русальних, купальських, колядних традиціях, у звичаях і обрядах, пов'язаних з різними трудовими процесами, народженням дитини, весіллям, смертю, у світоглядних уявленнях, віруваннях.

Регіональною специфікою вирізняються традиційні народні знання – способи і засоби самолікування, прогнозування погоди за різними прикметами, системи мір, уснопоетична творчість, в якій особливе місце посідає обрядова пісенність, музичний фольклор, прикладне декоративне мистецтво, зокрема вироби художнього ткацтва (рушники, скатерки, покривала, килими) з різноманітністю технік і декору, неповторною поліською вишивкою, узорним тканням та ін.

Значні зміни у традиційно-побутовій культурі населення Полісся зумовлені посиленим втягненням цього регіону наприкінці XIX – початку XX ст. у процес розвитку капіталістичних суспільно-економічних відносин, розширення зв'язків з містом, осередками промислового виробництва, постійного збільшення в сільському побуті частки покупних знарядь праці, матеріалів, тканин, посуди й інших товарів (Макарчук, 2004).

Населення східного Полісся, особливо середнього Подесення, сусіди називали литвинами. Дехто з етнографів схильний вважати поліщуків і литвинів окремими етнографічними групами корінних жителів Українського Полісся.

Найбільш поширеною у межах розміщення Парку етнографічною групою українців є литвини. Литвинами називають населення середньої течії Десни, що в давнину означало належність їх до Литовської держави. Литвинами також називають поліщуків Білорусі. Основні особливості Полісся виявляються в типі поселень: це переважно вуличні (без провулків) з невеликою кількістю дворів села. Хати з великими сіньми. В умовах ведення лісового скотарства розвинувся тип замкнутого двору.

Чернігівське Полісся близьке за культурою до Полтавщини. Тут, як і на Полтавщині, жінки носили плахти, які не відомі на Волині. Одноколісний плуг затримався тільки на Чернігівщині.

Житла давніх литвинів вирізнялись великою пристосованістю до природного середовища. Для будівництва використовувались природні матеріали, що були поширені на території проживання – переважно деревина. В умовах значної площі лісів в житлобудівництві домінували зрубні конструкції (так звані «різані» або «рубані» хати). Основу зрубної хати складають горизонтально покладені одна на одну колоди, поєднані на кутах врубками. Один ряд із 4 колод називається «вінцем». Споруджували такі житла з кругляка та напікругляка.

У XVII ст. відбулися зміни у традиціях житлобудування: почало використовуватися тесане та різане дерево, рублені дахи замінилися дахами на кроквах, при вкладанні вінців поширеним став не тільки «простий замок» («з лишком»), а і «в лапу» («без лишку») (тобто кінці балок могли або виступати за кутове з’єднання, або не виступати). На початку XX ст. став поширеним чистий зруб «без лишку» з грубо тесаних колод, тип замка – «ластівчин хвіст» (Бломквист, 000).

Найдавніше, найбільш архаїчне житло, що продовжувало існувати на території Чернігівщини в XIX ст. – «курна» хата. Головною її особливістю було відкрите вогнище для опалення, дим від якого накопичувався в приміщенні і виходив з кімнати лише через отвір у стелі (Лащук, 1992). По периметру хати, за межі стін, виносилися піддашки для захисту їх від атмосферних явищ (вологи, снігу і т. п.).

Вікна робили досить низько, невеликі (ширина більша, ніж висота в два рази), кожне вікно складалося з 6–8 невеликих шибок, різних за формою. Поширеними були «волокові вікна» – вузькі прорізи в стіні, які всередині дому закривалися засувками – «волоками» (Пономарьов, Артюх, Косміна, 1994).

Стіни житлових будівель були трьох конструкцій – зрубної, каркасної і саманної. Найчастіше у місцях поширення лісів зводили відкриті зруби. Теньковані ззовні і всередині глиною і побілені вапном чи крейдою були характерними для південних регіонів Чернігівщини. Типовими в межах розміщення Парку були такі варіанти обробки стін:

- відкритий зруб;
- оштукатурені стіни без побілки;
- оштукатурені стіни з утопленим камінням, без побілки;
- оштукатурені, білені стіни;
- оштукатурені, білені частково;
- частково оштукатурені, небілені;
- частково оштукатурені, білені.

Фундаменту, у сучасному його розумінні, у традиційній житловій архітектурі Полісся кінця XIX ст. майже не робили. Зазвичай, підвалини вкладались або просто на землю, або на закопані у землю дубові стовпчики. Питання встановлення фундаменту наприкінці XIX ст. залежало від того, чи можна було дістати цеглу, тобто чи було поблизу виробництво цегли. Цегляний фундамент, хоч і невеликий, робили в деяких селах, де працював цегельний завод. До середини XX ст. цегляний фундамент майже не використовували, оскільки цегла була дорогим матеріалом. В більшості населених пунктів регіону перший вінець (підвалини) клали на стовпчики – «лигурі», «стояни», «стовпи». Стовпів було вісім по периметру житла.

Простір між землею та підлогою сіней і комори залишався порожнім, підлога в сінях і коморі була дерев'яна. У хаті ж робили долівку – підлогу з втоптаного розчину глини. Навколо житла, ззовні по периметру, робилась невелика глиняна призьба, стіни якої робили з дошок, а середину заповнювали глиняним розчином Вона могла бути навколо всієї будівлі, або не робитись під господарчими приміщеннями

На території, прилеглій до Парку, у будівництві житлових будинків був поширений ґанок. Найпростіший за формою ґанок (чи поширене слово «крильцо») має вигляд встановленого на стовпчиках біля входу навісу. У традиціях старого житлобудування він був масивнішим, центральним елементом, який надавав виразності житлу. У середині XX ст. ґанки стали поширені, мали різні форми фронтону, інколи оздоблені підзором. Фронтон найчастіше був трикутної форми, інколи півкруглої, інколи у формі лука. Основа фронтону виготовлялась з дерева. Стовпи для ґанку виготовлялись частіше з дерева, а пізніше були залізними. Крили ґанок у кінці XIX – першій половині XX ст. соломою чи деревом.

Міські ґанки, котрі не перетворились на засклені приміщення, стали більш декоративними. Особливо масивними та прикрашеними є ґанки в місті Чернігові.

Веранди на території з'являються на початку XX ст., утворившись від ґанку, який почали з трьох сторін закривати стінами, таким чином, споруджуючи нове закрите приміщення. Вони зустрічаються на всій території, зокрема дерев'яні, каркасно-стовпової конструкції, повністю закриті, і, як правило, мають плоский дах або фронтон трикутної форми, невеликі вікна. Інколи веранди фарбують в інший колір, що виділяє їх на тлі власне будинку.

Хати на території Чернігівщини мали, з одного боку, багато загальноукраїнських рис, локальних ознак, а з другого, – були різноманітними за своїм виглядом, способом будівництва, матеріалами та ін. Зрубні будинки робили із сосни, верби, підвалини – з дубу.

Найбільш поширене планування житла на території наприкінці XIX – першої половини XX ст., було хата+сіни та хата+сіни+комора. На початку XX ст. будували хати на дві половини та дві хати підряд. Обидві кімнати могли використовувати як постійно житлові, або ж одна з них відігравала роль постійного приміщення, а другу залишали «парадною».

У перших десятиліттях XX ст. почали з'являтись будинки з декількома житловими кімнатами – «домки». В будинку з декількома житловими кімнатами внутрішня стіна нагрівалася грубкою та називалась «перестінком», «перекатом». Житла в першій половині XX ст. порівняно з XIX ст. мали більший розмір і більшу кількість приміщень. Але все ж таки до другої половини XX ст. по всій території пануючим типом хати було трикамерне приміщення.

Екстер'єр будинків характеризується наявністю прикрас віконних отворів різьбленою лиштвою, для якої обирали символи, які мали не лише оздоблюючі функції, а й оберігаючі. Характерно, що традиція прикрашання таким чином вікон популярна в хатах міського населення, зустрічалася і в селах, особливо північних районів, хоча й не в такій кількості. Особливістю будинків Чернігівщини є відсутність хатнього розпису.

Традиційне будівництво території поступово втрачало свої автентичні риси. Особливо це яскраво виражено на початку XXI ст., коли села зникають. І стосується це не лише житлових споруд, а навіть музейних експонатів, скансенсів, парків. Дослідники фіксують втрату автентичності конструкції через природну руйнацію під дією часу та не завжди вдалу реконструкцію (Вовченко, 0000).

Інтер'єр традиційного чернігівського житла подібний на всій території і має лише незначні регіональні відмінності. Інтер'єр досить скромний і без великої кількості декоративних елементів. Територія Чернігівського Полісся і райони, які входили до Полтавщини, мали схоже внутрішнє влаштування оселі та, в той же час, мали локальні ознаки. Так, наприклад, особливістю останніх є розміщення в проході між кімнатами вишитих рушників, які були схожими на штори.

Центральне місце в житлі і за практичним, і символічним значенням мала піч, яка була уособленням добробуту та зв'язку з пращурами. Найшановніше місце в хаті знаходилося по діагоналі від печі – покуть. Ікон ставили декілька, обов'язково прикрашали рушниками. Існувала система прикмет, якими користувалися в побуті – не можна стояти на порозі, класти шапку на стіл, треба закривати піч та ін.

Загалом народне житло населення Чернігівщини в основі своїй мало загальноукраїнські риси та вирізнялося локальною специфікою в оздобленні, конструктивному вирішенні окремих елементів.

1.3.4. Народні промисли

У регіоні розміщення Парку народні промисли на час розробки Проекту не набули значного поширення і масовості або були розвинуті у минулому і занепали тепер. Художня вишивка, писанкарство, народна іграшка, ковальство, художнє плетіння, гончарство, килимарство, різьблення по дереву, декоративний розпис, писанкарство – це основні народні промисли, які були поширені в різних регіонах України переважно у XVIII – першій половині XX ст. На території Чернігівщини і безпосередньо м. Чернігів підтримуються завдяки ентузіастам окремі народні промисли – різьблення по дереву, лозоплетіння, художня вишивка, бісероплетіння, художня обробка шкіри, соломоплетіння, гончарство

Різьблення по дереву – одна з найдавніших технік художнього декорування виробів із дерева. Різьбярі виконують найтоншу роботу по дереву за допомогою випилювання, художньої різьби. Вони оздоблюють предмети побутового та культурного призначення. Дерев'яні, різьблені предмети найчастіше виготовляють з явора, деревина якого тверда й еластична, ясно-жовтого кольору. Це дерево легко піддається обробці і, як правило, слугує матеріалом для невеликих виробів. Крім явора використовують дерево груші, яблуні, горіха, сливи, клена, вільхи. Матеріал заготовляють за 8-10 років до початку його обробки.

Лозоплетіння з одне з найдавніших ремесл Чернігівщини. Воно виникло раніше за обробку дерева і металу, які потребували відповідних знарядь виробництва. Дотепер збереглися численні свідчення про плетені предмети першої необхідності з античної епохи. Віками нагромаджувалися технічні прийоми обробки матеріалу для плетіння ,уміння використовувати його практичні можливості та художні особливості. Найбільшого розвитку плетіння набуло у другій половині XIX – початку XX століть.

Вишивка Чернігівщини – один з найяскравіших мистецьких промислів регіону. Століттями розроблялися орнаменти і техніки вишивання, які передавали від покоління до покоління пам'ять про вірування, обряди, ритуали, уподобання, впливали на свідомість, виховували пошану до творців і любов до рідної землі. Про давні орнаменти можна судити лише за виробами з більш тривких матеріалів за тканини. Такими є гаптовані золотими нитками дорогі тканини на церковних речах. Речі народного побуту вишивалися переважно лляними нитками. Розвиток дорогої та побутової вишивки простежується і в XVII-XVIII ст., коли коштовна вишиванка золотими, срібними, шовковими, бавовняними нитками прикрашала побут еліти суспільства та культові речі, а народна виконувалася лляними і зрідка – бавовняними нитками. Відрізнялися і орнаменти. Для першої групи характерні переважно рослинні мотиви, для другої – геометричні. У XIX ст. такий розподіл зберігався,

але відбулися деякі зміни: народна вишивка збагатилася новими матеріалами (бавовняні тканини, заполоч) і рослинними орнаментами, запозиченими з вишивки козацької старшини. У дворянських маєтках з кінця XVIII ст. набула поширення вишивка бісером.

Бісероплетіння розвивається і тепер, але має поодинокі приклади у м. Чернігів (Анжеліка Сухенкова). У XX ст. спостерігалося погіршення якості вишивки. Всі ці процеси у розвитку вишивального мистецтва були притаманними і всім регіонам Чернігівщини.

Художня обробка шкіри як народне ремесло відоме здавна, коли почали виготовляти шкіряну збрую для коней, шкіряні вироби для носіння зброї, шкіряні обладунки воїнів, шкіряні паски та ін. Дотепер відомі поодинокі приклади обробки шкіри, які відомі безпосередньо у м. Чернігів (Наталія Войстрикова, Центр народних ремесл для дітей та юнацтва).

Соломоплетіння – художнє плетіння, основним матеріалом якого є солома. Виготовляють солом'яні шляпки, кошики, розноси, різноманітні ємності і т.д. Приклади соломоплетіння є і на Чернігівщині – це родина Перепадя Василь Григорович та Інна Олександрівна, які плетінням із соломи займаються вже понад 20 років.

Гончарство – обробка глини та виготовлення різноманітного посуду, цегли, кахлів, іграшок, свистульок та іншої кераміки. Гончарство як вид народних промислів підтримується у м. Чернігів ентузіастами в рамках діяльності студії кераміки Центру народних ремесл для дітей та юнацтва.

1.3.5. Організація та використання території в минулому

Ялівщина – природно-історична місцевість в північно-східній частині міста Чернігів, яка з давних давен використовувалася людиною. Ця територія є скарбницею археологічної спадщини, що є однією із складових національного культурного надбання. Високий берег р. Стрижень, у яку впадали численні притоки, завжди приваблював поселенців. Вже чотири тисячі років тому територія урочища Ялівщина була заселена племенами доби бронзи (II тис. до н. е.). Життя тут продовжувалося і в подальшому.

Пам'ятки археології тут були відомі з кінця XIX – початку XX ст. У 2008 році науковцями було проведено суцільне археологічне обстеження урочища, що дозволило зафіксувати і визначити межі територій всіх збережених пам'яток.

На території Ялівщини знайдені матеріали декількох хронологічних горизонтів, які характеризують життя і побут місцевого населення в епоху бронзи (II тис. до н. е.)., раннього заліза (I тис. до н. е.), у ранньослов'янський (I тис. н. е.) і давньоруський період (XI-XIII ст.), в районі лижного спуску «Королівська гірка» на схилах було зібрано фрагменти давньоруської та ранньомодерної кераміки XVI-XVII ст. На її території знаходяться цілі комплекси археологічних пам'яток: городище Ялівщина - має статус пам'ятки національного значення, а вісім неукріплених поселень є пам'ятками місцевого значення. (Археологічна спадщина Ялівщини, 2018).

За даними Проекту створення РЛП перше документальне згадування про Ялівщину в VII Випуску «Праць Чернігівської губернської архівної комісії» датується 1672 роком (XVII ст.). Наприкінці XIX ст. в урочищі були побудовані насосні станції для подачі питної води з артезіанських свердловин, якою і зараз користуються жителі міста. В 90-х роках XIX ст. в Ялівщини були висаджені сосна, дуб. ялина, ірга, береза, черемха та багато інших дерев і чагарників.

До Другої світової війни територія РЛП входила до Михайло-Коцюбинського лісництва Чернігівського лісгоспу, створеного у 1936 р. на базі водоохоронних лісів, на якій здійснювалася лісогосподарська діяльність: лісовідновлення, рубки догляду за лісом та охорона і захист лісів від пожеж (Звіт…, 2021; ДП Чернігівське….https://chernigivgosp.com.ua)

Після закінчення Другої світової війни виконкомом Чернігівської облради депутатів трудящих було прийнято рішення від 27.03.1945 про організацію в Ялівщині обласного ботанічного саду. Більша частина ботсаду була зайнята сосновими (посадки 1924 р.) і частково березовими (посадки 1936-1938 рр.) насадженнями. Площа ботанічного саду

становила 170 га, в його складі працювали три відділи, колекції нараховували 480 видів рослин. Основним завданням ботсаду було вивчення флори Полісся з метою її збагачення шляхом використання нових, екзотичних цінних порід і розробка практичних способів покращення наших місцевих порід, головним чином, лісових (Карпенко, Потоцька, 2012).

У 1950-1955 рр. у ботанічному саду працювали уже п'ять відділів, було створено плодовий сад, виноградник, дослідні і селекційні ділянки зернових, городніх бахчевих, технічних, кормових, лікарських і ін. культур, створено розарій і колекції однорічних і багаторічних квітів, оранжереї, теплиці тощо. Тут були створені липова, березова, горобинова, катальпова, туєва та інші ландшафтні композиції. В ті часи Чернігівський ботанічний сад був єдиним науково- дослідницьким закладом такого спрямування на Лівобережному Поліссі (Проект створення…2014).

В травні 1956 р. на базі Чернігівського обласного ботанічного саду створено міський ботанічний сад. Проте, жодного рішення про скасування рішення про Чернігівський обласний ботанічний сад не приймалося (Археологічна спадщина Ялівщини, 2018).

Починаючи з 1958 року територія урочища Ялівщина знову набула статусу природоохоронного об'єкту в категорії «пам'ятник природи». Починаючи з цього року рішеннями Чернігівського облвиконкому неодноразово змінювалася як категорія об'єкта ПЗФ, так і його площа аж до 2014 року, коли рішенням Чернігівської облради тут було створено РЛП «Ялівщина».

1.3.6. Історія створення Парку

Як зазначалося в пункті 1.3.5, до 1958 року на території урочища Ялівщина існував міський ботанічний сад.

Постановою бюро обкому КП України і Облвиконкому-Чернігівського облвиконкому від 8.09.1958 № 861 затверджено «Список пам'ятників природи і заповідних природних місць на території Чернігівської області, які підлягають охороні», в якому значиться «Урочище «Еловщина» біля м. Чернігова». Під охорону взято хвойний ліс над річкою Стрижень, на території розташовано також ботанічний сад і піонерський табір. Площа заповідного об'єкта в цій постанові визначена не була.

Рішенням Чернігівського облвиконкому від 28.03.1964 № 121 для заповідного об'єкта було визначено категорію – пам'ятка природи «Еловщина». Тут надано ту саму характеристику території об'єкта, що і в попередньому рішенні. Площа об'єкта також не визначалася.

Рішенням Чернігівського облвиконкому від 10.06.1972 року № 303 змінено категорію об'єкта на парк-пам'ятку садово-паркового мистецтва. Назва об'єкта – Лісопарк «Яловщина», площа 83 га. Парк передано під управління Міській конторі зеленого господарства.

3 вересня 1974 р. контору зеленого господарства перейменовано на радгосп «Деснянський». У травні 1975 р. цей радгосп розділено на РБУ «Зеленбуд» (догляд за насадженнями та посадки рослин) та власне радгосп «Деснянський» (вирощування посадкового матеріалу – дерев, кущів, квітів).

На території урочища «Ялівщина» з 1982 р. було розташовано агробіологічну станцію Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка (нині – Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка) та Чернігівського обласного педагогічного ліцею (нині – КЗ «Чернігівський обласний науковий ліцей» Чернігівської обласної ради) (площа 2,6 га), на якій зібрано колекцію деревних, чагарникових і трав'янистих рослин природної та інтродукованої флори, яка нараховує понад 1000 видів, підвидів і культиварів (Карпенко, Потоцька, 2012).

Згідно з рішенням Чернігівського облвиконкому від 27.12.1984 року № 454 парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Яловщина», 83,0 га, перебуває у віданні Чернігівської РБД «Зеленбуд». Територія об'єкта представляє собою парк із змішаними насадженнями на окремих ділянках, чисті насадження біля р. Стрижень.

Рішенням Чернігівського облвиконкому від 28.08.1989 року № 164 в результаті уточнення характеристики території парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Яловщина» було вилучено з переліку територій і об'єктів ПЗФ Чернігівської області, а на частині його площі оголошено лісовий заказник місцевого значення «Яловщина» площею 7,2 га. Заказник перебуває у віданні радгоспу «Деснянський».

Рішенням Чернігівського облвиконкому від 28.03.1992 року № 56 з площі лісового заказника «Яловщина» було вилучено земельну ділянку площею 1 га, як таку, що не відповідає вимогам діючої класифікації. З метою збереження в природному стані цінного в екологічному, санітарно-рекреаційному та науковому відношенні природного комплексу «Яловщина» лісовий заказник «Яловщина» площею 6,2 га передається з відання Чернігівського радіоприладного заводу у відання РБД «Зеленбуду» м. Чернігова.

На даний час Положення про лісовий заказник місцевого значення «Ялівщина» затверджено наказом директора Департаменту екології та природних ресурсів Чернігівської ОДА від 30.07.2020 № 49.

Площа заказника становить 6,2 га.

Землекористувач – Чернігівська міська рада.

Місцезнаходження: північна околиця м. Чернігів, на березі р. Стрижень, територія РЛП «Ялівщина».

На території заказника зберігаються унікальні сосново-березові насадження з участю липи серцелистої, клена гостролистого, дуба звичайного та груповими посадками екзотичних дерев і чагарників, серед яких є: бархат амурський, гледичія триколючкова, робінія псевдоакація, катальпа бігонієвовидна, черемха пізня та Маака, горіх маньчжурський, туя західна, бузок угорський. В 50-ті-60-ті роки минулого століття тут існував міський ботанічний сад. Вік насаджень становить 60-80 років.

Охоронне зобов'язання на територію заказника (2020 р.) оформлено на землекористувача – Чернігівську міську раду.

Основними завданнями заказника є:

- збереження і підтримання в належному стані унікальних сосново-березових насаджень з груповими посадками екзотичних дерев і чагарників;
- проведення наукових досліджень і спостережень;
- підтримка загального екологічного балансу в регіоні;
- поширення екологічних знань.

На території заказника забороняється проведення будь-якої господарської діяльності, яка може спричинити шкоду заповідному об'єкту та порушити екологічну рівновагу.

Слід зазначити, що в різні роки окремі ділянки в межах урочища «Ялівщина» були надані в приватну власність, для організації садових товариств, передані в постійне користування різним установам та організаціям, надані в оренду. За даними Проекту землеустрою, на момент створення РЛП, в межах урочища нараховувалося 34 такі земельні ділянки загальною площею біля 32 га.

Незважаючи на досить «складні» часи, які переживала ця природна територія (ліквідація обласного ботанічного саду в 60-ті роки минулого століття, ліквідація парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва у 1989 році, передачу у приватну власність, постійне користування тощо деяких ділянок урочища) до наших часів вона зберегла своє виключно важливе значення для м. Чернігова як осередок природи у великому місті, як територія збереження культурної спадщини, територія водозабезпечення міста на сучасному етапі, одне з улюблених місць відпочинку жителів Чернігова.

Завдяки піклуванню громадськості Чернігова (зокрема, громадської організації «Погоджувально-Експертна Комісія (ПЕК) з проблем Ялівщини»), роботі фахівців державних установ – Чернігівської обласної ради, Чернігівської обласної держадміністрації, Чернігівської обласної інспекції з охорони пам'яток історії та культури, Державної екологічної інспекції Чернігівської області, Державного управління охорони навколишнього природного середовища в Чернігівській області, а також науковців кафедри екології та охорони природи Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г.

Шевченка, території урочища «Ялівщина» було надано природоохоронний статус установи природно-заповідного фонду України.

Регіональний ландшафтний парк «Ялівщина» (РЛП, Парк) був створений відповідно до рішення Чернігівської обласної ради від 28.03.2014 «Про створення регіонального ландшафтного парку «Ялівщина» з метою збереження та відтворення цінних природних комплексів, генофонду рослинного і тваринного світу на площі 168,7 га.

Згідно з рішенням Чернігівської обласної ради від 17.06.2014 для управління Парком, забезпечення організації еколого-освітньої, рекреаційної та господарської діяльності було створено Комунальний заклад «Регіональний ландшафтний парк «Ялівщина» Чернігівської обласної ради. Цим рішенням було також затверджено Положення комунального закладу «РЛП «Ялівщина», включено КЗ «РЛП «Ялівщина» до Переліку об'єктів спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст Чернігівської області, делеговано повноваження по управлінню ним Чернігівській ОДА.

Згідно Рішення Чернігівської обласної ради від 28.01.2020 № 55-25/VI «Про зміну меж об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення» межі Парку були частково змінені без зміни його загальної площі, яка становить 168,7 га. Необхідність прийняття цього рішення була пов'язана з тим, що при розробці Проекту землеустрою щодо встановлення меж Парку виявилося, що до картосхеми були включені території житлової забудови, гаражного кооперативу тощо, що не були оформлені на той час належним чином і обліковувалися як землі запасу комунальної власності. Ці земельні ділянки не мають природоохоронної цінності і їх входження до території РЛП є недоцільним. Тому було прийнято рішення про зміну конфігурації земельної ділянки Парку шляхом вилучення зазначених земельних ділянок (площа 3,88 га) та розширення проектних меж РЛП на південь вздовж річки Стрижень (площа 3,88 га) в межах її прибережної захисної смуги за рахунок земель запасу Чернігівської міської ради.

1.3.7. Місцеві громади та населення

Територія Парку розміщується в адміністративних межах міста Чернігів і належить до Чернігівської міської об'єднаної територіальної громади з адміністративним центром у м. Чернігів. Утворена відповідно до розпорядження Кабінету міністрів України №730-р від 12 червня 2020 року «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Чернігівської області», з територією та населеними пунктами Чернігівської міської ради Чернігівської області. З населених пунктів у складі громади перебуває місто Чернігів.

Населення громади станом на 01.01.2022 рік становило 282 747 осіб. Площа громади 78,563 км^2. Щільність населення – 3638 осіб/км^2. Населення Чернігова набуло найбільшого розквіту 1995 році, коли кількість жителів становила 314 тис. осіб. Усі періоди до цього характеризувалися позитивними природним приростом населення за винятком 1926 року (-1,7%). Після 1995 року населення громади стало скорочуватись унаслідок від'ємного природного приросту.

Основу етнічного складу громади становлять українці – близько 91%, росіяни – близько 7% і білоруси – трохи більше 1%, євреї – 0,3%.

Середній вік населення Чернігова за переписом 2001 року становив 37,3 років. Середній вік чоловіків на 4,4 роки менший ніж у жінок (34,9 і 39,3 відповідно). У віці молодшому за працездатний знаходилося біля 16,3% населення, у працездатному – 65,0%, у віці старшому за працездатний – 18,6%. За статтю у місті переважали і переважають жінки (близько 53%), тоді як частка чоловіків становить 47%.

1.3.8. Земля

Відповідно до рішення про створення РЛП (рішення Чернігівської облради від 28.03.2014) Парк було створено за рахунок земель запасу комунальної власності Чернігівської міської ради без їх вилучення.

Рішенням Чернігівської обласної ради від 17.06.2014 для управління Парком було створено комунальний заклад (КЗ) «Регіональний ландшафтний парк «Ялівщина» Чернігівської обласної ради, який є спеціальною адміністрацією Парку та включено його до Переліку об'єктів спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст Чернігівської області.

У 2014-2020 рр. було розроблено (розробник ПП «ДЕСНА-ЕКСПЕРТ – М») «Проект землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду – регіонального ландшафтного парку «Ялівщина» (код КВЦПЗ 04.11) площею 168,7054 га, розташованого в м. Чернігові в адміністративних межах Чернігівської міської ради». Даний Проект було погоджено і затверджено в порядку, встановленому п. 3 статті 186 Земельного кодексу України. Проект землеустрою затверджено наказом Комунального закладу «Регіональний ландшафтний парк «Ялівщина» від 17.08.2021 № 8.

Земельна ділянка РЛП межує (за даними Проекту землеустрою):

- із Півночі: землі загального користування, землі запасу Чернігівської міської ради, с/т «Роднічок», с/т «Ветеран»;

- із Заходу: землі загального користування, землі запасу Чернігівської міської ради, с/т «Авіатор», КП «Чернігівбудінвест» Чернігівської міської ради, авто кооператив №24, ТОВ «Альянс міжрегіонального співробітництва», ПП «Вимпел»;

- із Півдня: землі загального користування;

- зі Сходу: землі запасу Чернігівської міської ради, землі загального користування, авто кооператив № 45, КЛПЗ Чернігівська міська лікарня № 3, Чернігівська міська лікарня № 2 Чернігівської міської ради, ТОВ «Смена».

Відповідно до довідки Управління Держземагенства у Чернігівському районі Чернінівської області (на 01.01.2014 р.), земельна ділянка, на якій було створено Парк, на час його створення відносилася до земель запасу – земель загального користування – категорії «Забудовані землі» – землі, які використовуються для відпочинку та інші відкриті землі – зелені насадження загального користування. За довідкою відділу у м. Чернігові Головного управління Дердгеокадастру у Чернігівській області (на 01.01.2016 р.) – стосовно 3,8811 га земель Парку, які були приєднані до його території згідно з рішенням Чернігівської облради від 28.10.2020 № 55-25/VII «Про зміну меж об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення»: це землі, не надані у власність або постійне користування в межах населених пунктів - категорії «Забудовані землі» – землі, які використовуються для відпочинку та інші відкриті землі – зелені насадження загального користування – 2,8218 га; води – природні водотоки (річки, струмки) – 1,0593 га.

Більша частина території Парку вкрита лісовою та чагарниковою рослинністю, близько 35 га займають води. В основі структури цієї території виступають угруповання лісової рослинності та прибережно-водні і водні ценози. В рослинному покриві території Парку переважають соснові ліси злакові, частково зеленомохові, березняки, зустрічаються фрагментарно ділянки суборевих лісів, по ярах і схилах пагорбів – тополеві та осикові ліси. Територія Парку відзначається досить значним біорізноманіттям, наявністю рідкісних видів рослин і тварин. Серед природної лісової рослинності Парку зустрічаються інтродуценти далекосхідної та північноамериканської флор, що були висаджені тут в різні роки.

До складу території Парку входить об'єкт природно-заповідного фонду лісовий заказник місцевого значення «Ялівщина», площею 6,2 га оголошений рішенням Чернігівського облвиконкому від 28.08.1989 № 164 (площа заказника становила 7,2 га, та згідно з рішенням Чернігівського облвиконкому від 28.03.1992 № 56 її було зменшено на 1 га) з метою збереження і підтримання в належному стані унікальних сосново-березових насаджень з участю липи серцелистої, клена гостролистого, дуба звичайного та груповими посадками екзотичних дерев і чагарників.

Територія РЛП «Ялівщина» має виключне значення:

- для підтримання стабільності екосередовища міста Чернігова, є особливо цінною для підтримання біо- та ландшафтного різноманіття, виконує екологічну освітньо-виховну та рекреаційну функції;

- відіграє значну гідрологічну та водоохоронну роль (прибережні захисні смуги р. Стрижень, територія Парку відноситься до другого поясу зони санітарної охорони джерел та об'єктів централізованого питного водопостачання (обмеження);

- має велике значення для збереження культурної спадщини. На території РЛП виявлено і охороняються археологічні пам'ятки: поселення епохи бронзи (ІІ тис. до н. е.), раннього заліза (VII - IV ст. до н. е.), київського типу (III—V ст.ст.), а також волинцівсько-київське (VIII—IX ст.ст.) і давньоруське (IX—XIII ст. ст.).

Згідно з даними Проекту землеустрою, Висновку до Проекту землеустрою Департаменту культури і туризму національностей та релігій (від 24.02.2021 23-П) та Довідки державного земельного кадастру про обмеження у використанні земель режимоутворюючими об'єктами на території РЛП є:

- прибережна захисна смуга р. Стрижень, 27,2014 га;
- прибережна захисна смуга р. Стрижень, 6,1491 га;
- третя охоронна зона на лівому березі р. Стрижень (зона охорони пам'ятки культурної спадщини) – 21,5636 га;
- пам'ятка археології місцевого значення поселення «Ялівщина» (охор. № 7727/5007-Чр) та її охоронна зона, 15,9006 га;
- пам'ятка археології місцевого значення поселення «Олександрівка-1» (охор. № 7727/2724-Чр) та її охоронна зона, 5,4819 га;
- пам'ятка археології місцевого значення поселення «Ялівщина-1» (охор. № 7727/5008-Чр) та її охоронна зона, 10,6895 га;
- пам'ятка археології місцевого значення поселення «Ялівщина-3» (охор. № 77271/7324-Чр) та її охоронна зона, 12,2867 га;
- пам'ятка археології національного значення городище «Ялівщина» (охор. № 7727/250007-Н) та її охоронна зона, 1,9690 га;
- пам'ятка археології місцевого значення поселення «Ялівщина-2» (охор. № 7727/7323-Чр) та її охоронна зона, 0,4139 га;
- пам'ятка археології місцевого значення поселення «Стрижень-1» (охор. № 7727/3709-Чр) та її охоронна зона, 0,6644 га;
- пам'ятка археології місцевого значення поселення «Ялівщина -4» (охор. № 7727/7325-Чр) та її охоронна зона, 0,4888 га;
- пам'ятка археології місцевого значення поселення «Піски» (охор. № 6354-Чр) та її охоронна зона, 1,5837 га.

За даними Проекту землеустрою земельна ділянка, на якій розташовано РЛП, належить до категорії «землі природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення». Крім того, частина території РЛП, на якій розташовано об'єкти культурної спадщини, відноситься до категорії «землі історико-культурного призначення», частина – до «земель водного фонду» – ділянки, зайняті річкою Стрижень та прибережними захисними смугами.

Зазначеним вище Проектом землеустрою визначено площі земельних ділянок, що відповідають певним видам обмежень в їх використанні (відповідно до Додатку 6 Порядку ведення Державного земельного кадастру, затвердженого постановою КМУ від 17.10.2012 № 1051 (із змінами) (табл. 1.3.8.1).

Таблиця 1.3.8.1

Обмеження у використанні земельної ділянки РЛП «Ялівщина»

Код	Назва	Площа, га
01	**Охоронна зона**	
01.02	Охоронна зона навколо об'єкта культурної спадщини	71,0421
02	**Зона санітарної охорони**	
02.01.2	Другий пояс зони санітарної охорони джерел та об'єктів централізованого питного водопостачання (обмеження)	168,7054
05	**Водоохоронне обмеження**	
05.02	Прибережна захисна смуга вздовж річок, навколо водойм та на островах	33,3505

10	**Території та об'єкти природно-заповідного фонду**	
10.3	Регіональні ландшафтні парки	168,7054

Територія Парку представляє собою суцільний масив, проте в його межах є ряд земельних ділянок, які не включено до території РЛП. Це земельні ділянки, надані в приватну власність, постійне користування, оренду. Ділянки використовуються за цільовим призначенням: для ведення садівництва, городництво, будівництво і обслуговування жилого будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка), водозабір, ведення науково-дослідної роботи з біології і екології, тощо. Зокрема тут розміщуються земельні ділянки надані КЛПЗ «Чернігівська міська лікарня № 3», КЗ «Чернігівський обласний науковий ліцей» Чернігівської обласної ради, Національному унівенситету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка тощо.

Перенесення меж земельної ділянки Парку в натуру було здійснено «Десна-Експерт-М» у травні 2016 року. Межі земельної ділянки закріплені тимчасовими межовими знаками у вигляді дерев'яних стовпчиків діаметром 20 см та довжиною 1 м.

Територія Парку враховується при розробці регіональних та інших планів, проектів будівництва, схем з розвитку м. Чернігова, землевпорядкування тощо.

1.3.9. Інфраструктура та зв’язок

Інфраструктура у регіоні розміщення Парку характеризується розвитком усіх її видів, оскільки територія лежить в адміністративних межах обласного центру м. Чернігів. Транспортна інфраструктура є однією з найбільш розвинених у місті. Тут функціонує залізничний вокзал, автовокзал і 2 автостанції, міські автобусні перевізники та тролейбусна мережа. Пасажирські перевезення характеризуються розгалуженою маршрутною мережею: 30 автобусних і 11 тролейбусних маршрутів (станом на 2022 рік). Рухомий склад Чернігівського тролейбусного управління складає близько 100 тролейбусів. Починаючи від 2000 року, перевезення в місті здійснюють приватні підприємці. Це зумовило значне розширення маршрутної мережі, яка охопила всі райони і мікрорайони міста.

Зв'язок у місті представлений оператором стільникового зв’язку «Укртелеком» та операторами мобільного зв’язку Київстар, Водафон, Лайф та іншими.

Засоби масової інформації представлені телебаченням, радіо, друкованими ЗМІ. Телебачення представлене регіональною філією Національної суспільної телерадіокомпанії України «UA: Чернігів», комунальним телерадіоагентством Чернігівської міської ради «Новий Чернігів» та приватною регіональною телекомпанією «Дитинець».

Друковані засоби масової інформації представлені найбільшими у місті газетами за накладами: тижневики «Вісник Ч», «Гарт», «Деснянська правда», «Деснянка», «Чернігівські відомості», «Семь дней», «Весть» (Чернігівська область: газети. Книжкова палата України імені Івана Федорова. Архів оригіналу за 20 квітня 2022. Процитовано 28 серпня 2022 р.).

Серед журналів міста можна відзначити «BOOM!», присвячений світському життю міста, мистецький і громадсько-політичний журнал «Літературний Чернігів» та науковий часопис «Сіверянський літопис», присвячений дослідженням з історії, історіографії, археології, літературознавства та мистецтвознавства.

1.3.10. Промисловість

Промисловість м. Чернігів складається з таких галузей: харчова, легка, целюлозно-паперова, хімічна, металургія та металообробка, машинобудування та ін.

Харчова промисловість представлена такими підприємствами: ТОВ «Торговий дім «Чернігівський», ПрАТ «Чернігівриба», ПАТ «Чернігівський молокозавод», ТОВ «Виробничо-комерційна фірма «Агід», ПрАТ «Млибор», ТОВ «Наша булочка», ТОВ «Чернігівський хлібокомбінат № 2», ТОВ «Пава», ТДВ «Продовольча компанія «Ясен», ПАТ «Чернігівська кондитерська фабрика «Стріла», ПрАТ «Чернігівська макаронна фабрика»,

ПрАТ ЧЛГЗ «Чернігівська горілка», Чернігівське відділення ПАТ «Сан ІнБев Україна», ЧФ ТОВ «Малтюроп Юкрейн».

У достатній мірі розвиненою в Чернігові є легка промисловість, яка представлена: ТОВ «Чернігіввовна-плюс», ПрАТ «Камвольно-суконна компанія "Чексіл», ПрАТ ВТПХВ «Ярославна», ТОВ «Новофіл», Чернігівське УВП УТОГ, ТОВ«Сівертек», ПрАТ «Чернігівська швейна фабрика «Елегант», ПрАТ «Чернігівська взуттєва фабрика «Берегиня».

Незважаючи на розміщення у лісовій зоні, виробництво виробів з деревини представлене лише одним підприємством – ТОВ "Чернігів Продакшен ЛТД".

Целюлозно-паперова та поліграфічна промисловість, видавнича справа представлені низкою підприємств: ПАТ «Чернігівська картонажно-поліграфічна фабрика», ТОВ «Аметист», ТОВ Фірма «Зірка Плюс», ПАТ «Поліграфічно-видавничий комплекс «Десна», ПАТ "Рекламний комбінат".

Хімічне виробництво представлене ТОВ «Мейнпак» та ТОВ «Пласт-Бокс Україна» з виготовлення пакувальних матеріалів і упаковки.

Виробництво інших неметалевих мінеральних виробів (будматеріалів) представлене ТОВ «Склоплюс», ПрАТ «Чернігівський цегельний завод №3», ПП «Ростбуд», ПАТ «Будіндустрія».

Металургія та оброблення металу представлені у Чернігові ТОВ «Чернігівський ковальський завод» та ПрАТ «Чернігівський інструментальний завод»

Промислове машинобудування, ремонт та монтаж машин та устаткування представлені такими промисловими підприємствами: Чернігівське колективне підприємство «Пожтехніка», ПрАТ «Чернігівський механічний завод», ПрАТ «Завод металоконструкцій та металооснастки», ТОВ "Укртехмаш", ТОВ "ТАН", Чернігівське УВП УТОС, ПрАТ «Чернігівський РМК», ПрАТ «ЧеЗаРа», ТОВ «Чернігівський автозавод», ТОВ «Український кардан».

Серед інших виробництв, не віднесених до інших угруповань, є ТОВ «Компанія «Спорттехніка» та ТОВ «Чернігівська фабрика лозових виробів».

Виробництвом та розподіленням електроенергії та води займаються КЕП «Чернігівська ТЕЦ» ТОВ фірми «Тех Нова» та КП «Чернігівводоканал». Загалом у межах м. Чернігів зареєстровано і різною мірою функціонує 50 промислових підприємств.

1.3.11. Побутове обслуговування та громадське харчування

На території міста Чернігова побутове обслуговування громадян здійснює Комунальне підприємство «Спеціалізований комбінат комунально-побутового обслуговування» Чернігівської міської ради. Основними видами діяльності комунального підприємства відповідно до відомостей, внесених до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань є:

- організування поховань і надання суміжних послуг;
- збирання безпечних відходів;
- інші види діяльності з прибирання.

Громадське харчування у місті забезпечується закладами ресторанного типу та кафе. Перший тип закладу представлений 8 одиницями, другий – 117. З переліком ресторанів м. Чернігів та кафе можна ознайомитися на офіційному веб-порталі Чернігівської міської ради (https://chernigiv-rada.gov.ua). Слід зазначити, що навколо території Парку розташована значна кількість закладів харчування, що в певній мірі може задовольнити потреби потенційних відвідувачів Парку.

1.3.12. Сільське господарство

Сільське господарство у межах розміщення Парку не набуло значного прояву, оскільки територія знаходиться в адміністративних межах міста Чернігів і сільськогосподарські землі тут представлені мало. Сільське господарство тут представлене присадибними ділянками та садово-городніми ділянками, де місцеві жителі вирощують сільськогосподарську продукцію для забезпечення власних потреб, а лишків – на продаж.

Безпосередньо у місті сільське господарство представлене підприємствами з продажу сільськогосподарського реманенту, запчастин, засобів виробництва, насіння та добрив тощо.

1.3.13. Лісове господарство

Оскільки територія регіонального ландшафтного парку «Ялівщина» знаходиться в межах міста Чернігів лісове господарство не ведеться, а догляд за насадженнями ведеться відповідно до вимог чинного законодавства (ЗУ «Про благоустрій населених пунктів», Постанова КМУ від 01.08.2006 р. № 1045 зі змінами «Про затвердження Порядку видалення дерев, кущів, газонів і квітників у населених пунктах», Наказ Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 10.04.2006 р. за № 105 «Про затвердження Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України (зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27 липня 2006 р. за № 880/12754).

1.3.14. Охорона здоров'я

Охорона здоров'я у м. Чернігів представлена Управлінням охорони здоров'я Чернігівської міської ради. Основні функції та напрями роботи управління такі:

1. Забезпечення реалізації державних, регіональних, міських програм в галузі охорони здоров'я.
2. Організація надання комунальними закладами охорони здоров'я медико-санітарної допомоги населенню та здійснення заходів щодо підвищення її якості.
3. Прогнозування розвитку мережі закладів охорони здоров'я для нормативного забезпечення населення медико-санітарною допомогою.
4. Зміцнення матеріально-технічної бази медичних закладів, що знаходяться у комунальній власності.
5. Запровадження механізмів оптимізації використання майнових, фінансових, кадрових та інших ресурсів, залучених у систему надання медичної допомоги.
6. Впровадження прогресивних форм господарювання та сучасних методів управління в галузі охорони здоров'я.
7. Здійснення заходів, спрямованих на запобігання інфекційних захворювань, епідемій та їх ліквідацію.
8. Пропаганда медичних і гігієнічних знань, здорового способу життя, профілактики захворювань.

Крім того, розвинена і функціонує мережа комунальних закладів Чернігівської області у галузі охорони здоров'я. Її основні завдання: забезпечення реалізації державної політики в галузі охорони здоров'я, забезпечення населення медико-санітарною допомогою, здійснення заходів, спрямованих на запобігання інфекційним захворюванням, епідеміям і на їх ліквідацію, організація надання медико-санітарної допомоги населенню на відповідних адміністративних територіях області. Мережа закладів охорони здоров'я складається з таких:

1. Комунальне некомерційне підприємство «Чернігівська обласна лікарня» Чернігівської обласної ради.
2. Комунальне некомерційне підприємство «Обласна дитяча лікарня» Чернігівської обласної ради.
3. Комунальне некомерційне підприємство «Чернігівська обласна психоневрологічна лікарня» Чернігівської обласної ради.
4. Комунальне некомерційне підприємство «Чернігівський обласний медичний центр соціально-значущих та небезпечних хвороб» Чернігівської обласної ради.
5. Комунальне некомерційне підприємство «Чернігівський медичний центр сучасної онкології» Чернігівської обласної ради.
6. Комунальне некомерційне підприємство «Чернігівський обласний кардіологічний центр» Чернігівської обласної ради.
7. Комунальний медичний заклад «Обласний центр медико-соціальної експертизи» Чернігівської обласної ради.

8. Комунальне некомерційне підприємство «Чернігівський Обласний інформаційно-аналітичний центр медичної статистики» Чернігівської обласної ради.

9. Комунальне некомерційне підприємство «Обласна стоматологічна поліклініка» Чернігівської обласної ради.

10. Комунальне некомерційне підприємство «Чернігівський обласний центр крові» Чернігівської обласної ради.

11. Комунальне некомерційне підприємство «Обласний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф» Чернігівської обласної ради.

12. Комунальний заклад «Чернігівське обласне бюро судово-медичної експертизи».

13. Комунальне некомерційне підприємство «Чернігівське обласне патологоанатомічне бюро» Чернігівської обласної ради.

14. Комунальне некомерційне підприємство «Обласний дитячий санаторій «Пролісок» Чернігівської обласної ради.

15. Комунальне некомерційне підприємство «Прилуцький обласний будинок дитини «Надія» Чернігівської обласної ради.

Крім комунальних закладів охорони здоров'я у м. Чернігів функціонує близько 40 закладів охорони здоров'я приватної форми власності: медичний центр «Еліт», медичний центр ON Clinic, клініка гінекології OkClinic, медичний центр «АвангардМед», медичний центр «100%життя», медичний центр «Тесла», приватна клініка «Medicus», медичний центр «Медпроф», медичний центр «Сім'я+», Клініка Доктора Поповича, медичний центр «Ваша надія», клініка сімейного лікаря «СімМед», приватна поліклініка «VIDI», «Центр планування сім'ї», медичний центр «НоваМед», наркологічний центр «Альтера», медичний центр «Vital» та інші.

Слід зазначити, що поруч з територіє Парку, розташована значна кількість як медичних закладів, так аптек.

1.3.15. Рибне господарство

В межах Парку річка Стрижень представлена 2 ставками та русловою частиною, в межах яких рибне господарство не ведеться. На вказаній водоймі промисловий витлов риби не здійснюється, рибоводних підприємства відсутні. Натомість дані ділянки використовуються у рекреаційних цілях – здійснюється любительське рибальство. За даними Управілння Державного агенства рибного господарства в Чернігівській області основними видами риб, які мешкають у водоймах, є карась сріблястий, щука, окунь, короп, плітка, товстолоб, білий амур, сом, судак, йорж, лин, верховодка (Звіт з оцінки впливу …, 2019).

У травні 2021 року в порядку компенсації збитків, завданих рибному господарству при здійсненні роботи «Екологічне покращення гідрологічного режиму та санітарного стану водойми № 3 в районі вулиці Стрілецької у м. Чернігові», в р. Стрижень в межах РЛП було випущено 15 тис. шт молоді коропа (офіційний сайт Державного агентства меліорації та рибного господарства).

Зважаючи на розташування войдоми в межах природно-заповідного фонду України, в перспективі доцільно дослідити стан популяцій аборигенних видів риб та чинники, що на нього впливають, запровадити заходи з покращення умов їх існування.

1.3.16. Рекреація і туризм

На території Парку розвивається стихійна короткострокова рекреація та відпочинковий туризм. Цьому сприяють кілька факторів:

- розміщення Парку у адміністративних межах великого населеного пункту – обласного центру зі значною кількістю населення;
- наявність лісових хвойно-широколистих зімкнутих насаджень;
- приуроченість Парку до водного об'єкту з зарегульованим дамбами стоком і як наслідок – створеними ставками на малій річці Стрижень.

Територія Парку слугує відпочивальникам місцем тимчасового відпочинку або відпочинку вихідного дня. Найбільші антропогенні впливи відбуваються з північно-східної та частково східної межі території Парку і проявляються з боку садівничих товариств, законсервованого міського кладовища та гаражного кооперативу, території міської лікарні № 3 та торговельно-розважального комплексу «Голлівуд». Від цих об'єктів тягнуться стихійно натоптані ґрунтові стежини, у межах яких відбувається надмірний рекреаційний вплив і проявляються такі несприятливі процеси як ущільнення ґрунту, поява стихійних сміттєзвалищ, поява осередків вогнищ, пошкодження дерев та ряд інших впливів.

1.3.17. Кліматичні та бальнеологічні ресурси

Кліматичні ресурси Чернігова є одними з найменш комфортних в Україні. Це обумовлено більшою континентальністю клімату зі значними амплітудами температур, порівняно коротким літом і досить тривалою зимою. Літо більш комфортне, але зі значним періодом хмарності. Зима тривала, морозна та сніжна. Період з найбільш сприятливими кліматичними ресурсами припадає на середину червня – кінець серпня, тобто фактично на літні місяці (https://gmao.gsfc.nasa.gov/reanalysis/MERRA-2).

Найбільш похмурим у Чернігові місяцем є грудень, а найбільш ясним – липень. Відповідно, частка похмурих днів зростає у холодний період року (до 74% часу), а ясних днів – у теплий період (до 63% часу).

Теплий і холодний сезони тривають однаково – по 3,8 місяці. У теплий сезон кліматичним комфортом вирізняється друга половина червня та серпень. У зимовий період – грудень і перша половина березня.

Якість кліматичних ресурсів визначається також кількістю днів з опадами – чим їх більше, тим комфортність кліматичних умов нижча. Вологий період у межах розташування Парку триває 2,6 місяця – переважно літом (максимум – у червні). Більш сухий сезон триває 9,4 місяці – це переважно осінньо-зимово-весняний період. Домінують рідкі опади у вигляді дощу. Лише у січні-лютому домінує твердий тип опадів у вигляді снігу (https://gmao.gsfc.nasa.gov/reanalysis/MERRA-2).

Найменша тривалість дня – 21 грудня у день зимового сонцестояння, найдовший день приурочений до 21 червня (https://gmao.gsfc.nasa.gov/reanalysis/MERRA-2). Більша тривалість дня як кліматичний ресурс дає можливість планувати будь-яку діяльність – рекреаційну, господарську та ін.

Вітер є показником комфортності кліматичних ресурсів. Лісовкритий характер території Парку спричинює скорочення швидкості вітру тут аж до повного штилю. Відсутність вітру в холодних зимових умовах спричинює покращення комфорту під час перебування на вулиці. Так само у літній період наявність тіні від дерев та відсутність вітру підвищують комфортність перебування у Парку. Холодна частина року характеризується більш вітряною погодою, а тепла – більшою кількістю штилевих днів. Найбільш вітряний місяць – лютий, а найтихіший – липень (https://gmao.gsfc.nasa.gov/reanalysis/MERRA-2).

Найбільш комфортний клімат у місці розміщення Парку для туристичної діяльності припадає на період з середини липня по середину серпня, а найвищий бал комфортності клімату (7,2 бали) – на останній тиждень липня. Так само найвищий бал по оцінці купального сезону присвоєний періоду часу з середини липня по середину серпня. Найвищий бал (5,0 балів) при цьому припадає на останній тиждень липня (https://ru.weatherspark.com).

Сонячна радіація як кліматичний ресурс характеризується екстремальними сезонними коливаннями упродовж року. Висока прозорість атмосфери і значні показники сонячної радіації властиві для теплого періоду – з травня по серпень включно. Найбільше тепла надходить у червні – середнє значення 6,4 кВтгод. Значно менше сонячної радіації надходить у холодний період з мінімумом у грудні (0,7 кВт/год) (https://gmao.gsfc.nasa.gov/reanalysis/MERRA-2).

Інформації про наявність на території Парку і загалом міста Чернігів бальнеологічних ресурсів (мінеральних вод та лікувальних грязей) ні за літературними даними, ні за інформацією з інших відкритих офіційних джерел, нами не виявлено.

1.3.18. Інформування, екологічна просвітницька діяльність, що проводиться

Згідно із Законом України «Про природно-заповідний фонд України» на регіональні ландшафтні парки покладається виконання таких завдань як:

- збереження цінних природних та історико-культурних комплексів та об'єктів;
- створення умов для ефективного туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних природних комплексів і об'єктів;
- сприяння екологічній освітньо-виховній роботі.

Реалізація цих завдань потребує від адміністрації Парку впровадження певних заходів, які спрямовані на інформування населення щодо природоохоронної цінності та режиму охорони його території, умов для туризму і відпочинку та правил відвідування.

Метою екологічної освітньо-виховної роботи, що здійснюють установи ПЗФ, є цілеспрямований вплив на світогляд, поведінку і діяльність місцевого населення та відвідувачів установ ПЗФ стосовно збереження природної спадщини країни, природних комплексів територій та об’єктів ПЗФ, забезпечення підтримки природоохоронної діяльності установ ПЗФ шляхом поширення знань і підвищення обізнаності щодо цінностей біологічної та ландшафтної різноманітності, формування екологічної свідомості та виховання поваги до природи. Цей напрям робіт установи ПЗФ здійснюють у відповідності до Положення про екологічну освітньо-виховну роботу установ природно-заповідного фонду, затвердженого Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України 26.10.2015 № 399, дія якої поширюється на природні та біосферні заповідники, національні природні парки, ботанічні сади, дендрологічні та зоологічні парки, регіональні ландшафтні парки, парки-пам’ятки садово-паркового мистецтва. Цим Положенням визначено основні напрями, порядок організації та проведення екологічної освітньо-виховної роботи, взаємодії з громадськістю, сприяння підвищенню кваліфікації працівників та підготовці кадрів. Також його враховують при підготовці щорічних планів та звітів про діяльність установ ПЗФ.

Так основними напрямами екологічної освітньо-виховної роботи установ ПЗФ є:

- ведення освітньо-виховних робіт щодо необхідності збереження природних та історико-культурних цінностей на території установ ПЗФ, інших існуючих у регіоні та країні територіях та об’єктах природно-заповідного фонду;
- ознайомлення громадян із законодавством України, міжнародними конвенціями та договорами/угодами у природоохоронній сфері;
- інформування місцевого населення та відвідувачів про діяльність установ ПЗФ та забезпечення доступу громадян до публічної інформації;
- формування наукових знань, поглядів і переконань, які закладають основи відповідального ставлення до навколишнього природного середовища і, зокрема, територій та об’єктів природно-заповідного фонду України;
- створення позитивного іміджу установи ПЗФ і забезпечення підтримки природоохоронної діяльності установи ПЗФ місцевим населенням та відвідувачами.

Реалізація вище зазначених напрямів досягається за допомогою різних форм діяльності, а саме:

1. Розроблення та виконання спеціалізованих екологічних освітньо-виховних програм, розрахованих на різні категорії учасників;
2. Надання практичної та методично-консультативної допомоги з питань екологічної освітньо-виховної роботи заінтересованим підприємствам, установам, організаціям і громадянам;
3. Робота із засобами масової інформації, друкованими та електронними виданнями;

4. Підготовка та виготовлення власних екологічних освітньо-виховних матеріалів, а також їх поширення через спеціальні видання (листівки, буклети, газети тощо) з використанням символіки установи ПЗФ та розповсюдження соціальної реклами;

5. Організація присутності установ ПЗФ в електронному інформаційному просторі шляхом створення та ведення веб-порталів установ ПЗФ;

6. Створення та організація діяльності екологічних освітньо-виховних центрів, музеїв природи, візит-центрів, постійних та мобільних виставок і стендів;

7. Організація екологічних освітньо-виховних екскурсій облаштованими еколого-освітніми стежками та маршрутами;

8. Співпраця з громадськими екологічними організаціями, заохочення до волонтерської діяльності, сприяння створенню громадських природоохоронних ініціатив;

9. Організація та проведення таборів, польових екологічних практик, зборів юних екологів, ботаніків, зоологів, гуртків, учнівських лісництв тощо;

10. Організація і проведення масових природоохоронних та екологічних освітньо-виховних заходів, тематичних науково-практичних заходів (конференцій, форумів, семінарів, навчальних тренінгів, круглих столів, тематичних вечорів, фестивалів, вікторин, олімпіад, екологічних ігор, конкурсів, екскурсій, акцій тощо) за участю громадськості, учнівської та студентської молоді.

Аналізуючи Звіт про роботу комунального закладу «Регіональний ландшафтний парк «Ялівщина» Чернігівської обласної ради за 2021 рік за Розділом IV. Проведення екологічної освітньо-виховної роботи слід зазначити, що найбільш продуктивним є 3,5,7,8 та 10 напрями, що свідчить про відносний відсоток проведення екологічної освітньо-виховної діяльності. Це ситуація пояснюється, перш за все, відсутністю на момент розробки Проекту спеціального підрозділу або сектору або фахівця, які мають здійснювати цю діяльність.

Для здійснення екологічної освітньо-виховної роботи в установах ПЗФ створюються постійні і тимчасові форми інфраструктурного еколого-освітнього облаштування.

Постійними формами інфраструктурного еколого-освітнього облаштування є: музеї природи, музейні кімнати або куточки, екоосвітні та екотуристичні центри, візит-центри, еколого-освітні класи, бібліотеки, відеотеки, обладнані екскурсійні маршрути та еколого-освітні стежки тощо.

Тимчасовими формами інфраструктурного еколого-освітнього облаштування є: виставкові або мобільні стенди, аншлаги, вивіски, білборди, сітілайти, вітрини, таблички тощо.

З постійних форм інфраструктурного еколого-освітнього облаштування на території РЛП «Ялівщина» є тільки еколого-освітні стежки – «Лісова казка» та «Дивосвіт природи Ялівщини».

Екостежка «Лісова казка»

Основні показники екостежки: довжина маршруту – 1 км; тривалість переходу – 1 год.; оптимальна чисельність екскурсантів – 10-15 чоловік.

Короткий опис маршруту екостежки:

1) зупинка «Лісова казка»
2) зупинка «Територія Ялівщини в минулому»
3) зупинка «Сосна звичайна»
4) зупинка «Лісові породи парку»
5) зупинка « Флора»
6) зупинка «Птахи Ялівщини»
7) зупинка «Тварини парку»
8) зупинка «Земноводні»
9) зупинка «Гриби наших лісів»
10) зупинка «Будь природі другом»

Екостежка «Дивосвіт природи «Ялівщини»

Основні показники екостежки: довжина маршруту – 2 км; тривалість переходу – 1-1,5 год.

Короткий опис маршруту екостежки:

1) зупинка «Береза бородавчата – краса і біль «Ялівщини»
2) зупинка «Робінія псевдоакація – колюча іноземка»
3) зупинка «Галявина з катальпою бігнонієвидною»
4) зупинка «Під тінню липової алеї»
5) зупинка «Деревний компас»
6) зупинка «Коркове дерево та кладрастіс жовтий – північно-американські та далекосхідні екзоти»
7) зупинка «Чагарники «Ялівщини»
8) зупинка «Галявина з екзотами та інтродуцентами»
9) зупинка «Берег річки Стрижень»
10) зупинка «Рослини найглибшого яру Ялівщини»
11) зупинка «Ялівщина» –урочище соснове»
12) зупинка «Черемхи «Ялівщини»
13) зупинка «Діброва – високоенергетичне місце»
14) зупинка «Величні дерева горіха маньчжурського»

Для кожного екскурсійного маршруту та кожної еколого-освітньої стежки розробляється інформаційний опис, який містить: еколого-освітню та науково-популярну інформацію про природні об’єкти (екосистеми, біотопи, види флори та фауни тощо); інформацію історико-культурного та етнографічного спрямування; опис визначених форм маркування, інформаційного та рекреаційного облаштування; картосхему з позначеними природними об’єктами, місцями встановлення інформаційного та рекреаційного облаштування; умови проходження стежкою/маршрутом та гарантування безпеки відвідувачів; умови контролю за станом стежки/маршруту та поновлення їх облаштування тощо. Умови проходження стежкою/маршрутом повинні враховувати необхідність забезпечення мінімально можливого впливу на природні комплекси і об’єкти, визначати безпечний для тварин час відвідування, оптимальну кількість відвідувачів, правила поведінки відвідувачів на території установи ПЗФ, передбачати умови супроводу тощо.

Слід відмітити, що екологічні стежки саме аншлагами з правилами поведінки відвідувачів на території установи ПЗФ та інформаційними аншлагами щодо інформування відвідувачів, що вони знаходяться на екологічній стежці або на якійсь одній з зупинок, досить насичені, що свідчить про те, що рекреанти в повній мірі є поінформованими щодо специфіки території, її особливостей, також особливостей її рослинного та тваринного світу (рис. 1.13.8.1-1.13.8.3).

Рис. 1.3.18.1. Інформаційний аншлаг щодо правила поведінки на території РЛП «Ялівщина»

Рис. 1.3.18.2. Інформаційний аншлаг з інформацію про екологічну стежку «Лісова казка»

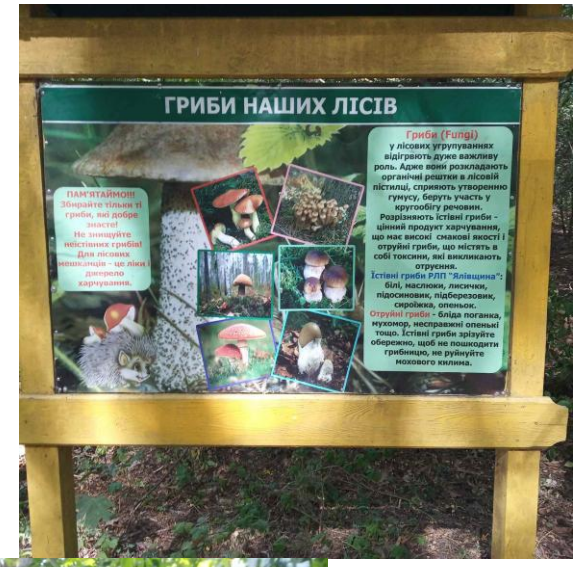

Рис. 1.3.18.3. Інформаційні аншлаги щодо характеристики рослинного і тваринного світу РЛП «Ялівщина

Загальна протяжність екологічних стежок, в межах РЛП, складає близько 4 км, вони охоплюють основні ландшафти та цікавих представників рослинного та тваринного світу території Парку. Усі екологічні стежки обладнані стаціонарними інформаційними стендами еколого-просвітницького змісту та аншлагами, проте частина їх потребує або оновлення або заміни повністю.

За 2021 рік згідно зазначеного звіту проведено 4 лекції для відвідувачів Парку на екостежці «Лісова казка».

Також на території Парку було висаджено 120 дерев в рамках Міжнародної екологічної компанії «GUEENING OF THE PLANET 2020-2021» та 35 дерев у Міжнародний день Землі, акція «Посади улюблене дерево» в рамках проекту «Зелене будівництво України». Проведено акцію до Міжнародного дня птахів, розвішано 90 штучних гніздівель для птахів за участю Чернігівського Будівельного ліцею ЧМР, Національного Університету «Чернігівська Політехніка», Чернігіської ЗОШ №5.

Проведено 5 акцій з волонтерського прибирання сміття за участю ГО «Екомісто Чернігів», гіпермаркету «Сільпо», ТЦ «Hollywood», КЗ «Будинок школяра Новобілоуської

сільської ради Чернігівської області», студентів факультету соціальних технологій, оздоровлення та реабілітації НУ «Чернігівська Політехніка» та громадськості.

Про природу Парку, особливості території РЛП «Ялівщина» як установи та території природно-заповідного-фонду постійно висвітлюється інформація в соціальних мережах (фейсбук-сторінка «Регіональний ландшафтний парк «Ялівщина») та на сайті Департаменту екології природних ресурсів Чернігівської облдержадміністрації.

1.3.19. Наукові дослідження

В Парку з моменту його створення, відсутній науковий відділ. Основний напрямок наукових досліджень після його створення має бути спрямований на дослідження та інвентаризацію рослинного і тваринного світу РЛП та прилеглих до нього територій. Необхідним є дослідження питань охорони видів, цінних біотопів, лісозахисту та попередження зростання впливу фітоінвазій.

Передумовою вивчення рослинного світу Парку в сучасних умовах є наробки дослідників з наукових установ Чернігова та Києва.

Біорізноманіття території «Ялівщини» активно досліджують з початку XX ст. У середині XX ст. ці дослідження поглибились у зв'язку зі створенням Чернігівського обласного ботанічного саду (Карпенко, Потоцька, 2012).

Інвентаризація різноманіття видів флори і фауни та ареалів їх поширення, рослинних угруповань в межах території РЛП в минулому проводилась здебільшого для ревізії флори і фауни в межах Парку та розробки локальної екомережі (Звіт …, 2021). В історичному аспекті важливими для регіону були дослідження лісових екосистем та з'ясування стану лісових культур регіону (Мулярчук, 1970).

Вивченість окремих систематичних груп фітобіоти Парку також є різною. Серед рослин найбільш вивченими є представники лісових угруповань та дендрофлора Парку (Андрієнко та ін., 2007; Потоцька, 2009, 2012, 2014; Карпенко, Потоцька, 2016). В той же час, представники нижчих рослин (водоростей, мохів), лишайників та грибів досліджувались в меншій мірі або взагалі були поза увагою вчених. У останній час проведена робота з картування ареалів поширення рідкісних рослин та тварин РЛП (Звіт …, 2021). Розроблено низку питань з оптимізації зелених зон міста Чернігова, включно з територією на якій створено РЛП (Оптимізація, 2021). Сучасний період у ботанічних дослідженнях характеризується збільшенням уваги вчених до питань синантропізації флори, розвитку досліджень флористичної класифікації рослинності, природоохоронних питань (Zavyalova, 2008, 2010). Питання охорони рідкісних видів рослин висвітлені у окремих наукових працях Карпенка Ю.О. та Потоцької С.О. (2012).

Перш за все, треба зазначити, що тваринний світ Парку вивчався епізодично, що було пов'язано, зазвичай, з вивченням тільки або окремого питання або напряму. Також треба відмітити, що співробітниками Парку також робляться спроби проводити спостереження.

Однією з вагомих праць, яка висвітлює інформацію щодо характеристики представників тваринного світу Парку є «Звіт про науково-дослідну роботу визначення червонокнижних та регіонально рідкісних видів рослин та окремих груп тварин на території регіонального ландшафтного парку «Ялівщина» (2021). Метою роботи було узагальнення відомостей про види різних категорій і статусів охорони. Для цього було складено картки-переліки, в яких наведено особливості біоекології, наукової цінності, причини скорочення популяцій, поширення на території РЛП «Ялівщина, точки прив'язки до території Парку, наведено картографічний та фотоматеріал.

Аналізуючи перспективи вивчення флори та фауни регіону розташування РЛП, необхідно відзначити необхідність організації систематичних спостережень на пробних площах та наукових полігонах.

РОЗДІЛ 2. ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТІВ ТА ПРОБЛЕМ

2.1. НАЙВАЖЛИВІШІ ЦІННОСТІ ПАРКУ ТА ПРІОРИТЕТИ ЩОДО ЇХ ЗБЕРЕЖЕННЯ

Серед основних перспективних напрямків діяльності РЛП «Ялівщина» в сфері охорони, збереження і відтворення рідкісних видів біорізноманіття та запобігання негативним впливам на біоту в цілому і групи рідкісних видів зокрема, можна виділити такі:

1. *Природоохоронний напрям* полягає у можливості збереження важливих природних об'єктів та їх компонентів, які представлені різноманітними екосистемами: по схилах ярів із залишками корінних деревостанів; в яких відбувається процес самовідновлення рослинного покрову; залишки квазі-природних ділянок долини річки Стрижень; витоки джерел і потоків, які беруть свій початок на території Парку; окремі мікрокліматичні зони і біотопи, сприятливі для рідкісних видів.

2. *Науковий напрям* проявляється у можливості вивчення і стану довкілля та його компонентів (в тому числі і рідкісних видів біоти), вивчення взаємного впливу у системі «місто-Парк», створення постійно оновлюваної бази даних про біорізноманіття території РЛП та рідкісних груп рослини і тварин і використання її в освітньо-виховних і наукових цілях. Проведення науково-дослідницьких робіт з учнями шкіл та студентами закладів вищої освіти з проблематики вивчення різних груп біорізноманяття. Здійснення моніторингових досліджень біорізноманітності спільно з представниками наукового куратора Парку.

3. *Рекреаційно-туристичний напрям* створює можливість поєднання завдань охорони рідкісних видів Парку з використанням його території для потреб відвідувачів і рекреантів.

4. *Освітній напрям* розвиватиметься як нагода мати в центрі міської урбоекосистеми «екологічні зелені класи» під відкритим небом, навчальні полігони для практичних занять, можливості моделювання тематичних маршрутів і заходів на території Парку. Слід проводити еколого-освітню та роз'яснювальну роботу з відвідувачами Парку, під час екскурсій екологічними стежками.

5. *Господарсько-економічний напрям* виражається у можливості розбудови відповідної інфраструктури в межах існуючого законодавства, а також розвитку екотуристичної галузі з перспективою виходу на рівень бюджетно-формуючої складової і, але з врахуванням функціонального зонування території РЛП та впливу на біотопи поширення рідкісних видів біоти.

6. *Оздоровча цінність* досягається завдяки особливому мікроклімату, сприятливому для відпочинку, загальнооздоровчих занять, специфічних реабілітаційних програм для відвідувачів Парку, в тому числі і для осіб з особливими потребами.

7. *Соціальний напрям* в своїй основі стосується Парку як місця для спілкування людей в атмосфері природної релаксації і пізнання біорізноманітності Парку; забезпечення комфортних умов перебування людини; гармонізації міського середовища та підняття престижу регіону на місцевому і міжнародному рівні.

2.1.1. Цінність біорізноманіття і пріоритети щодо його збереження

На території РЛП «Ялівщина» з групи раритетної фітобіоти зустрічається 24 види рослин, з 17 родин. З «Червоної книги України» тут наявні популяції 6 видів рослин, які належать до 4 родин. Біотопічно вони репрезентують лісову та узлісну групи, які становлять основну екосистемну цінність Парку. Певну біотичну цінність також мають прибережні та водні угруповання, з яких угруповання великих осок охороняються у Європі.

Загалом в межах території Парку було ідентифіковано 8 видів комах, 1 вид риб, 7 видів земноводних, 3 вида плазунів, 50 видів птахів та 8 видів ссавців, які охороняються як на рівні українського законодавства, так і на рівні міжнародних конвенцій. Такі кількісні показники щодо раритетної фауни Парку, вказують на важливості збереження його природних комплексів.

2.1.2. Цінність ландшафтного різноманіття і пріоритети щодо його збереження

Цінність ландшафтного різноманіття території Парку полягає у наявності збережених в центрі великого міста (обласного центру) у відносно незміненому стані ландшафтних комплексів, які представляють регіони Полісся і Лісостепу. Представленість ландшафту з геологічною основою у вигляді лесового острова засвідчує його рідкісний характер поширення у межах зони Полісся. Лесові відклади формують умови лісостепового типу, які проявляються у межах поширення ландшафтів поліського типу.

Пріоритетом щодо збереження цього ландшафту є необхідність збереження усього ландшафтного комплексу Парку – від вододільних і привододільних поверхонь до схилів і заплави річкової долини. Реалізація такого пріоритету дозволить зберегти існуючий ландшафт і розширити ареали поширення цінних видів, які тепер зустрічаються лише у межах стрімких схилів чи днищ балок.

2.1.3. Соціальні та економічні цінності і пріоритети щодо їх збереження

Статус Парку дає можливість і право здійснювати соціальну та економічну діяльність у його межах. Найважливішою соціальною функцією Парку є забезпечення місцевих жителів робочими місцями та офіційним працевлаштуванням. В умовах міської території, наближеної до мегаполісу, ця обставина відіграє важливу соціальну функцію.

До соціальних та економічних об’єктів, які розташовані в межах території Парку, можна віднести лісові насадження та водні об’єкти. Вони цінні для місцевого населення як у соціальному, так і в економічному відношеннях. Соціальне їх значення пов’язане з необхідністю здійснення традиційного природокористування, пов’язаного з організацією переважно короткострокового відпочинку.

Значною соціально-економічною цінністю Парку є рекреаційні та естетичні ресурси на його території – водні акваторії, лісові галявини, яри і балки, естетично привабливі ландшафти. Для ефективного їх використання необхідно створити відповідну рекреаційну інфраструктуру, яка б забезпечувала максимальний комфорт відпочиваючих і, відповідно, прибуток від надання високоякісних рекреаційних послуг. Частина інфраструктури для відпочинку вже створена, але вона не в повній мірі відповідає вимогам і забезпечує лише короткочасний відпочинок.

Виходячи з означеного, пріоритетними для збереження і підтримання традиційного природокористування у межах Парку є водні об’єкти та лісові масиви, що мають різноманітну економічну та соціальну цінність. Суть їх збереження полягає у невиснажливому використанні та підтриманні в належному стані, для чого необхідно дотримуватися законодавчих норм природокористування.

2.1.4. Цінності для науково-дослідної діяльності і пріоритети щодо їх збереження

Особливу цінність в межах РЛП мають лісові та водно-болотні угруповання, в тому числі, з рідкісними та реліктовими домінантами. На їх охорону слід звернути особливу увагу у зв’язку з тим, що площа їх в межах Парку є досить незначною.

Важливе значення для вивчення особливостей функціонування та стійкості межових екосистем є можливість моделювання різного режиму охорони та з’ясування процесів заростання та зміни екосистем. В цьому відношенні лісові, болотні екосистеми Парку виступають у якості моделей і можуть виступати в якості об’єктів досліджень сукцесійних процесів та трансформації біорізноманіття. Особливо це є актуальним у світі останніх подій – всихання і пошкодження лісів, змін клімату, пожеж тощо.

Зоологічна цінність РЛП полягає у збереженні цінних еколого-фауністичних комплексів тваринного світу (насамперед лісового та лісо-болотного комплексів) та низки звичайних «бореалів», рідкісних та видів, які перебувають на межі ареалу (ящірка зелена, кажани та ін.).

Отже, основну природну цінність Парку складають осередки лісової рослинності та водно-болотні ценози. Ці екосистеми відіграють важливу роль в збереженні рідкісних видів рослин і тварин у межах Східного (Чернігівського) Полісся.

Крім того, територія РЛП належить до ключових територій екомережі Чернігівської області (тобто таких, які забезпечують збереження найбільш цінних і типових для даного регіону компонентів ландшафтного та біорізноманіття).

Історична цінність РЛП полягає в різночасових археологічних старожитностях, які займають значну частину території і містять важливі відомості про життя та діяльність населення цієї місцевості в різні історичні періоди. Також у межах стародавніх поселень, як правило, знаходяться палеоботанічні та палеозоологічні залишки, які можуть свідчити про рослинний і тваринний світ урочища Ялівщини протягом 4 тисяч років. Пріоритетним завданням є мінімізація ризиків для археологічних пам'яток і забезпечення заходів для їх збереження від пошкодження, руйнування чи знищення.

2.1.5. Екологічні освітньо-виховні цінності і пріоритети щодо їх збереження

Екологічні освітньо-виховні цінності охоплюють усі об'єкти, які залучаються у процес екологічної освіти та виховання, екологічного інформування та пропаганди серед усіх верств населення.

Основними екологічними освітньо-виховними цінностями є сама територія Парку, як заповідна одиниця у мережі охоронних територій як Чернігівщини, так і України загалом.

Також важливу цінність для еколого-освітньої роботи має територія саме як «ключова територія екологічної мережі Чернігівської області (серійний номер 25-к/м-І-ЧР) (Рішення Чернігівської обласної ради від 23.02.2017 № 18-8/VII «Про затвердження Регіональної схеми екологічної мережі Чернігівській області»

Перебування людини у межах такого роду територіях спрямовує їх думки в напрямку усвідомлення дивовижності Природи, а тому само собою здійснює освітньо-виховний екологічний вплив. Тому першочерговим пріоритетом має бути збереження всіх елементів даної території, її особливостей.

Іншими важливими екологічними освітньо-виховними цінностями в межах території є усі екологічні стежки із їх інфраструктурою, тому що саме екскурсії, уроки на природі, різні освітньо-виховні заходи дозволять підвищити рівень екологічних знань, сформувати екологічну культуру населення. Тому важливим пріоритетом є збереження та вдосконалення існуючих та створення нових екологічних стежок.

2.1.6. Культурні та історичні цінності і пріоритети щодо їх збереження

Територія Парку багата на історико-культурні цінності, на археологічну спадщину, яка детально описана вище. На момент розробки даного Проєкту їх налічується дев'ять. Це регіон давнього освоєння, тому з часом тут можуть бути виявлені нові історичні об'єкти, варті уваги і збереження. Усі види діяльності у Парку слід здійснювати зі значною пересторогою, щоб не порушити ті культурні шари, які там можуть бути виявлені.

Саме тому пріоритетом для збереження і вивчення археологічних старожитностей у межах Парку є посилення режиму їх охорони. Це можливо шляхом віднесення їх до зони регульованої рекреації, в межах якої режим охорони наближений до заповідного.

2.1.7. Естетичні та інші цінності і пріоритети щодо їх збереження

Естетична цінність – здатність будь-якого об'єкту, ландшафту чи явища викликати естетичне почуття, давати людині духовно-інтелектуальну насолоду (втіху), збагачувати її внутрішній світ. Така здатність зумовлена якостями, властивостями, особливостями тих явищ, які їм притаманні і мають певне значення, смисл для людини. Естетична цінність природи – це краса дикої природи, її вищий і найпрекрасніший дар, яка разом з її «дикістю» та природною спадщиною створює загальний показник естетичної цінності. Вона є

нематеріальною цінністю. Тому оцінюючи естетичну цінність ділянок дикої природи, дуже важливо відокремити її від її корисності (наприклад, у разі створення в мальовничому куточку рекреаційного осередку).

До естетичних цінностей Парку слід віднести типові та пейзажно неповторні куточки природи: значні перепади рельєфу, лісові і прибережні галявини, ділянки світлих хвойних лісів, поєднання прибережно-аквальних ландшафтів з лісовими та ін. Західна і північно-західна частина Парку багата на мальовничі куточки природи та видатні об'єкти. Естетично привабливими місцями виступають: водойми з повільною течією та стоячою водою (у даному випадку – два ставки) у поєднанні з лісовими галявинами, піщаними пагорбами, поєднання лісовкритих територій з заболоченими напіввідкритими лучними ділянками або водним дзеркалом ставків. Менш естетично привабливими є східні і північні частини паркової території, вкриті монокультурою сосни.

Естетично привабливими є ділянки з добре збереженою природною рослинністю; ділянки соснових та широколистих лісів зі старовіковими деревами; поєднання відкритих галявин і зімкнутих лісових ділянок, водної акваторії руслових ставків з лісовкритим або відкритим берегом.

2.2. ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОЦІНКА ПРОБЛЕМ, ЩО ВИМАГАЮТЬ ВТРУЧАННЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ТИХ, ЩО ВИКЛИКАНІ ДІЯЛЬНІСТЮ ЛЮДИНИ НА ПРИЛЕГЛИХ ТЕРИТОРІЯХ, ЇХ РАНЖУВАННЯ

В межах території РЛП «Ялівщина» основними факторами загрози для рідкісних видів біоти виступають природні і антропогенні процеси і випадки, а саме: зміни природних лісових угруповань та їх ценотичної структури; заростання відкритих біотопів деревами і чагарниками; фрагментація оселищ та ізоляція локальних популяцій видів; проведення окремих санітарно-оздоровчих заходів, усування мертвої деревини; інтенсивна експлуатація трав'яних екосистем (рекреаційне навантаження); антропогенне забруднення річкової системи р. Стрижня; використання пестицидів на територіях дачних масивів, прилеглих до території Парку.

Антропогенні впливи з північно-східної та частково східної межі території РЛП «Ялівщина» проявляються з боку садівничих товариств, міського кладовища та гаражного кооперативу, територією міської лікарні № 3 та торговельно-розважального комплексу «Голлівуд», які проявляються у надмірному рекреаційному впливі, ущільненню ґрунту на стежковій системі, появою стихійних сміттєзвалищ та ряду інших впливів. Це має вплив на стан популяцій окремих регіонально рідкісних видів судинних рослин (барвінок малий, орляк звичайний), може виступати як фактор неспокою для птахів та кажанів.

На сучасному етапі спостерігається часткова зміна ландшафтної структури на фаціальному рівні, а саме: місцями деградує трав'яний покрив та відсутній підлісок, різко збільшилась фітомаса і чисельність рудеральних рослин (в т.ч. інвазійних), а на деяких ділянках Парку спостерігається випадання дерев сосни звичайної, внаслідок знищення короїдами, зменшення повноти деревостану; дерева мають механічні пошкодження, всихають; на окремих ділянках наявні вогнища, які потенційно можуть спричинювати пожежі; територія фрагментарно вкрита густою мережею стежок, зі значним ущільненням ґрунтового покриву.

2.2.1. Житлове та промислове будівництво

Промислове будівництво на території Парку не набуло прояву. Так само житлове будівництво у межах Парку відсутнє, але безпосередньо прилягає до його зовнішньої і внутрішньої меж. З будівель на території Парку розміщена будівля, в якій в минулому був розташований Чернігівський центр дитячого та юнацького туризму, краєзнавства та військово-патріотичного виховання.

2.2.2. Сільське господарство та аквакультура

Сільськогосподарська діяльність в межах території Парку не здійснюється. Але слід зазначити, що на ділянках, які не включенні до території Парку, але які розташовуються в цьому лісовому масиві, є елементи садівництва та городництва. Також територія Парку межує з садівничим товариством «Ветеран», «Роднічок», «Авіатор», що можуть умовно впливати на загальний стан природних комплексів РЛП.

Підприємства, що займаються рибоводством чи іншими видами аквакультури, і, які могли б впливати на біорізноманіття території РЛП, в районі розташування Парку відсутні.

2.2.3. Енергетика та видобувна промисловість

На території Парку видобувна промисловість не набула розвитку. Будь-які види корисних копалин в його межах не виявлено і їх розробки не ведуться. Слідів більш раннього видобутку корисних копалин на території Парку не виявлено.

Енергетика у межах Парку представлена лініями електропередач, лініями освітлення.

2.2.4. Транспорт

Транспортні мережі на території Парку не представлені. У південній частині через територію Парку у широтному напрямі прокладена і функціонує автодорога, яка з'єднує правий і лівий береги р. Стрижень, проходячи по тілу південної дамби. По території Парку є мережа ґрунтових доріг незначної щільності. В основному вони прокладені до забудованих територій, які не належать Парку.

2.2.5. Використання біологічних ресурсів (вирубування лісу, полювання, збір ягід, грибів, лікарських трав, випасання тощо)

Всі види використання біологічних ресурсів у межах Парку внаслідок його незначної площі та розташування у межах міста є малоперспективними.

В порядку здійснення загального використання водних живих ресурсів на р. Стрижень проводиться любительське рибальство. Планується, що природні ресурси в межах РЛП будуть використовуватися в основному в природоохоронних і науково-дослідних цілях.

2.2.6. Рекреація та туризм

У межах Парку розвивається короткотривала рекреація – одноденна або вихідного дня. Переважно це прогулянки територією або влаштування пікніків у вихідний день. Місця для проведення пікніків стихійно облаштовані – викопані кострища у центрі з дерев'яними колодами по периметру. В основному такі місця облаштовані у соснових насадженнях на плоских ділянках земної поверхні. Значна кількість відпочиваючих приурочена до берега водойм – руслових ставків.

Туризм представлений одноденними туристичними походами територією Парку.

2.2.7. Вплив діяльності людини

Діяльність людини на території Парку більшою мірою носить стихійний характер і пов'язана зі стихійною рекреацією, риболовлею та вигулом собак. Зокрема найбільше на територію Парку впливає діяльність, пов'язана з тимчасовим відпочинком. Тут упродовж тривалого часу стихійними рекреантами створена мережа ґрунтових стежок, а в найліпших місцях – стихійні осередки для відпочинку, обладнані різним чином, в основному кострищем з колодами по периферії. Навколо таких місць і безпосередньо у їх межах чагарниковий і трав'яний рослинний покрив зазнає деградації внаслідок витоптування та переущільнення ґрунту. Тут він взагалі відсутній.

Любительська риболовля у межах Парку відбувається на двох руслових ставках, створених у руслі р. Стрижень. Вплив рибалок відбувається в основному на берегову смугу водойм і проявляється у витоптуванні прибережної рослинності, облаштуванні рибальських місць, що також спричиняє засмічення території узбережжя пластиком, папером.

2.2.8. Інвазійні та інші проблемні види

Інвазійні види становлять одну з найбільших небезпек для існування природних угруповань, в т.ч. у містах (Протопопова та ін., 2002). Найбільшу небезпеку на території Парку у напрямку поширення інвазійних рослин створювали у минулому спроби наситити ці угруповання екзотами з інших природних зон світу. Окрім того людська діяльність на прилеглих до Парку територіях сприяла поширенню інвазійних видів у лісових, лучних, прибережних та водних екосистемах.

Рекреація сприятиме поширенню синантропних, в т.ч. інвазійних видів рослин. До таких видів слід віднести амброзію полинолисту (*Ambrosia artemisiifolia*), чорнощир нетреболистий (*Iva xanthifolia*), злинку канадську (*Conyza canadensis*), галінсогу дрібноцвіту (*Galinsoga parviflora*), види роду нетреба (*Xanthium* spp.), тощо. Для попередження їх поширення необхідними є постійні моніторингові спостереження та розробка відповідних заходів щодо знищення осередків інвазійних видів.

Рубки лісу, лісовідновлення та пожежі сприяють поширенню у лісових угрупованнях регіону клену ясенолистого (*Acer negundo*), розрив-трави звичайної (*Impatiens parviflora*), енотери червоностеблової (*Oenothera rubricaulis*), золотарника канадського (*Solidago canadensis* L.), фалакроломи однорічної (*Pharocloloma annuum*) (Лукаш, 2008; Zavyalova, 2008, 2010). В лісових угрупованнях Парку експансивною рослиною є дикий виноград п’ятилисточковий (*Parthenocissus inserta*), що поширюється з прилеглих селітебних територій (дачні кооперативи). З цих же територій у лісові ценози та частково на луки певного поширення набули види роду рудбекія (*Rudbeckia hirta, R. laciniata*), мильнянка лікарська (*Saponaria officinalis*), рейнутрія богемська (*Reunoutria bohemica*) та ін.

Випас свійських тварин сприяє поширенню низки рослин, пов’язаних з лучними екотопами. Тут слід згадати золотарник канадський (*Solidago canadensis* L.) та ін.

Значною проблемою у регіоні є поширення по берегам річок та каналів низки агресивних гігро-мезофітів (череди листяної *Bidens frondosa* L., ехіноцистису шипуватого (*Echinocystis lobata* (Michx) Torrey et A. Gray)) (рис. 2.2.8.1), які до певної міри можуть змінювати природні угруповання. Для попередження фітоінвазій цих видів в межах РЛП слід розробити систему заходів з попередження їх поширення.

У водних ценозах Парку можливо поширення елодеї канадської (*Elodea canadensis*), азоли каролінської (*Azolla caroliniana*), нитчастих водоростей, які можуть спричинювати евтрофікацію або «цвітіння» води. Щодо попередження їх поширення необхідні моніторингові спостереження та розробка заходів з пригнічення популяцій цих рослин.

Серед представників іхтіофауни є види, які є інтродуцентами та представниками чужорідної фауни – це тобстолоб білий та амур білий.

Рис. 2.2.8.1. Ехіноцистис шипуватий на узбережжі р. Стрижень

2.2.9. Забруднення (викиди, скиди, відходи)

Рівень забруднення території Парку цілком відповідає показникам забруднення міста Чернігова в цілому. Моніторингові дослідження стану атмосферного повітря м. Чернігів здійснюються на регулярній основі на 2 стаціонарних постах № 1 (вул. Всіхсвятська, 7) та № 2 (вул. Пирогова, 16) Чернігівським обласним центром з гідрометеорології із виконанням досліджень у лабораторії Центральної геофізичної обсерваторії.

Моніторингові дослідження атмосферного повітря на предмет забруднення автотранспортом та найбільш потужними промисловими підприємствами здійснюються на регулярній основі ДУ «Чернігівський обласний лабораторний центр МОЗ України». За результатами досліджень, загальний рівень забруднення повітря в м. Чернігів за індексом забруднення атмосфери (ІЗА) оцінювався як низький.

Забруднення вод у межах Парку відбувається завдяки непромивному режиму русла у зв’язку з зарегулюванням стоку двома дамбами та утворенням двох руслових ставків загальною площею близько 35 га. Забруднення води відбувається як в результаті надходження забруднюючих речовин з ґрунтовим стоками з площі водозбірного басейну р. Стрижень, так і каналізаційними зливами і талими водами.

Іншим видом забруднень водних об’єктів є забруднення твердими побутовими відходами, які найчастіше представлені пластиком (пляшки, стаканчики, поліетиленові пакети та інша упаковка), металізованою упаковкою з-під чіпсів, печива, цукерок, паперовою упаковкою з-під фаст-фуду та ін.

2.2.10. Геологічні процеси (зсуви, землетруси тощо)

На території Парку набули певного поширення окремі геологічні процеси, прояв яких пов’язаний з наявністю схилових поверхонь та відносно пухким складом геологічних відкладів. До них належать лінійна і площинна ерозія. Лінійна ерозія поширена на схилових поверхнях Парку і представлена ярками, балочками і промоїнами. За дослідженнями науковців (Звіт …, 2021), аналіз динаміки ерозійного розчленування території Парку показав збільшення довжин яружно-балкової мережі майже в два рази упродовж останніх 100 років.

Площинна ерозія проявляється переважно під час сильних злив у верхніх частинах схилу та привододільних полого нахилених поверхнях на відкритих ділянках без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом.

Землетруси та виверження вулканів на території Парку відсутні. Інші геологічні процеси тут також не набули прояву.

2.2.11. Зміни клімату і погодні умови

Зміни клімату носять регіональний характер і не можуть бути застосовані до такої невеликої за площею території як РЛП «Ялівщина». Тому усі зміни клімату тут охарактеризовані відносно регіону, в якому він знаходиться – Чернігівське Полісся.

Для території характерні значні межирічні коливання погодних та кліматичних умов, про що свідчить наведений в описі природних умов аналіз кліматичних особливостей території. З погодно-кліматичних факторів, які негативно впливають на ріст і розвиток трав'яних і деревних фітоценозів, слід відзначити тривалі посушливі періоди влітку, внаслідок чого різко знижується стійкість рослинного покриву і підвищується вірогідність виникнення лісових пожеж; прояв ожеледі і великих снігопадів у холодний період року, які обумовлюють криголами та сніголами дерев; урагани, які призводять до вітровалів та буреломів. Тривалі посушливі періоди влітку є прямим проявом змін клімату у бік потепління, які закономірно появляються як у межах Парку, так само у межах всього Чернігівського Полісся.

Комплексне дослідження вчених щодо кліматичних змін в цілому у межах Полісся вказує на зростання середньої річної температури повітря (особливо влітку), пом'якшення зими зі скороченням тривалості снігового покриву і його потужності, збільшення повторюваності сильних дощів і злив, більш інтенсивне, але короткочасне затоплення річкових заплав, значне зростання кількості та інтенсивності сильних снігопадів, натомість зменшення на поліських теренах швидкості вітру та кількості ураганів.

За даними Світової метеорологічної організації, п'ятирічний період 2015-2019 рр. став найтеплішим за будь-який еквівалентний період у світовому масштабі, зі зростанням на 1,1°С глобальної температури за доіндустріальний рівень та зростанням на 0,2°С порівняно з попереднім п'ятирічним періодом. За період з 1881 р. по 2019 р. температура повітря помітно зросла на понад 2оС.

Вчені відмічають, що з 90-х років XX ст. на Поліссі спостерігається значима тенденція до зміни клімату, яка проявилась, насамперед, у зростанні за останні тридцять років (1991-2020 рр.) середньої річної температури повітря на величину близько 1ºС відносно кліматичної норми (1961-1990 рр.). Найбільший внесок у зміну річної температури в регіоні мали зимовий та весняний сезони. Їх середня температура зросла, відповідно, на 1,6Сº та 1,3Сº.

Зростання середньої річної температури приземного шару повітря призвело до зменшення суворості зими на Поліссі і збільшення кількості днів з надзвичайною пожежною небезпекою у теплий період. Підвищення температури повітря впродовж останніх десятиріч призвело також до зростання середньої річної температури води від 0,1 до 0,6ºС. Найбільше зросла температура води весною. Важливим фактором функціонування екосистеми річок є дата переходу температури води через 0,2ºС, яка навесні є показником зникнення льодових явищ на річках та початком процесу інтенсивного насичення киснем річкових вод, а восени – початком утворення льодових явищ. Дата переходу температури води через 0,2ºС навесні змістилася за 1991-2010 рр. на 10 діб до початку року, тривалість періоду «вільного» русла (відсутність льодових явищ) збільшилась на 13-15 діб. На 20 % впродовж останніх двох десятиріч зменшилася на річках середня товщина крижаного покриву. При цьому його максимальна товщина зменшилася майже на третину.

Дата переходу температури води через 10ºС навесні характеризує початок швидкого росту водної рослинності, розвиток планктону, а також початок нересту риби та земноводних у водному середовищі. В останні десятиріччя ці процеси на Поліссі починаються на два тижні раніше.

Зміна термічного режиму на Поліссі супроводжується зміною режиму зволоження. Протягом останніх двадцяти років просторовий розподіл опадів, а відповідно і режим зволоження на Поліссі змінився. Ці зміни полягали у тому, що при несуттєвих змінах річних сум опадів в цілому на Поліссі впродовж 1991-2010 рр. (різниця з попереднім періодом становить всього 4-5 %) відбувся перерозподіл їх сезонних та місячних значень. Кількість опадів зросла в усі сезони (крім зимового), але найбільш суттєво – у перехідні – навесні та восени (відповідно на 12 та 8 %). Зимовий сезон характеризується певним зменшенням кількості опадів, особливо значним впродовж грудня-січня (на 15-18 %). Вказані зміни є однією з причин зменшення величини запасів вологи впродовж зимового сезону та, відповідно, зменшення об'єму весняного водопілля на річках регіону в останні десятиріччя.

Ці зміни також зумовили зміну гідрологічного режиму річок. Водний режим річок басейну визначається їх живленням, що залежно від сезону року може бути сніговим, дощовим та підземним. Від переважання тих чи інших видів живлення та їх змін впродовж року залежать внутрішньорічні коливання стоку. Протягом останніх двадцяти років у регіоні спостерігається суттєве (майже на половину) зменшення внеску снігового живлення річок і збільшення майже вдвічі частки постійного підземного живлення.

Кліматичні зміни, що відбуваються впродовж останніх десятирічь, вплинули на характеристики весняного водопілля річок басейну. Передусім, це стосується термінів проходження водопілля в цілому та його максимуму, зокрема. Суттєве зростання середньомісячної температури повітря впродовж січня-березня сприяло зміщенню початку весняного водопілля на більш ранні терміни (близько двох тижнів) впродовж останніх двох десятиріч. Аналогічні зміни відбулися із термінами проходження максимуму весняного водопілля.

Змінилась також структура опадів. Біля 70 % опадів на Поліссі тепер випадає у теплий період року, при цьому майже третина з них – у вигляді сильних дощів та злив. Протягом останніх двадцяти років внесок сильних дощів та злив у суму опадів теплого періоду і відповідно річну суму суттєво збільшився. Протягом останніх трьох десятиліть на Поліссі спостерігається стійка тенденція до збільшення повторюваності сильних дощів та злив. У межах Чернігівського Полісся це почало проявлятися з початку XXI ст.

Одним з головних проявів регіональних кліматичних змін, і в межах Полісся зокрема, є збільшення кількості стихійних метеорологічних явищ та екстремальних погодних умов. На Поліссі стихійними можуть бути близько 20 метеорологічних явищ, за якими Українська гідрометслужба проводить регулярні спостереження, прогнозування і попередження населення. Це – сильні вітри, шквали, смерчі, зливи, град, сильні та тривалі дощі, снігопади, сильні хуртовини та пилові бурі, налипання мокрого снігу, складні відкладення, ожеледь, туман, сильна спека, сильний мороз, надзвичайна пожежна небезпека.

У другій половині XX ст. в Україні спостерігалось зменшення кількості випадків стихійних ожеледно-паморозевих явищ, у тому числі і сильної ожеледі, яке досягло свого мінімуму на початку 90-х років. Цей процес був характерний і для Полісся. При цьому у регіоні тривалість обледеніння зростала, а діаметр відкладів залишався майже незмінним. У кінці XX на початку XXI ст. кількість сильних обледенінь на Поліссі почала зростати. Вони мали невеликий діаметр і незначну тривалість, порівняно з попередніми десятиріччями.

На Поліссі спостерігається послаблення циклонічної і посилення антициклональної діяльності, яке призводить до зменшення швидкості вітру в цілому і, відповідно, зменшення повторюваності випадків ураганного вітру. З середини 80-х рр. XX ст. у регіоні спостерігається стійке зменшення кількості буревіїв, яке досягло свого мінімуму на початку XXI ст. При цьому найсильніші вітри спостерігались у 90-х роках XX ст.

Посилення антициклональної діяльності у теплий період на Поліссі зумовило збільшення трансформації повітряних мас, підвищення температури повітря, що разом з посиленням вологовмісту повітряних мас призвело до зростання інтенсивності конвекції. Внаслідок таких змін у регіоні зросла кількість сильних злив, граду, шквалу, збільшилося число днів з грозою. Збільшення інтенсивності конвекції, яке спостерігалось на фоні зростання антициклонічної активності призвело також до зміни структури опадів. Опади у

теплий період року наприкінці XX – на початку XXI ст. на Поліссі мали переважно зливовий характер і велику інтенсивність.

Посилення антициклональної діяльності у регіоні сприяли встановленню спекотної і сухої погоди у теплий період, яка зумовлює виникнення загрози пожеж. Ця загроза зростає по мірі збільшення тривалості такого періоду і посилюється із підвищенням температури повітря, швидкості вітру і зменшенні відносної вологості повітря та відсутності опадів.

Протягом останніх десятиліть на Поліссі спостерігається стійка тенденція до зниження середньої пожежної небезпеки і підвищення високої та надзвичайно високої пожежної небезпеки. Такі зміни вимагають навіть в умовах не дуже посушливого літа посиленої роботи лісових господарств та підрозділів цивільного захисту щодо попередження пожеж.

Результати моделювання клімату на 2011-2040 рр. для збалансованого сценарію розвитку суспільства A1B показують, що середня річна температура повітря на Поліссі продовжуватиме зростати і збільшиться на 0,6-1,2ºС порівняно з 1971-2010 рр. При цьому зростатиме як максимальна, так і мінімальна температура повітря. Найбільший ріст температури спостерігатиметься влітку.

Прогнозовані зміни багаторічних середніх місячних та річних сум опадів незначні – для більшості місяців близько 5 %. Збільшуватиметься кількість та інтенсивність екстремальних погодних явищ, зокрема, зросте кількість днів з сильними та дуже сильними опадами. Збільшиться і їхня інтенсивність.

Такі зміни клімату вже призвели до погіршення стану водно-болотних екосистем, а також різкого зменшення при цьому біологічного різноманіття, зменшення приблизно у 10 разів біологічної продуктивності травостою (сіна – з 120 т/га до 10-15 т/га). При додатковій дії осушення відбувається швидка трансформація осокових боліт у торф’янисті луки – справжні луки – спустелені луки; у лісових екосистемах – збільшення у складі флори південних теплолюбних світлолюбних та узлісних видів. Вчені визначили наступні вразливі екосистеми на території Полісся: русла річок, заплавні луки (зменшення чисельності водоплавних птахів), осушені торфовища та луки (загальне зменшення видового різноманіття на 70%).

2.2.12. Транскордонні впливи

У відповідності до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті, під «транскордонним впливом» розуміється будь-який вплив, не тільки глобального характеру, у районі, який знаходиться під юрисдикцією тієї чи іншої Сторони, викликаний запланованою діяльністю, фізичне джерело якої розташоване повністю чи частково у межах району, який підпадає під юрисдикцію іншої Сторони.

У більшості випадків транскордонний вплив розуміється як забруднюючий вплив через атмосферу, гідросферу чи підземні води з території однієї держави на територію іншої. Тому у зв’язку з відсутністю безпосереднього прикордонного розміщення територія Парку не відчуває проблем, пов’язаних із транскордонними впливами.

2.2.13. Інші загрози та їх ранжування

Серед інших загроз для функціонування Парку можна назвати загрози військового характеру, а саме військову агресію російської федерації проти України, обстріли території Парку, що призвело до пошкодження деревостанів, руйнування ландшафтної структури (поява воронок та колій), порушення грунтового покриву в деяких частинах Парку, а також підвищеної небезпеки перебування людей у межах РЛП. Після проведення роботи з виявлення вибухонебезпечних предметів працівниками Головного управління ДСНС у Чернігівській області робота Парку була відновлена.

2.3. АНАЛІЗ ВИКОНАННЯ ПОПЕРЕДНЬОГО ПРОЕКТУ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ

Проект організації території регіонального ландшафтного парку «Ялівщина», охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів та об’єктів для даної території розробляється для РЛП вперше.

2.4. ОЦІНКА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ

Згідно із статтею 12 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» управління регіональними ландшафтними парками здійснюється їх спеціальними адміністраціями, відповідно до положень про установи ПЗФ та проектів організації їх територій. До складу спеціальної адміністрації по управлінню територіями та об'єктами природно-заповідного фонду входять відповідні наукові підрозділи, служба охорони, екологічної освітньо-виховної роботи, господарського та іншого обслуговування.

З метою забезпечення ефективного функціонування РЛП, рішенням Чернігівської обласної ради від 17.06.2014 було створено Комунальний заклад «Регіональний ландшафтний парк «Ялівщина», (далі – КЗ «РЛП «Ялівщина»), який є спеціальною адміністрацією Парку.

На даний час в свій діяльності Парк керується Положенням про РЛП «Ялівщина» затвердженим наказом директора Департаменту екології та природних ресурсів Чернігівської обласної державної адміністрації від 30.07.2020 № 49 та Положенням про КЗ «РЛП «Ялівщина», затвердженим рішенням Чернігівської обласної ради від 17.06.2014.

Структура адміністрації РЛП «Ялівщина» (станом на 01.01.2022 р.) представлена в таблиці 2.4.1.

Таблиця 2.4.1

Структура адміністрації Парку

№ за/п	Назва посади
1.	Директор
2.	Головний природознавець
3.	Головний бухгалтер
4.	Інспектор з охорони природно-заповідного фонду

Таким чином, у відповідності до штатного розпису КП на 2022 рік, в адміністрації РЛП передбачено 4 штатні одиниці. Вакансії в штатному розписі відсутні.

Адміністрація РЛП має забезпечувати виконання його основних функцій і завдань, а саме:

- збереження цінних природних та історико-культурних комплексів та об’єктів;
- створення умов для організованого туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних природних комплексів і об’єктів;
- сприяння екологічній освітньо-виховній роботі.

Відповідно до Положення про Парк до його основних завдань також належать організація та здійснення науково-дослідних робіт, у тому числі з вивчення природних комплексів та їх змін в умовах рекреаційного використання, розроблення та впровадження наукових рекомендацій з питань охорони навколишнього природного середовища, відтворення окремих видів флори та фауни, відновлення порушених екосистем, управління та ефективного використання природних ресурсів. Організації та проведення моніторингу ландшафтного та біологічного різноманіття.

Крім того, до функцій управління діяльністю установи відноситься:

- загальне керівництво діяльністю установи;
- кадрове забезпечення;
- планово-економічна і фінансова діяльність;
- правове забезпечення;

- бухгалтерський облік;
- охорона праці;
- техніко-інформаційне забезпечення;
- господарське та технічне обслуговування;
- транспортне обслуговування.

Управління Парком.

Адміністрацію Парку очолює директор, що призначається та звільняється з посади Засновником КЗ «РЛП «Ялівщина» (Чернігівською обласною радою) за поданням Органу управління. Згідно з Положенням про КЗ «РЛП «Ялівщина», відповідно до делегованих Засновником повноважень, Парк перебуває в управлінні Чернігівської ОДА (Орган управління) та підпорядковується її структурному підрозділу, який визначається відповідним розпорядженням голови ОДА (Уповноважений орган управління - Департамент екології та природних ресурсів). Орган управління укладає контракт (трудовий договір) з директором РЛП, згідно яким директор зобов'язується здійснювати поточне управління (керівництво) Парком, а Уповноважений орган управління – створювати належні умови для роботи директора.

До виключної компетенції Засновника РЛП належать повноваження щодо:

- прийняття рішення про ліквідацію або реорганізацію РЛП (зміна меж, категорії або скасування статусу);
- призначення та звільнення директора Парку, накладення на нього дисциплінарних стягнень за поданням Органу управління Парком;
- прийняття рішення про закріплення нерухомого майна РЛП на праві оперативного управління, прийняття рішення про зміну правового режиму майна, переданого Парку, або вилучення такого майна.

До компетенції Органу управління належать повноваження щодо:

- затвердження штатного розпису та кошторису РЛП «Ялівщина»;
- визначення організаційної структури РЛП «Ялівщина»;
- здійснення організаційно-методичного керівництва РЛП «Ялівщина»;
- здійснення поточного контролю за фінансово-господарською діяльністю РЛП «Ялівщина»;
- погодження Положення про РЛП «Ялівщина» та здійснення контролю за дотриманням його вимог;
- інші повноваження, передбачені чинним законодавством України.

Уповноважений орган управління:

- розглядає квартальну та річну фінансову та бюджетну звітність та пояснювальну записку щодо результатів діяльності Парку;
- отримує поточну інформацію про діяльність РЛП;
- надає інформацію на запит директора РЛП;
- затверджує в установленому порядку річний кошторис та зміни до нього, штатний розпис РЛП та контролює його виконання;
- здійснює фінансовий контроль за діяльністю РЛП;
- здійснює контроль за ефективністю використання та збереження закріпленого за Парком майна;
- здійснює контроль за додержанням актів законодавства з питань охорони праці та санітарних правил;
- вносить подання засновнику РЛП щодо накладення дисциплінарного стягнення на директора РЛП, звільнення його у разі закінчення контракту, дострокового звільнення за вимогою директора, а також у випадку порушення законодавства та умов контракту;
- видає згідно із законодавством обов'язкові до виконання накази;
- здійснює інші повноваження, передбачені чинним законодавством.

Загальне керівництво діяльністю установи.

Директор КЗ «РЛП «Ялівщина»:

- безпосередньо підпорядковується Органу управління та несе персональну відповідальність за виконання покладених на КЗ «РЛП «Ялівщина» завдань;

- здійснює управління діяльністю КЗ «РЛП «Ялівщина»;
- має право першого підпису на фінансових та банківських документах;
- розпоряджається коштами та майном КЗ «РЛП «Ялівщина» відповідно до вимог чинного законодавства, вчиняє інші дії пов'язані з фінансово-господарською діяльністю КЗ «РЛП «Ялівщина» не заборонені законодавством України;
- визначає повноваження керівників структурних підрозділів з організації та управління персоналом по розділам роботи;
-складає штатний розпис та кошторис згідно з діючим законодавством і подає їх на затвердження в Органу управління;
-діє без довіреності від імені КЗ «РЛП «Ялівщина», представляє його інтереси у взаєминах з фізичними та юридичними особами;
-приймає управлінські рішення з основної діяльності та кадрової роботи, які є обов'язковими для виконання працівниками КЗ «РЛП «Ялівщина». Дає вказівки, які є обов'язковими для всіх працівників КЗ РЛП «Ялівщина». Організовує та контролює їх виконання;
-організує підготовку «Правил внутрішнього трудового розпорядку роботи» для затвердження трудовим колективом, укладає колективний договір;
-подає на погодження до Органу управління проект змін до Положення;
-призначає на посади та звільняє з посад працівників КЗ «РЛП «Ялівщина» з урахуванням вимог Положення;
-забезпечує дотримання законодавства про працю, норм та правил охорони праці, техніки безпеки, соціального страхування;
-застосовує заохочення до працівників КЗ «РЛП «Ялівщина» відповідно до вимог чинного законодавства;
-забезпечує економічне і раціональне використання фонду заробітної плати і своєчасні розрахунки з працівниками КЗ «РЛП «Ялівщина»;
- виконує інші функції, передбачені чинним законодавством.

Директор несе персональну відповідальність за виконання покладених на КЗ завдань, у тому числі за організацію науково-дослідних робіт, використання та дбайливе збереження закріпленого за КЗ державного майна і забезпечення протипожежної безпеки його об'єктів, за створення належних соціально-побутових і виробничих умов для працівників КЗ тощо. На період відсутності директора його обов'язки виконує працівник КЗ, відповідно до наказу, виданого Органом управління.

Згідно з Положенням про РЛП та контрактом (трудовим договором), такі функції управління діяльністю установи як кадрова робота (укладає трудові договори), правове забезпечення (забезпечення дотримання законодавства про працю), частково охорона праці (забезпечення дотримання норм та правил охорони праці, техніки безпеки, соціального страхування), також покладено на директора Парку.

Завдання, права і відповідальність інших працівників РЛП зазначені в їх посадових інструкціях.

Бухгалтерський облік. Головний бухгалтер згідно з посадовою інструкцією здійснює ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності про фінансовий стан, результати фінансової діяльності і рухи коштів. Крім того на головного бухгалтера Парку покладено обв'язки щодо контролю дотримання правил і норм з охорони праці, планово-економічну діяльність (розробка проектів бюджету, організація та проведення тендерів тощо).

Збереження цінних природних та історико-культурних комплексів та об'єктів.

Одним з основних завдань РЛП є охорона і збереження його природних комплексів і об'єктів. У Положенні про Парк визначено, що, охорона його території покладається на його службу охорони, склад якої визначається штатним розписом КЗ «РЛП «Ялівщина». Охорона Парку включає систему правових, організаційних, економічних, матеріально-технічних, освітніх та інших заходів, спрямованих на збереження, відтворення та використання його рослинного та тваринного світу відповідно до вимог природоохоронного законодавства України.

Згідно з чинним законодавством, охорону та збереження регіонального ландшафтного парку забезпечує його служба державної охорони (служба держохорони, СДО), яка входить до складу служби державної охорони ПЗФ України. Діяльність служби держохорони установи ПЗФ, її склад і повноваження, соціально-правовий захист її посадових осіб регламентуються Законом України «Про природно-заповідний фонд України» та Положенням про службу державної охорони природно-заповідного фонду України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 14.07.2000 № 1127 (із змінами).

Службу державної охорони очолює директор Парку.

Основними завданнями СДО Парку є забезпечення додержання режиму його території та попередження і припинення порушень природоохоронного законодавства.

Відповідно до покладених на неї завдань, СДО, зокрема, здійснює охорону природних комплексів Парку, його рослинного і тваринного світу, забезпечує порядок використання природних ресурсів, додержання вимог щодо відвідування території Парку, попереджує пошкодження лісових насаджень унаслідок незаконних рубок, здійснює заходи щодо запобігання виникненню, поширенню пожеж, інших надзвичайних ситуацій та їх ліквідації, забезпечує реалізацію заходів з профілактики та захисту природних комплексів від шкідників та хвороб, забезпечує додержання режиму території Парку, проведення роз'яснювальної роботи щодо необхідності збереження цінних природних та історико-культурних комплексів та об'єктів тощо.

Згідно із штатним розписом РЛП (2022 р.) до складу його служби державної охорони входять 3 працівника: директор, головний природознавець і інспектор з охорони природно-заповідного фонду.

На даний час адміністрацією РЛП здійснюється ряд природоохоронних заходів.

Охорона території Парку здійснюється шляхом регулярних обходів території, відвідування масових заходів, проведення профілактичних бесід з відвідувачами.

Для забезпечення збереження та поліпшення стану зелених насаджень, благоустрою території, за участю представників Парку, Державної екологічної інспекції у Чернігівській області, Департаменту екології та природних ресурсів Чернігівської облдержадміністрації, КП «Зеленбуд» Чернігівської міської ради, представників наукового куратора парку – Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, громадських екозахисників проводиться оцінка стану зелених насаджень Парку, обґрунтування та організація видалення аварійних та сухостійних дерев. У 2019-2020 роках на території РЛП було видалено 90 екз. сухостійних дерев (сосна звичайна, береза бородавчаста, плодові – груші, яблуні). З метою обґрунтування заходів з профілактики та захисту природних комплексів Парку від шкідників та хвороб працівниками Парку проводиться моніторинг чисельності верхівкового короїда.

Працівники адміністрації Парку з залученням громадських активістів, студентів, учнів, волонтерів проводять регулярне прибирання екологічних стежок, встановлення та щотижневий ремонт інформаційно-охоронних знаків та попереджувальних протипожежних аншлагів. Для унеможливлення заїзду автотранспорту на територію Парку поза межами дозволених для цього доріг встановлено стовпчики в 5-х місцях Парку.

На даний час на території Парку встановлено:

- інформаційно-охороні знаки – 14 шт. – несуть інформацію про назву, межі, правовий статус та основні вимоги щодо охорони території природно-заповідного фонду, встановлено в місцях входу (в'їзду) на територію Парку, біля доріг, стежок тощо;

- обмежуючі стовпчики (довж. 1м) – 100 шт., встановлені при перенесенні меж Парку в натуру (на місцевість) за результатами розробки Проекту землеустрою (2020 р.);

- стенди-зупинки – 14 шт., встановлені на зупинках екостежки «Дивосвіт природи Ялівщини», на них представлена інформація про природні комплекси, які можуть спостерігати відвідувачі на цих зупинках, про аборигенні і інтродуковані види рослин, вік насаджень, про правила поведінки на території Парку тощо;

- стенди інформаційні – 2 шт., біля стежки «Лісова казка», 1 – містить інформацію про історію створення Парку, 1 – містить загальні відомості про Парк;

- декоративні композиції із емблемою та назвою Парку, назвою екологічної стежки «Лісова казка» (Плакат 0,5х3,0м. Із емблемою та назвою РЛП на декоративній дерев'яній основі під дашком) – 2 шт., встановлені на обох кінцях екостежки;

- стенди інформаційні (плакати на металі 1,2х0,8м) на дерев'яних основах – 5 шт., на яких представлено загальну інформацію про Парк, його площу, дату заснування, відомості про природні цінності. Вони встановлені в місцях найбільшого скупчення відвідувачів (на дорозі – вул. Ялівщина (колишня вул. Жуковського), від входу до ділянки, де в минулому були розміщені теплиці КП «Зеленбуд»);

- інформаційні таблички – 9 шт., розташовані по свій території Парку, з написами «Не смітити», «Не палити», «Бережіть природу».

З метою забезпечення належного санітарного стану території силами адміністрації РЛП та активістів організовано вивезення відходів зі спеціально обладнаних місць та стихійних смітників, облаштування додаткових місць для тимчасового зберігання відходів.

Значну роль в збереженні Парку відіграє протипожежне впорядкування його території та здійснення **протипожежних заходів**. Адміністрацією щорічно розробляється план заходів щодо протидії пожежам на території Парку, яким передбачається проведення регулярних обходів території, встановлення (ремонт) протипожежних попереджувальних аншлагів, проводиться роз'яснювальна робота серед населення та відвідувачів щодо необхідності дотримання правил протипожежної безпеки. На даний час на території РЛП встановлено 2 стенди на протипожежну тематику. Слід зазначити, що протипожежне впорядкування території та здійснення протипожежних заходів має велике значення для збереження природних та історико-культурних комплексів і об'єктів Парку. Особливо актуальним це є у зв'язку із досить великою кількістю відвідувачів Парку (щорічно біля 20 тис. осіб) та наявністю тут досить значних площ лісових насаджень, серед яких в значній кількості є сухостійні, пошкоджені, повалені в результаті бойових дій дерева. Проте, в РЛП фактично відсутні пункти зберігання протипожежного інвентарю з відповідним забезпеченням протипожежним устаткуванням та засобами гасіння пожеж.

В останні роки на території РЛП були зафіксовані несанкціоновані рубки дерев та порушення відвідувачами техніки безпеки при розведенні багаття, засмічення території рекреантами, пошкодження інформаційних і охоронних знаків та аншлагів, пошкодження і знищення місць короткочасного відпочинку.

Головний природознавець згідно з посадовою інструкцією забезпечує (організовує, контролює) природоохоронну і господарську діяльність в межах Парку. Він також відповідає за організацію наукових досліджень на території Парку та бере участь в їх проведенні, контролює дотримання правил і норм охорони праці, організовує просвітницьку роботу РЛП.

Головний природознавець:

- організовує проведення природоохоронної діяльності;

- здійснює контроль за дотриманням режиму території РЛП, використанням, відтворенням, охороною, і захистом природних комплексів;

- забезпечує розроблення і здійснення заходів з охорони занесених у Червону книгу України зникаючих і рідкісних видів рослинного і тваринного світу, рослинних угруповань, типів природних середовищ;

- визначає перспективи розвитку заповідної справи, напрями технічного оснащення Парку відповідно до вимог науково-технічного прогресу;

- організовує проведення гідро-, лісомеліоративних, проектних та проектно-вишукувальних робіт;

- контролює виконання заходів щодо забезпечення протипожежної профілактики, запобігання незаконним рубанням та іншим порушенням, захисту заповідної території від шкідників і хвороб;

- здійснює проведення заходів щодо охорони природних екосистем від пожеж та порушень природоохоронного законодавства, впровадження новітніх досягнень сучасної науки і техніки в галузі охорони заповідних територій, **забезпечує дотримання**? технічних інструкцій правил та інших вказівок щодо охорони цих територій та навколишнього природного середовища;

- забезпечує ведення документації щодо державного обліку земель природно-заповідного фонду, ведення державного кадастру ПЗФ;

- сприяє науковим, проектним і проектно-вишукувальним організаціям у проведенні польових робіт, перевіряє якість їх виконання;

- організовує наукові дослідження, виконання наукових програм, тем та науково-технічних заходів, готує наукові та науково-популярні публікації;

- забезпечує ефективне впровадження нової техніки, технології та організації ведення природоохоронної діяльності;

- надає організаціям-користувачам та землевласникам, земельні ділянки яких розташовані в межах РЛП, необхідну методичну і технічну допомогу у раціональному веденні природоохоронної діяльності;

- вживає заходи щодо затримання у встановленому порядку осіб, які допустили порушення природоохоронного законодавства, накладає арешт на незаконно добуту на території установи продукцію, транспортні засоби;

- забезпечує оформлення і подання документів у правоохоронні та судові органи на порушників природоохоронного законодавства;

- забезпечує безпечні умови праці під час здійснення природоохоронних заходів та господарських робіт, контролює дотримання правил і норм охорони праці та виробничої санітарії;

- інформує відповідні державні органи про надзвичайні ситуації;

- організовує установку та слідкує за утриманням в належному стані межових та охоронних знаків, інформаційних аншлагів, протипожежних споруд.

Для здійснення практичних заходів з охорони території РЛП в його штатному розписі передбачено лише одну штатну одиницю – інспектора з охорони ПЗФ, обов'язки якого визначені в його посадовій інструкції.

Інспектор з охорони ПЗФ:

- здійснює заходи щодо захисту об'єктів рослинного і тваринного світу, їх генетичного фонду;

- веде облік диких тварин, стежить за появою шкідників, хвороб рослин, тварин;

- веде систематичні фенологічні і інші спостереження;

- бере участь в проведенні облікових та інвентаризаційних робіт, регулюванні чисельності тварин;

- контролює дотримання правил використання об'єктів тваринного світу – правил любительського і спортивного рибальства;

- забезпечує цілісність і утримання в належному стані інформаційних і охоронних знаків і аншлагів, об'єктів господарського і протипожежного призначення, службових та житлових будівель, транспорту, засобів зв'язку та інших матеріальних цінностей;

- веде роз'яснювальну роботу серед населення щодо запобігання порушення режиму території Парку і правил пожежної безпеки;

- в разі виявлення фактів порушення вимог законодавства і режиму території – повідомляє про це своє керівництво;

- сприяє правоохоронним органам під час виконання покладених на них завдань та обов'язків за місцем виконання своїх охоронних функцій;

- бере участь в благоустрою та облаштуванні об'єктів рекреаційної діяльності.

З огляду на обсяги завдань по здійсненню природоохоронної і іншої діяльності, визначених для членів СДО законодавством (постанова КМУ від 14.07.2000 № 1127 (із змінами) та посадовими інструкціями працівників Парку, очевидно, що забезпечити їх ефективне виконання силами двох працівників неможливо. На даний час Парк не забезпечений в достатній кількості працівниками СДО, а також необхідною технікою, засобами зв'язку, спецзасобами, форменим одягом. Як зазначалося, для здійснення всіх природоохоронних заходів Парк вимушений залучати фахівців та спеціалістів різноманітних установ і організацій та активістів. Крім того, а штатному розписі РЛП не передбачено посад фахівців, які безпосередньо мають здійснювати рекреаційну діяльність, екологічну освітньо-

виховну роботу. Виконання цих завдань також повністю або частково покладається на членів СДО Парку.

Рекреаційна функція. Розвиток рекреаційної діяльності є одним з основних завдань РЛП. Спеціальний підрозділ або фахівець, що має забезпечити здійснення рекреаційної діяльності та розвиток відповідної інфраструктури в штаті РЛП відсутній. Виконання даного завдання покладено на СДО Парку.

За даними РЛП, територію Парку щорічно відвідують біля 20 тис. осіб.

З рекреаційною метою територія Парку використовується в основному для пішохідних та велосипедних прогулянок, відпочинку на воді (пляжний відпочинок, катання на човнах, катамаранах), а взимку - для катання на ковзанах, лижах, снігоходах. На річці Стрижень популярним видом рекреації є любительське рибальство. Чисельність рибалок щорічно становить біля 5 тис. чол.

Працівники адміністрації Парку з залученням громадських активістів, науковців, студентів, учнів, волонтерів проводять облаштування місць відпочинку громадян.

На даний час на території Парку обладнано:

- 6 містків для риболовлі (рис. 2.4.1);
- 5 місць для короткочасного відпочинку (лавочки).

Рис. 2.4.1. Одне з міць для риболовлі, яке розташоване в межах території РЛП «Ялівщина»

Екологічна освітньо-виховна функція.

Спеціальний підрозділ або фахівець, що має забезпечити здійснення екологічної освітньо-виховної роботи, в РЛП відсутній. Виконання даного завдання покладено на працівників СДО Парку.

Екологічна освітньо-виховна робота на території Парку здійснюється шляхом читання лекцій на природоохоронну тематику, проведення екскурсій екологічними стежками (працівниками РЛП: директором та головним природознавцем), фестивалів та інших заходів з природоохоронної тематики, таких як висадка дерев, підгодівля птахів, облаштування синичників та шпаківень, проведення заходів, приурочених до природоохоронних та екологічних дат (День Землі, Міжнародний день птахів, «Посади дерево» і ін.), проведення тематичних уроків тощо. Адміністрація Парку в цій діяльності співпрацює з Департаментом сім'ї, молоді та спорту Чернігівської ОДА, Департаментом культури та туризму

Чернігівської ОДА, Управлінням у справах сім'ї, молоді та спорту Чернігівської міськради, вищими навчальними закладами та закладами загальної середньої освіти (ЗСО), громадськими екоактивістами тощо. Для проведення екологічних акцій широко залучаються волонтери різноманітних установ і організацій міста, вузів, комунальних закладів, торгівельних центрів.

В рамках проведення екологічної освітньо-виховної роботи, РЛП, разом з ГО «Чернігівська обласна організація Українського товариства охорони природи» та Мезинським НПП, є учасником проекту ПМГ ПРООН ГЕФ «Розвиток спроможності молодіжного кліматичного центру». Цей центр відкрито на території агробіостанції КЗ «Чернігівський обласний науковий ліцей» Чернігівської обласної ради. З метою об'єднання учасників для співпраці, в травні 2021 року між цими організаціями було підписано Меморандум. Сторони домовилися про співпрацю в питаннях посилення потенціалу та розвитку спроможності молоді у виконанні міжнародних зобов'язань з питань захисту довкілля, здійснення екологічної просвітницької діяльності для розвитку екологічної свідомості у молоді шляхом спільної організації та проведення просвітницьких заходів, підтримку та поширення екологічно-дружніх ініціатив проекту, зокрема заохочення до волонтерської діяльності тощо.

З метою інформування громадськості про діяльність Парку, підвищення рівня екологічної культури населення адміністрація розміщує публікації у ЗМІ та мережі Internet - на сторінці Парку у Facebook та на сайті Департаменту екології та природних ресурсів Чернігівської ОДА.

На території РЛП існують дві екологічні стежки.

- «Лісова казка», протяжність біля 1 км, час проходження приблизно 1 год., наявні інформаційні стенди, обладнаних місць короткочасного відпочинку немає.
- «Дивосвіт природи Ялівщини», протяжність біля 2 км, час проходження приблизно 1 год 20 хв., наявні інформаційні стенди.

За даними РЛП щорічно екостежками проводиться біля 15 екскурсій, в основному для молоді – учнів ЗОШ та студентів. Екскурсії проводяться директором та головним природознавцем Парку.

Науково-дослідні роботи. В адміністрації РЛП відсутній науковий підрозділ і відповідні фахівці. За необхідністю наукові дослідження на території Парку здійснюються науково-дослідними установами та організаціями на основі спеціальних угод між ними і адміністрацією Парку.

Представники адміністрації Парку мають право:

- брати участь в екологічних регіональних, галузевих державних, загальнодержавних, міжнародних наукових програмах, а також конференціях, симпозіумах тощо;
- формувати наукові колекції рослинного та тваринного світу та здійснювати обмін експонатами, тощо.

Згідно з наказом директора Департаменту екології та природних ресурсів Чернігівської облдержадміністрації від 31.01.2022 № 11 було створено науково-технічну раду (НТР) КЗ «РЛП «Ялівщина», затверджено Положення про неї та персональний склад.

До складу НТР Парку включаються працівники Парку, наукового куратора Парку, інших наукових та освітніх установ, інших установ ПЗФ, представники органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій за їх згодою тощо. Очолює НТР директор Парку.

НТР є колегіальним дорадчим органом, який розглядає наукові проблеми та інші проблеми функціонування РЛП, надає пропозиції щодо його подальшого розвитку, сприяє участі наукової, науково-технічної та природоохоронної громадськості в управлінні діяльністю Парку. Рішення Ради носять рекомендаційний характер і є обов'язковими для розгляду КЗ «РЛП «Ялівщина» та Органу управління.

НТР має право розглядати: стан та перспективні напрями наукової діяльності установи ПЗФ; програми, теми, плани і звіти з наукової діяльності Парку, програми та плани заходів із здійснення відновлювальних робіт на територіях з порушеними природними комплексами, особливо з відновлення гідрологічного режиму, збереження та відновлення

рідкісних та зникаючих оселищ і рослинних угруповань, видів рослин та тварин, історико-культурних цінностей, боротьби із шкідливими чужорідними видами рослин та тварин, ефективність методів охорони території РЛП, пропозиції про вдосконалення засобів її охорони; матеріали щодо проектів організації території установи ПЗФ, матеріали землеустрою, проекти лімітів на використання природних ресурсів у межах Парку; виконання річного плану заходів, що розробляються Парком на основі П'ятирічного плану заходів, проект П'ятирічного плану заходів на наступний період, наукові доповіді та практичні рекомендації з питань заповідної справи; науково-дослідні роботи, які виконуються на території РЛП; рекомендації щодо збереження пам'яток історії, археології та культури; ефективність методик та методів здійснення наукових досліджень та практичних заходів; питання співробітництва з питань заповідної справи, у тому числі міжнародного; проекти планів матеріально-технічного та фінансового забезпечення наукових досліджень; питання видання наукових праць, матеріалів семінарів, круглих столів, конференцій тощо; питання обрання чи зміни наукового куратора РЛП.

НТР Парку, в разі нагальної потреби, приймає рішення щодо проведення на його території заходів, спрямованих на охорону природних комплексів, ліквідацію наслідків аварій, стихійного лиха, що не передбачені Проектом організації його території.

В січні 2022 року відбулося перше засідання НТР Парку, на якому розглядалися питання щодо забезпечення розробки Проекту організації території Парку, створення комісії для проведення обстежень стану насаджень РЛП та видалення аварійних і сухостійних дерев тощо.

У 2021 році, з метою розробки наукових рекомендацій щодо організації охорони, збереження і відтворення рідкісних видів рослин і тварин, працівниками Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка було проведено НДР «Визначення червонокнижних та регіонально рідкісних видів рослин і окремих груп тварин на території регіонального ландшафтного парку «Ялівщина», за результатами якої було узагальнено відомості про види рослин і тварин Парку, що підлягають особливій охороні та їх поширеність на території РЛП.

Крім того, адміністрацією РЛП (головний природознавець) проводяться роботи з моніторингу чисельності верхівкового короїда в насадженнях Парку та роботи з інвентаризації видового складу птахів і ссавців, за результатами яких складаються відповідні списки видів.

Посади та, відповідно, фахівці, які мають здійснювати в РЛП такі функції як техніко-інформаційне забезпечення, технічне та транспортне обслуговування в структурі адміністрації Парку відсутні, як відсутня і матеріально-технічна база такої діяльності.

Таким чином слід зазначити, що для виконання в повному обсязі всіх завдань Парку, особливо щодо забезпечення охорони і збереження його природних комплексів, розвитку інфраструктури рекреації та проведення екологічної освітньо-виховної роботи, наявної чисельності та відповідних фахівців в адміністрації РЛП недостатньо. Зважаючи на значну природоохоронну, наукову, рекреаційну цінність території РЛП, для подальшого розвитку діяльності Парку є необхідність у вдосконаленні його системи управління (див. підрозділи 5.1 і 5.2).

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ПАРКУ НА ДЕСЯТЬ РОКІВ

Згідно з чинним законодавством та Положенням про РЛП «Ялівщина», Парк створено з метою збереження осередку дикої природи, що оточена забудовами міста Чернігова, що має важливе природоохоронне, наукове, освітнє, естетичне, рекреаційне та оздоровче значення.

До основних його завдань відносяться:

- збереження цінних природних та історико-культурних комплексів та об'єктів;
- створення умов для організованого відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних природних комплексів і об'єктів;
- організація та здійснення науково-дослідних робіт, у тому числі з вивчення природних комплексів та їх змін в умовах рекреаційного використання, розроблення та впровадження наукових рекомендацій з питань охорони навколишнього природного середовища; відтворення окремих видів флори та фауни, відновлення порушених екосистем; управління та ефективного використання природних ресурсів. Організація та проведення моніторингу ландшафтного та біологічного різноманіття;
- проведення екологічної освітньо-виховної роботи.

3.1. СТРАТЕГІЧНІ ЗАВДАННЯ З РОЗВИТКУ ПАРКУ НА ДЕСЯТЬ РОКІВ

Розділ 1. Збереження та відтворення природних комплексів та об'єктів

Завдання 1.1. Збереження та відтворення лісових насаджень Парку. Виконання цього завдання полягає у виконанні таких заходів: проведення регулярного лісопатологічного і санітарного обстеження лісових насаджень; запровадження інтегрованих методів захисту насаджень Парку; збереження вікових дерев; підтримання належного санітарного стану в насадженнях; відтворення лісових насаджень Парку; викорінення та попередження поширення чужорідних агресивних видів рослин.

Завдання 1.2. Збереження рідкісних видів рослин

Дане завдання передбачає здійснення спостережень за станом існуючих локалітетів в межах РЛП, забезпеченні дотримання режиму території Парку щодо заборони збору рослин в місцях їх природного зростання, організації проведення комплексних обстежень території РЛП з метою виявлення нових місць зростання, відновленні популяцій деяких рідкісних видів рослин, проведенні роз'яснювальної роботи серед відвідувачів про цінність рідкісних видів рослин, залученні до різноманітних природоохоронних акцій якнайбільшої кількості школярів і студентів, випуску і розповсюдженні листівок, публікації відповідних матеріалів в ЗМІ.

Завдання 1.3. Збереження раритетних представників фауни. Реалізація цього завдання передбачає впровадження заходів, які будуть спрямовані на збереження та охорону представників тваринного світу: механічний захист мурашників; встановлення солодких підкормок для рідкісних видів комах; встановлення штучних гніздівель (вуликів Фабра) для перетинчастокрилих комах; покращення умов мешкання кажанів).

Завдання 1.4. Збереження пам'яток археології та історії. Виконання цього завдання полягає в укладенні охоронних договорів на пам'ятки культурної спадщини, контроль за їх станом, забезпечення їх збереження, вжиття заходів у випадку загрози їх пошкодження, руйнування чи знищення.

Розділ 2. Охорона та захист природних комплексів та об'єктів Парку

Завдання 2.1 Посилення режиму охорони території. Завдання реалізується шляхом впровадження заходів з: вдосконалення організації роботи СДО щодо охорони території РЛП; підвищення рівня професіоналізму працівників СДО Парку; посилення адміністративного контролю за додержанням режиму охорони території Парку; розробки та затвердження Порядку взаємодії між підрозділами та працівниками, що входять до складу СДО; розробки та затвердження порядку здійснення спільних рейдів з іншими контролюючими органами щодо

перевірок дотримання природоохоронного законодавства у межах території Парку; активізації роботи з виявлення і притягнення до відповідальності порушників режиму території Парку.

Завдання 2.2. Заходи з попередження порушень природоохоронного законодавства та інформаційне забезпечення діяльності служби державної охорони. Завдання передбачає виконання низки заходів з: встановлення на території Парку межових охоронних знаків; інформаційно-охоронних знаків; інформаційних щитів природоохоронного змісту; встановлення інших знаків та шлагбаумів; догляду за інформаційними та охоронними знаками, аншлагами тощо; профілактики, попередження виникнення фактів порушення вимог природоохоронного законодавства; участі працівників СДО у засіданнях Чернігівської міськради, Чернігівської ОДА, виступи з інформацією про діяльність Парку перед ОТГ області; регулярного оприлюднення в ЗМІ та на офіційному сайті Парку інформації про природоохоронне значення території Парку та про виявлені порушення природоохоронного законодавства на його території; виготовлення та розповсюдження серед населення та відвідувачів Парку листівок та буклетів на природоохоронну тематику.

Завдання 2.3. Забезпечення протипожежного впорядкування території. Реалізація даного стратегічного завдання можлива за умови виконання заходів із: здійснення організаційних заходів для забезпечення належного рівня пожежної безпеки в Парку; обладнання та утримання пунктів зосередження протипожежного інвентарю; патрулювання території в пожежонебезпечний період; встановлення протипожежних попереджувальних аншлагів; встановлення шлагбаумів та спеціальних знаків; проведення бесід та лекцій для відвідувачів Парку та місцевого населення щодо дотримання правил протипожежної безпеки; проведення виступів в засобах масової інформації на протипожежну тематику.

Розділ 3. Проведення наукових досліджень і спостережень за станом природного середовища

Завдання 3.1. Дослідження флори, фауни та грибів. Для виконання цього завдання планується здійснити такі заходи: проведення робіт з інвентаризації флори, фауни та грибів території Парку; забезпечення досліджень щодо окремих груп флори та фауни і грибів.; вивчення стану природних популяцій деяких рідкісних видів рослин; розроблення наукових рекомендацій (програм, планів дій) щодо збереження і відтворення рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослинного і тваринного світу;

Завдання 3.2. Організація системи моніторингу в межах Парку. Проектом заплановано здійснення таких заходів: розробка та впровадження моніторингу довкілля на території Парку; створення ГІС-карт поширення рідкісних видів рослин і тварин та природних оселищ; розробка бази даних щодо біорізноманіття Парку.

Розділ 4. Розвиток рекреаційної та екологічної освітньо-виховної роботи

Завдання 4.1. Розвиток рекреаційної інфраструктури. Проектом передбачається: облаштування місць короткочасного і довготривалого відпочинку, місць для любительського рибальства.

Завдання 4.1. Формування та розвиток системи еколого-просвітницької діяльності. Дане завдання передбачає виконання таких заходів як: облаштування існуючих екологічних стежок; створення та облаштування нової екостежки «Берегом Стрижня»; організація візит-центру Парку; створення лекторію («зеленого класу») під відкритим небом; організація та проведення тематичних еколого-освітніх заходів, свят, івентів; видання буклетів про екологічну цінність території Парку та іншої поліграфічної продукції, створення офіційного веб-сайту РЛП, розвиток співпраці з туристичними агенціями.

Розділ 5. Адміністративно-організаційна діяльність

Пріоритетними заходами повинні стати роботи з поліпшення матеріально-технічної бази Парку, створення підрозділів, які будуть забезпечувати природоохоронну, екологічну освітньо-виховну, рекреаційну та господарську діяльність. Опис цих заходів та необхідні засоби і ресурси передбачені у розділі 5.

Виконання адміністрацією Парку вказаних стратегічних завдань дозволить досягти довгострокових цілей створення Парку, а саме: зберегти унікальний куточок природи, зберегти природний стан прибережних, водних, лісових ландшафтних комплексів при невиснажливому рекреаційному використанні цієї території, створити осередок еколого-просвітницької роботи в регіоні.

3.2. ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ЗОНУВАННЯ ТА РЕЖИМ ТЕРИТОРІЇ ПАРКУ

3.2.1. Визначення площ та меж функціональних зон Парку

Функціональне зонування території РЛП здійснюється з урахуванням природоохоронної, оздоровчої, наукової, рекреаційної, історико-культурної та інших цінностей природних комплексів та об'єктів та їх особливостей.

Зважаючи на багатофункціональність цієї установи ПЗФ, розподіл її території на функціональні зони проводиться з метою просторового розмежування тих функцій і завдань, які покладаються на РЛП: забезпечення збереження і відтворення біологічного і ландшафтного різноманіття, охорона культурних цінностей, сприяння розвитку рекреації, екологічної освіти, екологічного виховання населення, проведення наукових досліджень та запровадження невиснажливого природокористування. Відповідно до призначення кожної функціональної зони в її межах встановлюється диференційований режим щодо її охорони, відтворення та використання.

Таким чином, функціональне зонування території здійснюється з метою створення умов для виконання цією охоронною територією її різноманітних функцій, а також для організації практичної природоохоронної діяльності. Функціональне зонування фактично є цільовою просторово-функціональною моделлю охоронної території, а практична діяльність по її охороні – це шлях до реалізації моделі. В сильно освоєних регіонах рисунок схеми функціонального зонування охоронних територій, як правило, виходить мозаїчним, так як зони одного типу вимушено бувають представлені декількома (або багатьма) розрізненими ділянками.

Розподіл функціональних зон відносно одна одної, їх величина і конфігурація залежать від ряду умов: характеру і природного розповсюдження об'єктів природи, що потребують особливої охорони, розташування об'єктів культурної спадщини, ступеню антропогенних змін природних комплексів, наявність основних джерел рекреаційного попиту.

Для визначення в натурі функціональних зон РЛП, територію слід оцінити за созологічними критеріями науково-природничого, ландшафтно-екологічного та соціально-економічного характеру. Важливіші науково-природничичі критерії: стан натуральності природних комплексів, їх наукове і природоохоронне значення; біогеографічна оцінка ландшафтів (флористична, фауністична, фітоценотична). Головні ландшафтно-екологічні критерії: оригінальність та типовість природних комплексів і ландшафтів для певного регіону; характер антропогенних змін. До критеріїв соціально-економічного характеру належать: господарське значення екосистем, рекреаційний потенціал та туристичне значення ландшафтів; культурна спадщина на території РЛП і потреба її збереження.

Згідно з Законом України "Про природно-заповідний фонд України" територія РЛП поділяється на такі функціональні зони:

- заповідну (призначена для охорони та відновлення особливо цінних природних та історико-культурних комплексів);
- регульованої рекреації (призначена для огляду цікавих природних та культурних об'єктів, короткочасного відпочинку і оздоровлення населення, проведення екологічної освітньо-виховної роботи);
- стаціонарної рекреації (призначена для відпочинку і культурного обслуговування відвідувачів);
- господарську (призначена для господарської діяльності, спрямованої на виконання покладених на Парк завдань).

Основною функцією **заповідної зони** є збереження в незайманому стані всього різноманіття природних комплексів та історико-культурних об’єктів. Особливо цінними з цього погляду є ділянки, на яких найменшим чином позначився господарський вплив. Важливою функцією заповідної зони є збереження генофонду, тобто рідкісних, реліктових та ендемічних видів флори і фауни. З цією метою до неї можуть включатися ділянки з порушеними угрупованнями, в яких зростають (мешкають) рідкісні види. Бажано, щоб землі, на яких створюється заповідна зона Парку якнайменше були включені в господарський обіг (на них не було господарських об’єктів, рекреаційних пунктів тощо) і були б чітко окреслені природними межами (водоймами, галявинами, стежками, ярами тощо). До заповідної зони доцільно включати існуючі природоохоронні об’єкти (наприклад, заказники), а також видатні об’єкти культурної спадщини.

В заповідній зоні в окремих випадках може бути доцільним застосування відновлювальних робіт або регулятивних заходів. Вони застосовуються для екосистем, в яких при заповідному режимі відбуваються небажані негативні природні або антропогенні зміни, що призводять до деградації заповідних екосистем чи їх компонентів. З метою запобігання таким змінам здійснюється компенсуюча діяльність людини – виконання певних природоохоронних, біотехнічних та науково-технічних (загалом регулятивних) заходів. До таких заходів відносяться: сінокосіння, випас, реакліматизація, регулювання чисельності певних видів, оптимізація гідрологічного режиму тощо (наприклад, косіння для збереження цінних лучних угруповань). Впровадження таких заходів на території заповідної зони РЛП (або на її окремій ділянці) можливе лише при наявності серйозного наукового обґрунтування. Крім того, кожний регулятивний захід має відповідати чітко сформульованому созологічному (природоохоронному) пріоритету.

Тому при здійсненні наукового супроводу діяльності РЛП (зокрема науковим куратором Парку) мають бути визначені конкретні завдання (цілі) для заповідної та інших функціональних зон (або їх окремих ділянок), розроблено обґрунтування заходів щодо їх досягнення та постійне слідкування за результатами цієї діяльності, її оцінка і, при необхідності, коригування.

Як зазначалося, в межах зони **регульованої рекреації** проводяться короткостроковий відпочинок та оздоровлення населення, огляд особливо мальовничих і пам'ятних місць. З цими функціями сумісні і інші – проведення науково-дослідної та науково-освітньої роботи, екологічне виховання відвідувачів Парку. У цій зоні дозволяється влаштування та відповідне обладнання прогулянкових маршрутів і екологічних стежок. Для РЛП рекреаційна функція є однією з основних (поряд з природоохоронною). Організація відпочинку на таких територіях здійснюється лише на основі режимних і просторових обмежень, так як інтенсивна рекреаційна діяльність в Парку може супроводжуватися негативним впливом на їх природні комплекси. Рекреаційна функція завжди має поєднуватись освітньо-пізнавальною функцією і це може зробити великий внесок в підвищення загального рівня знань про природу, зацікавленості в охороні природи.

Для виділення зони регульованої рекреації основними критеріями є: репрезентативність (передбачає представленість типових для даного регіону природних комплексів); комплексність, або різноманітність (передбачає включення ділянок, які задовольняють наукові, загальноосвітні, естетичні потреби населення). Тобто, до цієї зони включають території, на яких представлені типові для даного регіону природні ландшафти (екосистеми), а також різні об’єкти «неживої» природи, пам’ятки історії і культури. Найхарактернішою особливістю зони регульованої рекреації, є можливість для відвідувачів спостерігати природу, вилучену з активного господарського використання. Переміщення по цій зоні має здійснюватися тільки по прогулянкових маршрутах та екологічних стежках (природно-навчальних).

Природоохоронні заходи в зоні регульованої рекреації мають бути направлені на відновлення корінних екосистем.

Зона стаціонарної рекреації - призначена для створення рекреаційних, туристичних та інших комплексів, до складу яких можуть входити пляжі, купальні, стоянки для транспорту, музеї, виставки, інші об'єкти обслуговування відвідувачів Парку.

Основна функція зони стаціонарної рекреації – максимальне забезпечення потреб відвідувачів при мінімальному порушенні структури природних комплексів. Ця зона виділяється в місцях найбільш сприятливих і зручних для відпочинку, бажано, щоб вона була віддалена від заповідної зони Парку. При виділенні цієї зони слід керуватися такими критеріями: рекреаційна стійкість (передбачає включення об'єктів найбільш стійких до різних видів рекреаційного впливу); мальовничість (передбачає включення відповідних ландшафтів та рослинних угруповань); доступність (передбачає включення територій, розташованих поблизу транспортних магістралей); оздоровчий (передбачає включення ландшафтів та рослинних угруповань, які позитивно впливають на психологічний, фізичний та фізіологічний стан людини).

До **господарської зони** відноситься решта території Парку, на якій господарська діяльність обмежується і регулюється відповідно до необхідності виконання Парком його функцій і завдань. Ця зона може використовуватися для різних видів рекреації, екологічної освітньо-виховної та наукової діяльності, а також для здійснення природоохоронних заходів (догляд за насадженнями, за санітарним станом території, проведення протипожежних заходів тощо). Діяльність людини в межах господарської зони не повинна вступати в протиріччя з завданнями РЛП в цілому, а бути направленою якраз на їх успішне виконання.

Таким чином, поділ території НПП на функціональні зони здійснюється за функціями охорони (збереження), рекреації та ведення господарства. Такі функції як наукова, відновлення екосистем, еколого-освітня та еколого-дидактична, охорони культурних цінностей тощо диференційно здійснюються в зонах іншого призначення. Так в заповідній зоні може реалізовуватися наукова та функція відновлення екосистем, в інших зонах – всі перераховані вище функції.

Заповідна зона РЛП займає площу 10,0 га (5,9 % від загальної площі Парку) і включає декілька ділянок: територію, зайняту пам'яткою археології національного значення «Городище Ялівщина» та її охоронною зоною (2,2 га) та 6 ділянок, зайнятих ярами (7,8 га).

Пам'ятка археології городище «Ялівщина» занесена до Державного реєстру нерухомих пам'яток України відповідно до постанови КМУ від 03.09.2009 № 928 «Про занесення об'єктів культурної спадщини національного значення до Державного реєстру нерухомих пам'яток України» (охоронний номер 250007-Н). Знахідки на території городища датуються: II тисячоліття – X століття до нашої ери, IX століття до нашої ери – IV століття, IX-XIII століття.

Згідно з даними Проекту землеустрою площа городища становить 1,9691 га, проте, з метою забезпечення більш надійної охорони пам'ятки, площу цієї ділянки заповідної зони Парку збільшено до 2,2 га (за рахунок смуги по периметру пам'ятки – схилів до підніжжя тераси та дна балок).

Відповідно до чинного законодавства об'єкти культурної спадщини національного значення є особливою історичною або культурною цінністю, зокрема, справили значний вплив на розвиток культури, безпосередньо пов'язані з історичними подіями, віруваннями, є витворами зниклої цивілізації. Критерій автентичності пам'ятки означає, що пам'ятка значною мірою зберігає свою форму та матеріально-технічну структуру, історичні нашарування та роль у навколишньому середовищі. Саме таким критеріям відповідає городище «Ялівщина», розташоване у центральній частині Парку. Воно містить матеріали декількох хронологічних горизонтів, які характеризують життя і побут місцевого населення в епоху бронзи (II тис. до н.е.), раннього заліза (I тис. до н.е.), у ранньослов'янський (I тис. н.е.) і давньоруський (XI-XIII ст.) періоди, має добру збереженість як майданчика, так і укріплень навколо нього. За цими укріпленнями міститься поселення «Ялівщина», яке трактується науковцями як посад городища у період Давньої Русі. Під час охоронних досліджень тут, окрім матеріалів доби бронзи, раннього заліза та Давньої Русі виявлено житлову будівлю київської культури ранньослов'янського періоду (Археологічна …, 2018). Територія майданчика засаджена соснами, вал, рів та схили густо поросли деревною та чагарниковою рослинністю.

Ділянки, зайняті ярами, віднесені до цієї функціональної зони як важливі осередки збереження біорізноманіття флори і фауни Парку.

Зону регульованої рекреації РЛП до неї увійшли території восьми пам'яток археології місцевого значення і їх охоронних зон та територія між агробіостанцією Чернігівського обласного наукового ліцею і Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка і південною дамбою на річці і вул. Героїв Чорнобиля, а також територія лісового заказника місцевого значення «Ялівщина» (6,2 га).

Лісовий заказник місцевого значення «Ялівщина» був оголошений рішенням Чернігівського облвиконкому від 28.08.1989 року № 164, а рішенням Чернігівського облвиконкому від 28.03.1992 року № 56 було змінено його площу, яка на даний час становить 6,2 га.

На території заказника зберігаються унікальні сосново-березові насадження з участю липи серцелистої, клена гостролистого, дуба звичайного та груповими посадками екзотичних дерев і чагарників, серед яких є: бархат амурський, гледичія триколючкова, робінія псевдоакація, катальпа бігонієвовидна, черемха пізня та Маака, горіх маньчжурський, туя західна, бузок угорський. В 50-ті-60-ті роки минулого століття тут існував міський ботанічний сад. Вік насаджень становить 60-80 років.

Основними завданнями заказника є: збереження і підтримання в належному стані унікальних сосново-березових насаджень з груповими посадками екзотичних дерев і чагарників; проведення наукових досліджень і спостережень; підтримка загального екологічного балансу в регіоні; поширення екологічних знань. В зоні регульованої рекреації зберігається режим території заказника, визначений в Положенні про лісовий заказник «Ялівщина», затверджений наказом директора Департаменту екології та природних ресурсів Чернігівської ОДА від 30.07.2020 № 49.

В цій зоні розташовані дві екологічні стежки «Лісова казка» та «Дивосвіт природи Ялівщини» і планується облаштувати ще одну екологічну стежку – «Берегом Стрижня». Площа зони регульованої рекреації становить 79,6 га (47,2 % від загальної площі Парку).

Зона стаціонарної рекреації РЛП розташована на лівому березі р. Стрижень біля верхньої (північної) дамби і мосту через річку (на даний час ця земельна ділянка використовується населенням як пляжна зона, є одним із улюблених місць рекреації містян, відзначається доступністю для відвідування), а також територія комунального позашкільного закладу освіти «Чернігівський центр дитячо-юнацького туризму, краєзнавства та військово-патріотичного виховання» Чернігівської міської ради. Їх площа становить 3,6 га (2,1 % від загальної площі Парку). Вони не межують з ділянками заповідної зони Парку.

В майбутньому територія цієї функціональної зони потребує благоустрою.

Господарська зона. Вся інша територія Парку віднесена до господарської зони. Її площа становить 75,5 га (44,8 % від загальної площі Парку).

3.2.2. Режим охорони, відтворення та використання природних комплексів та об'єктів у межах функціональних зон

Режим використання, охорони, відтворення та використання природних комплексів і ресурсів у межах функціональних зон Парку встановлюється відповідно до вимог статей 24, 21 і 18 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» та Положення про РЛП «Ялівщина».

На території **заповідної зони** РЛП забороняється будь-яка господарська та інша діяльність, що суперечить цільовому призначенню Парку, порушує природний розвиток процесів та явищ або створює загрозу шкідливого впливу на його природні комплекси та об'єкти, а саме:

- будівництво споруд, шляхів, лінійних та інших об'єктів транспорту і зв'язку, розведення вогнищ, влаштування місць відпочинку населення, стоянка транспорту, а також проїзд і прохід сторонніх осіб, прогін свійських тварин, пересування механічних і ін. транспортних засобів (за винятком спеціальних інспекційної та рятувальної служб та транспорту РЛП), поза шляхами загального користування, проліт літаків та вертольотів нижче 2000 метрів над землею, подолання літаками звукового бар'єру над територією заповідної зони

та інші види штучного шумового впливу, що перевищують установлені нормативи;

- геологорозвідувальні роботи, розробка корисних копалин, порушення ґрунтового покриву та гідрологічного і гідрохімічного режимів, руйнування геологічних відслонень, а також добування піску та гравію в річках та інших водоймах, застосування хімічних засобів, усі види лісокористування, проведення рубок головного користування та всіх видів поступових та суцільних рубок, вирубування, дуплястих, сухостійних, фруктових дерев, а також заготівля кормових трав, лікарських та інших рослин, квітів, насіння, очерету, випасання худоби, вилов і знищення диких тварин, порушення умов їх оселення, гніздування, інші види користування рослинним і тваринним світом, що призводять до порушення природних комплексів;
- мисливство, рибальство, лісокультурні роботи, рубка дуплястих дерев, всі види екскурсій, крім пішохідних, біотехнічні заходи, сінокосіння механізованими засобами, туризм, інтродукція нових видів тварин і рослин, проведення заходів з метою збільшення чисельності окремих видів тварин понад допустиму науково обґрунтовану ємність угідь, збирання колекційних та інших матеріалів, крім матеріалів, необхідних для виконання наукових досліджень.

Для збереження і відтворення корінних природних комплексів, проведення науково-дослідних робіт та виконання інших завдань в заповідній зоні Парку відповідно до проекту організації його території та охорони природних комплексів допускається:

- виконання відновлювальних робіт на землях з порушеними корінними природними комплексами, а також здійснення заходів щодо запобігання змінам природних комплексів Парку внаслідок антропогенного впливу - відновлення гідрологічного режиму, збереження та відновлення рослинних угруповань, що історично склалися, видів рослин і тварин, які зникають, тощо;
- здійснення протипожежних заходів та вибіркового діагностичного відстрілу диких тварин для ветеринарно-санітарної експертизи, що не порушують режиму заповідної зони; збір колекційних та інших матеріалів, виконання робіт, передбачених планами довгострокових стаціонарних наукових досліджень, проведення екологічної освітньо-виховної роботи.

Режим зони регульованої рекреації.

Згідно з чинним законодавством, в зоні регульованої рекреації проводяться короткостроковий відпочинок та оздоровлення населення, огляд особливо мальовничих і пам’ятних місць.

У цій зоні забороняються:

- будівництво будь-яких об'єктів, не пов'язаних з діяльністю Парку;
- розробка корисних копалин, кар'єрів, порушення ґрунтового покриву;
- збір рідкісних та занесених до Червоної книги України видів рослин, їх квітів і плодів;
- знищення та пошкодження окремих дерев, чагарників, трав’янистої та водної і прибережно-водної рослинності, зривання квітів на букети, викопування цибулин, кореневищ тощо;
- всі види діяльності, що можуть призвести до погіршення кормової бази тварин та умов їх існування, відлов об’єктів тваринного світу (зокрема, комах) для створення колекцій, пошкодження або ліквідація місць мешкання диких тварин (мурашників, нір, гнізд тощо);
- промислове рибальство, мисливство, промислова заготівля лікарських рослин;
- проїзд і стоянка автомобільного і ін. транспорту, крім шляхів загального користування та спеціально відведених для цього місць (за винятком транспорту спеціальних інспекційної та рятувальної служб та транспорту Парку);
- організація масових спортивних та туристичних заходів, розміщення наметових таборів, човнових станцій без погодження з адміністрацією;

- розведення вогнищ поза відведеними для цього місцями;
- застосування хімічних засобів боротьби з шкідниками та хворобами рослин;
- порушення режиму прибережних захисних смуг, водоохоронних зон та зони санітарної охорони джерел та об'єктів централізованого питного водопостачання;
- інша діяльність, що може негативно вплинути на стан природних комплексів та об'єктів Парку.

У зоні регульованої рекреації дозволяється:

- в установленому порядку проведення заходів з охорони і збереження, поліпшення санітарного стану зелених насаджень та заходів спрямованих на формування ландшафтів, відтворення корінних деревостанів та підвищення біологічної стійкості насаджень;
- проведення науково-дослідних робіт, екологічна освітньо-виховна робота;
- фотомисливство;
- любительське та спортивне рибальство в установлені строки й в установленому порядку;
- облаштування екологічних стежок, створення пішохідних, велосипедних, лижних ін. маршрутів, природоохоронна пропаганда, проведення екскурсій, відпочинок населення в спеціально облаштованих місцях;
- надання платних послуг з дотриманням вимог чинного законодавства (постанова КМУ від 28.12.2000 № 1913 (із змінами).

Режим зони стаціонарної рекреації.

Як зазначалося, основна функція зони стаціонарної рекреації – максимальне забезпечення потреб відвідувачів при мінімальному порушенні структури природних комплексів.

В цій зоні забороняється будь-яка господарська діяльність, що не пов'язана з цільовим призначенням цієї функціональної зони або може шкідливо вплинути на стан природних комплексів Парку та стан об’єктів культурної спадщини, в т.ч:

- порушення встановленого режиму прибережних захисних смуг, водоохоронних зон та зони санітарної охорони джерел та об'єктів централізованого питного водопостачання;
- роботи, що призводять до змін структури та конфігурації берегової лінії р. Стрижень, роботи, що погіршують гідрохімічний (санітарний) стан води (враховуючи миття транспортних засобів, купання і прання із застосуванням хімічних мийних речовин тощо).

В межах зони стаціонарної рекреації дозволяється:

- створення рекреаційних комплексів, до складу яких можуть входити музеї і виставки (з інформацією про природні цінності Парку, наукову і культурну цінність археологічної спадщини), пляжі, купальні, дитячі та спортивні майданчики, місця короткочасного (обладнані лавочками або лісовими меблями) та довготривалого (обладнані столами під навісами, мангалами, місцями для розведення вогнища, баками для збору сміття тощо) відпочинку, інші об'єкти обслуговування відвідувачів Парку;
- створення прогулянкових маршрутів та екологічних стежок;
- любительське і спортивне рибальство в установлені строки й в установленому порядку;
- фотомисливство;
- проведення науково-дослідної та екологічної освітньо-виховної роботи;
- проведення необхідних природоохоронних заходів (наприклад, догляд за насадженнями та їх реконструкція тощо);
- надання платних послуг з дотриманням вимог чинного законодавства (постанова КМУ від 28.12.2000 № 1913 (із змінами).

Режим господарської зони.

Згідно з чинним законодавством у межах господарської зони РЛП проводиться господарська діяльність, спрямована на виконання покладених на нього завдань. Для Парку, розташованому у великому місті – це перш за все збереження природної території з її рослинним і тваринним світом, здійснення у разі необхідності, різноманітних відновлювальних та інших природоохоронних заходів (зокрема, заходів із збереження і відновлення природних комплексів, проведення певної реконструкції насаджень, підсадження нових дерев, відновлення експозицій галявин), підтримання території Парку в належному санітарному стані, забезпечення рекреації і відпочинку населення в обсягах, які не завдадуть шкоди природним та історико-культурним комплексам і об'єктам. Крім того, в межах господарської зони Парк може проводити науково-дослідну, рекреаційну, екологічну освітньо-виховну діяльність, а також будувати, в установленому порядку, будівлі і споруди та інші об'єкти для забезпечення його діяльності (наприклад, облаштовувати автостоянки, дитячі та спортивні майданчики, розміщувати тимчасові споруди торговельного, соціально-культурного, побутового призначення (кіоски, павільйони), а також пересувні торговельні точки для обслуговування відвідувачів у місцях, визначених адміністрацією РЛП), надавати платні послуги, за умови дотримання вимог як природоохоронного, так і пам'яткоохоронного, водоохоронного та санітарного законодавства.

У господарській зоні забороняється:

- будівництво, за винятком будинків і споруд для потреб Парку в установленому порядку;
- здійснення господарської діяльності та інших антропогенних впливів, що погіршують естетичний стан та екологічну роль ландшафтів, що охороняються, і може призвести до їх руйнування;
- розведення вогнищ поза відведеними для цього місцями;
- застосування хімічних засобів боротьби з шкідниками та хворобами рослин;
- здійснення будь-якої діяльності, що може призвести до руйнування чи пошкодження об'єктів культурної спадщини;
- порушення встановленого режиму господарської діяльності в межах прибережних захисних смуг, водоохоронних зон та зони санітарної охорони джерел та об'єктів централізованого питного водопостачання;
- роботи, що призводять до змін структури та конфігурації берегової лінії р. Стрижень, роботи, що погіршують гідрохімічний (санітарний) стан води (враховуючи миття транспортних засобів, купання і прання із застосуванням хімічних мийних речовин тощо);
- використання катерів та човнів з двигунами, за винятком адміністрації РЛП, спеціальних інспекційної та рятувальної служб;
- перебування із знаряддями і засобами лову водних біоресурсів, що заборонені до використання;
- інтродукція без відповідних дозволів видів рослин і тварин, які не належать до аборигенного комплексу;
- засмічення і забруднення території і влаштування сміттєзвалищ.

На території зони регульованої рекреації, стаціонарної рекреації та господарської зони забороняється будь-яка діяльність, яка призводить або може призвести до погіршення стану навколишнього природного середовища та зниження рекреаційної цінності території Парку.

В разі термінової необхідності за рішенням НТР Парку на його території можуть проводитися заходи, спрямовані на охорону природних комплексів, ліквідацію наслідків аварій, стихійного лиха, не передбачені Проектом організації території Парку. У разі виникнення необхідності здійснення таких термінових заходів рішення про їх проведення має прийматися також за участю представників державних органів та організацій, які здійснюють управління у сфері охорони культурної спадщини, регулювання водних відносин, санітарно-епідеміологічного нагляду.

Для ліквідації наслідків аварій та стихійного лиха, в результаті яких виникає пряма загроза життю людей чи знищення заповідних природних комплексів, особливо термінові заходи здійснюються за рішенням дирекції Парку.

Згідно з Законом України «Про тваринний світ» (ст. 39) у межах Парку, на всій його території, у період масового розмноження диких тварин, з 1 квітня до 15 червня, забороняється проведення робіт та заходів, які є джерелом підвищеного шуму та неспокою (рубки, пов'язані з поліпшенням санітарного стану насаджень тощо). Забороняється знищення та пошкодження окремих дерев, чагарників, трав'янистої та водної і прибережно-водної рослинності, вилов тварин, всі види діяльності, що можуть призвести до погіршення кормової бази тварин та умов їх існування, пошкодження або ліквідація місць мешкання диких тварин (мурашників, нір, гнізд тощо). При розробленні туристичних маршрутів та організації місць відпочинку відвідувачів передбачаються і здійснюються заходи щодо збереження середовища існування та умов розмноження тварин, забезпечується недоторканість ділянок, що становлять особливу цінність для збереження тваринного світу.

На даний час, у зв'язку з війною російської федерації проти України та обстрілами, яким піддавалася територія міста, бажано, щоб пересування відвідувачів Парку, а також відпочинок і рекреація відбувалися тільки в безпечних місцях, перевірених відповідними службами (дорогами і екостежками, в місцях для короткочасного відпочинку тощо).

Любительське і спортивне рибальство в межах території Парку здійснюється відповідно до вимог Проекту організації території Парку та цього Положення про любительське і спортивне рибальство.

Положення про любительське і спортивне рибальство
в межах території РЛП «Ялівщина»

1. Любительське і спортивне рибальство (далі – любительське рибальство) у р. Стрижень на території Парку здійснюється відвідувачами для задоволення власних потреб та в рекреаційних цілях, в порядку загального використання водних живих ресурсів, безоплатно, без надання спеціальних дозволів.

Крім того, на окремих ділянках, Парк може надавати платні послуги рибалкам-любителям (човни, знаряддя лову, здійснювати благоустрій місць ловів тощо) відповідно до постанови КМУ від 28.12.2000 № 1913 «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися бюджетними установами природно-заповідного фонду» (із змінами).

2. Здійснення любительського рибальства в межах території Парку можливе в зонах регульованої рекреації, стаціонарної рекреації та господарській зоні.

3. Любительський лов риби в РЛП дозволяється здійснювати усім громадянам України, іноземцям, а також особам без громадянства.

4. Громадяни, які займаються любительським рибальством, зобов'язані:

- виконувати вимоги цього Положення;
- підтримувати належний санітарний стан водойми, не залишати на берегах водойми і на кризі сміття та інші відходи, не допускати засмічення та забруднення водойми іншим чином;
- не допускати пошкодження покажчиків, щитів та інших знаків, встановлених на водоймі та на її берегах.

5. В межах водного об'єкту Парку (р. Стрижень) забороняється:

- проведення будь-яких робіт, що можуть призвести до порушення гідрологічного режиму річки, за винятком, узгоджених у встановленому порядку, заходів щодо покращення її гідрологічного стану;
- порушення режиму водоохоронних зон та прибережних смуг;
- несанкціоновані роботи, що призводять до змін структури та конфігурації берегової лінії; роботи, що впливають на гідрохімічний (санітарний) стан озер (у тому числі миття транспортних засобів, прання та купання із застосуванням хімічних мийних речовин тощо);
- проведення без відповідних дозволів акліматизації (реакліматизації), переселення (інтродукції) і розведення нових для фауни України або генетично змінених водних живих ресурсів, зариблення водойм;

- вилов видів риб і інших водних живих ресурсів, занесених до Червоної книги України;
- знищення, збирання водяної рослинності та виїмка ґрунту, за винятком заходів біологічної та технічної меліорації, які проводяться згідно з вимогами законодавства;
- застосування знарядь та способів лову, які не передбачені цим Положенням;
- перебування на водоймі та в межах водоохоронної зони із вибуховими та отруйними речовинами, а також зі знаряддями і засобами лову водних живих ресурсів, що заборонені до використання на території Парку, а також зберігати заборонені знаряддя лову на водоймі або поблизу неї;
- лов риби накидом, гоном, переметами, остями, павуками, із застосуванням «бовтів», освітлювальних приладів, отруйних та вибухових речовин, електроструму, колючих знарядь лову, вогнепальної та пневматичної зброї, промислових та інших знарядь лову, виготовлених із сіткоснастевих чи інших матеріалів усіх видів і найменувань, а також способом багріння, спорудження гаток, запруд та іншими знаряддями і способами, не передбаченими цим Положенням;
- організація змагань з рибальства в період нересту риби;
- любительський лов риби в нерестовий період (період весняно-літньої заборони) - з 1 квітня по 20 травня;
- лов риби на зимувальних ямах - з 1 листопада до закінчення зимового періоду (перелік і межі зимувальних ям, строки заборони лову на яких щорічно затверджуються управліннями або інспекціями рибоохорони і доводяться до відома населення через засоби масової інформації);
- лов раків у нерестовий період виношування ікри і личинок (орієнтовно з 15 квітня до 31 травня), а також під час першої і другої линьок (орієнтовно з 1 червня до 20 липня і з 20 серпня до 20 вересня), а також у темну пору доби (пізніше години від заходу сонця та раніше години до його сходу) із застосуванням підсвічування. Терміни заборони на лов раків в конкретний рік установлюються місцевими органами рибоохорони і доводяться до відома населення через засоби масової інформації.
- лов риби та раків менших розмірів (довжини), дозволених до вилову (у свіжому вигляді в сантиметрах) в ході здійснення любительського рибальства*:

лящ	- 32	синець	- 22
плітка	- 18	сазан	- 35
амур білий	- 40	короп	- 25
сом	- 70	щука	- 35
лин	- 20	головень	- 24
судак	- 42	чехоня	- 24
товстолоб	- 40	білизна	- 30
рак річковий	- 10;		

*Максимально дозволений прилов риб і раків, менших за встановлений розмір, допускається всіма видами дозволених цим Положенням любительських знарядь лову за підрахунком поштучно, не більше 30 % від загального улову.

- використання на водоймі катерів та моторних човнів, за винятком транспорту державної служби охорони Парку та інших державних органів відповідно до законодавства;
- користування будь-якими плавзасобами в період заборони на лов риби, за винятком плавзасобів державної служби охорони Парку та інших державних органів відповідно до законодавства;
- використання плавзасобів без номерних знаків на борту та відповідних документів на плавзасіб;

- пересування транспортних засобів кригою в період льодоставу;
- вивезення (винесення) риби, раків та інших водних живих ресурсів у кількості, що перевищує добову норму лову, або заборонених до лову цим Положенням;
- здійснення іншої діяльності, яка заборонена в межах Парку.

6. Любительський лов риби в період від сходу льоду до нового льодоставу (літній), за винятком періоду весняно-літньої заборони, дозволяється здійснювати з берега або човна, зареєстрованого в установленому порядку, вудками всіх видів із загальною кількістю гачків не більше трьох на рибалку, та спінінгом. Дітям до 16 років самостійний лов риби дозволяється тільки з берега.

7. Застосування на вудках «двійника» чи «трійника» розглядається як один гачок.

8. Лов раків дозволяється раколовкою «хапкою» з діаметром не більше 70 см і вічком не менше 22 мм, волосінню з приманкою і рогаткою, «розщіпом» - не більше 3-х снастей на ловця і тільки у світлий час доби.

9. Любительський лов риби в період від початку льодоставу до сходу льоду (зимовий) дозволяється здійснювати зимовими вудками з блешнею вертикального блесніння з гачком не більше № 10, мормишкою, наживною і живцевою снастями із загальною кількістю гачків не більше 3 шт. на одного рибалку.

10. У разі відсутності льодоставу лов риби здійснюється за режимом літнього періоду.

11. Підводне полювання на риб в межах РЛП забороняється.

12. Загальний улов водних живих ресурсів однією особою протягом одного дня, не повинен перевищувати 3 кг риби та 30 шт. раків.

13. Вивезення з водойми риби та раків як у свіжому, так і в обробленому вигляді дозволяється в розмірі не більше за добову норму, за винятком випадків, коли маса однієї рибини перевищує встановлені норми лову.

14. Застосування живої насадки - живця на рибальських снастях дозволяється із числа тих видів риб, які не перелічені в п. 5, а також не відносяться до видів, що підлягають особливій охороні (Червона книга України, регіональний «червоний» список).

Відлов живця дозволяється на водоймі підсакою діаметром не більше 100 см або "хваткою" ("павуком") розміром 1х1 м з вічком сіткового полотна не більше 10 мм.

15. Здійснення любительського лову риби та інших водних живих ресурсів дозволяється тільки в світлий час доби.

16. Проведення спортивних змагань з рибної ловлі дозволяється за погодженням з адміністрацією Парку у визначені нею строки та на спеціально визначених ділянках водойми.

Як зазначалося в пункті 1.3.8, Проектом землеустрою (2021 р.) було визначено площі земельних ділянок РЛП, що відповідають певним видам обмежень в їх використанні. Крім режиму території РЛП (168,7054 га), певні обмеження стосуються охоронних зон (охоронна зона об'єкта культурної спадщини та навколо нього - 71,0421 га), водоохоронних обмежень (прибережна захисна смуга вздовж річок, навколо водойм та на островах - 33,3505 га) та зони санітарної охорони (другий пояс зони санітарної охорони джерел та об'єктів централізованого питного водопостачання (обмеження) - 168,7054 га).

Режим охорони об’єктів культурної спадщини та використання зони навколо об’єктів.

Згідно з Проектом землеустрою (2021) на території РЛП знаходиться Комплекс археологічних пам’яток урочища Ялівщина (№ 7727-Чр, занесений до Державного реєстру нерухомих пам’яток України наказом Міністерства культури України від 26.04.2013 № 364), до складу якого належить одна пам’ятка археології національного значення і сім – місцевого значення, а також поодинока пам’ятка місцевого значення «Піски».

Режими використання пам’ятки визначаються науково-проектною (науково-дослідною) документацією, що складається за результатами проведених досліджень, а у разі її відсутності режим використання пам’ятки встановлюється відповідно до режимів використання, рекомендованих в обліковій документації, або в охоронному договорі. У разі

невизначення режиму використання пам’ятки в обліковій документації, охоронному договорі на пам’ятці допускаються лише консервація, реставрація, музеєфікація, ремонт, пристосування (ст. 24 Закону України «Про охорону культурної спадщини»).

Усі власники пам'яток чи їх частин або уповноважені ними органи (особи) незалежно від форм власності на ці об'єкти зобов'язані укласти з відповідним органом охорони культурної спадщини охоронний договір (ст. 23). Охоронний договір на пам’ятку національного значення погоджується з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони культурної спадщини (Міністерство культури та інформаційної політики України).

Таким чином, для забезпечення необхідної охорони і збереження пам’яток археології необхідно:

- укладання, згідно з вимогами чинного законодавства, охоронних договорів;
- використання існуючих споруд, які потрапляють на території пам’яток, без проведення додаткових земляних робіт, пов’язаних з перевідкладенням ґрунту;
- погодження проектної документації з органом виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини та передбачення коштів на проведення охоронних археологічних досліджень в зоні вказаних робіт при плануванні нового будівництва будівель, прибудов, інженерних мереж, огорож, при будь-яких ландшафтних перетвореннях, благоустрою території, шляхових, меліоративних, земляних роботах;
- заборона корчування та насадження дерев у межах пам’яток археології.

З метою захисту традиційного характеру середовища окремих пам’яток та інших об’єктів культурної спадщини визначаються зони охорони – в т.ч. охоронні зони навколо археологічних пам’яток (ст. 32).

Межі та режими використання зон охорони, якими встановлюється обмеження діяльності у використанні відповідних територій, визначаються науково-проектною документацією, що складається за результатами проведених досліджень. До визначення у встановленому порядку зон охорони у межах населених пунктів їх межі становлять 100 м від межі території пам’ятки (ст. 32).

У межах зон охорони забороняється проведення (ст. 32):

- робіт з нового будівництва на відстані, меншій за суму подвійної висоти пам’ятки, що охороняється, та висоти запланованої новобудови;
- будівельних робіт на існуючих об’єктах, якщо наслідком виконання таких робіт стане зменшення відстані від такого об’єкта до пам’ятки, що охороняється, понад граничний рівень, який визначається як подвійна сума висоти пам’ятки та висоти такого об’єкта (за виключенням, виконання, відповідно до законодавства, робіт з облаштування засобів безперешкодного доступу до будівель та споруд для забезпечення доступності і безпеки об’єктів для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення та термомодернізації будівель та споруд.

Земляні роботи в межах зони охорони проводяться виключно за умови проведення попередніх археологічних розвідок.

Не потребують обов’язкового проведення попередніх археологічних розвідок роботи з:

- сінокосіння;
- городництва;
- неглибокої оранки;
- випасання худоби;
- дорожніх робіт;
- обстеження, ремонту, переукладання інженерних мереж;
- благоустрою (крім розміщення нових елементів благоустрою, пов’язаних фундаментом із землею (ґрунтом), тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності, стаціонарних конструкцій для розміщення зовнішньої реклами);

- ліквідації стихійного лиха, надзвичайних ситуацій, аварій та усунення їх наслідків, усунення негативних наслідків, зумовлених воєнними діями, або що виникли в ході проведення антитерористичної операції та/або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони.

Режим прибережної захисної смуги

З метою охорони поверхневих водних об'єктів від забруднення і засмічення та збереження їх водності вздовж річок та інших водойм в межах водоохоронних зон виділяються земельні ділянки під прибережні захисні смуги. Прибережні захисні смуги встановлюються по берегах річок та навколо водойм уздовж урізу води (у меженний період) шириною 25 м для малих річок (р. Стрижень).

У межах існуючих населених пунктів прибережна захисна смуга встановлюється з урахуванням містобудівної документації. Межі прибережних захисних смуг зазначаються в документації із землеустрою, містобудівній документації та позначаються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування на місцевості інформаційними знаками (ст. 88 Водного кодексу України).

Прибережна захисна смуга є природоохоронною територією з режимом обмеженої господарської діяльності.

У прибережних захисних смугах уздовж річок, навколо водойм та на островах забороняється:

1) розорювання земель (крім підготовки ґрунту для залуження і залісення), а також садівництво та городництво;

2) зберігання та застосування пестицидів і добрив;

3) влаштування літніх таборів для худоби;

4) будівництво будь-яких споруд (крім гідротехнічних, навігаційного призначення, гідрометричних та лінійних, а також інженерно-технічних і фортифікаційних споруд, огорож, прикордонних знаків, прикордонних просік, комунікацій), у тому числі баз відпочинку, дач, гаражів та стоянок автомобілів;

5) миття та обслуговування транспортних засобів і техніки;

6) влаштування звалищ сміття, гноєсховищ, накопичувачів рідких і твердих відходів виробництва, кладовищ, скотомогильників, полів фільтрації тощо;

7) випалювання сухої рослинності або її залишків з порушенням порядку, встановленого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Об'єкти, що знаходяться у прибережній захисній смузі, можуть експлуатуватись, якщо при цьому не порушується її режим. Не придатні для експлуатації споруди, а також ті, що не відповідають встановленим режимам господарювання, підлягають винесенню з прибережних захисних смуг.

У прибережних захисних смугах дозволяються реконструкція, реставрація та капітальний ремонт існуючих об’єктів (ст. 89 Водного кодексу України).

Режим другої зони санітарної охорони об’єктів питного водопостачання.

Відповідно до Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» для водопроводів господарсько-питного водопостачання, їх джерел встановлюються зони санітарної охорони із спеціальним режимом (ст. 18). Правовий режим зон санітарної охорони (ЗСО) водних об’єктів визначений постановою КМУ від 18.12.1998 № 2024 (із змінами).

Згідно з Проектом землеустрою вся територія Парку відноситься до другого поясу зони санітарної охорони джерел та об'єктів централізованого питного водопостачання (обмеження).

У межах другого поясу ЗСО для підземних, джерел водопостачання:

1) здійснюється:

- регулювання відведення територій під забудову населених пунктів, спорудження лікувально-профілактичних та оздоровчих закладів, промислових і сільськогосподарських об'єктів, а також внесення можливих змін у технологію

виробництва промислових підприємств, пов'язаного з ризиком забруднення підземних вод стічними водами;

- благоустрій промислових і сільськогосподарських об'єктів, населених пунктів та окремих будівель, їх централізоване водопостачання, каналізування, відведення забруднених поверхневих вод тощо;
- виявлення, тампонування (або відновлення) всіх старих, недіючих, дефектних або неправильно експлуатованих свердловин та шахтних колодязів, які створюють небезпеку забруднення використовуваного водоносного горизонту;
- регулювання будівництва нових свердловин.

2) забороняється:

- забруднення територій покидьками, сміттям, гноєм, відходами промислового виробництва та іншими відходами;
- розміщення складів паливно-мастильних матеріалів, пестицидів та мінеральних добрив, накопичувачів, шламосховищ та інших об'єктів, які створюють небезпеку хімічного забруднення джерел водопостачання;
- розміщення кладовищ, скотомогильників, полів асенізації, наземних полів фільтрації, гноєсховищ, силосних траншей, тваринницьких і птахівничих підприємств та інших сільськогосподарських об'єктів, які створюють небезпеку мікробного забруднення джерел водопостачання;
- зберігання і застосування мінеральних добрив та пестицидів;
- закачування відпрацьованих (зворотних) вод у підземні горизонти, підземне складування твердих відходів та розробка надр землі;
- проведення головної рубки лісу.

Режими всіх режимоутворюючих об’єктів, розташованих на території РЛП, мають дотримуватися, до якої б функціональної зони Парку вони не відносилися.

РОЗДІЛ 4. П'ЯТИРІЧНИЙ ПЛАН ЗАХОДІВ

4.1. ОПИС ЗАПЛАНОВАНИХ ЗАХОДІВ

Розділ 1. Збереження та відтворення природних комплексів та об'єктів

Завдання 1.1. Збереження та відтворення лісових насаджень.

Система заходів зі збереження та відтворення лісових насаджень Парку має включати такі заходи, які сприятимуть збереженню біорізноманіття лісів, їх оздоровленню і посиленню стійкості та захисних, санітарно-гігієнічних, оздоровчих, рекреаційних та інших функцій. Враховуючи сучасний стан насаджень, виконання цього завдання вимагає застосування інтегрованих методів захисту, спрямованих на локалізацію осередків шкідників і хвороб та попередження їх подальшого розповсюдження, видалення аварійних та загиблих насаджень, а також проведення робіт з відновлення насаджень на визначених ділянках.

***Захід** – Лісопатологічне і санітарне обстеження лісових насаджень*

Лісопатологічні обстеження – проводяться щорічно фахівцями-лісопатологами за участю працівників служби державної охорони ПЗФ Парку для своєчасного виявлення пошкоджень насаджень шкідниками, хворобами, пожежами, вітроломами, воєнними діями та іншими чинниками для прийняття рішень щодо проведення природоохоронних заходів.

Очікуваний результат: встановлення загального санітарного стану насаджень, наявна інформація щодо пошкоджень насаджень шкідниками, хворобами, пожежами, вітроломами та іншими чинниками.

Виконавці: СДО Парку, фахівці –лісопатологи, КП «Зеленбуд».

***Захід** – Запровадження інтегрованих методів захисту насаджень Парку*

Виконання заходу передбачає:

- постійне ведення моніторингу фізіологічного стану насаджень (проведення лісопатологічних, детальних обстежень насаджень);
- моніторинг кількісних та якісних показників популяцій шкідливих і корисних комах впродовж вегетаційного періоду (проведення детальних обстежень, встановлення і контроль феромонних пасток);
- проведення заходів з підвищення імунітету, до шкідливих комах, зелених насаджень (шляхом внесення мінеральних добрив, біологічних препаратів протягом вегетаційного періоду);
- інтродукція біологічних агентів — хижих комах у насадження (безпосереднє заселення відібраних об'єктів корисними комахами протягом вегетаційного періоду);
- проведення постійного контролю за поширенням популяцій шкідливих та корисних комах, з визначенням заходів необхідних для регуляції їх чисельності в межах екологічного порогу шкодочинності протягом всього вегетаційного періоду.

Очікуваний результат: локалізація осередків шкідників і хвороб насаджень та попередження їх подальшого розповсюдження.

Виконавці: СДО Парку, фахівці –лісопатологи, КП «Зеленбуд».

***Захід** – Збереження вікових дерев*

Враховуючи, що Парк знаходиться у великому місті, відчуває значне антропогенне навантаження на природні комплекси, особливу увагу потрібно звернути на збереження унікальних старовікових дерев. Постійний нагляд, максимальне збереження і підтримка

старовікової рослинності складає одне з найважливіших завдань природоохоронної і господарської діяльності працівників Парку. З старовіковими насадженнями пов'язана наявність багатьох рідкісних видів флори та фауни, що охороняються на різних рівнях – державному та регіональному. Їх наявність значно підвищує естетичні якості ландшафту. Виконання заходу передбачає облік всіх вікових дерев Парку, контроль їх стану і, за необхідності, санітарну обрізку дерев – видалення сухих гілок у кроні дерев, лікування деревостану, тріщин, дупел, механічних пошкоджень, підживлення мінеральними добривами, підсипання рослин по периметру крони поживним ґрунтом, боротьба з шкідниками та хворобами рослин.

Очікуваний результат: збереження цінних деревних насаджень та рекреаційної і екологічної освітньо-виховної цінності території Парку.

Виконавці: СДО Парку.

***Захід** – Підтримання належного санітарного стану в насадженнях*

Захід проводиться з метою оздоровлення насаджень шляхом вилучення з них окремих дерев або груп дерев, пошкоджених шкідниками, хворобами та іншими чинниками. Пошкоджені чи повалені внаслідок снігопадів, вітролому, урагану та інших природних чи антропогенних чинників дерева є аварійними і можуть становити загрозу для життя і здоров'я людей, пошкодити транспортні засоби, лінії електропередач тощо.

Необхідним є своєчасне та в повному обсязі проведення заходів з поліпшення санітарного стану насаджень – вилучення з деревостанів дерев IV-VI категорії фізіологічного стану, які є першопричиною розвитку стовбурових шкідників, а також дерев пошкоджених іншими чинниками та своєчасне очищення місць рубок від порубкових залишків.

Визначення обсягів проведення цих заходів здійснюється на основі висновків комплексної комісії, створеної відповідно до вимог чинного законодавства (постанова КМУ від 01.08.2006 № 1045, із змінами) за участю представників КЗ «РЛП Ялівщина», Державної екоінспекції у Чернігівській області, Департаменту екології та природних ресурсів Чернігівської ОДА, КП «Зеленбуд» Чернігівської міської ради, наукового куратора Парку – Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка.

Під час проведення заходів з поліпшення санітарного стану насаджень бажано залишати в деревостанах 1-5 $м^3$ на 1 га сухостійних дерев, не уражених небезпечними хворобами і шкідниками, дерев з дуплами (5-10 дерев на 1 га), щоб забезпечити наявність місць існування та природних укриттів для певних видів фауни.

Очікуваний результат: підтримання належного санітарного стану насаджень Парку.

Виконавці: СДО Парку, «Зеленбуд».

***Захід** – Відтворення лісових насаджень Парку*

Після проведення заходів з поліпшення санітарного стану насаджень Парку (видалення груп дерев на певній площі), в разі необхідності, потрібно здійснити заходи з відтворення лісових насаджень з урахуванням типологічних та кліматичних особливостей місця зростання. Відтворення лісових насаджень Парку можливе як шляхом природного відновлення, так і створення лісових культур. Доцільність впровадження певного методу відтворення насаджень, програму проведення робіт, видовий склад насаджень тощо визначаються у відповідному науковому обґрунтуванні, розробка якого передує здійсненню цього заходу. При відтворенні лісових насаджень Парку необхідно надавати перевагу відтворенню і формуванню насаджень, максимально подібних за складом і формою до корінних лісостанів, що забезпечує їх біологічну стійкість та якість виконання ними функцій регулювання екологічної рівноваги довкілля.

Очікуваний результат: відтворення лісових насаджень Парку на засадах екологічно-орієнтованого лісівництва.

Виконавці: СДО Парку, КП «Зеленбуд».

***Захід** – Викорінення та попередження поширення чужорідних агресивних видів рослин*

Враховуючи специфіку стану рослинності Парку є нагальна потреба у моніторингу та розробці щорічних планів і здійсненні заходів щодо знищення видів високої інвазійної стратегії (*Acer negundo, Asclepias syriaca, Conyza canadensis, Parthenocissus incerta, Phalacroloma annuum, Reunoutria bohemica*, *Solidago canadensis, Ambrosia artemisiifolia, Iva xanthifolia* та ін.).

Очікуваний результат: збереження аборигенного рослинного покриву.

Виконавці: СДО Парку, науковий куратор Парку, волонтери.

Завдання 1.2. Збереження рідкісних видів рослин

***Захід** – Збереження рідкісних видів рослин*

Виконання заходу полягає у здійсненні спостережень за станом існуючих локалітетів в межах РЛП, забезпеченні дотримання режиму території Парку щодо заборони збору рослин в місцях їх природного зростання, організації проведення комплексних обстежень території РЛП з метою виявлення нових місць зростання, проведенні роз'яснювальної роботи серед відвідувачів про цінність рідкісних видів рослин, залученні до різноманітних природоохоронних акцій якнайбільшої кількості школярів і студентів, випуску і розповсюдженні листівок, публікації відповідних матеріалів в ЗМІ.

Очікуваний результат: збереження рідкісних видів рослин, наявність даних для розробки наукових рекомендацій та планів дій щодо збереження популяцій.

Виконавці: СДО Парку, наукові та освітні установи і організації, волонтери.

***Захід** – Відновлення популяцій деяких рідкісних видів рослин*

На території Парку потребують відновлення популяції низки рідкісних видів рослин (орхідні, цибуля ведмежа, лілія лісова, весняні ефемероїди та ін.).

Для відновлення стану їх популяцій, необхідним є створення умов для природного поновлення популяцій, створення розсадників, проведення інтродукційних заходів.

Очікуваний результат: наявність життєстійких популяцій рідкісних видів флори Парку.

Виконавці: СДО Парку, наукові та освітні установи і організації, волонтери.

*Завдання 1.3. Збереження раритетних представників фауни **(заходи)***

***Захід** – Захист мурашників*

В межах території Парку є необхідність встановлення механічних огорож навколо знайдених мурашників рідкісних видів мурашок.

Очікуваний результат: захист мурашників від механічних пошкоджень людиною, транспортом, тваринами; покращення стану популяцій рідкісних видів мурашок.

Виконавці: СДО Парку, наукові та освітні установи і організації, волонтери.

***Захід –** Встановлення солодких підкормок для рідкісних видів комах*

Пропонується встановлювати солодкі підкормки (розчин у воді меду, цукру, збродженого варення, сухофруктів тощо).

Очікуваний результат: компенсація на імагінальній стадії кормової бази комах.

Виконавці: СДО Парку, наукові та освітні установи і організації, волонтери.

***Захід** – Встановлення штучних гніздівель (вуликів Фабра) для перетинчастокрилих комах*

Враховуючи значну кількість, зкрема раритетної компоненти на території Парку, пропонується встановлення штучних гніздівель (вуликів Фабра) для перетинчастокрилих комах.

Очікуваний результат: компенсація місць, що підходять для будівництва гнізд (старі мертві дерева, дерев'яні будівлі, телеграфні стовпи).

Виконавці: СДО Парку, наукові та освітні установи і організації, волонтери.

***Захід** – Створення умов для мешкання кажанів*

Для території Парку характерна значна кількість видів кажанів. Тому, як зазначалося раніше, є важливим збереження умов існування цієї групи тварин.

Для покращення умов мешкання кажанів необхідно забезпечити або збереження старих дуплястих дерев, або розвішувати спеціальні сховки (дуплянки), а також обмежити застосування пестицидів на прилеглих до Парку територіях через просвітницьку роботу зокрема.

Очікуваний результат: компенсація місць, що підходять для існування, збереження раритетних видів.

Виконавці: СДО Парку, наукові та освітні установи і організації, волонтери.

Завдання 1.4. Збереження пам'яток археології та історії.

Захід – Забезпечення збереження об'єктів культурної спадщини.

Виконання цього заходу полягає в укладенні охоронних договорів на пам'ятки культурної спадщини, здійсненні контролю за їх станом, забезпеченні дотримання режимів їх охорони, вжиття заходів у випадку загрози їх пошкодження, руйнування чи знищення.

Очікуваний результат: забезпечення збереження пам'яток археології та історії.

Виконавці: адміністрація Парку, Департамент культури і туризму, національностей та релігій Чернігівської ОДА.

Розділ 2. Охорона та захист природних комплексів та об'єктів Парку

Завдання 2.1. Посилення режиму охорони території

Згідно з чинним законодавством охорона території Парку покладається на його службу державної охорони, яка забезпечує додержання режиму території Парку, порядок використання природних ресурсів, попередження та припинення порушень природоохоронного законодавства, наглядне інформування відвідувачів про межі, особливості режиму його функціональних зон, а також здійснює заходи з профілактики та захисту природних комплексів від шкідників, хвороб та пожеж і інших надзвичайних ситуацій, веде роз'яснювальну роботу серед місцевого населення та відвідувачів Парку щодо необхідності дотримання правил поведінки і збереження його природних комплексів і об'єктів тощо.

Діяльність служби держохорони Парку буде здійснюватися насамперед за такими напрямками:

- організаційні заходи;
- профілактика, попередження, виявлення і припинення фактів порушення вимог природоохоронного законодавства.

Захід – *Вдосконалення організації роботи СДО щодо охорони території Парку*

Виконання цього заходу передбачає:

- створення служби державної охорони Парку (розділ 5);
- визначення завдань, обов'язків, прав та відповідальності працівників СДО – відповідно до розроблених та затверджених Положення про відділ державної охорони ПЗФ та посадових інструкцій працівників СДО;
- визначення відповідальних осіб за техніку безпеки та охорону праці, проведення щоквартально відповідних інструктажів;
- проведення аналізу роботи СДО за минулий рік, визначення пріоритетних напрямків роботи та заходів щодо підвищення її ефективності;
- планування та проведення природоохоронних, захисних та протипожежних заходів – визначення необхідних обсягів щодо проведення природоохоронних, захисних та протипожежних заходів і включення їх до Плану природоохоронних заходів на поточний рік;
- поліпшення матеріально-технічної бази СДО (розділ 5).

Очікуваний результат: організація діяльності СДО Парку.

Виконавці: адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду.

Захід – *Підвищення рівня професіоналізму працівників СДО Парку*

З метою підвищення рівня професіоналізму працівників СДО Парку та ознайомлення їх зі змінами в нормативній базі природоохоронної галузі, технікою безпеки і охороною праці планується (щоквартально, відповідно до затвердженого Порядку та графіку), проведення семінарів та навчань за такими напрямками, із залученням, за необхідністю, відповідних фахівців:

- ознайомлення з законодавством про природно-заповідний фонд України та нормативними документами щодо діяльності Парку та служби держохорони природно-заповідного фонду України;
- права і обв'язки працівників СДО;
- техніка безпеки і охорона праці;
- порядок використання спеціальних засобів самозахисту;
- порядок притягнення порушників природоохоронного законодавства на території Парку до юридичної відповідальності (підготовка матеріалів для притягнення порушників до адміністративної, цивільно-правової або кримінальної відповідальності);
- взаємодія між працівниками СДО Парку, місцевими природоохоронними та правоохоронними службами;
- отримання базових знань про екологічні цінності території Парку та об'єкти культурної спадщини, розташовані на його території;
- роз'яснювально-профілактична робота працівників СДО (уміння вести роз'яснювально-профілактичну роботу з відвідувачами Парку є одним з основних пріоритетів у підготовці та перепідготовці кадрів СДО).

Раз на рік працівники СДО мають проходити атестацію та перевірку знань, які вони отримали, згідно з розробленим та затвердженим Порядком та графіком атестації працівників СДО.

Крім того, адміністрація Парку забезпечує стажування працівників СДО – участь у тематичних семінарах та тренінгах, які проводяться Міндовкілля, Асоціацією природоохоронних територій України та іншими установами і організаціями.

Очікуваний результат: підвищення професіоналізму працівників СДО Парку.

Виконавці: адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду.

***Захід** – Посилення адміністративного контролю за додержанням режиму охорони території Парку*

З метою організації належної охорони території Парку, посилення контролю за додержанням режиму охорони його території, адміністрації Парку необхідно:

- створювати комісії для проведення обстежень (ревізій) природних комплексів і об'єктів та фіксації їх стану, наявності порушень природоохоронного законодавства (щорічно);
- відповідним наказом закріпити за відповідальними працівниками СДО обходи на території Парку;
- розробити та затвердити порядок патрулювання території та обстежень природних комплексів та об'єктів працівниками СДО, оформлення звітів.

Адміністрація Парку здійснює заходи для підвищення активності СДО: застосовує систему матеріального та морального стимулювання найкращих працівників; поліпшує умови праці; своєчасно, згідно з вимогами чинного законодавства, забезпечує оновлення форменого одягу тощо.

Очікуваний результат: забезпечення належного контролю за дотриманням природоохоронного законодавства, підвищення ефективності охорони території Парку.

Виконавці: адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду.

***Захід** – Розробка та затвердження Порядку взаємодії між СДО та працівниками інших підрозділів Парку*

З метою організації належної охорони території Парку та посилення контролю за додержанням режиму охорони його території, адміністрації Парку необхідно чітко розподілити обов'язки між співробітниками та особливості перерозподілу обов'язків у разі наявності не заповнених вакансій в СДО Парку (до їх заповнення), або виникнення надзвичайних ситуацій. Цей розподіл затверджується окремим наказом директора Парку. У вихідні та святкові дні, а також у весняний період (цвітіння первоцвітів та розмноження тварин) адміністрація створює мобільні групи для посилення режиму патрулювання території та здійснення рейдових виїздів.

Очікуваний результат: забезпечення належного рівня охорони території Парку.

Виконавці: адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду.

***Захід** – Розробка та затвердження порядку здійснення спільних рейдів з іншими контролюючими органами щодо перевірок дотримання природоохоронного законодавства у межах території Парку*

Для посилення роботи щодо охорони території Парку важливим є створення спільних рейдових груп, до складу яких, крім працівників СДО Парку, можуть входити представники місцевих органів внутрішніх справ та Державної екологічної інспекції у Чернігівській області. Ця взаємодія може бути визначена окремими договорами про співробітництво чи визначатися окремими спільними наказами.

Очікуваний результат: підвищення рівня охорони території Парку.

Виконавці: адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду.

***Захід** – Активізація роботи з виявлення і притягнення до відповідальності порушників режиму території Парку*

З метою посилення роботи щодо виявлення та притягнення порушників природоохоронного законодавства до відповідальності, недопущення нанесення шкоди природним комплексам Парку, планується:

- проведення перевірок (рейдів), що здійснюються працівниками СДО та спільних рейдів з іншими контролюючими органами. З метою роз'яснення вимог законодавства щодо охорони та використання території Парку,

профілактики, виявлення і припинення порушень режиму охорони території та об'єктів Парку здійснюються спільні рейди працівників адміністрації РЛП, ДЕІ у Чернігівській області, КП «Муніципальна варта» Чернігівської міської ради, Національної поліції, громадських інспекторів з охорони довкілля, громадських екоактивістів;

- підготовка матеріалів для притягнення порушників до адміністративної, цивільно-правової (відшкодування шкоди, заподіяної порушенням природоохоронного законодавства) або кримінальної відповідальності;
- здійснення контролю за дотриманням законодавства про притягнення правопорушників до відповідальності.

Очікуваний результат: підвищення рівня охорони території Парку.

Виконавці: адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду.

Завдання 2.2. Заходи з попередження порушень природоохоронного законодавства та інформаційне забезпечення діяльності служби державної охорони

Проведення заходів щодо наглядного інформування відвідувачів Парку про статус його території, особливості режиму його окремих функціональних зон та відповідальності за порушення законодавства, обмеження доступу до особливо цінних природних та археологічних комплексів та об'єктів здійснюється шляхом встановлення інформаційних та охоронних знаків, аншлагів, шлагбаумів, тощо. При встановленні інформаційних та охоронних знаків слід керуватися «Положенням про єдині державні знаки та аншлаги на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду України», затвердженим наказом Мінприроди України від 29.03.94 № 30, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 08.04.1994 за № 72/281 (із змінами, внесеними наказом Мінприроди від 13.06.2018 № 205).

***Захід** – Встановлення межових охоронних знаків*

Межові охоронні знаки містять інформацію про найменування установи ПЗФ і встановлюються для інформування про її межі. Встановлюються межові охоронні знаки вздовж меж Парку – в місцях перетину межі дорогами та стежками.

В наступні роки планується встановити 15 межових охоронних знаків – в межах обходу № 3 (біля кладовища та гаражів).

Очікуваний результат: забезпечення інформованості та природоохоронне виховання населення, підвищення ефективності роботи СДО Парку.

Виконавці: адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду.

***Захід –** Встановлення інформаційно-охоронних знаків*

Інформаційно-охоронні знаки містять інформацію про найменування, межі, правовий статус та основні вимоги щодо охорони території Парку. Вони встановлюються в місцях входу (в'їзду) на територію Парку, в місцях передбачених для короткочасного відпочинку, біля доріг, стежок, по ходу екологічних стежок, прогулянкових маршрутів. На території Парку планується встановити 4 інформаційно-охоронні знаки: два знаки на початку і в кінці нової екостежки «Берегом Стрижня» і ще два знаки біля нових місць короткочасного відпочинку в межах обходу № 1.

Очікуваний результат: забезпечення інформованості та природоохоронне виховання населення, підвищення ефективності роботи СДО Парку.

Виконавці: адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду.

***Захід –** Встановлення інформаційних щитів природоохоронного змісту*

Найбільше інформативне навантаження несуть інформаційні щити, на яких в картографічній та текстовій формі подається максимум відомостей про Парк. Вони

встановлюється в місцях масового відпочинку, на оглядових майданчиках, автостоянках, біля адміністративних приміщень території ПЗФ. Інформаційний щит містить інформацію про найменування установи ПЗФ, її призначення, загальну характеристику, правила поведінки тощо. На території Парку планується встановити 2 інформаційні щити на рекреаційних ділянках в місцях довготривалого відпочинку в межах обходів № 2 (зона регульованої рекреації) та № 3 (зона стаціонарної рекреації).

Очікуваний результат: забезпечення інформованості та природоохоронне виховання населення, підвищення ефективності роботи СДО Парку.

Виконавці: адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду.

***Захід** – Встановлення інформаційних аншлагів, плакатів*

Інформаційні аншлаги встановлюються на зупинках екологічних стежок і присвячені, зокрема, еколого-освітній тематиці (розміщується інформація про екологічні цінності території Парку – про рідкісні види рослин і тварин, про ліси Парку тощо).

Плакати (білборди) – виконують функції рекламних щитів на в'їзді до території Парку (наприклад, плакат: «Вас вітає регіональний ландшафтний парк «Ялівщина»), або встановлюються в місті з вказівкою як проїхати до території РЛП, або надають інформацію про початок «сезону тиші», періоду заборони здійснення любительського рибальства, або інформацію на протипожежну тематику тощо.

На новій екостежці «Берегом Стрижня» планується встановити 8 інформаційних аншлагів.

Очікуваний результат: забезпечення інформованості та природоохоронне виховання населення, рекламування діяльності Парку.

Виконавці: адміністрація, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи.

***Захід –** Догляд за інформаційними та охоронними знаками, аншлагами тощо*

Всі інформаційні, охоронні та інші знаки постійно потребують догляду та ремонту. Планується, за потребою, здійснювати заміну полотна, ремонт опор, козирків, обкошування місць розміщення, прибирання прилеглої території тощо, а при необхідності, і заміну пошкоджених знаків на нові.

Очікуваний результат: забезпечення інформованості та природоохоронне виховання населення, рекламування діяльності Парку.

Виконавці: адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду.

***Захід** – Профілактика та попередження виникнення фактів порушення вимог природоохоронного законодавства*

З метою посилення роботи з інформування відвідувачів Парку щодо необхідності дотримання режиму його території, профілактики та попередження порушення природоохоронного законодавства у найближчі п'ять років планується проведення профілактично-роз'яснювальної та попереджувальної роботи (протипожежна та природоохоронна пропаганда), що передбачає:

- проведення зустрічей, бесід та виступів серед учнівської та студентської молоді району розташування Парку;
- проведення бесід та інструктажів для відвідувачів Парку;
- участь у створенні експозицій візит-центру Парку, створенні фото- і відеотеки для проведення природоохоронної пропаганди.

Очікуваний результат: підвищення інформованості місцевого населення та відвідувачів Парку про природоохоронну цінність його території, попередження порушень природоохоронного законодавства.

Виконавці: адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи.

***Захід** – Участь працівників СДО у засіданнях Чернігівської міськради, Чернігівської ОДА, виступи з інформацією про діяльність Парку перед ОТГ області*

З метою забезпечення збереження природних комплексів та об'єктів Парку необхідно налагодити постійну взаємодію між СДО Парку та місцевими органами влади і територіальними громадами Чернігівської області. Особливо важливо це в контексті необхідності ощадливого використання природних ресурсів та території Парку в рекреаційних цілях.

Очікуваний результат: налагодження співпраці з місцевими органами влади, забезпечення інформованості та природоохоронне виховання населення.

Виконавці: адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду.

***Захід** – Регулярне оприлюднення в ЗМІ та на офіційному сайті Парку інформації про природоохоронне значення території Парку та про виявлені порушення природоохоронного законодавства на його території*

З метою попередження порушень природоохоронного режиму та посилення інформованості населення необхідно організувати роботу щодо регулярних виступів у ЗМІ з інформацією про Парк, природоохоронне значення його території, важливість її збереження, а також про випадки порушення природоохоронного законодавства (статті в газетах, виступи по радіо і телебаченню). Планується, що такі виступи у ЗМІ будуть здійснюватися один раз на місяць. Інформація на сайті Парку буде оновлюватися постійно. Доцільно установити в адміністрації Парку телефони довіри, на які в будь-який момент можуть звернутися люди з повідомленнями про порушення природоохоронного законодавства або виникнення надзвичайних ситуацій, а також з пропозиціями по поліпшенню роботи служби держохорони.

Очікуваний результат: поліпшення іміджу Парку та посилення довіри до його працівників з боку місцевого населення.

Виконавці: адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи.

***Захід** – Виготовлення та розповсюдження серед населення та відвідувачів Парку листівок та буклетів на природоохоронну тематику*

Для попередження правопорушень та інформування відвідувачів і місцевого населення щодо відповідальності за порушення режиму території Парку, крім встановлення на його території інформаційних та охоронних знаків, для організованих груп відвідувачів буде проводитися відповідний інструктаж, а також будуть готуватися та розповсюджуватися буклети та листівки відповідного змісту. Планується видати наступні буклети:

1. Правила поведінки на території Парку.
2. Режим охорони території Парку.
3. Відповідальність за порушення режиму території Парку та ін.

Правила поведінки відвідувачів на території Парку.

1. Загальні положення

Регіональний ландшафтний парк «Ялівщина» (Парк) – є установою природно-заповідного фонду місцевого значення, його територія відноситься до особливо цінних земель, охороняється як національне надбання і призначена для:

- збереження в природному стані найбільш цінних і не змінених природних комплексів;
- організації відпочинку та інших видів рекреації в природних умовах за умови дотримання режиму охорони заповідних природних комплексів;
- проведення наукових досліджень, вивчення навколишнього природного середовища і його змін, спричинених діяльністю людини;

- проведення екологічної освітньо-виховної роботи.

Відповідно до природоохоронного законодавства України територія Парку поділена на функціональні зони, що мають різні режими охорони і використання:

- заповідна зона - призначена для охорони та відновлення найбільш цінних природних та історико-культурних комплексів. Здійснення будь-якої господарської діяльності і ПЕРЕБУВАННЯ ВІДВІДУВАЧІВ В ЦІЙ ЗОНІ ЗАБОРОНЕНО;
- зона регульованої рекреації – призначена для короткочасного відпочинку і оздоровлення відвідувачів, розташування прогулянкових маршрутів і екологічних стежок;
- зона стаціонарної рекреації – призначена для розміщення об'єктів обслуговування відвідувачів (пляжів, місць відпочинку тощо);
- господарська зона – призначена для виконання господарської діяльності Парку, спрямованої на виконання його основних завдань.

2. Відвідувачі Парку зобов'язані дотримуватися наступних правил:

- не відвідувати територію заповідної зони Парку;
- рухатися територією організовано та у відповідності до запропонованого маршруту. Підпорядковуватися вказівкам працівників Парку;
- відправлятися в похід екологічною стежкою тільки за умови гарного фізичного стану, своєчасно повідомляти екскурсовода по маршруту про погіршення стану здоров'я чи травму;
- розпалювати багаття тільки у місцях, спеціально призначених для цього, для розведення вогнищ застосовувати тільки сухостій, не залишати багаття без нагляду;
- не рубати дерева та кущі, не ламати їх гілок, не рвати квітів;
- не турбувати тварин, не руйнувати осель звірів, пташиних гнізд, мурашників;
- забороняється завдавати шкоду ландшафту, порушувати ґрунтовий покрив, робити написи на корі дерев;
- забороняється порушувати тишу – користуватися радіоприймачами, магнітофонами тощо, псувати інформаційні та охоронні знаки, лісові меблі та ін. елементи рекреаційної інфраструктури, засмічувати територію, залишати неприбраними місця відпочинку;
- здійснювати будь-які інші дії, які можуть нанести шкоду природним та історико-культурним комплексам Парку та суперечать шанобливому ставленню людини до природи.

3. Відповідальність за порушення природоохоронного законодавства.

У випадку порушення природоохоронного режиму території Парку, винні будуть притягнуті до відповідальності згідно з законодавством (ст. 91 Кодексу України «Про адміністративні правопорушення», ст. 64, 65 Закону України «Про природно-заповідний фонд України», постанова КМУ від 10.05.2022 № 575 «Про затвердження спеціальних такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної порушенням законодавства про природно-заповідний фонд»).

Очікуваний результат: забезпечення інформованості та природоохоронне виховання населення, підвищення ефективності охорони території Парку.

Виконавці: адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи.

Завдання 2.3. Забезпечення протипожежного впорядкування території

Відомості про роботу адміністрації Парку для забезпечення протипожежної безпеки території Парку представлено в підрозділі 2.4. На даний час пожеж на території Парку відмічено не було, натомість фіксувалися порушення відвідувачами техніки безпеки при розведенні багаття.

Проте, враховуючи, зміни клімату та зростання кількості відвідувачів насаджень Парку, особливо в літній період року, зростає вірогідність виникнення пожеж при несприятливих погодних умовах та у випадку порушення людьми правил поведінки в лісі. Тому СДО Парку повинна приділяти значну увагу попередженню пожеж не тільки шляхом безпосередньої охорони території, але і виконанню певних обсягів протипожежних заходів, спрямованих на попередження або найшвидшу ліквідацію осередків загорання.

У своїх діях щодо попередження виникнення лісових пожеж та їх гасіння адміністрація Парку має керуватися положеннями Правил пожежної безпеки в лісах України, затверджених наказом Держкомлісгоспу України від 27.12.2004 № 278, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 24.03.2005 за № 328/10608. Забезпечення пожежної безпеки адміністративних та виробничих приміщень, інших споруд Парку (за наявності), здійснюється згідно з вимогами, що встановлені Правилами пожежної безпеки в Україні, затвердженими наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 05.03.2015 за № 252/26697 (із змінами), а також стандартами, будівельними нормами та правилами, іншими нормативними актами, що стосуються території Парку.

Для забезпечення належного рівня пожежної безпеки адміністрація Парку має виконувати ряд організаційних, профілактичних та інженерно-технічних заходів.

Захід *– Здійснення організаційних заходів для забезпечення належного рівня пожежної безпеки в Парку*

До організаційних заходів, які мають регулярно проводитися адміністрацією Парку належать:

- розробка «Плану заходів щодо протидії виникненню пожеж на території РЛП «Ялівщина» на ….рік», яким передбачається проведення протипожежних інструктажів та навчань з працівниками Парку, здійснення перевірок протипожежного стану будівель та виробничих приміщень (за наявності), визначаються відповідальні особи за здійснення контролю за станом протипожежного режиму, приведення у працездатний стан обладнання та інвентарю, комплектація пункту зберігання засобів гасіння пожеж тощо;
- забезпечення Парку протипожежним устаткуванням та засобами гасіння пожеж;
- регулярне проведення навчань та протипожежного інструктажу з працівниками Парку;
- розробка графіків патрулювання (за розробленими маршрутами) території РЛП в пожежонебезпечний період;
- визначення відповідальних осіб за протипожежний стан будівель та приміщень (за наявності);
- оперативне інформування місцевих органів влади, територіальних органів ДСНС, місцевих пожежно-рятувальних підрозділів та місцевого населення про всі випадки пожеж, їх причини і наслідки;
- організація перевірок протипожежного стану адміністративних та господарських приміщень (за наявності), вжиття невідкладних заходів щодо усунення виявлених недоліків;
- проведення роботи з виявлення осіб, винних у виникненні пожеж на території Парку.

Очікуваний результат: готовність працівників Парку до ліквідації загорянь, забезпечення належного рівня пожежної безпеки.

Виконавці: адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду.

Захід – *Обладнання та утримання пункту зберігання протипожежного інвентарю*

Наявність та укомплектованість пунктів зберігання протипожежного інвентарю забезпечує можливість оперативно боротися з пожежами в межах території установи. На цей час в Парку відсутні адміністративно-господарські приміщення і, відповідно, відсутні пункти зберігання протипожежного інвентарю.

Виконання заходу передбачає (за наявності відповідного приміщення) створення та обладнання такого пункту, здійснення постійного контролю за станом протипожежного устаткування та засобів гасіння пожеж, а також, за необхідністю, поновлення необхідного обладнання та доукомплектування пункту відповідно до потреби. Запроектовану оснащеність пункту зберігання протипожежного інвентарю представлено в пункті 5.3.2. Загалом планується обладнати на території Парку один пункт зберігання протипожежного інвентарю.

Очікуваний результат: забезпечення належного рівня підготовки до пожежонебезпечного періоду.

Виконавці: адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду.

Захід – *Патрулювання території РЛП в пожежонебезпечний період*

Щоденне патрулювання території Парку працівниками СДО за розробленими маршрутами (особливо в пожежонебезпечний період) є одним з дієвих профілактичних заходів охорони території РЛП від пожеж. Для посилення ефективності контролю за територією Парку та пришвидшення реагування на випадки порушення відвідувачами правил протипожежної безпеки планується забезпечити працівників СДО засобами пересування – мопедами, велосипедами.

Очікуваний результат: профілактика виникнення пожеж, підвищення рівня пожежної безпеки.

Виконавці: адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду

Захід *– Встановлення протипожежних попереджувальних аншлагів*

Важливим елементом профілактичних протипожежних заходів є встановлення на території Парку протипожежних попереджувальних аншлагів. Вони встановлюються в місцях, що найбільше відвідуються, (в зонах регульованої та стаціонарної рекреації, господарській зоні) для наглядної протипожежної агітації щодо необхідності дотримання правил пожежної безпеки та для отримання відвідувачами інформації щодо дій у випадку виникнення пожежі.

Зразок такого протипожежного попереджувального аншлагу представлено на рисунку 4.1.1. Попереджувальний аншлаг має бути значним за розміром (не менше ніж інформаційний щит, тобто 841 х 1189 мм, або навіть більшим у два рази). На ньому зазначаються правила безпечної поведінки з вогнем, першочергові дії при виявленні загрози виникнення пожежі, вказані телефони адміністрації Парку та підрозділів протипожежних служб, за якими можна повідомити про виникнення пожежі. Місця розміщення попереджувальних аншлагів на території Парку наведені в Додатку 6.4. Крім того планується ще додатково встановити попереджувальні аншлаги в кількості 2-х шт. – на рекреаційних ділянках в місцях довготривалого відпочинку в межах обходів № 2 (зона регульованої рекреації) та № 3 (зона стаціонарної рекреації).

Очікуваний результат: профілактика виникнення лісових пожеж, підвищення рівня пожежної безпеки.

Виконавці: адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду.

Рис. 4.1.1. Зразок попереджувального протипожежного аншлагу

***Захід** – Встановлення шлагбаумів та спеціальних знаків*

З метою забезпечення протипожежної безпеки в Парку, обмеження доступу громадян та транспортних засобів в лісові масиви на дорогах, зокрема, на дорогах, які ведуть до заповідної зони та інших ділянок Парку, встановлюються шлагбауми та спеціальні знаки.

На території Парку планується встановити 6 шлагбаумів, 3 знаки «Заповідна зона РЛП «Ялівщина». Вхід і в'їзд заборонено» та 2 знаки «Проїзд приватного транспорту заборонено» (Додаток 6.4).

Очікуваний результат: обмеження доступу громадян та в'їзду автотранспорту до цінних природних комплексів Парку впродовж року та, зокрема, в пожежонебезпечний період, підвищення рівня пожежної безпеки.

Виконавці: адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду.

***Захід** – Проведення бесід та лекцій для відвідувачів Парку та місцевого населення щодо дотримання правил протипожежної безпеки*

З метою профілактики та недопущення пожеж працівникам СДО Парку необхідно систематично проводити роз'яснювальну роботу, бесіди та інструктажі серед місцевого населення та відвідувачів на протипожежну тематику: «Про дотримання правил пожежної безпеки на території Парку», «Обережно з вогнем», «Вбережемо природу від вогню» та ін.

Очікуваний результат: активізація профілактичної роботи щодо недопущення виникнення лісових пожеж та активного реагування на них.

Виконавці: адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи.

***Захід** – Проведення виступів в засобах масової інформації на протипожежну тематику*

Одним із важливих і дієвих заходів з профілактики пожеж є регулярні виступи співробітників Парку в засобах масової інформації («Не допустіть пожежі в лісі», «Правила поведінки на території Парку»).

Очікуваний результат: поінформованість населення та відвідувачів про пожежну небезпеку та правила поведінки в лісі; профілактика виникнення пожеж.

Виконавці: адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи.

Розділ 3. Проведення наукових досліджень і спостережень за станом природного середовища

Завдання 3.1. Дослідження флори, фауни та грибів.

***Захід** – Інвентаризація флори, фауни та грибів на території Парку*

При вивченні складу флори фіксуються всі види, які зростають на території Парку і виявляються при інвентаризації флори. При початку цих робіт в першу чергу вивчається флора заповідної зони. Насамперед, проводиться інвентаризація судинних рослин, далі – мохів, лишайників, водоростей, окремо – грибів.

При вивченні флори особлива увага приділяється видам, які є домінантами рослинних угруповань, типовим для певних екологічних умов видам, які складають флористичне ядро відповідних угруповань, рідкісним видам (реліктовим, ендемічним, пограничноареальним), видам із цікавою біологією, наприклад, комахоїдним, водним тощо.

При інвентаризації фауни списки видів складаються із даних, зібраних з літературних джерел, а також шляхом застосування методів виявлення видового різноманіття. Для цього необхідно включити в обсяг обстежень максимальну кількість різноманітних біотопів.

Особлива увага серед групи рідкісних та зникаючих видів флори і фауни та грибів приділяється видам, занесеним до Червоної книги України та міжнародних «червоних» списків, а також видам, які підлягають регіональній охороні.

Очікуваний результат: наявність даних щодо сучасного різноманіття біоти території Парку.

Виконавці: адміністрація, наукові організації і фахівці.

***Захід** – Забезпечення досліджень щодо окремих груп флори та фауни і грибів*

Для вивчення окремих компонентів довкілля Парку, які на даний час не вивчені чи потребують залучення вузькоспеціалізованих фахівців, необхідно заключити договори співпраці чи договори підряду з науково-дослідними установами чи окремими науковцями. Зокрема, на території Парку необхідно дослідити мікофлору, ліхенофлору та альгофлору, ентомофауну тощо.

Очікуваний результат: наявність даних щодо сучасного різноманіття біоти території Парку.

Виконавці: адміністрація, наукові організації і фахівці.

***Захід** – Вивчення стану природних популяцій деяких рідкісних видів рослин*

На території Парку потребують вивчення популяції низки рідкісних видів рослин (орхідні, цибуля ведмежа, лілія лісова та ін.).

Для оцінки стану їх популяцій, змін чисельності тощо необхідним є створення моніторингових ділянок (постійних пробних площ) та проведення популяційних

спостережень впродовж вегетаційного періоду року з подальшою розробкою відповідних рекомендацій та заходів щодо їх охорони та відтворення.

Очікуваний результат: наявність інформації про стан популяцій рідкісних видів флори Парку та наявність даних для розробки рекомендацій з відтворення чисельності популяцій рідкісних видів рослин Парку.

Виконавці: адміністрація, наукові організації і фахівці.

***Захід** – Розроблення наукових рекомендацій (програм, планів дій) щодо збереження і відтворення рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослинного і тваринного світу*

Наукові дослідження на території Парку спрямовані на вивчення природних процесів і явищ в регіоні, оптимізацію порушених природних екосистем, збереження генофонду рідкісних видів рослин і тварин, рослинних угруповань. Виконання заходу полягає у дослідженні стану популяцій певних видів, визначенні основних загроз та причин скорочення чисельності популяцій та розробленні відповідних наукових рекомендацій, програм і планів дій для підтримки цих видів, які можливо втілити на території Парку.

Очікуваний результат: розроблені наукові рекомендації, програми і плани дій для підтримки рідкісних видів.

Виконавці: адміністрація, наукові організації і фахівці.

***Захід** – Дослідження впливу рекреації на природні комплекси*

В рамках даного заходу пропонується проведення дослідження щодо процесів витоптування та інтенсивність деградації екосистем Парку.

Очікуваний результат: підвищення ефективності прийняття управлінських рішень щодо питання рекреаціного навантаження, отримання наукової інформації.

Виконавці: адміністрація.

Завдання 3.2. Організація системи моніторингу в межах Парку.

***Захід** – Розробка та впровадження моніторингу довкілля на території Парку*

Комплексна система екологічного моніторингу довкілля на території Парку на даний час відсутня.

Планується, що в процесі здійснення наукових досліджень, буде проводитися і моніторинг за станом та динамікою природних комплексів та об’єктів за такими напрямками: метеорологічні спостереження; ботанічний моніторинг: фенологічні спостереження, інвентаризація автохтонної флори; перелік чужорідних видів флори; картографування рослинного покриву; оцінка стану збереження рідкісних та зникаючих видів рослин, занесених до Червоної книги України, міжнародних та регіональних «червоних» списків; зоологічний моніторинг: інвентаризація аборигенної фауни та чужорідних видів, біотопічний розподіл, динаміка чисельності та структура популяцій, оцінка стану рідкісних та зникаючих видів тварин, занесених до Червоної книги України, міжнародних і регіональних «червоних» списків.

Очікуваний результат: отримання даних для розробки заходів з оптимізації стану природних комплексів.

Виконавці: адміністрація, наукові організації і фахівці.

***Захід** – Створення ГІС-карт поширення рідкісних видів рослин і тварин та природних оселищ*

В рамках розробки даного проекту створена серія картографічних матеріалів у форматі ГІС. В перспективі дану систему необхідно розвивати та доповнювати. За допомогою ГІС-карт можна забезпечити контроль за динамікою розповсюдження рідкісних

видів, за місцями гніздівлі птахів та ін. і, як результат, отримати інформацію для планування відповідних природоохоронних заходів, вдосконалення функціонального зонування території тощо.

Очікуваний результат: оперативне отримання даних щодо поширення рідкісних видів рослин, тварин, стану середовищ.

Виконавці: адміністрація, наукові організації і фахівці.

***Захід** – Розробка спеціалізованої бази даних щодо поширення та стану популяцій видів рослин і тварин в межах Парку*

Формування такої бази даних щодо поширення та стану популяцій видів рослин і тварин в межах Парку стає основою накопичення та систематизації даних наукових досліджень з метою подальшого використання для розробки рекомендацій, а також основою для прийняття управлінських рішень. Ця база даних має містити відомості про місця реєстрації видів, їх чисельність, особливості біології, популяційні показники.

Очікуваний результат: отримання даних для розробки заходів для збереження представників рослинного і тваринного світу, рекомендацій, управлінських рішень.

Виконавці: адміністрація, наукові організації і фахівці.

Розділ 4. Розвиток рекреаційної та екологічної освітньо-виховної роботи

Завдання 4.1. Розвиток рекреаційної інфраструктури.

***Захід** – Облаштування місць короткочасного і довготривалого відпочинку*

Захід передбачає облаштування 4-х рекреаційних ділянок (2-х з місцями для короткочасного відпочинку (лавочки, лісові меблі) в межах обходу № 1 (зона регульованої рекреації) та 2-х з обладнаними місцями для довготривалого відпочинку (столи з лавами під навісом – альтанки, місця для розведення вогнища, мангали, баки для збору сміття, вбиральні тощо) в межах обходу № 2 (зона регульованої рекреації) та № 3 (зона стаціонарної рекреації).

Очікуваний результат: розширення форм рекреаційних послуг.

Виконавці: адміністрація, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи, сектор рекреаційного благоустрою та господарського обслуговування.

***Захід** – Облаштування місць для любительського рибальства*

До складу території Парку входить р. Стрижень у вигляді ділянок – 2 ставки та руслова частина. Наявність водних територій сприяє, тому що вони виступають рекреаційними елементами у вигляді привабливих місь для здійснення любительського рибальства. Так в межах обходу № 2 вже функціонують місця для любительського рибальства. З метою збільшення надання послуг Парком пропонується обладнати 5 нових місць для любительського рибальства в межах обходу № 3.

Очікуваний результат: розширення форм рекреаційних послуг.

Виконавці: адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи, сектор рекреаційного благоустрою та господарського обслуговування.

Завдання 4.2. Формування та розвиток системи еколого-просвітницької діяльності.

***Захід** – Створення та облаштування нової екостежки «Берегом Стрижня»*

Для залучення відвідувачів Парку до більш глибшого сприйняття природи, її розуміння, в межах території проектується 1 нова еколого-освітня стежку «Берегом Стрижня», яка проходитиме в межах обходів № 1, 2, 3. Облаштування проектованої екостежки передбачає встановлення 8 інформаційних аншлагів та 1 інформаційного щита, вказівників, маркувальних знаків, урн для сміття (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Перелік елементів облаштування екологічної стежки

Назва об'єкту	Кіл-ть, шт.
Інформаційний щит із схемою стежки на початку маршруту	1
Тематичні інформаційні стенди (інформаційні аншлаги	8
Біотехнічні споруди та об'єкти (годівниці, штучні гніздівлі);	за потребою
Обмежувальні елементи (перила, шлагбауми);	за потребою
Вказівники та маркувальні знаки	за потребою

Екостежка «Берегом Стрижня»

Основні показники екостежки:

- довжина маршруту – 2 км;
- тривалість переходу – 2-2,5 год.;
- оптимальна чисельність екскурсантів – 10-15 чоловік.

За класифікацією – лінійна, пізнавально-прогулянкова.

Критерії – мальовничість, інформативність, доступність, різноманітність, своєрідність.

Маршрут:

1) зупинка «Дерева-павуки» .
2) зупинка «Яри та балки, причини утворення»
3) зупинка «Ботанічний сад »
4) зупинка « Кажани – мешканці регіонального ландшафтного парку»
5) зупинка « Слідами археології»
6) зупинка «Комахи – шкода чи користь»
7) зупинка «Королівська гірка»
8) зупинка «Дамба на Стрижні»

Очікуваний результат: обладнані еколого-освітні стежки, розширення мережі екологічних стежок, розвиток рекреаційної та екологічної освітньо-виховної діяльності Парку.

Виконавці: адміністрація, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи, сектор рекреаційного благоустрою та господарського обслуговування.

***Захід** – Організація візит-центру Парку та Музею природи*

На території Парку розташована будівля, в якому до 2022 року розташовувався Чернігівський центр дитячого та юнацького туризму, краєзнавства та військово-патріотичного виховання. Так, в разі передачі на баланс Парку зазначеної будівлі, Проектом пропонується, окрім створення в ньому офісного (адміністративного) приміщення, також створити на його базі візит-центр Парку та Музей природи як Ялівщини, так і Чернігівщини загалом, з експозиціями про природний світ регіону та його історію.

Очікуваний результат: розвиток рекреаційної та еколого-освітньої інфраструктури, розширення уявлень та світогляду відвідувачів Парку про унікальність заповідної території.

Виконавці: адміністрація, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи, сектор рекреаційного благоустрою та господарського обслуговування, науковці.

***Захід** – Організація «зеленого класу» під відкритим небом*

Ідея створення «зеленого класу» полягає в тому, що для школярів закладів освіти, вихованців дошкільних закладів освіти, студентів, вчителів та вихователів, викладачів, як зацікавлених сторін, створити умови для проведення лекцій, уроків, практичних та семінарських занять, навчальних польових практик на території Парку.

Сам «зелений клас» може мати вигляд або оснащеної кімнати у приміщенні або розташовуватися безпосередньо біля будівлі на відкритому просторі. При цьому необхідно мати мобільну техніку, сільці та столи (або пуфи). Такий підхід дозволяє креативно підходити до отримання знань про навколишній світ.

Очікуваний результат: розвиток рекреаційної та еколого-освітньої інфраструктури, розширення уявлень та світогляду відвідувачів Парку про унікальність заповідної території.

Виконавці: адміністрація, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи.

***Захід** – Організація та проведення тематичних еколого-освітніх заходів (акції, свята, навчальні тренінги, конференції, круглі столи, вікторини, презентації, конкурси та виставки)*

Реалізація цього заходу передбачає проведення природоохоронних та еколого-освітніх заходів на підтримку різноманітних міжнародних екологічних акцій, свят, навчальних тренінгів, конференцій, круглих столів вікторин, презентацій, конкурсів та виставок, для чого можуть використовуватися різноманітні форми та підходи.

Зокрема з природоохоронних акцій пропонується звернути увагу на наступні, оскільки вони є як міжнародними, так і всеукраїнськими:

- Міжнародний день зимового обліку птахів.
- Міжнародний день водно-болотних угідь.
- Акція «Збережемо першоцвіти».
- Міжнародний день довкілля.
- Міжнародний день Землі.
- Міжнародний День біологічного різноманіття.
- Всесвітній день захисту навколишнього середовища.
- Акції «Очистимо планету від сміття», «Екологічна варта», «Прибери планету».
- Акція «Збережи ялинку».

Також у відповідності до щорічного плану роботи дані акції можуть доповнюватися чи змінюватися.

Очікуваний результат: розширення уявлень та світогляду відвідувачів Парку про унікальність заповідної території та навколишнього середовища.

Виконавці: адміністрація, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи.

***Захід** – Видання буклетів про екологічну цінність території Парку та іншої поліграфічної продукції*

Одним з різновидів популяризації діяльності Парку, а також збагачення світогляду відвідувачів про навколишній світ, і зокрема природи Парку, є видання поліграфічної продукції про цінність території. Пропонується розробити та видати буклети за наступною тематикою:

- «Рідкісні рослини РЛП «Ялівщина»;
- «Рідкісні тварини РЛП «Ялівщина»;
- «Екологічними стежками РЛП «Ялівщина»;

Окрім вище зазначеного пропонується створити відеопродукцію (короткий навчально-пізнавальний ролик) про природну цінність РЛП «Ялівщина»; розробити макет

стендів щодо унікальності території для пересувної конструкції з можливістю її використовувати під час участі у різного роду виставках;

Окремо звертаємо увагу на розробку макету плакату з інформацією про Парк з метою подальшого його розміщення на бігборді.

Очікуваний результат: розширення уявлень та світогляду відвідувачів Парку про унікальність заповідної території та навколишнього середовища, популяризація Парку, як заповідної території.

Виконавці: адміністрація, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи.

Захід - Створення офіційного веб-сайту РЛП.

Виконання заходу спрямовано на організацію присутності Парку в електронному інформаційному просторі. Планується створення та ведення офіційного веб-сайту РЛП та сторінок в соціальних мережах для інформування громад області про функціонування Парку, природоохоронну та наукову цінність його території, здобутки і проблеми, послуги, які Парк надає відвідувачам.

Очікуваний результат: налагодження зв'язків з громадами, популяризація Парку, як заповідної території.

Виконавці: адміністрація, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи.

***Захід** – Розвиток співпраці з туристичними агенціями*

Для популяризації РЛП «Ялівщини», як заповідного об'єкту, який репрезентує Чернігівське Полісся, пропонується налагодити співпрацю з туристичними агенціями регіону. Така співпраця може базуватися на включенні в тури територію РЛП.

Очікуваний результат: налагоджена співпраця з туристичними агенціями, популяризація Парку, як заповідної території.

Виконавці: адміністрація, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи.

Розділ 5. Адміністративно-організаційна діяльність

Пріоритетними заходами повинні стати роботи з поліпшення матеріально-технічної бази Парку, створення підрозділів, які будуть забезпечувати природоохоронну, екологічну освітньо-виховну, рекреаційну та господарську діяльність. Опис цих заходів та необхідні засоби і ресурси передбачені у розділі 5.

4.2. П’ЯТИРІЧНИЙ ПЛАН ЗАХОДІВ У ТАБЛИЧНІЙ ФОРМІ

Назва заходу	Очікуваний результат (індикатор)	Строки виконання у розрізі років (відмітити відповідні роки)					Головні виконавці	Обсяги фінансування за джерелами, тис. грн.			
		2025	2026	2027	2028	2029		всього, в т.ч.	обласний бюджет, обласний та міський фонди охорони навколишнього природного середовища	власні надход-ження	інші кошти
Розділ 1. Збереження та відтворення природних комплексів та об’єктів											
Завдання 1.1. Збереження та відтворення лісових насаджень Парку											
Захід – *Лісопатологічне і санітарне обстеження лісових насаджень*	встановлення загального санітарного стану насаджень, наявна інформація щодо пошкоджень насаджень шкідниками, хворобами, пожежами, вітроломами та іншими чинниками	+	+	+	+	+	СДО Парку, фахівці – лісопатологи, КП «Зеленбуд»	-	-	-	-
Захід – *Запровадження інтегрованих методів захисту насаджень Парку*	локалізація осередків шкідників і хвороб насаджень та попередження їх подальшого розповсюдження	+	+	+	+	+	СДО Парку, фахівці – лісопатологи, КП «Зеленбуд»	100,0	50,0	50,0	-

***Захід** – Збереження вікових дерев*	збереження цінних деревних насаджень та рекреаційної і екологічної освітньо-виховної цінності території Парку	+	+	+	+	+	СДО Парку	10,0	-	10,0	-
***Захід** – Підтримання належного санітарного стану в насадженнях*	підтримання належного санітарного стану насаджень Парку	+	+	+	+	+	СДО Парку, «Зеленбуд»	500,	250,0	250,0	-
***Захід** – Відтворення лісових насаджень Парку*	відтворення лісових насаджень Парку на засадах екологічно-орієнтованого лісівництва	+	+	+	+	+	СДО Парку, КП «Зеленбуд»	100,0	-	50,0	50,0
***Захід** – Викорінення та попередження поширення чужорідних агресивних видів рослин*	збереження аборигенного рослинного покриву	+	+	+	+	+	СДО Парку, науковий куратор Парку, волонтери	-	-	-	-
Завдання 1.2. Збереження рідкісних видів рослин і рослинних угруповань											
***Захід** – Збереження рідкісних видів рослин*	збереження рідкісних видів рослин, наявність даних для розробки наукових рекомендацій та планів дій щодо збереження популяцій	+	+	+	+	+	СДО Парку, наукові та освітні установи і організації, волонтери	-	-	-	-
***Захід** – Відновлення популяцій деяких рідкісних видів рослин*	наявність життєстійких популяцій рідкісних видів флори Парку	+	+	+	+	+	СДО Парку, наукові та освітні установи і організації, волонтери	-	-	-	-

Завдання 1.3. Збереження раритетних представників фауни											
Захід *– захист мурашників*	збереження рідкісних видів тварин, наявність даних для розробки наукових рекомендацій та планів дій щодо збереження популяцій	+	+	+	+	+	СДО Парку, наукові та освітні установи і організації, волонтери	5,0	-	-	5,0
Захід *– встановлення солодких підкормок для рідкісних видів комах*	компенсація на імагінальній стадії кормової бази комах	+	+	+	+	+	СДО Парку, наукові та освітні установи і організації, волонтери	1,0	-	-	1,0
Захід *– встановлення штучних гніздівель (вуликів Фабра) для перетинчастокрилих комах)*	компенсація місць, що підходять для будівництва гнізд	+	+	+	+	+	СДО Парку, наукові та освітні установи і організації, волонтери	5,0	-	-	5,0
Захід *– Створення умов для мешкання кажанів*	компенсація місць, що підходять для існування, збереження раритетних видів	+	+	+	+	+	СДО Парку, наукові та освітні установи і організації, волонтери	5,0	-	5,0	-
Завдання 1.4. Збереження пам'яток археології та історії											
Захід *– Забезпечення збереження об'єктів культурної спадщини.*	збереження пам'яток археології та історії	+	+	+	+	+	адміністрація, Департамент культури і туризму, національностей та релігій Чернігівської ОДА	-	-	-	-

Розділ 2. Охорона та захист природних комплексів та об’єктів Парку											
Завдання 2.1. Посилення режиму охорони території											
Захід *– Вдосконалення організації роботи СДО щодо охорони території Парку*	організація діяльності СДО Парку	+	+	+	+	+	адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду.	-	-	-	-
Захід *– Підвищення рівня професіоналізму працівників СДО Парку*	підвищення професіоналізму працівників СДО Парку	+	+	+	+	+	адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду	30,0	15,0	15,0	-
Захід *– Посилення адміністративного контролю за додержанням режиму охорони території Парку*	забезпечення належного контролю за дотриманням природоохоронного законодавства, підвищення ефективності охорони території Парку	+	+	+	+	+	: адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду	-	-	-	-
Захід *– Розробка та затвердження Порядку взаємодії між СДО та працівниками інших підрозділів Парку*	забезпечення належного рівня охорони території Парку	+	+	+	+	+	адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду	-	-	-	-

***Захід** – Розробка та затвердження порядку здійснення спільних рейдів з іншими контролюючими органами щодо перевірок дотримання природоохоронного законодавства у межах території Парку*	підвищення рівня охорони території Парку	+	+	+	+	+	адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду	-	-	-	-
***Захід** – Активізація роботи з виявлення і притягнення до відповідальності порушників режиму території Парку*	підвищення рівня охорони території Парку	+	+	+	+	+	адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду	-	-	-	-
Завдання 2.2. Заходи з попередження порушень природоохоронного законодавства та інформаційне забезпечення діяльності служби державної охорони											
***Захід** – Встановлення межових охоронних знаків*	забезпечення інформованості та природоохоронне виховання населення, підвищення ефективності роботи СДО Парку	+	+	-	-	-	адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду	8,0	-	8,0	-
***Захід** – Встановлення інформаційно-охоронних знаків*	забезпечення інформованості та природоохоронне виховання населення, підвищення ефективності роботи СДО Парку	+	+	-	-	-	адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду	3,5	-	3,5	-

***Захід** – Встановлення інформаційних щитів природоохоронного змісту*	забезпечення інформованості та природоохоронне виховання населення, підвищення ефективності роботи СДО Парку	+	+	+	+	+	адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду	3,0	-	3,0	-
***Захід** – Встановлення інформаційних аншлагів, плакатів*	забезпечення інформованості та природоохоронне виховання населення, рекламування діяльності Парку	+	+	+	+	+	адміністрація, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи	10,0	-	-	10,0
***Захід** – Догляд за інформаційними та охоронними знаками, аншлагами тощо*	забезпечення інформованості та природоохоронне виховання населення, рекламування діяльності Парку	+	+	+	+	+	адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду	20,0	10,0	10,0	-
***Захід** – Профілактика та попередження виникнення фактів порушення вимог природоохоронного законодавства*	підвищення інформованості місцевого населення та відвідувачів Парку про природоохоронну цінність його території, попередження порушень природоохоронного законодавства	+	+	+	+	+	адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи	-	-	-	-

***Захід** – Участь працівників СДО у засіданнях Чернігівської міськради, Чернігівської ОДА, виступи з інформацією про діяльність Парку перед ОТГ області*	налагодження співпраці з місцевими органами влади, забезпечення інформованості та природоохоронне виховання населення	+	+	+	+	+	адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду	-	-	-	-
***Захід** – Регулярне оприлюднення в ЗМІ та на офіційному сайті Парку інформації про природоохоронне значення території Парку та про виявлені порушення природоохоронного законодавства на його території*	поліпшення іміджу Парку та посилення довіри до його працівників з боку місцевого населення	+	+	+	+	+	адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи	-	-	-	-
***Захід** – Виготовлення та розповсюдження серед населення та відвідувачів Парку листівок та буклетів на природоохоронну тематику*	забезпечення інформованості та природоохоронне виховання населення, підвищення ефективності охорони території Парку	+	+	+	+	+	адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи	-	-	-	-
Завдання 2.3. Забезпечення протипожежного впорядкування території											

***Захід** – Здійснення організаційних заходів для забезпечення належного рівня пожежної безпеки в Парку*	готовність працівників Парку до ліквідації загорянь, забезпечення належного рівня пожежної безпеки	+	+	+	+	+	адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду	-	-	-	-
***Захід** – Обладнання та утримання пункту зберігання протипожежного інвентарю*	забезпечення належного рівня підготовки до пожежонебезпечного періоду	+	+	+	+	+	адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду	Згідно розділу 5			
***Захід** – Патрулювання території РЛП в пожежонебезпечний період*	профілактика виникнення пожеж, підвищення рівня пожежної безпеки	+	+	+	+	+	адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду	-	-	-	-
***Захід** – Встановлення протипожежних попереджувальних аншлагів*	профілактика виникнення лісових пожеж, підвищення рівня пожежної безпеки	+	+	+	-	-	адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду	2,0	-	2,0	-
***Захід** – Встановлення шлагбаумів та спеціальних знаків*	обмеження доступу громадян та в’їзду автотранспорту до цінних природних комплексів Парку впродовж року та, зокрема, в пожежонебезпечний період, підвищення рівня пожежної безпеки	+	+	-	-	-	адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду	25,0	25,0	-	-

***Захід** – Проведення бесід та лекцій для відвідувачів Парку та місцевого населення щодо дотримання правил протипожежної безпеки*	активізація профілактичної роботи щодо недопущення виникнення лісових пожеж та активного реагування на них	+	+	+	+	+	адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи	-	-	-	-
***Захід** – Проведення виступів в засобах масової інформації на протипожежну тематику*	поінформованість населення та відвідувачів про пожежну небезпеку та правила поведінки в лісі; профілактика виникнення пожеж	+	+	+	+	+	: адміністрація, відділ державної охорони природно-заповідного фонду, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи	-	-	-	-
Розділ 3. Проведення наукових досліджень і спостережень за станом природного середовища											
Завдання 3.1. Дослідження флори, фауни та грибів											
***Захід** – Інвентаризація флори, фауни та грибів на території Парку*	наявність даних щодо сучасного різноманіття біоти території Парку	+	+	+	+	+	адміністрація, наукові організації і фахівці	50,0		25,0	25,0
***Захід** – Забезпечення досліджень щодо окремих груп флори та фауни і грибів*	наявність даних щодо сучасного різноманіття біоти території Парку	+	+	+	+	+	адміністрація, наукові організації і фахівці	100,0	50,0	50,0	-

Захід *– Вивчення стану природних популяцій деяких рідкісних видів рослин*	наявність інформації про стан популяцій рідкісних видів флори Парку та наявність даних для розробки рекомендацій з відтворення чисельності популяцій рідкісних видів рослин Парку	+	+	+	+	+	адміністрація, наукові організації і фахівці	30,0	-	15,0	15,0
Захід *– Розроблення наукових рекомендацій (програм, планів дій) щодо збереження і відтворення рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослинного і тваринного світу*	розроблені наукові рекомендації, програми і плани дій для підтримки рідкісних видів	+	+	+	+	+	адміністрація, наукові організації і фахівці	30,0	-	15,0	15,0
Захід *– Дослідження впливу рекреації на природні комплекси*	підвищення ефективності прийняття управлінських рішень	+	+	+	+	+	адміністрація	-	-	-	-
Завдання 3.2. Організація системи моніторингу в межах Парку											
Захід *– Розробка та впровадження моніторингу довкілля на території Парку*	отримання даних для розробки заходів з оптимізації стану природних комплексів	+	+	+	+	+	адміністрація, наукові організації і фахівці	20,0	-	10,0	10,0

***Захід** – Створення ГІС-карт поширення рідкісних видів рослин і тварин та природних оселищ*	отримання даних для розробки заходів з оптимізації стану природних комплексів	+	+	+	+	+	адміністрація, наукові організації і фахівці	25,0	-	-	25,0
***Захід** – Розробка бази даних щодо біорізноманіття Парку*	отримання даних для розробки заходів з оптимізації стану природних комплексів	+	+	+	+	+	адміністрація, наукові організації і фахівці	20,0	-	-	20,0
Розділ 4. Розвиток рекреаційної та екологічної освітньо-виховної роботи											
Завдання 4.1. Розвиток рекреаційної інфраструктури											
***Захід** – Облаштування місць короткочасного і довготривалого відпочинку*	розширення форм рекреаційних послуг	+	+	+	+	+	адміністрація, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи, сектор рекреаційного благоустрою та господарського обслуговування	40,0	-	10,0	30,0

***Захід** – Облаштування місць для любительського рибальства*	розширення форм рекреаційних послуг	+	+	+	+	+	адміністрація, відділ державної охорони природ-но-заповідного фонду, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи, сектор рекреаційного благоустрою та господарського обслуговування	2,0	-	2,0	-
Завдання 4.2. Формування та розвиток системи еколого-просвітницької діяльності											
***Захід** – Створення та облаштування нової екостежки «Берегом Стрижня»*	обладнані еколого-освітні стежки, розширення мережі екологічних стежок, розвиток рекреаційної та екологічної освітньо-виховної діяльності Парку	+	+	-	-	-	адміністрація, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи, сектор рекреаційного благоустрою та господарського обслуговування	4,0	-	4,0	-
***Захід** – Організація візит-центру Парку та Музею природи*	розвиток рекреаційної та еколого-освітньої інфраструктури, розширення уявлень та світогляду відвідувачів Парку про унікальність заповідної території	-	-	+	+	+	адміністрація, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи, сектор рекреаційного благоустрою та господарського обслуговування, науковці	Згідно розділу 5			

***Захід** – Організація «зеленого класу» під відкритим небом*	розвиток рекреаційної та еколого-освітньої інфраструктури, розширення уявлень та світогляду відвідувачів Парку про унікальність заповідної території	+	+	+	+	+	адміністрація, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи	10,0	-	10,0	-
***Захід** – Організація та проведення тематичних еколого-освітніх заходів (акції, свята, навчальні тренінги, конференції, круглі столи, вікторини, презентації, конкурси та виставки)*	розширення уявлень та світогляду відвідувачів Парку про унікальність заповідної території та навколишнього середовища	+	+	+	+	+	адміністрація, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи	10,0	10,0	5,0	5,0
***Захід** – Видання буклетів про екологічну цінність території Парку та іншої поліграфічної продукції*	розширення уявлень та світогляду відвідувачів Парку про унікальність заповідної території та навколишнього середовища, популяризація Парку, як заповідної території	+	+	+	+	+	адміністрація, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи	10,0	-	10,0	-
Захід - Створення офіційного веб-сайту РЛП.	налагодження зв'язків з громадами, популяризація Парку, як заповідної території.	+	+	+	+	+	адміністрація, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи.	10,0	-	-	10,0
***Захід** – Розвиток співпраці з туристичними агенціями*	налагоджена співпраця з туристичними агенціями, популяризація Парку, як заповідної території	+	+	+	+	+	адміністрація, сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи	-	-	-	-

РОЗДІЛ 5. ЗАСОБИ ТА РЕСУРСИ

5.1. СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ

Як зазначалося в підрозділі 2.4 структура адміністрації РЛП «Ялівщина» та існуючий штат працівників Парку (3,5 од.) не в змозі забезпечити виконання в повному обсязі всіх завдань Парку, особливо щодо охорони і збереження його природних комплексів, розвитку інфраструктури рекреації, проведення екологічної освітньо-виховної роботи та господарських робіт.

З метою оптимізації структурно-організаційної системи управління Парком, для забезпечення подальшого його розвитку за всіма функціями, які визначені законодавством для регіональних ландшафтних парків, забезпечення сучасного рівня його діяльності, враховуючи його розташування у великому місті серед щільної міської забудови та значну кількість відвідувачів його території, пропонується:

- створити окремий підрозділ – Відділ державної охорони природно-заповідного фонду в складі 5 од;
- створити окремий підрозділ – Сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи в складі 3 од;
- створити окремий підрозділ – Сектор рекреаційного благоустрою та господарського обслуговування в складі 2 од.

Запланована структура адміністрації РЛП представлена в таблиці 5.1.1.

Таблиця 5.1.1

Пропонована структура адміністрації РЛП «Ялівщина»

№ за/п	Назва структурного підрозділу
1.	Керівництво: Директор
2.	Головний природознавець
3.	Головний бухгалтер
4.	Відділ державної охорони природно-заповідного фонду
5.	Сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи
6.	Сектор рекреаційного благоустрою та господарського обслуговування

5.2. ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ТА ШТАТ

Територія Парку представляє собою суцільний масив, проте в його межах є ряд земельних ділянок, які не включено до території РЛП. Це земельні ділянки, надані в приватну власність, постійне користування, оренду.

На даний час територія Парку фактично не має організаційної структури, вона не розподілена на структурні елементи.

З метою забезпечення виконання Парком однієї з його основних функцій – охорона і збереження природних та історико-культурних комплексів та об’єктів – Проектом передбачається розподіл території РЛП на чотири дільниці (обходи) і закріплення кожного з них за інспектором з охорони ПЗФ (табл. 5.2.1, Додаток 6.4).

Таблиця 5.2.1

Поділ території РЛП на дільниці (обходи)

№ обходу	Місцерозташування	Площа, га
1.	Від автозаправної станції по дорозі до будинку на вул. Ялівщина, 2, далі по стежці яру до річки і річкою на правий берег р. Стрижень	36,8
2.	Верхня межа: по дорозі від гаражів по яру до річки і річкою на правий берег р. Стрижень	43,0
3.	Верхня межа: від краю садівничого товариства	51,0

	«Ветеран» струмком до річки і річкою на правий берег р. Стрижень	
4.	Верхня (північна) частина РЛП до межі Парку (вул. Кільцева)	37,9
Разом	Територія РЛП «Ялівщина»	168,7

Штат.

Функції загального управління РЛП здійснює його директор. Інформацію про завдання, права і відповідальність директора Парку, головного природознавця та головного бухгалтера представлено в підрозділі 2.4.

Функції і завдання кожного структурного підрозділу адміністрації зазначаються в Положенні про нього, що затверджується директором Парку. Службові обов'язки права та відповідальність працівників формуються відповідно до «Національного класифікатора України. Класифікатор професій ДК 003:2010» (наказ Держспоживстандарту України від 28.07.2010 р. № 327 із змінами) та з урахуванням кваліфікаційних характеристик та вимог, викладених в «Довіднику кваліфікаційних характеристик професій працівників (ДКХП). Випуск 3. «Лісове господарство і пов'язані з ним послуги. Розділ «Заповідна справа» (Довідник Мінсоцполітики, Держлісагентства від 01.01.2011 р. № б/н).

Довідник є основою при: розробленні робочих (посадових) інструкцій працівників, які визначають їх обов'язки, права, відповідальність; підготовці положень про структурні підрозділи; доборі та розстановці персоналу; проведенні відповідних атестацій працівників. Професії працівників, не специфічні для установи ПЗФ (директор, бухгалтери, економісти, робітники та ін.), наведені у випуску 1 «Професії працівників, які є загальними для всіх видів економічної діяльності» та в інших випусках Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників.

В кваліфікаційних характеристиках передбачені основні та найбільш характерні для відповідних посад види робіт. Тому, під час розроблення посадових інструкцій, здійснюється уточнення переліку робіт, що відповідають посаді працівника в конкретних умовах установи.

Природоохоронна діяльність.

Як зазначалося в підрозділі 2.4, в адміністрації РЛП для організації і здійснення практичних заходів з охорони території Парку, передбачено лише дві штатні одиниці працівників СДО – головного природознавця та інспектора з охорони ПЗФ, для яких посадовими інструкціями передбачено виконання і деяких інших функцій.

На даний час є нагальна необхідність у забезпеченні контролю за дотриманням відвідувачами правил поведінки на території Парку, у влаштуванні місць короткочасного відпочинку, місць для розведення вогнищ, своєчасному оновленні та ремонті інформаційних та охоронних знаків, налагодженні дієвого контролю за їх станом і забезпеченні їх збереження, покращенні стану зелених насаджень (видалення аварійних, пошкоджених та сухостійних дерев, налагоджені боротьби з шкідниками і хворобами тощо), удосконаленні системи збору і вивезення сміття, забезпеченні протипожежної безпеки території, підвищенні рівня інформованості відвідувачів про цілі і завдання РЛП як об'єкта природно-заповідного фонду України. Інспектори з охорони ПЗФ мають забезпечити дотримання режиму території РЛП: вимагати у громадян пояснення у зв'язку з порушенням ними режиму території Парку, доставляти порушників природоохоронного законодавства у територіальні органи внутрішніх справ з метою з'ясування особи, складати протоколи про порушення адміністративного законодавства в галузі охорони довкілля та надсилати їх відповідним органам для притягнення винних до відповідальності, направляти в установленому порядку матеріали про порушення природоохоронного законодавства до відповідних органів для вирішення питання щодо притягнення винних до кримінальної відповідальності тощо. Одним з найважливіших напрямків їх діяльності має стати агітаційно-пропагандистська діяльність щодо профілактики та попередження випадків порушення режиму території РЛП.

До складу робіт працівників СДО входять також:

- забезпечення встановленого порядку використання природних ресурсів;

- зберігання і відтворення цінних природних та історико-культурних комплексів та об’єктів на території установи;

- розробка та виконання планів заходів з охорони природних комплексів, диких тварин і місць їх перебування у межах території Парку;

- постійний розвиток і вдосконалення інформаційної і методичної бази для проведення ефективної природоохоронної роботи на сучасному рівні;

- участь у проведенні інвентаризаційних та науково-дослідних робіт тощо.

Тому, для забезпечення дієвої охорони території Парку, виконання всіх зазначених завдань, пропонується створити відділ державної охорони природно-заповідного фонду, ввівши до його штатного розпису посади начальника відділу та посади чотирьох інспекторів з охорони ПЗФ (табл. 5.2.2) і здійснити необхідне матеріально-технічне забезпечення СДО (підрозділ 5.3).

Рекреаційна діяльність та екологічна освітньо-виховна робота.

На даний час в адміністрації РЛП відсутній спеціальний підрозділ і фахівці, які мають здійснювати цю діяльність. Разом з тим, чинним законодавством рекреаційна діяльність та екологічна освітньо-виховна робота віднесені до цільових функцій регіональних ландшафтних парків і виконання їх вимагає здійснення багатьох різнопланових заходів.

Відповідно до Положення про РЛП рекреаційна діяльність на його території організовується КЗ «РЛП «Ялівщина», а також іншими підприємствами, організаціями на підставі угод з даною установою ПЗФ відповідно до чинного законодавства та проводиться в зонах регульованої і стаціонарної рекреації чи господарській зоні.

Основними напрямами провадження рекреаційної діяльності на території Парку є:

- створення умов для організованого та ефективного туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони природних та історико-культурних комплексів та об'єктів;

- організація діяльності, що спрямована на відновлення розумових, духовних і фізичних сил людини шляхом загальнооздоровчого і культурно- пізнавального відпочинку;

- обґрунтування і встановлення допустимого рівня антропогенного навантаження, у тому числі, зумовленого провадженням рекреаційної діяльності, на територію, природні комплекси та об'єкти РЛП;

- організація рекламно-видавничої та інформаційної діяльності, екологічної просвіти серед відпочиваючих, туристів у межах території Парку;

- сприяння формуванню у рекреантів та місцевих жителів екологічної культури, бережливого та гуманного ставлення до національного природного та культурного надбання.

Рекреаційна діяльність здійснюється КЗ «РЛП «Ялівщина», із забезпеченням:

- створення і функціонування рекреаційної інфраструктури на визначених згідно із законодавством територіях та об'єктах;

- організації та інфраструктурного облаштування екскурсійних маршрутів, еколого-освітніх стежок;

- координації діяльності суб'єктів рекреації незалежно від форми власності та підпорядкування з огляду на використання природних та історико-культурних ресурсів у межах території Парку;

- вивчення та впровадження вітчизняного і зарубіжного досвіду щодо організації рекреаційної діяльності на території Парку.

Адміністрація Парку забезпечує організацію екологічної освітньо- виховної діяльності, цілеспрямованого впливу на світогляд, поведінку і діяльність населення з метою формування екологічної свідомості та залучення його до збереження природної спадщини.

Основні завдання еколого-освітньої роботи Парку визначаються з урахуванням програм і планів, які затверджуються КЗ РЛП «Ялівщина».

Адміністрація Парку сприяє розвитку природоохоронного та екологічного руху, екологічного виховання шкільної та студентської молоді, поширює нові методики екологічного виховання, розробляє рекомендації з формування екологічної етики й естетики тощо.

Еколого-освітня робота здійснюється шляхом:

- популяризації екологічних знань;
- впровадження нових форм і методів екологічної освіти та виховання;
- інформування щодо віддалених наслідків втручання людини в природу;
- сприянні організації проведення екологічних акцій, конкурсів, семінарів тощо;
- формування фото-, слайдо-, кіно-, відеотек тощо.

Підвищення рівня екологічної культури, екологічної інформованості населення та відпочиваючих здійснюється РЛП «Ялівщина» через засоби масової інформації, шляхом випуску друкованої поліграфічної продукції тощо.

Наказом Мінприроди від 08.05.2014 р. №145 (із змінами) «Нормативи чисельності і Примірні штати працівників установ природно-заповідного фонду Мінприроди України» визначено склад робіт працівників рекреаційних та еколого-освітньо-виховних підрозділів РЛП.

Склад робіт рекреаційних підрозділів РЛП:

- організація і забезпечення відпочинку й оздоровлення населення;
- улаштування зон відпочинку;
- створення екологічних стежок і прогулянкових маршрутів;
- улаштування стоянок автотранспорту, рекреаційних пунктів, водойм;
- формування в установі необхідної організаційної і матеріально-технічної бази рекреаційної діяльності, рекламно-інформаційного забезпечення рекреаційної діяльності установи (виготовлення інформаційних щитів, панно та ін,);
- постійний розвиток і вдосконалення інформаційної і методичної бази для проведення ефективної рекреаційної діяльності на сучасному рівні: збирання і аналіз відповідного вітчизняного й зарубіжного досвіду, розроблення власних методичних матеріалів та навчальних програм;
- ведення планово-звітної документації.

Склад робіт еколого-освітньо-виховних підрозділів РЛП:

- організація еколого-просвітницької роботи, формування та виконання еколого-освітніх програм;
- сприяння вирішенню регіональних екологічних проблем;
- запровадження заходів щодо розвитку екологічної культури населення;
- організація і проведення екологічних екскурсій, розроблення спеціально обладнаних екологічних стежок і маршрутів, сприяння розвитку пізнавального туризму, складання переліку і описів екскурсійних маршрутів;
- навчальна практична та методична робота з учнівською та студентською молоддю, організація «зелених шкіл», проведення екологічних ігор тощо;
- організація етнокультурної роботи (секцій, гуртків, народних ремесел та інше);
- постійний розвиток і вдосконалення інформаційної і методичної бази для проведення ефективної еколого-освітньої діяльності на сучасному рівні;
- збирання і аналіз відповідного вітчизняного й зарубіжного досвіду, розроблення власних методичних матеріалів та навчальних програм;
- організація і здійснення співпраці з органами державної влади і місцевого самоврядування, засобами масової інформації, іншими зацікавленими організаціями;
- проведення рекламно-видавничої діяльності: виготовлення і тиражування інформаційних буклетів, брошур, наборів листівок, календарів, поштових конвертів із зображенням природних комплексів РЛП, створення кіно- і відеопродукції;
- створення і благоустрій інформаційних центрів для відвідувачів Парку;
- ведення планово-звітної роботи в установленому порядку.

Зважаючи на викладене, Проектом пропонується створити в адміністрації РЛП сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи в складі трьох одиниць: начальника сектору, фахівця з рекреації та фахівця з екологічної освіти (табл. 5.2.2).

Для виконання робіт з благоустрою території Парку та господарського забезпечення функціонування РЛП необхідні відповідні фахівці. Вони мають забезпечити, зокрема, створення і благоустрій рекреаційної інфраструктури, розробку технічної документації з

питань благоустрою, проектно-кошторисної документації об'єктів рекреаційної архітектури, програм робіт з благоустрою території установи, а також виконання робіт з безпосереднього облаштування екскурсійних маршрутів, еколого-освітніх стежок, інформаційного візит-центру для відвідувачів Парку та здійснення необхідних ремонтних і інших господарських робіт (облаштування місць короткочасного відпочинку, ремонт інформаційних і охоронних знаків і аншлагів, висадка дерев, підгодівля птахів, облаштування синичників та шпаківень, забезпечення належного санітарного стану території Парку тощо). Таким чином, для забезпечення функціонування всіх підрозділів Парку, виконання господарських функцій в установі планується створити сектор рекреаційного благоустрою та господарського обслуговування в складі двох одиниць: начальника сектору-інженера з рекреаційного благоустрою та підсобного робітника.

Загалом, на найближчі п'ять років планується збільшити штат працівників адміністрації РЛП до 13-ти одиниць (табл. 5.2.2).

Таблиця 5.2.2

Пропозиції до змін штатного розпису адміністрації РЛП

№ за/п	Посада	Штатний розпис станом на 01.01.2022 р., од	Проектується
1.	Директор	1	1
2.	Головний природознавець	1	1
3.	Головний бухгалтер	0,5	1
Відділ державної охорони природно-заповідного фонду			
4.	Начальник відділу	-	1
5.	Інспектор з охорони ПЗФ	1	4
	Всього по відділу		**5**
Сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи			
6.	Начальник сектору	-	1
7.	Фахівець з екологічної освіти	-	1
8.	Фахівець з рекреації	-	1
	Всього по сектору		**3**
Сектор рекреаційного благоустрою та господарського обслуговування			
9.	Начальник сектору – інженер з рекреаційного благоустрою	-	1
10.	Підсобний робітник або робітник зеленого будівництва	-	1
	Всього по сектору		**2**
	РАЗОМ	**3,5**	**13**

У разі неможливості залучення деяких працівників на роботу на постійній основі, слід брати зазначених фахівців на роботу в Парк на неповний робочий час або за сумісництвом з неповним робочим часом. Крім того, наприклад, за необхідності, за відповідною угодою доцільно залучати працівників, що здійснюють техніко-інформаційне забезпечення: обслуговування персональних комп'ютерів (ПК), копіювальної техніки, супроводження програмного забезпечення, поточне профілактичне обслуговування ПК і периферійних пристроїв і ін.

5.3. ОБЛАДНАННЯ ТА ІНФРАСТРУКТУРА (ПЛАН ПРИДБАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТА БУДІВНИЦТВА НОВИХ І РЕМОНТУ ІСНУЮЧИХ ОБ'ЄКТІВ)

5.3.1. Наявна матеріальна база та інфраструктура Парку

На даний час адміністрація РЛП розміщується в офісній будівлі за адресою проспект Миру, 14. Будь-які інші адміністративні, рекреаційні, екоосвітні чи господарські приміщення в РЛП відсутні. Відомості про наявну матеріально-технічну базу Парку наведені в таблиці 5.3.1.

Таблиця 5.3.1

Оборотна відомість МНА КЗ «Ялівщина» станом на 2022 рік

№ за/п	Інвентарний номер	Найменування	од. виміру	Залишок на 01.01.2022	
				к-ть	Сума
1	11360001, 2, 3, 5, 7, 8, 10	Інформаційна табличка	Шт	7	6580,00
2	11360011, 12	Інформаційна табличка	шт.	2	2300,00
3	111360014	Калькулятор CITIZEN SDC-888T	шт.	1	300,00
4	111360015, 16	Стенд інформаційний	шт.	2	3840,00
5	111360017, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26. 27, 30,	Стенд- зупинки	шт.	11	15180,00
6	111360039	Лавка мала	шт.	2	1800,00
7	111360040, 41, 42	Лавка	шт.	3	2250,00
8	111360048, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61,62	Інформаційно-охороні знаки на металевому каркасі	шт.	14	10293,36
9	111300083, 84	Декоративна композиція із емблемою та назвою Парку, назвою екологічної стежки (Плакат 0,5х3,0 м. Із емблемою та назвою РЛП на декоративній дерев'яній основі під дашком)	шт.	2	14600,00
10	111300085, 86, 87, 88, 89, 90, 91,93,94	Годівниця для птахів (вигляді двоскатного дашка на основі, встановлена на стовпчику)	шт.	9	9450,00
11	111300095	Обмежуючі стовпчики (довж. 1м)	шт.	100	8500,00
12	111300096	Драбина "Krauze Tribilo 3*11"	шт.	1	4800,00

13	111360073, 74, 75, 76, 77	Стенди інформаційні (плакати на металі 1,2х0,8м) на дерев'яних основах	шт.	5	4000,00
14	111300097	Принтер	шт.	1	3815,00
15	111300098	Вогнегасник	шт.	2	598,00
16	111300099	Токени	шт.	3	2085,00
17	111300100	Мостики	шт.	3	13500,00
18	111300101	Токени	шт.	3	2085,00
19	111300102	Лопата	шт.	2	259,80
20	111300103	Граблі	шт.	2	249,80
21	111300104	Ножівка по дереву	шт.	1	265,90
22	111300105	Заклепочник металевий	шт.	1	175,90
23	111300106	Молоток	шт.	1	111,90
24	111300107	Киянка гумова	шт.	1	99,90
25	111300108	Плоскогубці	шт.	1	116,90
26	111300109	Ящик для інструментів	шт.	1	275,90
27	111300110	Ножиці по металу	шт.	1	72,99
28	111300111	Викрутка хрестова	шт.	1	72,99
29	111300112	Викрутка шліц	шт.	1	74,99
30	111300113	Набір ключів	шт.	1	229,90
31	111300114	Шуруповерт акумуляторний	шт.	1	2999,90
32	111300115	Сокира	шт.	1	191,55
33	111300116	Мостики	шт.	3	15527,00
34	111300117	Сокира	шт.	1	410,00
35	111300118	Ножівка по дереву	шт.	1	400,00
		Всього		**192**	**127511,68**

5.3.2. Адміністративно-господарські роботи з покращення умов праці, розвитку інфраструктури РЛП та зміцнення його матеріально-технічної бази

Враховуючи запланований цим Проектом розвиток діяльності Парку за всіма його основними напрямками: вдосконалення системи охорони території, здійснення природоохоронних та протипожежних заходів, упорядкування і розвиток рекреаційної і екологічної освітньо-виховної діяльності та відповідне збільшення його штату, є необхідність у забезпеченні Парку офісним приміщенням.

В офісному приміщенні необхідно розмістити, крім безпосередньо робочих місць працівників адміністрації, візит-центр Парку, приміщення для проведення лекцій, семінарів, уроків, майстер-класів, а також господарські та технічні приміщення - пункт зосередження протипожежного інвентарю, господарського обладнання тощо. Бажано, щоб будівля адміністрації Парку була розташована на його території, або в безпосередній близькості до неї.

Слід зазначити, що на території Парку, в зоні регульованої рекреації, знаходиться огороджена ділянка, площею біля 3,5 га та будівля (у віданні Чернігівської міської ради), в якій в минулому був розташований Чернігівський центр дитячого та юнацького туризму, краєзнавства та військово-патріотичного виховання. Центр не функціонує з 2021 року. Цим

Проектом пропонується передати на баланс Парку зазначену будівлю для створення тут офісного (адміністративного) приміщення та здійснити необхідні ремонтні роботи. На території цієї ділянки Парк зможе розмістити не тільки адміністративне приміщення, а і об'єкти для проведення екологічної освітньо-виховної роботи серед школярів, студентів, відвідувачів («зелені класи», візит-центр, лекторій, музей природи Ялівщини тощо).

З метою створення належних умов для організованого відпочинку та рекреації відвідувачів Парку, проведення екологічної освітньо-виховної роботи планується здійснити:

- в зоні регульованої рекреації:
  - облаштувати дві рекреаційні ділянки з місцями короткочасного відпочинку (лавочки, лісові меблі) (в межах обходу № 1);
  - в межах огородженої території біля бувшого центру дитячого та юнацького туризму створити низку об'єктів для проведення екоосвіти серед школярів, студентів, відвідувачів («зелені класи», візит-центр, лекторій під відкритим небом тощо) (в межах обходу № 1);
  - облаштувати одну рекреаційну ділянку з обладнаними місцями для довготривалого відпочинку (столи з лавами під навісом – альтанки, місця для розведення вогнища, мангали, баки для збору сміття, вбиральні тощо) (в межах обходу № 2);
  - обладнати 5 нових місць для любительського рибальства (в межах обходу № 3);
  - створити нову екостежку «Берегом Стрижня» (в межах обходів № 1, 2, 3);
- в зоні стаціонарної рекреації:
  - на лівому березі р. Стрижень, біля північної дамби на пагорбі – обладнати 1 рекреаційну ділянку з місцями для довготривалого відпочинку (столи з лавами під навісом – альтанки, місця для розведення вогнища, мангали, баки для збору сміття, вбиральні тощо) (в межах обходу № 3).

Здійсненню цих адміністративно-господарських заходів передує виготовлення відповідної проектно-кошторисної документації. Розробка та узгодження проектно-кошторисної документації здійснюється згідно з вимогами містобудівного законодавства.

Для забезпечення функціонування РЛП необхідним є також розвиток його матеріально-технічного оснащення. Як зазначалося раніше, для забезпечення охорони території Парку та здійснення його працівниками природоохоронних заходів, необхідно створити СДО РЛП та забезпечити її транспортними засобами, сучасним обладнанням, спецзасобами та спецодягом.

Для розвитку рекреаційної і екологічної освітньо-виховної роботи, а також господарської діяльності необхідно, крім введення в штат відповідних фахівців, забезпечити Парк необхідними приміщеннями, сучасними комп'ютерами та оргтехнікою, обладнанням для візит-центру тощо.

Перелік транспортних засобів та обладнання, що необхідні для вдосконалення діяльності служби держохорони Парку щодо забезпечення встановленого режиму охорони території, протипожежної безпеки, здійснення екологічної освітньо-виховної роботи, рекреаційної та господарської діяльності представлено в таблиці 5.3.2.

Таблиця 5.3.2

План закупівлі засобів для забезпечення природоохоронної, наукової, екологічної освітньо-виховної, рекреаційної та адміністративно-господарської діяльності Парку

№ за/п	Назва основного засобу тощо	Необхідна кіл-ть, од.	Вартість одиниці, тис. грн.	Всього, тис. грн.
Транспортні засоби				
	Човен пластиковий	2	50,0	100,0
	Мотоцикли (або мопеди)	4	30,0	120,0

Комп'ютери та оргтехніка				
	Комп'ютер в комплекті (монітор, сист. блок, клавіатура, миш, ББЖ, ОС)	5	23,0	115,0
	БФП (Принтер/сканер, ксерокс)	1	10,0	10,0
	Кольоровий фотопринтер формату А-3	1	30,0	30,0
	Фотоапарат Canon EOS	1	24,0	24,0
	USB-флешка	12	0,4	4,8
Інші основні засоби та обладнання				
	Електромотор з акумулятором	2	14,0	28,0
	Квадрокоптер	1	50,0	50,0
	Бінокль	4	2,0	8,0
	Рятувальний жилет	4	0,6	2,4
	Рибальські чоботи (високі)	4	0,84	3,36
	Бензопила	2	10,0	20,0
	Телескопічний гілкоріз	2	5,0	10,0
	Рюкзак 25-35 л	10	1,0	10,0
	Калькулятор	5	0,5	2,5
	Телефон-факс	1	1,5	1,5
	Телефон стаціонарний	2	0,8	1,6
	Сейф	1	5,0	5,0
	Кондиціонер (split-система)	2	10,0	20,0
	Холодильник	1	10,0	10,0
	Мікрохвильова піч	1	4,0	4,0
	Лампа настільна	8	0,7	5,6
	Чайник електричний	2	0,5	1,0
	Комплект меблевий	1	15,0	15,0
	Стіл для нарад	1	2,7	2,7
	Стіл офісний письмовий	13	2,5	32,5
	Крісло офісне	5	2,5	12,5
	Стільці	10	1,5	15,0
	Шафа для паперів (книг)	5	2,4	12,0
	Шафа для одягу	2	2,4	4,8
	Стенди для візит-центру	4	0,7	2,8
	Шафи-стелажі	2	2,0	4,0
	Фоторамки	10	0,3	3,0
	Відеокамера	1	35,0	35,0
	Відеопроектор	1	30,0	30,0
	Проекційний екран	1	5,0	5,0
	Меблі для візит-центру (столи, стільці)	Комплект	10,0	10,0
	Вогнегасник	10	0,6	6,0

Покращення матеріальної бази СДО Парку.

З метою здійснення матеріально-технічного забезпечення СДО Парку планується забезпечити її працівників спеціальними засобами та форменим одягом.

Розрахунок норм забезпечення працівників СДО Парку спеціальними засобами здійснено згідно з вимогами наказу Мінприроди від 17.02.2015 № 29 «Про відомчу зброю та спеціальні засоби для працівників служби державної охорони природно-заповідного фонду України» (зареєстровано в міністерстві юстиції України 05.03.2015 за № 253/26698) (табл. 5.3.3).

Таблиця 5.3.3

Види та норми забезпечення спеціальними засобами СДО Парку

Спеціальні засоби	Норма забезпечення, комплектів	Наявність, шт.	Вартість за одиницю, тис. грн.	Загальна вартість, тис. грн
Гумові кийки, наручники, балончики з препаратами сльозоточивої та подразливої дії	7	-	1,5	10,5

Примітка. Розрахунок здійснено згідно з переліком спеціальних засобів та переліком посад працівників СДО, яким надається право під час виконання службових обов'язків зберігати, носити та використовувати спеціальні засоби: директор, головний природознавець, відділ державної охорони ПЗФ – 5 од. (начальник відділу, інспектор з охорони природно-заповідного фонду – 4 од.) (наказ Мінприроди від 17.02.2015 № 29). Всього: 7 од.

Відповідно до чинного законодавства (ст. 61 Закону України "Про природно-заповідний фонд України", пункт 7 Положення про службу державної охорони природно-заповідного фонду України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 липня 2000 року № 1127 (із змінами), наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 28.01.2019 № 41, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 04 квітня 2019 р. за № 360/33331), працівники СДО установ ПЗФ забезпечуються в установленому порядку форменим одягом та знаками розрізнення.

Розрахунок забезпечення працівників СДО Парку форменим одягом та знаками розрізнення здійснено відповідно до наказу Мінприроди від 28.01.2019 № 41 «Про затвердження знаків розрізнення, зразків, порядку та норм носіння форменого одягу працівниками служби державної охорони природно-заповідного фонду України (зареєстровано в Міністерстві юстиції України 04.04.2019 за № 360/33331) (табл. 5.3.4).

Таблиця 5.3.4

Забезпечення форменим одягом і знаками розрізнення працівників СДО Парку

Назва, термін носіння, років	Кількість на одну особу	Кількість осіб, од.	Вартість, одиниці, грн.	Загальна вартість, тис. грн.
1. Вихідний формений одяг				
Капелюх, 6	1	7	250	1,75
Шапка зимова, 6	1	7	400	2,8
Костюм чоловічий (кітель, брюки), 3	1 комплект	6	1500	9,0
Костюм жіночий (кітель, брюки/спідниця), 3	1 комплект	1	2000	2,0
Сорочка чоловіча типу А, 3	2	6	600	7,2
Сорочка чоловіча типу Б, 3	1	6	450	2,7
Блузка жіноча типу А, 3	2	1	600	1,2
Блузка жіноча типу Б, 3	1	1	450	0,45
Краватка чоловіча, 3	2	6	200	2,4
Краватка жіноча, 3	2	1	200	0,4
Туфлі чоловічі, 3	1 пара	6	1050	6,3
Туфлі жіночі, 3	1 пара	1	1300	1,3

Плащ чоловічий, 6	1	6	2400	14,4
Куртка зимова, 6	1	7	3250	22,75
Кашне, 6	1	7	250	1,75
Чоботи чоловічі утеплені, 3	1 пара	6	3250	19,5
Чоботи жіночі утеплені, 3	1 пара	1	3900	3,9
Рукавички типу А, 3	1 пара	7	600	4,2
Рукавички типу Б, 3	1 пара	7	250	1,75
Ремінь для брюк, 3	1	7	250	1,75
2. Повсякденний формений одяг				
Кепі, 3	2	7	200	2,8
Капелюх польовий, 6	1	7	400	2,8
Шапка флісова, 6	2	7	170	2,38
Куртка тактична, 3	1	7	2000	14,0
Брюки тактичні, 3	2	7	1200	16,8
Фуфайка з короткими рукавами, 3	1	7	250	1,75
Теніска, 3	2	7	400	5,6
Сорочка з довгими рукавами, 3	1	7	500	3,5
Сорочка тактична, 3	1	7	650	4,55
Куртка тактична демісезонна, 6	1	7	2000	14,0
Куртка польова зимова, 6	1	7	3250	22,75
Брюки утеплені, 6	1	7	1400	9,8
Напівчеревики, 3	1 пара	7	1700	11,9
Черевики зимові, 3	1 пара	7	2200	15,4
Рукавички тактичні зимові, 6	1 пара	7	400	2,8
3.Екіпірування та спорядження				
Ремінь універсальний, 3	2	7	250	3,5
Рюкзак, 6	1	7	2000	14,0
Костюм-дощовик (куртка, брюки), 6	1	7	900	6,3
Чоботи вологостійкі, 6	1 пара	7	1050	7,35
Плащ-накидка, 6	1	7	800	5,6
4. Знаки розрізнення та фурнітура				
Нарукавні емблеми, нагрудні знаки, кокарди та ґудзики, особистий жетон, строк носіння форменого одягу	1 комплект	7	800	5,6

Примітка: розрахунок здійснено на загальну заплановану кількість працівників СДО Парку – 7 осіб (1 жінка і 6 чоловіків), згідно з Переліком підрозділів і посад працівників, які входять до складу СДО (постанова КМУ від 14.07.2000 № 1127, із змінами).

Протипожежне устаткування та засоби гасіння пожеж.

Перелік протипожежного обладнання та засобів гасіння пожеж, який проектується для створення в РЛП пункту зберігання протипожежного інвентарю дано в таблиці 5.3.5. Перелік та кількість протипожежного устаткування проектується в основному (з урахуванням відносно невеликої площі РЛП та його розташування в межах великого міста) відповідно до «Норм забезпечення протипожежним обладнанням та засобами гасіння лісових пожеж структурних підрозділів постійних лісокористувачів, що не мають лісових пожежних станцій» (додаток 1 до «Правил пожежної безпеки в лісах України», затверджених наказом Держкомлісгоспу України від 27.12.2004 № 278, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 04.03.2005 за № 328/10608).

Таблиця 5.3.5

Запроектоване забезпечення протипожежним устаткуванням та засобами гасіння пожеж пункту зберігання протипожежного інвентарю

Найменування протипожежного устаткування та засобів гасіння лісових пожеж	Запроектована оснащеність пункту зберігання протипожежного інвентарю
Запалювальні апарати, шт.	3
Змочувачі, піноутворювачі, кг.	200
Ранцеві обприскувачі, шт.	30
Лопати, шт.	30
Сокири, шт.	10
Граблі, шт.	10
Бензопилки, шт.	10
Бідони (каністри) для питної води, шт.	4
Кухлі для питної води, шт.	10
Спецодяг, комплект	20
Аптечки першої допомоги, шт.	5

Обсяги поновлення (закупівлі) протипожежного устаткування та засобів гасіння пожеж щорічно визначаються адміністрацією Парку відповідно до потреби.

Щорічно адміністрацією Парку розробляються кошториси будівельних робіт (будівництво, ремонт), а також закупівлі необхідного обладнання у залежності від вартості відповідних видів робіт і товарів на ринку на час подачі запитів на їх фінансування. Виконанню заходів з будівництва споруд, рекреаційних об’єктів, капітального ремонту (реконструкції об’єктів) передує розробка та узгодження відповідної проектно-кошторисної документації згідно з вимогами містобудівного законодавства. Закупівля товарів, робіт та послуг буде здійснюватися відповідно до чинного законодавства в сфері публічних закупівель. Джерелами фінансування зазначених заходів є кошти обласного бюджету, міського (м. Чернігова) бюджету, власних коштів Парку (спецфонд) та інших коштів не заборонених законодавством України.

5.4. МОНІТОРИНГ, ОЦІНКА І ЗВІТНІСТЬ

5.4.1. План моніторингу виконання Проекту організації території

Моніторинг виконання Проекту організації території РЛП «Ялівщина», охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів та об’єктів

здійснюється як з метою оцінки результатів його реалізації, так і з метою розвитку цього Проекту, в частині, що стосується П`ятирічного плану заходів. Моніторинг – це важливий і обов'язковий етап у процесі реалізації Проекту. Це механізм здійснення постійного спостереження за найважливішими поточними результатами реалізації Проекту для своєчасного виявлення відхилень від календарного плану та бюджету.

Моніторинг дозволяє здійснити порівняння заданих і фактичних даних, що стосуються планування певних заходів та їх реалізації. Шляхом оцінки проводиться порівняння між заданими плановими показниками і фактичними показниками Проекту. Моніторинг служить рішенню таких завдань:

- своєчасне виявлення проблем;
- відображення здійснених операцій, витрат і використаних ресурсів;
- розпізнавання можливостей подальшого поліпшення роботи;
- оцінка якості управління Проектом;
- економія витрат;
- прискорення появи необхідних результатів;
- визначення помилок і аналіз їх причин;
- забезпечення заінтересованих сторін інформацією про хід виконання Проекту.

Впровадження Проекту здійснюється шляхом підготовки та виконання річних планів заходів, що розробляються Парком на основі П'ятирічного плану заходів. До річних планів заходів включаються якісні і кількісні прогнозні показники виконання запланованих заходів.

Оцінка виконання річного плану заходів здійснюється НТР РЛП. В кінці року адміністрація Парку здійснює огляд виконання річного плану заходів надає членам НТР звіт щодо його виконання: стан виконання заходів, їх техніко-економічні показники, причини невиконання (або виконання в неповному обсязі) та пропозиції (в разі необхідності) щодо коригування плану заходів на наступний рік, а у разі потреби пропозиції щодо внесення змін до П'ятирічного плану відповідно до природних та соціально-економічних умов, що склалися. Після завершення планового року, в місячний термін адміністрація РЛП надає звіт про виконання річного плану заходів до Чернігівської обласної державної адміністрації.

По завершенні впровадження П'ятирічного плану заходів здійснюється оцінка стану досягнення стратегічних завдань Проекту організації території та стану виконання заходів, що були заплановані Проектом. За результатами виконання П'ятирічного плану заходів готується звіт, який у строк до 01 квітня року, наступного за роком завершення виконання П'ятирічного плану заходів, подається до Чернігівської обласної державної адміністрації, копія – до Чернігівської обласної ради.

По завершенні виконання четвертого року впровадження П'ятирічного плану заходів адміністрацією Парку розробляється проект П'ятирічного плану заходів на наступний період. При його розробці враховуються результати виконання попереднього П'ятирічного плану заходів і, в разі потреби, розробляються пропозиції щодо внесення змін у Проект організації території РЛП.

Проект П'ятирічного плану заходів схвалюється НТР Парку, та затверджується Чернігівською обласною державною адміністрацією. Затверджений П'ятирічний план заходів оформляється додатком до Проекту організації території РЛП.

По завершенні впровадження Проекту організації території РЛП, адміністрацією та НТР Парку, здійснюється оцінка стану досягнення стратегії розвитку Парку на 10 років, а також виконання п'ятирічних планів заходів. Адміністрацією РЛП готується відповідний звіт, який у строк до 01 квітня року, наступного за роком завершення виконання Проекту організації території, подається до Чернігівської обласної державної адміністрації, копія – до Чернігівської обласної ради.

Головними індикаторами успішного виконання Проекту організації території РЛП є:

- поліпшення стану збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, особливо рідкісних та зникаючих видів рослин і тварин, рослинних угруповань та типів природних середовищ, відновлення стану природних комплексів, що зазнали надмірного антропогенного тиску за рахунок функціонального зонування території, обмеження доступу

громадян до цінних природних комплексів, створення СДО Парку, здійснення заходів, спрямованих на підтримку та збереження приородних комплексів та їх компонентів тощо);

- зростання кількості відвідувачів РЛП та розширення спектру послуг, які їм надаються, покращення іміджу та зростання довіри до Парку з боку місцевого населення за рахунок створення умов для організованого відпочинку в природі, надання платних послуг;

- становлення Парку як центру екологічної-освітньо-виховної роботи в районі його розташування за рахунок створення екостежки, «зеленого класу», розробка та видання буклетів про Парк, розширення присутності Парку у інформаційному просторі.

5.4.2. Звітування, оцінка ефективності впровадження Проекту організації території та його адаптація

Запроектовані даним Проектом заходи спрямовані на оптимізацію управління територією Парку з метою забезпечення охорони та збереження унікальних природних комплексів, розвитку наукової, екологічної освітньо-виховної та рекреаційної діяльності, виконання вимог міжнародних договорів, учасником яких є Україна.

Виконання запроектованих заходів забезпечить подальший поступальний розвиток РЛП за всіма напрямками його діяльності, забезпечить функціонування Парку як природоохоронної, рекреаційної установи місцевого значення, буде сприяти забезпеченню збереження, відтворення і ефективного невиснажливого використання його природних і історико-культурних комплексів і об’єктів.

Ряд заходів, спрямованих на вдосконалення роботи СДО дозволять забезпечити більш високий рівень охорони території від порушень природоохоронного законодавства, забезпечити дотримання режимів функціональних зон Парку.

Одним з найбільш важливих напрямків діяльності РЛП є розвиток екологічної освітньо-виховної та рекреаційної діяльності. Екологічна освітньо-виховна діяльність Парку тісно пов’язана з іншими його функціями, перш за все з природоохоронною та рекреаційною. Без екологічного виховання місцевого населення та відвідувачів (тобто виховання екологічної культури по відношенню до природи, екологічної відповідальності за стан довкілля) та екоосвітньої роботи (розширенні світогляду людини щодо складної структури екосистем, міжекосистемних зв’язків і наслідків їх порушення) неможливим є виконання завдань із збереження, відновлення та ощадливого використання природних ресурсів та, в першу чергу, рекреаційних ресурсів Парку. Для забезпечення належного рівня екологічної освітньо-виховної та рекреаційної діяльності РЛП в його адміністрації планується створити сектор рекреації та екологічної освітньо-виховної роботи, облаштувати візит-центр, нову екостежку, ряд рекреаційних ділянок, налагодити роботу «зеленого» класу для школярів тощо.

Співпраця з науковими установами та вищими навчальними закладами України, активізація наукових досліджень та моніторингових робіт на території Парку дозволять створити на його базі науковий полігон з вивчення природних комплексів, вдосконалити методичні підходи до визначення та обґрунтування нормативів щодо рекреаційного використання території, розроблювати плани дієвих природоохоронних заходів тощо.

Розвиток співробітництва із заінтересованими підприємствами, установами, організаціями і громадянами, засобами масової інформації, висвітлення проблем та здобутків Парку, активна участь у загальнодержавних та місцевих природоохоронних акціях, особлива увага роботі з учнівською та студентською молоддю – все це дозволить створити на базі Парку еколого-просвітницький центр.

Проектом передбачається провести рекреаційний благоустрій території: створити нову екостежку, влаштувати нові місця короткочасного та довготривалого відпочинку та забезпечити їх облаштування, підтримувати в належному стані інформаційні та охоронні знаки, попереджувальні аншлаги тощо. Виконання цих, а також протипожежних та захисних заходів дає ефект підтримання екологічної безпеки території Парку, покращить безпеку відвідувачів та підвищить туристичну привабливість його території.

Для забезпечення подальшого розвитку РЛП планується вдосконалювати та розвивати його матеріально-технічну базу, здійснити ряд організаційних заходів, забезпечити Парк необхідними приміщеннями, придбати необхідне для подальшого розвитку обладнання та устаткування. Крім того, в частині, що стосується господарської діяльності РЛП планується розвивати рекреаційне господарство з метою надання відвідувачам платних послуг, забезпечити розвиток маркетингової діяльності, поширення інформаційно-рекламних матеріалів, науково-популярних фільмів, буклетів, путівників тощо. Забезпечення всіма необхідними засобами працівників СДО Парку та роботи щодо постійного підвищення їх кваліфікації, дозволять покращити якість роботи СДО, а значить і рівень охорони його території в цілому.

Результатом роботи Парку має стати недопущення погіршення стану середовища існування видів рослин та тварин, угруповань, ландшафтів. Одним з основних індикаторів задовільного виконання плану заходів на території РЛП є збереження кількості рідкісних та таких, що перебувають під загрозою зникнення видів рослин і тварин, які постійно перебувають на його території і занесені до Червоної книги України та інших «червоних» списків.

Здійснення заходів, запланованих на найближчі 5 років, дозволить створити основу, забезпечити поступальний розвиток РЛП, який у майбутньому (за 10 років) має стати популярним рекреаційним об’єктом, зразком ведення природозберігаючого природокористування.

Щорічно адміністрацією Парку розробляються кошториси будівельних робіт (будівництво, ремонт), закупівлі транспортних засобів, іншого необхідного обладнання у залежності від вартості відповідних видів робіт, приладів і матеріалів на ринку на час подачі запитів на їх фінансування. Кошторис Парку формується за рахунок місцевого бюджету Чернігівської області, обласного фонду охорони навколишнього природного середовища, власних надходжень РЛП від основної (природоохоронної, екологічної освітньо-виховної, рекреаційної, наукової) та господарської діяльності і інших надходжень. До інших надходжень відносяться кошти грантів, дарунки, безповоротна допомога тощо. Парк має працювати над збільшенням власних надходжень шляхом, перш за все, розвитку рекреаційної діяльності і залучення грантових коштів.

За підсумками виконання завдань Проекту відбудуться наступні позитивні зміни у природних комплексах Парку та в системі його управління:

- підвищиться рівень охорони території;
- відбудуться позитивні зміни в структурі біоценозів;
- збільшиться рекреаційний потенціал території.

6. ДОДАТКИ

6.1. КОПІЯ РІШЕННЯ ПРО СТВОРЕННЯ ПАРКУ

19 сесія 28 березня 2014 року / Рішення від 28 березня 2014 року 19 сес. 6 скл.

> ОБЛАСНА РАДА > Рішення облради > 6 скликання > 19 сесія 28 березня 2014 року

Україна

ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСНА РАДА

РІШЕННЯ

(дев'ятнадцята сесія шостого скликання)

28 березня 2014 року

м.Чернігів

Про створення регіонального ландшафтного парку «Ялівщина»

З метою розширення мережі об'єктів і територій природно-заповідного фонду області, збереження та відтворення цінних природних комплексів, генофонду рослинного і тваринного світу, розглянувши проект створення регіонального ландшафтного парку «Ялівщина», відповідно до статей 5, 23, 24, 51-53 Закону України «Про природно-заповідний фонд України», керуючись пунктом 24 частини 1 статті 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», обласна рада вирішила:

1.Створити регіональний ландшафтний парк «Ялівщина» площею 168,7 га за рахунок земель запасу комунальної власності Чернігівської міської ради без їх вилучення.

2.Чернігівській обласній державній адміністрації спільно з постійною комісією обласної ради з питань агропромислового комплексу, земельних відносин, екології та природних ресурсів до кінця 2014 року визначитись щодо підпорядкування та фінансування регіонального ландшафтного парку «Ялівщина» і внести пропозиції обласній раді.

3.Контроль за виконанням рішення покласти на постійну комісію обласної ради з питань агропромислового комплексу, земельних відносин, екології та природних ресурсів.

Голова обласної ради М.В. Зверев

УКРАЇНА

ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСНА РАДА

РІШЕННЯ

(двадцять п'ята сесія сьомого скликання)

28 жовтня 2020 року № 55-25/VII
м. Чернігів

Про зміну меж об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення

Розглянувши клопотання громадської організації «Чернігівська ДІЯ» та виконавчого комітету Прилуцької міської ради, враховуючи експертні висновки Ніжинського державного університету імені М. Гоголя, погодження Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України та власників і користувачів земельних ділянок, відповідно до статей 51-54 Закону України «Про природно-заповідний фонд України», керуючись пунктом 24 частини 1 статті 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», обласна рада вирішила:

1.Змінити межі об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення, згідно з додатком.

2.Обласній державній адміністрації забезпечити внесення відповідних змін до Положень про об'єкти природно-заповідного фонду.

3.Контроль за виконанням рішення покласти на постійну комісію обласної ради з питань агропромислового комплексу, екології, природокористування та земельних відносин.

Голова обласної ради І.С. Вдовенко

Чернігівська обласна рада
Юридичний відділ
Україна

Додаток до рішення двадцять п'ятої сесії
обласної ради сьомого скликання
28 жовтня 2020 року № 55-25/VII

Зміни до меж об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення

№ за/п	Назва, місце розташування об'єкту ПЗФ	Діюча площа об'єкту ПЗФ	Землі, що виключаються з меж об'єкту ПЗФ	Землі, що включаються до меж об'єкту ПЗФ	Площа об'єкту ПЗФ з урахуванням змін
1	2	3	4	5	6
1.	Регіональний ландшафтний парк «Ялівщина» розташований на землях запасу Чернігівської міської ради	168,7 га	Земельна ділянка загальною площею 3,88га, земель запасу Чернігівської міської ради	Земельна ділянка загальною площею 3,88га, земель запасу Чернігівської міської ради	168,7 га
2.	Гідрологічний заказник місцевого значення «Приміське» розташований в кв. 96-100 Ладанського лісництва ДП «Прилуцьке лісове господарство». Частина заказника знаходиться в межах м. Прилуки	197 га	Кв.97, вид.1 (частково) - 3,02 га; кв. 98, вид.1,2,3 (частково) -13,41 га; кв.99, вид.1-3, 7 (частково), 13,17,18,19 – 16,67 га; кв.100, вид.3 – 0,3 га. Загальна площа 33,4 га	Землі запасу Прилуцької міської ради в заплаві р. Удай. Загальна площа 55,2 га.	218,8 га

Директор Департаменту екології та природних ресурсів
Чернігівської обласної державної адміністрації К.САХНЕВИЧ

6.2. КОПІЯ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПАРК

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ директора Департаменту екології та природних ресурсів Чернігівської обласної державної адміністрації

від "30" липня 2020 № 49

ПОЛОЖЕННЯ
про регіональний ландшафтний парк
«Ялівщина»

2020

І.ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Регіональний ландшафтний парк "Ялівщина" (далі – Парк) є природоохоронним рекреаційним об'єктом місцевого значення і входить до складу природно-заповідного фонду України щодо якого встановлюється особливий режим охорони, відтворення та використання.

1.2. Парк оголошений рішенням Чернігівської обласної ради від 28.03.2014 «Про створення регіонального ландшафтного парку «Ялівщина».

1.3. Парк, загальною площею 168,7 га, розташований в північній частині міста Чернігів на березі річки Стрижень.

1.4. Землевласник: Чернігівська міська рада.

1.5. Територія Парку має важливе значення як археологічна спадщина історичного розвитку міста Чернігова з часів XVII століття, як осередок дикої природи, що оточений забудовами міста. В 1945 році на території Парку був створений ботанічний сад в якому нараховувалось близько 480 видів та підвидів рослин, понад 700 сортів декоративних рослин. Багато з яких збереглись до нашого часу. В цілому в рослинному покриві Парку переважають соснові ліси злакові, частково зеленомохові, березняки, зустрічаються фрагментарно ділянки суборевих лісів, по ярам і схилам пагорбів тополеві та осикові. В деяких місцях збереглися ряд видів папоротеподібних (папороть чоловіча, папороть жіноча, щитник австрійський, голокучник дубовий, орляк звичайний). На ділянках дубових, суборевих і березових лісів відзначені два види орхідних (любка дволиста, коручка чемерниковидна), які занесені до Червоної книги України. На території Парку зустрічається понад 50 видів хребетних. Характерною рисою фауни Парку є значна кількість типових лісових, синатропних і частково водно-болотних видів.

До складу Парку входить уже існуючий об'єкт природно-заповідного фонду лісовий заказник «Ялівщина», оголошений рішенням Чернігівського облвиконкому від 08.09.1958 №861, площею 6,2 га.

1.6. Діяльність на території Парку здійснюється відповідно до Конституції України, Закону України «Про природно-заповідний фонд України», Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища України», інших актів законодавства України та цього Положення.

1.7. Парк підпорядкований Комунальному закладу «Регіональний ландшафтний парк «Ялівщина» Чернігівської обласної ради (далі – КЗ «РЛП «Ялівщина»), який є спеціальною адміністрацією Парку і в своїй діяльності керується Положенням про нього.

1.8. Адреса КЗ «РЛП «Ялівщина»: 14000, м. Чернігів, вул. Старобілоуська, буд. 25А.

ІІ. МЕТА СТВОРЕННЯ ТА ЗАВДАННЯ

2.1. РЛП «Ялівщина» створений з метою збереження осередку дикої природи, що оточена забудовами міста.

2.2. Основними завданнями РЛП «Ялівщина» є:

- збереження цінних природних та історико-культурних комплексів та об'єктів;

- створення умов для організованого туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних природних комплексів і об'єктів;

- організація та здійснення науково-дослідних робіт, у тому числі з вивчення природних комплексів та їх змін в умовах рекреаційного використання, розроблення та впровадження наукових рекомендацій з питань охорони навколишнього природного середовища, відтворення окремих видів флори та фауни, відновлення порушених екосистем, управління та ефективного використання природних ресурсів. Організації та проведення моніторингу ландшафтного та біологічного різноманіття;

- проведення екологічної освітньо-виховної роботи.

III. УПРАВЛІННЯ

3.1. Спеціальною адміністрацією Парку є КЗ «РЛП «Ялівщина» (відповідно до Положення комунального закладу регіональний ландшафтний парк «Ялівщина» Чернігівської обласної ради, затвердженого рішенням двадцятої сесії шостого скликання Чернігівської обласної ради від 17 червня 2014 року), який очолює директор, що призначається та звільняється з посади Засновником КЗ «РЛП «Ялівщина» (Чернігівською обласною радою) за поданням Органу управління, який визначається відповідним розпорядженням голови обласної державної адміністрації.

3.2. До компетенції Органу управління належать повноваження щодо:
- затвердження штатного розпису та кошторису РЛП «Ялівщина»;
- визначення організаційної структури РЛП «Ялівщина»;
- здійснення організаційно-методичного керівництва РЛП «Ялівщина»;
- здійснення поточного контролю за фінансово-господарською діяльністю РЛП «Ялівщина»;
- погодження Положення РЛП «Ялівщина» та здійснення контролю за дотриманням його вимог;
- інші повноваження, передбачені чинним законодавством України.

3.3. Директор КЗ «РЛП «Ялівщина»:

- безпосередньо підпорядковується Органу управління та несе персональну відповідальність за виконання покладених на КЗ «РЛП «Ялівщина» завдань;

- здійснює управління діяльністю КЗ «РЛП «Ялівщина»;

- має право першого підпису на фінансових та банківських документах;

- розпоряджається коштами та майном КЗ «РЛП «Ялівщина» відповідно до вимог чинного законодавства, вчиняє інші дії пов'язані з фінансово-господарською діяльністю КЗ «РЛП «Ялівщина» не заборонені законодавством України;

- визначає повноваження керівників структурних підрозділів з організації та управління персоналом по розділам роботи;

- складає штатний розпис та кошторис згідно з діючим законодавством і подає їх на затвердження в Органу управління;

- діє без довіреності від імені КЗ «РЛП «Ялівщина», представляє його інтереси у взаєминах з фізичними та юридичними особами;

- приймає управлінські рішення з основної діяльності та кадрової роботи, які є обов'язковими для виконання працівниками КЗ «РЛП «Ялівщина». Дає вказівки, які є обов'язковими для всіх працівників КЗ РЛП «Ялівщина». Організовує та контролює їх виконання;

- організує підготовку «Правил внутрішнього трудового розпорядку роботи» для затвердження трудовим колективом, укладає колективний договір;

- подає на погодження до Органу управління проект змін до Положення;

- призначає на посади та звільняє з посад працівників КЗ «РЛП «Ялівщина» з урахуванням вимог Положення;

- забезпечує дотримання законодавства про працю, норм та правил охорони праці, техніки безпеки, соціального страхування;

- застосовує заохочення до працівників КЗ «РЛП «Ялівщина» відповідно до вимог чинного законодавства;

- забезпечує економічне і раціональне використання фонду заробітної плати і своєчасні розрахунки з працівниками КЗ «РЛП «Ялівщина»;

- виконує інші функції, передбачені чинним законодавством.

Директор несе персональну відповідальність за виконання покладених на КЗ «РЛП «Ялівщина» завдань, у тому числі за організацію науково-дослідних робіт, використання та дбайливе збереження закріпленого за КЗ «РЛП «Ялівщина» державного майна і забезпечення протипожежної безпеки його об'єктів, за створення належних соціально-побутових і виробничих умов для працівників КЗ «РЛП «Ялівщина» тощо.

На період відсутності директора КЗ «РЛП «Ялівщина» його обов`язки виконує працівник, відповідно до виданого Органом управління наказу.

IV. СТРУКТУРА ТА РЕЖИМ ТЕРИТОРІЇ

4.1. Територія Парку враховується при розробці регіональних та інших планів, проектів будівництва, схем з розвитку м.Чернігова, землевпорядкування тощо.

4.2. Функціональне зонування території Парку та картосхеми кожної зони визначаються Проектом організації його території, охорони, відтворення та рекреаційного використання природних комплексів і об'єктів, що затверджується в установленому порядку.

На території регіональних ландшафтних парків з урахуванням природоохоронної, оздоровчої, наукової, рекреаційної, історико-культурної та інших цінностей природних комплексів та об'єктів, їх особливостей проводиться зонування з урахуванням вимог, встановлених для територій національних природних парків.

Виділяють такі функціональні зони:

- заповідна зона.

- зона регульованої рекреації;
- зона стаціонарної рекреації;
- господарська зона;

4.3. Для кожної зони на території РЛП «Ялівщина», з урахуванням особливостей її території, у відповідності до вимог Закону України «Про природно-заповідний фонд України» встановлюється диференційований режим щодо охорони, відтворення та використання його природних ресурсів.

Заповідна зона - призначена для охорони та відновлення найбільш цінних природних комплексів, режим якої визначається відповідно до вимог, встановлених для природних заповідників.

У заповідній зоні забороняється проведення рубок головного користування та всіх видів поступових та суцільних рубок, вирубування дуплястих дерев, сухостійних, фруктових дерев та ліквідація захаращеності, а також добування піску та гравію в річках та інших водоймах.

Зона регульованої рекреації - в її межах проводяться короткостроковий відпочинок та оздоровлення населення, огляд особливо мальовничих і пам'ятних місць; у цій зоні дозволяється влаштування та відповідне обладнання туристських маршрутів і екологічних стежок; тут забороняються рубки лісу головного користування, промислове рибальство, мисливство, інша діяльність, яка може негативно вплинути на стан природних комплексів та об'єктів заповідної зони.

Зона стаціонарної рекреації - призначена для розміщення готелів, мотелів, кемпінгів, інших об'єктів обслуговування відвідувачів Парку; тут забороняється будь-яка господарська діяльність, що не пов'язана з цільовим призначенням цієї функціональної зони або може шкідливо вплинути на стан природних комплексів та об'єктів заповідної зони і зони регульованої рекреації.

Господарська зона - у її межах проводиться господарська діяльність, спрямована на виконання покладених на парк завдань, знаходяться населені пункти, об'єкти комунального призначення Парку, а також землі інших землевласників та землекористувачів, включені до складу Парку, на яких господарська та інша діяльність здійснюється з додержанням вимог та обмежень, встановлених для зон антропогенних ландшафтів біосферних заповідників.

На території зони регульованої рекреації, стаціонарної рекреації та господарської зони забороняється будь-яка діяльність, яка призводить або може призвести до погіршення стану навколишнього природного середовища та зниження рекреаційної цінності території Парку.

V. ОХОРОНА

5.1. Охорона РЛП «Ялівщина» включає систему правових, організаційних, економічних, матеріально-технічних, освітніх та інших заходів, спрямованих на збереження, відтворення та використання його рослинного та тваринного світу відповідно до вимог природоохоронного законодавства України.

5.2. Охорона території Парку покладається на службу його охорони, склад якої визначається штатним розписом КЗ РЛП «Ялівщина».

VI. НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

6.1. Науково-дослідна робота на території Парку може проводитись у разі її необхідності.

6.2. Наукові дослідження на території Парку можуть здійснюватись науково-дослідними установами та організаціями на основі спеціальних угод між цими установами та організаціями і адміністрацією Парку.

6.3. Для вирішення наукових і науково-технічних проблем Парку можуть створюються наукові або науково-технічні ради.

6.4. Представники адміністрації Парку мають право:

- брати участь у екологічних, регіональних, галузевих, державних, загальнодержавних, міжнародних програмах, а також конференціях, симпозіумах тощо;
- брати участь у розвитку реінтродукції, насінництві, сортовипробовуванні тощо;
- формувати наукові колекції рослинного та тваринного світу, обмін експонатами тощо.

VII. ЕКОЛОГІЧНА-ОСВІТНЬО-ВИХОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ

7.1. Адміністрація Парку забезпечує організацію екологічної освітньо-виховної діяльності, цілеспрямованого впливу на світогляд, поведінку і діяльність населення з метою формування екологічної свідомості та залучення його до збереження природної спадщини.

7.2. Основні завдання еколого-освітньої роботи Парку визначаються з урахуванням програм і планів, які затверджуються КЗ РЛП «Ялівщина».

7.3. Адміністрація Парку сприяє розвитку природоохоронного та екологічного руху, екологічного виховання шкільної та студентської молоді, поширює нові методики екологічного виховання, розробляє рекомендації з формування екологічної етики й естетики тощо.

7.4. Еколого-освітня робота здійснюється шляхом:

- популяризації екологічних знань;
- впровадження нових форм і методів екологічної освіти та виховання;
- прогнозування віддалених наслідків втручання людини в природу;
- сприянні організації проведення екологічних акцій, конкурсів, семінарів тощо;
- формування фото-, слайдо-, кіно-, відеотек тощо;
- здійснення іншої діяльності, що не заборонена законодавством.

7.5. Підвищення рівня екологічної культури, екологічної інформованості населення та відпочиваючих здійснюється РЛП «Ялівщина» через засоби масової інформації, шляхом випуску друкованої поліграфічної продукції тощо.

VIII. РЕКРЕАЦІЯ

8.1. Рекреаційна діяльність на території Парку організовується КЗ «РЛП «Ялівщина», а також іншими підприємствами, організаціями на підставі угод з даною установою природно-заповідного фонду відповідно до чинного законодавства та проводиться в зонах регульованої та стаціонарної рекреації чи господарської зони.

8.2. Основними напрямами провадження рекреаційної діяльності на території Парку є:

- створення умов для організованого та ефективного туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони природних комплексів та об'єктів;
- організація діяльності, що спрямована на відновлення розумових, духовних і фізичних сил людини шляхом загальнооздоровчого і культурно-пізнавального відпочинку;
- обґрунтування і встановлення допустимого рівня антропогенного навантаження, у тому числі, зумовленого провадженням рекреаційної діяльності, на територію, природні комплекси та об'єкти РЛП «Ялівщина»;
- організація рекламно-видавничої та інформаційної діяльності, екологічної просвіти серед відпочиваючих, туристів у межах території Парку;
- сприяння формуванню у рекреантів та місцевих жителів екологічної культури, бережливого та гуманного ставлення до національного природного надбання.

8.3. Рекреаційна діяльність здійснюється КЗ «РЛП «Ялівщина», із забезпеченням:

- створення і функціонування рекреаційної інфраструктури на визначених згідно із законодавством територіях та об'єктах;
- організації та інфраструктурного облаштування туристичних та екскурсійних маршрутів, еколого-освітніх стежок;
- координації діяльності суб'єктів рекреації незалежно від форми власності та підпорядкування з огляду на використання природних та історико-культурних ресурсів у межах території Парку;
- вивчення та впровадження вітчизняного і зарубіжного досвіду щодо організації рекреаційної діяльності на території Парку.

8.4. Види діяльності, для здійснення яких необхідно отримання ліцензій, здійснюються тільки після отримання таких ліцензій.

IX. ФІНАНСУВАННЯ, МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

9.1. Фінансування Парку здійснюється відповідно до чинного законодавства та Положення про КЗ «РЛП «Ялівщина».

9.2. Фінансування заходів щодо регіональних ландшафтних парків здійснюється за рахунок місцевих бюджетів також можуть залучатися кошти позабюджетних джерел і благодійних фондів, кошти підприємств, установ, організацій та громадян.

Витрати, пов'язані із забезпеченням режиму охорони заказників, пам'яток природи та заповідних урочищ здійснюються за рахунок підприємств, установ, організацій, інших землевласників та землекористувачів, на території яких вони знаходяться.

У разі необхідності проведення спеціальних заходів, спрямованих на запобігання знищенню чи пошкодженню природних комплексів територій та об'єктів Парку, можуть виділятися кошти місцевих бюджетів.

9.3. Кошти (в тому числі в іноземній валюті), одержані КЗ «РЛП «Ялівщина» від наукової, природоохоронної, туристсько-екскурсійної, рекламно-видавничої та іншої діяльності в межах Парку, що не суперечить його цільовому призначенню, є власними коштами КЗ «РЛП «Ялівщина». Ці кошти не підлягають вилученню і використовуються для здійснення заходів щодо охорони Парку, утримання, реалізації мети та напрямку діяльності.

За відвідування територій Парку КЗ «РЛП «Ялівщина» може встановлювати плату та визначати категорії осіб, які звільняються від неї.

9.4. Для фінансування природоохоронних заходів може створюватися цільовий екологічний фонд Парку.

До цього фонду надходять:

- частина штрафів та грошових стягнень за шкоду, заподіяну Парку у результаті порушення законодавства про природно-заповідний фонд, у розмірі 70 відсотків загальної суми штрафів та грошових стягнень;
- кошти, одержані від реалізації конфіскованого або вилученого відповідно до законодавства майна, яке було знаряддям або предметом екологічного правопорушення на території Парку;
- частина платежів підприємств, установ та організацій за забруднення відповідних територій та об'єктів природно-заповідного фонду, що визначається на підставі еколого-економічної оцінки їх впливу на навколишнє природне середовище;
- цільові та інші добровільні внески підприємств, установ, організацій, у тому числі міжнародних і зарубіжних, та громадян.

Кошти вказаного екологічного фонду можуть використовуватися лише для цільового фінансування заходів, спрямованих на забезпечення охорони Парку, розвиток наукових досліджень, міжнародного співробітництва, еколого-освітніх робіт. Їх розподіл здійснюється радою фонду, до складу якої включаються представники адміністрації регіонального ландшафтного парку а також державних органів з охорони навколишнього природного середовища, громадських екологічних об'єднань, провідні науковці та фахівці.

9.5. Надання податкових пільг регулюється Податковим кодексом України.

В разі розширення території Парку за рахунок земель сільськогосподарських, лісогосподарських та інших угідь, що є державною власністю, звільняються від відшкодування пов'язаних з цим втрат сільськогосподарського, лісогосподарського та іншого виробництва. У разі включення до складу Парку земель, що перебувають у колективній чи

приватній власності, відшкодування пов'язаних з цим виробничих витрат здійснюється за рахунок місцевого бюджету.

Відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам і втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва регулюється Земельним кодексом та іншими законодавчими актами України.

X. МАЙНО

10.1. Майно КЗ «РЛП «Ялівщина» є спільною власністю територіальних громад сіл, селищ Чернігівської області і закріплюється за ним на праві оперативного управління.

Реалізуючи право оперативного управління Парком КЗ «РЛП «Ялівщина» володіє, користується і розпоряджається майном, закріпленим за ним Засновником для здійснення некомерційної діяльності з обмеженням правомочності розпорядження окремими видами майна.

10.2. Засновник здійснює контроль за використанням і збереженням переданого в оперативне управління майна безпосередньо і має право вилучати у КЗ «РЛП «Ялівщина» надлишкове майно, майно, що не використовується КЗ «РЛП «Ялівщина», та майно, що використовується ним не за призначенням.

10.3. Відчуження, списання, передача в оренду майнових об'єктів, що належать до основних фондів КЗ «РЛП «Ялівщина» та є спільною власністю територіальних громад сіл, селищ Чернігівської області і закріплені за КЗ «РЛП «Ялівщина», здійснюється у порядку, встановленому чинним законодавством України та рішеннями Засновника.

10.4. Директор КЗ «РЛП «Ялівщина» несе персональну відповідальність за невжиття заходів щодо збереження закріпленого за КЗ «РЛП «Ялівщина» майна, а також за порушення вимог, встановлених пунктом 7.2 Положення про КЗ «РЛП «Ялівщина».

10.5. Земельні ділянки, на яких розташовані будівлі і споруди КЗ «РЛП «Ялівщина», використовуються в порядку, визначеному чинним законодавством держави.

10.6. У разі припинення діяльності КЗ «РЛП «Ялівщина» його активи передаються іншій установі, організації, закладу відповідного виду або зараховуються до бюджету.

XI. ЗВІТНІСТЬ І КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ

11.1. КЗ «РЛП «Ялівщина» здійснює оперативний і бухгалтерський облік результатів своєї діяльності і веде статистичну звітність відповідно до чинного законодавства.

11.2. Директор КЗ «РЛП «Ялівщина» і головний бухгалтер несуть персональну відповідальність за організацію, додержання порядку, термінів виконання, вірогідності обліку та статистичної звітності.

11.3. КЗ «Ялівщина» звітує про свою діяльність у порядку і строки, встановлені чинним законодавством.

XII. МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ

12.1. КЗ «РЛП «Ялівщина» може брати в установленому порядку участь у міжнародному співробітництві в галузі охорони і збереження природного різноманіття ландшафтів, генофонду рослинного і тваринного світу, підтримання загального екологічного балансу та забезпечення проведення фонового моніторингу навколишнього природного середовища, в тому числі у:

розробці та реалізації міжнародних наукових, науково-технічних та інших програм і проектів;

забезпеченні обміну науковою інформацією, організації спільної підготовки науковців і фахівців;

екологічній освітньо-виховній та видавничій діяльності;

здійсненні іншої діяльності, відповідно до законодавства.

12.2. КЗ «РЛП «Ялівщина» може входити до міжнародних природоохоронних асоціацій, об'єднань, організацій тощо.

XIII. ЗМІНА МЕЖ, КАТЕГОРІЇ ТА СКАСУВАННЯ СТАТУСУ ТЕРИТОРІЇ

13.1.Зміна меж, категорії та скасування статусу Парку проводиться відповідно до чинного законодавства України.

XIV.ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА

14.1. Порушення природоохоронного законодавства України у межах території Парку тягне за собою дисциплінарну, адміністративну, цивільну або кримінальну відповідальність. відповідно до чинного законодавства.

Відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд несуть особи, винні у:

- нецільовому використанні територій та об'єктів природно-заповідного фонду, порушенні вимог проектів створення та організації територій природно-заповідного фонду;
- здійсненні в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду, їх охоронних зон забороненої господарської діяльності;
- організації на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду, в їх охоронних зонах господарської діяльності без попереднього здійснення оцінки впливу на довкілля або з порушенням оцінці впливу на довкілля;
- невжитті заходів щодо попередження і ліквідації екологічних наслідків аварій та іншого шкідливого впливу на території та об'єкти природно-заповідного фонду;
- порушенні вимог щодо використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- перевищенні допустимих хімічних, фізичних, біотичних та інших впливів і антропогенних навантажень, порушенні вимог наданих дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

- псуванні, пошкодженні чи знищенні природних комплексів територій та об'єктів природно-заповідного фонду та зарезервованих для включення до його складу;

- самочинній зміні меж, відведенні територій та об'єктів природно-заповідного фонду для інших потреб.

Законодавством України може бути встановлена відповідальність і за інші порушення законодавства про природно-заповідний фонд.

14.2.Розміри шкоди, заподіяної внаслідок порушення законодавства про природно-заповідний фонд, визначаються на основі кадастрової еколого-економічної оцінки включених до його складу територій та об'єктів, що проводиться відповідно до цього Закону, та спеціальних такс, які затверджуються Кабінетом Міністрів України.

6.3. КОПІЇ ДОКУМЕНТІВ, ЩО ПОСВІДЧУЮТЬ ПРАВО НА ЗЕМЕЛЬНУ ДІЛЯНКУ ПАРКУ

На момент розробки Проекту, документи, що посвідчують право на земельну ділянку, відсутні.

6.4. КАРТИ, ВИКОНАНІ НА ТОПОГРАФІЧНІЙ ОСНОВІ У ЗРУЧНОМУ ДЛЯ КОРИСТУВАННЯ МАСШТАБІ (1:10000 – 1:100000)

6.5. ПЛАН ОХОРОНИ ТЕРИТОРІЇ ПАРКУ

6.6. КАРТОГРАФІЧНІ МАТЕРІАЛИ У ФОРМАТІ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

1. Карта меж РЛП.
2. Карта природних ландшафтів РЛП.
3. Карта місць поширення рідкісних та зникаючих видів флори РЛП.
4. Карта місць поширення рідкісних та зникаючих видів фауни РЛП.
5. Карта рослинного покрову РЛП.
6. Карта рідкісних типів природних середовищ РЛП.
7. Карта функціонального зонування території РЛП.
8. Карта розміщення історико-культурних, рекреаційних та екологічних освітньо-виховних об’єктів, екологічних стежок та туристичних маршрутів РЛП.
9. Карта протипожежного впорядкування території РЛП та інженерно-технічних заходів із захисту природних комплексів та об’єктів.
10. Проектний план.

6.7. ОБҐРУНТУВАННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В МЕЖАХ ПАРКУ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ ДОПУСТИМОГО РЕКРЕАЦІЙНОГО, ЕКОЛОГО-ОСВІТНЬОГО, НАУКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ЙОГО ПРИРОДНІ КОМПЛЕКСИ

Право користування природними ресурсами надане громадянам України Конституцією України (ст. 13), Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища (ст. 38), «Про природно-заповідний фонд України» (ст. 9, 9-1), «Про рослинний світ» (ст. 9, 10), «Про тваринний світ» (ст. 16, 17).

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» та Положення про РЛП «Ялівщина», в якому визначено мету створення і завдання Парку, його територія, за умови дотримання вимог чинного законодавства, може використовуватися:

- у природоохоронних цілях;
- у науково-дослідних цілях;
- в оздоровчих та інших рекреаційних цілях;
- в освітньо-виховних цілях;
- для потреб моніторингу навколишнього природного середовища.

Згідно з чинним законодавством використання природних ресурсів в межах РЛП може здійснюватися в порядку загального і спеціального використання природних ресурсів.

Громадянам гарантується право загального використання природних ресурсів для задоволення життєво необхідних потреб (естетичних, оздоровчих, рекреаційних, матеріальних тощо) безоплатно, без закріплення цих ресурсів за окремими особами і надання відповідних дозволів, за винятком обмежень, передбачених законодавством України.

Використання природних ресурсів в порядку загального використання здійснюється відповідно до Положення РЛП «Ялівщина», Проекту організації території Парку, з урахуванням вимог чинного законодавства до режимів охорони і використання його функціональних зон (підрозділ 3.2). Використання природних ресурсів в порядку загального використання в заповідній зоні заборонено.

В порядку **загального використання** природних ресурсів в межах Парку, для задоволення власних потреб відвідувачів (без права реалізації) здійснюється любительське і спортивне рибальство – користування природними ресурсами в рекреаційних та оздоровчих цілях.

Любительське і спортивне рибальство повинно здійснюватися з дотриманням встановлених правил, в обсягах, що не призводять до виснаження та деградації природних біогеоценозів та в визначенні терміни.

Положення про любительське і спортивне рибальство в межах території РЛП «Ялівщина» (режим рибальства: строки весняно-літньої заборони на лов, дозволені до використання знаряддя лову, норми вилову, промислова міра тощо) представлено в підрозділі 3.2.

В останні роки в межах Парку здійснюється **спеціальне використання** природних ресурсів при проведенні природоохоронних заходів.

Природоохоронні та господарські заходи.

Метою здійснення цих заходів в межах Парку – є збереження біорізноманіття лісів, їх оздоровлення і посилення стійкості та захисних, санітарно-гігієнічних, оздоровчих, рекреаційних та інших функцій.

Так, в листопаді 2019 року в рамках «проведення заходів з поліпшення санітарного стану зелених насаджень» територію Парку обстежувала комплексна комісія за участю представників КЗ «РЛП Ялівщина», Державної екологічної інспекції у Чернігівській області, Департаменту екології та природних ресурсів Чернігівської облдержадміністрації комунального підприємства «Зеленбуд» Чернігівської міської ради, представників наукового куратора Парку – Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка та громадських екозахисників. За результатами обстеження та роботи фахової комісії було складено відповідний акт на видалення 90 всохлих дерев різних порід (сосна звичайна, береза бородавчаста, плодові – груші, яблуні).

У грудні 2019 року КП «Зеленбуд» як організацією, що відповідає за благоустрій в місті, в тому числі і за знесення сухих, аварійних та небезпечних деревних насаджень, було видано КЗ «РЛП Ялівщина» ордер на видалення зелених насаджень на території Парку. Після укладання договору на господарські роботи з видалення аварійних дерев і благоустрою території у грудні 2019 і березні 2020 рр. КП «Зеленбуд» були проведені зазначені роботи, а також, з метою відновлення зелених насаджень, висаджено біля 900 саджанців молодих дерев (дуба, берези, клену).

Слід зазначити, що у 2018 році, на замовлення Чернігівської ОДА, Державним спеціалізованим лісозахисним підприємством (ДСЛП) «Харківлісозахист» (в рамках договору «Проведення дослідних робіт з впровадження інтегрованих методів захисту лісу від стовбурових шкідників на загальній площі 80 га в м. Чернігів»), в присутності директора РЛП «Ялівщина» було проведено лісопатологічне обстеження шпилькових насаджень РЛП «Ялівщина» з метою визначення санітарного стану, причин всихання насаджень та призначення заходів з поліпшення санітарного стану лісів.

За результатами проведеного лісопатологічного обстеження, виконавцем робіт було зроблено наступні висновки та пропозиції.

Загальний санітарний стан насадження на момент обстеження можна вважати незадовільним. На погіршення загального санітарного стану в насадження вплинула надзвичайна ситуація викликана масовим всиханням соснових насаджень в Поліському регіоні, а саме розповсюдження верхівкового короїда *Ips acuminatus* Gyll. Фактори, що сприяють збільшенню стовбурових шкідників розподіляються на: кліматичні, це послаблення насаджень у роки посух або підтоплення; стихійні – пошкодження лісу буреломом, вітровалом, сніголамом, градобоєм, ожеледицею, пожежами та ін.; біотичні, це пошкодження лісу глице-листоїдними комахами, ураження інфекційними захворюваннями; антропогенні – пов’язані з рекреаційною та господарською діяльністю людини у лісі (високе рекреаційне навантаження; несвоєчасне та не в повному обсязі проведення заходів з поліпшення санітарного стану лісів, рубок догляду; не вивезення з лісосіки деревини в установлені терміни або залишення її в місцях рубок; несвоєчасне очищення місць рубок від порубкових залишків; несвоєчасне виявлення масового розповсюдження стовбурових шкідників).

Висока щільність поселення та енергія розмноження верхівкового короїда, вказує на стадію нарощування чисельності популяції (можна прогнозувати подальше інтенсивне розмноження та розповсюдження осередків). Короїд стенограф заселяючи дуже ослаблені та відмираючі дерева є вторинним шкідником. Але у зв’язку з процесами деградації в насадженні та постійною появою нових дерев III-IV категорії фізіологічного стану, має середнього ступеню енергію розмноження та середню щільність заселення (можна прогнозувати подальший розвиток популяції з поступовим зростанням чисельності).

Обстеженням також було виявлено природних ворогів – ентомофагів короїдів (*Tanasimus formicarius*), кількість яких недостатня для утримання розвитку популяцій короїдів у межах екологічного порогу шкодочинності.

Враховуючи розташування, історико – культурне та рекреаційне значення даного насадження, вищенаведені дані про популяції шкідників рекомендовано застосування інтегрованих методів захисту, спрямованих локалізацію осередків та попередження їх подальшого розповсюдження.

Система інтегрованих заходів захисту передбачає:

- постійне ведення моніторингу фізіологічного стану насаджень (проведення лісопатологічних, детальних обстежень насаджень), та підтримання належного санітарного стану в насадженнях (застосування заходів з поліпшення санітарного стану лісів шляхом вилучення з деревостанів дерев IV-VI категорії фізіологічного стану, які є першопричиною розвитку стовбурових шкідників в насадженнях та являються аварійними (загрожують життю та здоров’ю відвідувачів парку);
- моніторинг кількісних та якісних показників популяцій шкідливих і корисних комах впродовж вегетаційного періоду (проведення детальних обстежень, встановлення і контроль феромонних пасток);

- проведення заходів з підвищення імунітету до шкідливих комах зелених насаджень (шляхом внесення мінеральних добрив, біологічних препаратів протягом вегетаційного періоду);

- інтродукція біологічних агентів – хижих комах у насадження (безпосереднє заселення відібраних об'єктів корисними комахами протягом вегетаційного періоду);

- проведення постійного контролю за поширенням популяцій шкідливих та корисних комах, з визначенням заходів необхідних для регуляції їх чисельності в межах екологічного порогу шкодочинності протягом всього вегетаційного періоду.

На ділянках, де насадження втратило свою біологічну стійкість та не виконує свої функції (всохло в наслідок ураження стовбуровими комахами чи інфекційними захворюваннями), необхідно проводити заходи з поліпшення санітарного стану лісів та відтворення лісів з урахуванням типологічних та кліматичних особливостей місця зростання.

Адміністрація Парку щорічно забезпечує обстеження лісових земельних ділянок і складання Переліку заходів щодо поліпшення санітарного стану насаджень на конкретний рік та розробку відповідного наукового обґрунтування. В разі погодження матеріалів НТР Парку, адміністрація готує документи для затвердження ліміту та отримання дозволу на виконання цих робіт відповідно до вимог чинного законодавства.

В природоохоронних цілях, з метою збереження або відтворення корінних природних комплексів, згідно з чинним законодавством, можуть також здійснюватися регуляторні заходи, для здійснення яких необхідним є вилучення певних ресурсів, а значить і їх лімітування (наприклад, вирубка деревно-чагарникової рослинності з метою підтримки лучних місцезростань рідкісних видів трав'янистих рослин, які можуть бути втрачені без здійснення науково обґрунтованих регуляторних заходів, або недопущення заростання лучних, узлісних ділянок та галявин з метою збереження місць існування рідкісних видів комах тощо).

Для здійснення природоохоронних і господарських заходів ділянки обстежуються з метою не нанесення шкоди рідкісним видам рослин і тварин, рослинним угрупованням (констатується відсутність видів, занесених до Червоної книги України, міжнародних «червоних» списків, рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, тощо).

Інформацію про заходи щодо використання природних ресурсів при здійсненні природоохоронних і господарських заходів, які планується здійснювати в Парку в найближчі п'ять років, представлено в таблиці 1.

Використання природних ресурсів в науково-дослідних цілях.

Наданий час на території Парку не здійснюється спеціальне використання природних ресурсів в науково-дослідних цілях. Проте, з урахуванням наукових завдань, що стоять перед Парком, в наступні п'ять років планується здійснення ряду заходів, в процесі виконання яких можливе вилучення природних ресурсів (табл. 1).

Наукові дослідження на території Парку будуть спрямовані на інвентаризацію флори і фауни, вивчення природних процесів і явищ, змін в природних комплексах в умовах рекреаційного використання, розроблення наукових рекомендацій (програм, планів дій) з метою оптимізації порушених природних комплексів, збереження генофонду рідкісних видів рослин і тварин та рослинних угруповань, моніторинг стану ландшафтного та біологічного різноманіття.

Планування (лімітування) використання природних ресурсів у науково-дослідних цілях та для потреб моніторингу навколишнього природного середовища здійснюється відповідно до затвердженого плану заходів з наукової та науково-технічної діяльності на відповідний рік. Встановлення лімітів на використання природних ресурсів в науково-дослідних цілях передбачає визначення місцезнаходження земельних ділянок, на яких будуть проводитись такі роботи. При цьому уточняються окремі теми наукових досліджень з метою визначення обсягів природних ресурсів, які мають бути вилучені з природного середовища для виконання програми цих робіт відповідно до прийнятих методик дослідження.

Роботи будуть проводитися працівниками наукових установ та вищих навчальних закладів (за угодами) за участі працівників РЛП. Не допускається вилучення видів, занесених до Червоної книги України.

Відповідно до статті 9-1 Закону України «Про природно-заповідний фонд України», постанови Кабінету Міністрів України від 10 серпня 1992 року № 459(із змінами), спеціальне використання природних ресурсів на території РЛП здійснюється в межах ліміту на використання природних ресурсів у межах територій та об’єктів природно-заповідного фонду, затвердженого Чернігівською обласною державною адміністрацією, а також на підставі дозволів. Дозволи на спеціальне використання природних ресурсів у межах РЛП видаються місцевими радами за погодженням з Чернігівською обласною державною адміністрацією.

Таблиця 1

Природоохоронні та господарські заходи					
№ за/п	Назва природного ресурсу/ вид користування	Одиниці виміру	Обсяг використання	Термін використання	Особливі умови
1.	Вилучення з насаджень дерев IV-VI категорії фізіологічного стану	шт., $м^3$	За результатами обстеження насаджень фаховою комісією та відповідного акту	Щорічно	Дотримання вимог природоохоронного законодавства та вимог Закону України «Про природо-заповідний фонд України». Захід здійснюється на всій території Парку за виключенням заповідної зони. Мета: поліпшення санітарного стану насаджень Парку шляхом вилучення з деревостанів дерев, які є першопричиною розвитку стовбурових шкідників в насадженнях та є аварійними – загрожують життю та здоров'ю відвідувачів Парку. Роботи здійснюються в терміни, що виключають нанесення шкоди рідкісним видам, угрупованням, оселищам, що охороняються. Період заборони здійснення заходу – з 1 квітня до 15 червня (сезон тиші) При здійсненні робіт забезпечується дотримання правил протипожежної безпеки.
2.	Регулювання чисельності інвазійних видів рослин	га	відповідно до щорічних планів роботи та наукового обґрунтування	Щорічно	Дотримання вимог природоохоронного законодавства та вимог Закону України «Про природо-заповідний фонд України». Мета: захід здійснюється з метою відновлення та підтримки корінних рослинних угруповань. Роботи здійснюються в терміни, що виключають нанесення шкоди рідкісним видам, угрупованням, оселищам, що охороняються.

							Обсяги, строки, конкретні місця здійснення заходів та види рослин, чисельність яких підлягає регулюванню, визначаються в науковому обґрунтуванні.
Науково-дослідна діяльність							
Назва природного ресурсу, вид користування	Одиниця виміру	2025	2026	2027	2028	2029	Особливі умови використання
Збір зразків вищих судинних рослин для наукових цілей (інвентаризації флори, створення та поповнення фондового гербарію	шт.	200	200	200	200	200	Збір рослин здійснюється відповідно до програми та плану наукових досліджень та прийнятих методик, за виключенням видів, занесених до Червоної книги України та за умови виключення нанесення шкоди природним комплексам.
Збір мохоподібних, водоростей, лишайників, а також грибів для наукових цілей (інвентаризації цих груп рослин і грибів, створення та поповнення фондового гербарію)	шт	150	150	150	150	150	Збір рослин здійснюється відповідно до програми та плану наукових досліджень та прийнятих методик, за виключенням видів, занесених до Червоної книги України та за умови виключення нанесення шкоди природним комплексам.
Збір зразків видів фауни безхребетних (450) та хребетних (150) в наукових цілях (інвентаризація – визначення видового складу та моніторинг за станом популяцій)	шт.	600	600	600	600	600	Вилучення здійснюється відповідно до програми та плану наукових досліджень та прийнятих методик, за виключенням видів, занесених до Червоної книги України та за умови виключення нанесення шкоди природним комплексам. Крім інвентаризації видового складу безхребетних роботи проводяться з метою проведення постійного контролю за поширенням популяцій шкідливих та корисних комах, для визначення заходів, необхідних для регуляції їх чисельності в межах екологічного порогу шкодочинності.

Примітка. Обсяги використання природних ресурсів та перелік видів використання природних ресурсів (здійснення заходів у природоохоронних, науково-дослідних, оздоровчих та інших рекреаційних, освітньо-виховних цілях, для потреб моніторингу навколишнього природного середовища, тощо) в конкретні роки можуть змінюватися в залежності від потреби та особливих умов року згідно з відповідним обґрунтуванням і за рішенням НТР Парку. Використання природних ресурсів у разі їх виснаження, різкого зменшення популяційної та ценотичної різноманітності тощо може бути обмежено або заборонено в установленому порядку.

Обґрунтування допустимого рекреаційного та еколого-освітнього навантаження на природні комплекси РЛП

Згідно з чинним законодавством однією з основних цільових функцій РЛП, крім природоохоронної (збереження цінних природних комплексів та об'єктів), є рекреаційна функція, яка в межах установ ПЗФ пов'язана з екологічною освітньо-виховною функцією. Територія Парку може використовуватися в освітньо-виховних, оздоровчих та інших рекреаційних цілях (крім заповідної зони) згідно з Проектом організації його території з додержанням режиму охорони заповідних природних комплексів та об'єктів.

Для території Парку характерно декілька видів використання його території та природних ресурсів в оздоровчих та рекреаційних цілях. Це прогулянки Парком, екскурсії екологічними стежками, пляжний відпочинок на р. Стрижень, любительське рибальство, а в зимовий період – катання на санчатах та лижах. Найбільш сприятливими впродовж року для зимових видів відпочинку в районі розташування м. Чернігова є січень і лютий, а для літніх – травень-серпень.

За даними адміністрації Парку, його територію щорічно відвідують біля 20 тис. чол., найбільша кількість відвідувачів відмічається в літні місяці.

Відповідно до завдань, що стоять перед Парком, в його межах має здійснюватися організація відпочинку людей за умови збереження високих рекреаційних якостей середовища. Тому відвідування його території має бути обов'язково регламентованим. Масове відвідування природної території може призвести до негативних наслідків – витоптування трав'яного покриву і зміни структури ґрунту, а також зменшення чисельності багатьох видів рослин і тварин. Особливо «вразливою» територія РЛП є у весняний період – під час розмноження тварин та цвітіння ефемероїдів. Це слід враховувати при плануванні відвідування екологічних стежок та проведенні еколого-освітніх заходів тощо.

Адміністрація Парку має постійно здійснювати контроль за відвідуванням території та моніторинг змін в природних комплексах і відповідне реагування, тобто, за необхідності, обмеження обсягів певних видів рекреації або «закриття» певних маршрутів на період, необхідний для відновлення природних комплексів. Використання території Парку в еколого-освітніх, оздоровчих та інших рекреаційних цілях може бути призупинено також у разі високої пожежної небезпеки, виникнення вогнищ шкідників і хвороб лісу та інших негативних факторів, що призводять до ослаблення природних комплексів РЛП.

Мінімізації шкідливих впливів відвідування території Парку слугує організація екологічних стежок, встановлення інформаційних і охоронних знаків, протипожежних попереджувальних аншлагів, облаштування місць короткочасного (лавочки, лісові меблі) та довготривалого (місця для розведення багать) відпочинку. Здійснення благоустрою території може здійснюватися в спеціально виділених місцях зони регульованої рекреації та в межах зони стаціонарної рекреації і господарської зони.

Адміністрація РЛП має працювати над створенням і розвитком діяльності візит-центру, зважаючи на велику роль, яку він має відігравати в еколого-освітній і рекреаційній діяльності, регулюванні потоків відвідувачів і зменшенні рекреаційного навантаження на окремі найбільш цінні природні комплекси Парку.

Природоохоронне законодавство передбачає обмежене використання територій та об'єктів ПЗФ, в тому числі, у рекреаційних цілях. Регулювання рекреаційного навантаження – це один з методів збереження, раціонального використання і відтворення природних комплексів, ландшафту, стану рослинного і тваринного світу, культурної і естетичної цінності територій і об'єктів ПЗФ.

Максимальне рекреаційне навантаження на територію РЛП визначено відповідно до «Методичних рекомендацій щодо визначення максимального рекреаційного навантаження на природні комплекси та об'єкти у межах природно-заповідного фонду України за зонально-регіональним розподілом» (2003 р.).

Рекреаційне навантаження – це сумарна кількість відвідувачів на одиницю площі (га) впродовж одиниці часу. За одиницю виміру рекреаційного навантаження прийнято люд-

день/га. Це означає, що на ділянці 1 га впродовж комфортного періоду щоденно по 8 годин (умовно прийнятий світловий день) відпочиває 1 чоловік.

Рекреаційне навантаження на конкретну територію розраховується залежно від типу ландшафту, в якому вона розташована. Рекреаційна діяльність в межах територій та об'єктів ПЗФ здійснюється з урахуванням вразливості природних комплексів та окремих їх компонентів, особливо рідкісних та зникаючих видів рослин, тварин, рослинних угруповань та типів природних середовищ, що занесені відповідно до: Червоної книги України, Зеленої книги України, Додатків I та II Бернської конвенції, Додатку I Боннської конвенції, Додатків I та II Вашингтонської конвенції (CITEC), Європейського червоного списку тварин і рослин, що знаходяться під загрозою зникнення у світовому масштабі (1991 р.).

За основний критерій рекреаційного впливу на природні комплекси територій ПЗФ взято вплив відвідувачів на рослинну компоненту території.

Територія Парку розташована у межах Придніпровсько-Поліського району Києво-Чернігівського поліського округу. Згідно з даними Методичних рекомендацій, тут переважають ландшафти соснових, дубово-соснових лісів і заплавних луків. Для регіону розміщення Парку властиві свіжі соснові бори, сосна звичайна, росте береза бородавчата, зустрічаються низькопродуктивні березняки. Сосна утворює чисті насадження. Найбільші площі представлені свіжими і вологими дубовими суборами.

На території РЛП «Ялівщина» переважають хвойні та мішані ліси з сосни звичайної, клену гостролистого, берези повислої, робінії звичайної, дуба звичайного, липи серцелистої, фрагментарно зустрічаються дубово-соснові ліси. В цілому, в рослинному покриві Парку переважає лісова рослинність: соснові ліси злакові, частково зеленомохові. Березові ліси, у плакорних умовах зустрічаються рідше. Ділянки суборевих лісів притаманні ярам і схилам пагорбів. Тополево-вербові та осикові ліси трапляються у межах заплави р. Стрижень. Інші типи рослинності – прибережно-водна, водна, лучна і синантропна мають фрагментарне поширення на території Парку.

Таким чином, територію Парку віднесено до лісового типу ландшафту. Лісовий тип на відміну від паркового характеризується хаотичною суцільною залісеністю, відсутністю чітко сформованих алей, прокладених тротуарів і доріжок з твердим покриттям, відсутністю паркових рослинних композицій.

За результатами аналізу стану рослинного покриву у межах Парку за Методичними рекомендаціями визначена третя ступінь стійкості та четверта стадія рекреаційної дигресії лісових ландшафтних комплексів Парку, придатних для рекреаційного використання. Четверта стадія рекреаційної дигресії характеризується такими ознаками: трав'яний і моховий покрив деградує; різко збільшилась фітомаса і чисельність рудеральних рослин; підстилка в стадії руйнування.

Виходячи із властивостей даного ландшафту, ознак його стійкості та стадії рекреаційної дигресії визначено показник максимального рекреаційного навантаження на природні комплекси РЛП – 1,1 люд.-день/га. Відповідно до чинного законодавства, у межах заповідної зони РЛП здійснення рекреаційної діяльності заборонено. Крім того, зазначеними Методичними рекомендаціями, не передбачено розрахунок рекреаційного навантаження на акваторії водних об'єктів. Тобто розрахунок максимального рекреаційного навантаження на територію Парку здійснюється на всю його територію за виключенням заповідної зони (10,0 га) і акваторії ставків на р. Стрижень (35 га) – на площу 123,7 га (табл. 2).

Таблиця 2

Максимальне рекреаційне навантаження на територію РЛП «Ялівщина»

Територія РЛП, придатна для рекреаційного використання	Площа, га	Максимальне рекреаційне навантаження, чол/день	Сезон, днів	Максимальне рекреаційне навантаження, тис. чол./сезон
Зона регульованої рекреації, зона стаціонарної рекреації, господарська зона (без ставків р. Стрижень)	123,7	130	210	27,3

Примітка. За сезон (комфортний період) прийнято 210 дн./рік (виключено несприятливі для відпочинку на природі періоди року: березень-квітень, листопад-грудень та дощові дні).

Визначені показники максимального рекреаційного навантаження на природні комплекси мають використовуватись для, планування діяльності установи, визначення обсягів робіт для облаштування та благоустрою, при організації охорони території, досліджені рекреаційного впливу, організації рекреаційних та еколого-освітніх заходів тощо.

Слід звернути увагу на періоди, коли масове відвідування може нанести найбільшу шкоду природним комплексам Парку. Це – вологий період року – під час тривалих дощів, безпосередньо після танення снігу під час відлиг (саме у такі періоди відбувається переущільнення ґрунту, витоптування трав'яної рослинності, пошкодження коренів рослин) та в період з 1-го квітня по 15 липня (масове розмноження тварин). У такі періоди слід, за можливості, обмежувати відвідування Парку і не планувати значних за обсягами рекреаційних і екоосвітніх заходів.

6.8. СПИСКИ ВИДІВ, РОСЛИННИХ УГРУПОВАНЬ ТОЩО

Спонтанна флора регіонального ландшафтного парку «Ялівщина»

ХВОЩІ (КЛАС EQUISETOPSIDA)

Родина Equisetaceae

Equisetum arvense L.: місцевий
Equisetum hyemale L.: місцевий
Equisetum palustre L.: місцевий
Equisetum pratense L.: місцевий

ПАПОРОТЕПОДІБНІ (КЛАС POLYPODIOPSIDA)

Родина Onocleaceae

Matteuccia struhiopteris L.: місцевий

Родина Aspidiaceae

Dryopteris filix-mas (L.) Shott : місцевий
Gymnocarpium dryopteris (L.) Newm. : місцевий
Polystichum aculeatum (L.) Roth : місцевий

Родина Hypolepidaceae

Pteridium aquilinum (L.) Kuhn : місцевий

Родина Athyriaceae

Athyrium filix-femina (L.) Roth ex Mert.

Родина Salviniaceae

Salvinia natans (L.) All. : місцевий

ГОЛОНАСІННІ (КЛАС PINOPHYTA)

Родина Соснові Pinaceae

Picea abies (L.) Karst. : місцевий
Pinus sylvestris L. : місцевий

Родина Cypressaceae

Juniperus communis L. інтродуцент
Juniperus sabina L. інтродуцент
Thuja occidentalis L. інтродуцент

ПОКРИТОНАСІННІ, ОДНОДОЛЬНІ (КЛАДА MONOCOTS)

Родина Alismataceae

Alisma plantago-aquatica L. : місцевий

Родина Amaryllidaceae

Allium oleraceum L. : місцевий
Allium ursinum L. Інтродуцент
Galanthus nivalis L. Інтродуцент

Родина Araceae

Lemna minor L.: місцевий
Spirodela polyrhiza (L.) Schleid.: місцевий

Родина Asparagaceae

Asparagus officinalis L.: місцевий
Hosta plantaginea (Lam.) Asch. Інтродуцент
Hosta sieboldii (Paxton) J.W.Ingram Інтродуцент
Polygonatum multiflorum (L.) All.: місцевий
Scilla bifolia L.: місцевий
Scilla siberica Andr. Інтродуцент

Родина Asphodellaceae

Hemerocallis fylva (L.) L. Інтродуцент

Родина Butomaceae

Butomus umbelatus L. місцевий

Родина Convallariaceae

Convallaria majalis L.: Інтродуцент

Родина Cyperaceae
Carex acuta L. місцевий
Carex hirta L.: місцевий
Carex leporina L.: місцевий
Carex spicata Huds. : місцевий
Carex sp. місцевий
Cyperus fuscus L. : місцевий
Scirpus sylvaticus L. місцевий
Родина Juncaceae
Juncus buffonius L. місцевий
Juncus compressus Jacq. : місцевий
Juncus effusus L. місцевий
Juncus tenuis Willd. адвентивний
Luzula multiflora (Ehrh.) Lej. : місцевий
Родина Liliaceae
Gagea lutea (L.) Ker Gawl. : місцевий
Gagea minima (L.) Ker Gawl.: місцевий
Lilium martagon L. місцевий
Родина Haloragaceae
Myriophyllum verticillatum L. місцевий
Родина Orchidaceae
Epipactis helleborine (L.) Crantz місцевий
Plathanthera bifolia(L.) Rich., місцевий
Родина Poaceae
Agrostis capillaris L. : місцевий
Agrostis stolonifera L. : місцевий
Agrostis gigantean Roth. місцевий
Alopecurus arundunaceus Poir. місцевий
Alopecurus pratensis L.: місцевий
Apera spica-venti (L.) P.Beauv. : адвентивний
Avena fatua L.: адвентивний
Brachypodium sylvaticum (Huds.) P.Beauv.: місцевий
Bromus carinatus Hook. & Arn.: адвентивний
Bromus hordeaceus L.: адвентивний
Bromus inermis Leyss.: місцевий
Bromus tectorum L.: адвентивний
Calamagrostis epigejos (L.) Roth : місцевий
Dactylis glomerata L.: місцевий
Digitaria ischaemum (Schreb.) Muehl.: адвентивний
Digitaria sanguinalis (L.) Scop.: адвентивний
Echinochloa crus-galli (L.) P.Beauv.: адвентивний
Elymus repens (L.) Gould: місцевий
Eragrostis minor Host: адвентивний
Festuca ovina L.: місцевий
Festuca sp. : місцевий
Glyceria maxima (Hartm.) Holmb. : місцевий
Hordeum murinum L. subsp. murinum: адвентивний
Lolium arundinaceum (Schreb.) Darbysh: місцевий
Lolium giganteum (L.) Darbysh.: місцевий
Lolium multiflorum Lam.: адвентивний
Lolium perenne L.: місцевий
Lolium pratense (Huds.) Darbysh.: місцевий
Phleum pratense L.: місцевий
Phragmites australis (Cav.) Trin ex Steud. місцевий

Phragmites atissimus (Benth) Nab. адвентивний
Poa annua L.: місцевий
Poa compressa L.: місцевий
Poa nemoralis L.: місцевий
Poa pratensis L.: місцевий
Poa trivialis L.: місцевий
Setaria pumila (Poir.) Roem. & Schult.: адвентивний
Setaria verticillata (L.) P.Beauv.: адвентивний
Setaria viridis (L.) P.Beauv.: адвентивний
Triticum aestivum L.: адвентивний

Родина Typhaceae

Typha angustifolia L. місцевий
Typha latifolia L. місцевий

ПОКРИТОНАСІННІ, ДВОДОЛЬНІ (CLADE EUDICOTS)

Родина Adoxaceae

Sambucus nigra L.: місцевий
Sambucus racemosa адвентивний

Родина Amaranthaceae

Amaranthus cruentus L.: адвентивний
Amaranthus powellii S.Watson: адвентивний
Amaranthus retroflexus L.: адвентивний
Atriplex oblongifolia Waldst. & Kit.: місцевий
Atriplex patula L.: місцевий
Atriplex sagittata Borkh. : адвентивний
Atriplex tatarica L.: адвентивний
Chenopodiastrum hybridum (L.) S.Fuentes, Uotila & Borsch: адвентивний
Chenopodium album L. s.l.: адвентивний
Chenopodium betaceum Andrz.: адвентивний
Chenopodium suecicum Murr: адвентивний
Kochia scoparia (L.) Schrad.: адвентивний

Родина Apiaceae

Aegopodium podagraria L.: місцевий
Aethusa cynapium L. subsp. cynapium: місцевий
Anethum graveolens L.: адвентивний
Anthriscus sylvestris (L.) Hoffm.: місцевий
Carum carvi L.: місцевий
Chaerophyllum temulum L.: місцевий
Daucus carota L. subsp. carota: місцевий
Eryngium planum L. місцевий
Falcaria vulgaris Bernh.: місцевий
Pastinaca sativa L. адвентивний
Pimpinella saxifrage L. місцевий
Peuedanum oreoselinum (L.) Moench.: місцевий
Sium latifolium L.: місцевий
Torilis japonica (Houtt.) DC.: місцевий

Родина Anacardiaceae

Cotinus coggygria Scop. адвентивний
Rhus typhina L. адвентивний

Родина Apocynaceae

Asclepias syriaca L.: адвентивний
Vinca minor L. місцевий
Vincetoxicum hirundinaria Medik. subsp. hirundinaria: місцевий

Родина Araliaceae

Aralia mandshúrica Rupr. et Maxim. інтродуцент

Родина Aristolochiaceae
Aristolochia clematitis L.: місцевий
Asarum europaeum L.: місцевий
Родина Asteraceae
Achillea millefolium L. subsp. millefolium: місцевий
Achillea millefolium subsp. collina (Wirtg.) Oborný: місцевий
Ambrosia artemisiifolia L.: адвентивний
Arctium × nothum (Ruhmer) J.Weiss: місцевий
Arctium lappa L.: місцевий
Arctium minus (Hill) Bernh.: місцевий
Arctium tomentosum Mill.: місцевий
Artemisia absinthium L.: адвентивний
Artemisia annua L.: адвентивний
Artemisia marschalliana Spreng.: місцевий
Artemisia vulgaris L.: адвентивний
Asrer novi-belgii L. (*Symphyotrichum novi-belgii* (L.) G.L.Nesom) адвентивний
Bellis perennis L.: адвентивний
Bidens connata Muhl. ex Willd. : адвентивний
Bidens frondosa L.: адвентивний
Bidens tripartita L.: місцевий
Calendula officinalis L.: адвентивний
Carduus acanthoides L.: адвентивний
Carduus crispus L.: місцевий
Centaurea jacea L. subsp. jacea: місцевий
Centaurea stoebe L. місцевий
Cichorium intybus L.: адвентивний
Cirsium arvense (L.) Scop. var. arvense: місцевий
Cirsium vulgare (Savi) Ten.: місцевий
Cosmos bipinnatus Cav.: адвентивний
Crepis foetida L. subsp. rhoeadifolia (M.Bieb.) Celak.: адвентивний
Crepis tectorum L.: місцевий
Cyclachaena xanthiifolia (Nutt.) Fresen.: адвентивний
Erigeron annuus (L.) Desf.: адвентивний
Erigeron annuus subsp. lilacinus Sennikov & Kurtto: адвентивний
Eupatorium cannabinum L. місцевий
Jurinea cyanoides (L.) Rchb. місцевий
Galinsoga parviflora Cav.: адвентивний
Ghapalinum uliginosum L.: місцевий
Helianthus subcanescens (A.Gray) E.Watson: адвентивний
Helianthus tuberosus L.: адвентивний
Heliopsis helianthoides (L.) Sweet. адвентивний
Hieracium umbellatum місцевий
Hypochaeris radicata L.: місцевий
Lactuca serriola L.: адвентивний
Lapsana communis L.: місцевий
Leontodon autumnalis L.: місцевий
Leucanthemum vulgare Lam.: адвентивний
Matricaria discoidea DC. : адвентивний
Mycelis muralis (L.) Dumort. місцевий
Picris hieracioides L.: місцевий
Pilosella × floribunda (Wimm. & Grab.) Fr.: місцевий
Pilosella caespitosa (Dumort.) P.D.Sell & C.West: місцевий
Pilosella officinarum F.Schultz & Sch.Bip. : місцевий
Rudbeckia hirta L. адвентивний

Rudbeckia laciniata L. адвентивний
Scorzoneroides autumnalis (L.) Moench: місцевий
Senecio vulgaris L.: адвентивний
Solidago canadensis L.: адвентивний
Solidago virgaurea L.: місцевий
Sonchus arvensis subsp. uliginosus (M.Bieb.) Nyman: місцевий
Sonchus oleraceus L.: адвентивний
Tagetes erecta L. адвентивний
Tanacetum vulgare L. місцевий
Taraxacum officinale aggr.: місцевий
Taraxacum proximum (Dahlst.) Dahlst.: місцевий
Tragopogon dubius subsp. major (Jacq.) Vollm.: місцевий
Tripleurospermum inodorum (L.) Sch.Bip.: адвентивний
Xanthium albinum (Widd.) H.Scholz адвентивний

Родина Balsaminaceae

Impatiens parviflora DC.: адвентивний

Родина Berberidaceae

Mahonia aquifolium (Pursh.) Nutt. інтродуцент

Родина Betulaceae

Alnus glutinosa (L.) Gaertn.: місцевий
Betula pendula Roth місцевий
Corulus avellana L. місцевий
Corulus corulna L. інтродуцент
Carpinus betulus L.: місцевий

Родина Bignonioides

Catalpa bignonioides Walter: адвентивний

Родина Boraginaceae

Cynoglossum officinale L.: адвентивний
Echium vulgare L.: місцевий
Myosotis arvensis (L.) Hill: адвентивний
Myosotis sylvatica Ehrh. ex Hoffm.: адвентивний
Pulmonaria obscura Dumort.: місцевий
Symphytum officinale L. subsp. officinale: місцевий

Родина Brassicaceae

Alliaria petiolata (M.Bieb.) Cavara & Grande: місцевий
Armoracia rusticana P.Gaertn., B.Mey. & Scherb.: адвентивний
Berteroa incana (L.) DC.: місцевий
Capsella bursa-pastoris (L.) Medik.: адвентивний
Cardamine parviflora L.: місцевий
Diplotaxis muralis (L.) DC.: адвентивний
Diplotaxis tenuifolia (L.) DC.: адвентивний
Erysimum cuspidatum (M.Bieb.) DC.: місцевий
Lepidium draba L.: адвентивний
Lepidium ruderale L.: адвентивний
Rorippa austriaca (Crantz) Besser: місцевий
Rorippa sylvestris (L.) Besser: місцевий
Sisymbrium loeselii L.: адвентивний
Sisymbrium officinale (L.) Scop.: адвентивний
Thlaspi arvense L.: адвентивний

Родина Campanulaceae

Campanula patula L.: місцевий
Campanula rapunculoides L.: місцевий
Campanula persicifolia L. місцевий

Родина Cannabaceae

Cannabis ruderalis L.: адвентивний
Humulus lupulus L.: місцевий
Родина Caprifoliaceae
Dipsacus fullonum L.: місцевий
Knautia arvensis (L.) Coult.: місцевий
Lonicera caprifolium L.: адвентивний
Lonicera tatarica L.: адвентивний
Lonicera xylosteum L.: адвентивний
Родина Caryophyllaceae
Arenaria serpyllifolia L.: місцевий
Cerastium holosteoides Fries: місцевий
Cerastium semidecandrum L.: місцевий
Dianthus platyodon Klokov місцевий
Moehringia trinervia (L.) Clairv.: місцевий
Myosoton aquaticum (L.) Moench : місцевий
Rabelera holostea (L.) M.T.Sharples & E.A.Tripp: місцевий
Sagina procumbens L.: місцевий
Saponaria officinalis L.: адвентивний
Silene latifolia Poir. subsp. alba (Miller) Greuter & Burdet: місцевий
Silene vulgaris (Moench) Garcke: місцевий
Stellaria graminea L..: місцевий
Stellaria media (L.) Vill.: місцевий
Viscaria vulgaris Rohl. місцевий
Родина Celastraceae
Euonymus europaeus L. місцевий
Euonymus verrucosus Scop. місцевий
Родина Ceratophyllaceae
Ceratophyllum demersum L. місцевий
Родина Convolvulaceae
Calystegia sepium (L.) R.Br.: місцевий
Convolvulus arvensis L.: місцевий
Родина Cornaceae
Cornus sanguinea subsp. australis (C.A.Mey.) Jáv.: адвентивний
Родина Crassulaceae
Sedum maximum (L.) Suter. місцевий
Sedum pallidum M.Bieb.: адвентивний
Родина Cucurbitaceae
Echinocystis lobata (Michx.) Torr. et A.Gray: адвентивний
Родина Dipsacaceae
Knautia arvensis (L.) Coult. місцевий
Scabiosa ochroleuca L. місцевий
Родина Euphorbiaceae
Euphorbia cyparissias L. місцевий
Euphorbia falcata L.: адвентивний
Euphorbia saratoi Ard.: місцевий
Родина Fabaceae
Amorpha frutucosa L. адвентивний
Astragalus glycyphyllos L. місцевий
Caragana arborescens Lam. адвентивний
Chamaecytisus ruthenicus (Fisch. ex Woł.) Klásk. місцевий
Gleditsia triacanthos L.інтродуцент
Lathyrus tuberosus L.: адвентивний
Lathyrus sylvestris L. місцевий
Lotus corniculatus L. var. corniculatus: місцевий

Lupinus polyphyllus Lindl. адвентивний
Medicago falcata L.: місцевий
Medicago lupulina L.: місцевий
Medicago sativa L.: адвентивний
Melilotus albus Medik.: місцевий
Melilotus officinalis (L.) Lam.: місцевий
Robinia pseudoacacia L.: адвентивний
Trifolium arvense L. місцевий
Trifolium montanum L. місцевий
Trifolium pratense L.: місцевий
Trifolium repens L.: місцевий
Vicia hirsuta (L.) Gray: адвентивний
Vicia sativa subsp. nigra (L.) Ehrh.: адвентивний

Родина Fagaceae

Quercus robur L.: місцевий
Quercus rubra L.: адвентивний

Родина Gentianaceae

Centaurium erythraea Rafn: місцевий

Родина Geraniaceae

Erodium cicutarium (L.) L'Her.: місцевий
Geranium divaricatum Erhr: місцевий
Geranium pratense L. місцевий
Geranium pusillum L.: адвентивний
Geranium robertianum L.: місцевий
Geranium sibiricum L.: адвентивний

Родина Grossulariaceae

Ribes uva-crispa L. адвентивний

Родина Hydrangeaceae

Philadelphus coronarius L.: адвентивний

Родина Hypericaceae

Hypericum perforatum L.: місцевий

Родина Juglandaceae

Juglans regia L.: адвентивний
Juglans mandshurica Maxim. : адвентивний

Родина Lamiaceae

Ajuga genevensis L.: місцевий
Ballota nigra L.: адвентивний
Clinopodium acinos (L.) Kuntze: місцевий
Clinopodium vulgare L.: місцевий
Galeopsis bifida Boenn.: місцевий
Galeopsis speciosa Mill.: місцевий
Glechoma hederacea L.: місцевий
Lamium album L.: адвентивний
Lamium amplexicaule L.: адвентивний
Lamium galeobdolon (L.) L.: місцевий
Lamium maculatum (L.) L.: місцевий
Lamium purpureum L.: адвентивний
Leonurus quinquelobatus Gilib.: місцевий
Lycopus europaeus L. місцевий
Perilla frutescens (L.) Britton: адвентивний
Prunella vulgaris L.: місцевий
Stachys palustris L. місцевий
Thymus serpyllum L. місцевий

Родина Malvaceae

Malva neglecta Wallr.: адвентивний
Malva sylvestris L.: адвентивний
Malva thuringiaca Vis.: місцевий
Родина Moraceae
Morus alba L.: адвентивний
Родина Oleaceae
Fraxinus excelsior L.: місцевий
Fraxinus lanceolata Borkh.: адвентивний
Ligustrum vulgare L.: адвентивний
Syringa josikaea J.Jacq. ex Rchb. Інтродуцент
Syringa vulgaris L.: адвентивний
Родина Onagraceae
Epilobium hirsutum L.: місцевий
Epilobium parviflorum Schreb.: місцевий
Oenothera biennis L. адвентивний
Oenothera rubricaulis Kleb.: адвентивний
Родина Oxalidaceae
Oxalis corniculata L.: адвентивний
Oxalis stricta L.: адвентивний
Родина Papaveraceae
Chelidonium majus L.: місцевий
Corydalis solida (L.) Clairv.: місцевий
Corydalis intermedia (L.) Mérat місцевий
Fumaria schleicheri Soy.-Will.: адвентивний
Fumaria vaillantii Loisel.: адвентивний
Papaver rhoeas L.: адвентивний
Родина Phytolaccaceae
Phytolacca acinosa Roxb. : адвентивний
Родина Plantaginaceae
Chaenorhinum minus (L.) Lange: місцевий
Digitalis grandiflora Mill. місцевий
Linaria vulgaris Mill.: місцевий
Plantago lanceolata L.: місцевий
Plantago major L.: місцевий
Plantago media L.: місцевий
Plantago uliginosa F.W.Schmidt: місцевий
Veronica anagalloides Guss. місцевий
Veronica arvensis L.: адвентивний
Veronica chamaedrys L.: місцевий
Veronica dillenii Crantz: місцевий
Veronica officinalis L.: місцевий
Veronica persica Poir.: адвентивний
Veronica polita Fr.: адвентивний
Veronica spicata L. місцевий
Родина Polemoneaceae
Phlox paniculata L. інтродуцент
Родина Polygonaceae
Fallopia convolvulus (L.) Á.Löve: адвентивний
Persicaria hydropiper (L.) Spach: місцевий
Persicaria lapathifolia (L.) Gray subsp. lapathifolia: місцевий
Persicaria lapathifolia subsp. pallida (With.) S.Ekman & T.Knutsson: місцевий
Persicaria maculosa Gray: місцевий
Persicaria mitis (Schrank) Asenov: місцевий
Polygonum arenastrum Boreau subsp. arenastrum: місцевий

Polygonum aviculare L. subsp. aviculare: місцевий
Polygonum aviculare subsp. neglectum (Besser) Arcang.: місцевий
Polygonum aviculare subsp. rurivagum (Jord. ex Boreau) Berher: адвентивний
Rumex acetosella L.: місцевий
Rumex confertus Willd.: місцевий
Rumex crispus L. subsp. crispus: місцевий
Rumex obtusifolius L. subsp. obtusifolius: адвентивний
Rumex obtusifolius subsp. sylvestris (Lam.) Celak.: місцевий
Rumex thyrsiflorus Fingerh.: місцевий

Родина Portulacaceae

Portulaca oleracea L.: адвентивний

Родина Primulaceae

Lysimachia nummularia L.: місцевий
Lysimachia vulgaris L.: місцевий

Родина Ranunculaceae

Anemone nemorosa L.: місцевий
Aquilegia vulgaris L.: адвентивний
Clematis recta L.: адвентивний
Consolida regalis Gray subsp. regalis: адвентивний
Ranunculus ficaria L. subsp. ficaria: місцевий
Ranunculus polyanthemos L.: місцевий
Ranunculus repens L.: місцевий
Thalictrum minus L. місцевий

Родина Rhamnaceae

Frangula alnus Mill. місцевий

Родина Rosaceae

Agrimonia eupatoria L. subsp. eupatoria: місцевий
Argentina anserina (L.) Rydb.: місцевий
Amelanchier ovalis Medik адвентивний
Cotoneaster acutifolius Turcz. : адвентивний
Cotoneaster lycidum Schlt. адвентивний
Cotoneaster sp. адвентивний
Crataegus × kyrtostyla Fingerh.: місцевий
Crataegus laevigata (Poir.) DC.: адвентивний
Crataegus rhipidophylla Gand.: місцевий
Crataegus ucrainica Pojark. місцевий
Fragaria vesca L.: місцевий
Fragaria viridis Weston місцевий
Geum urbanum L.: місцевий
Malus domestica Borkh.: адвентивний
Malus sylvestris (L.) Mill. subsp. sylvestris: місцевий
Physocarpus opulifolius (L.) Maxim : адвентивний
Potentilla argentea L.: місцевий
Potentilla reptans L.: місцевий
Prunus avium (L.) L.: місцевий
Prunus cerasifera Ehrh.: адвентивний
Prunus cerasus L.: адвентивний
Prunus padus L.: місцевий
Prunus maakii Rupr. : інтродуцент
Prunus serotina Ehrh.: адвентивний
Prunus spinosa L. місцевий
Pyrus communis subsp. pyraster (L.) Ehrh.: місцевий
Rosa canina L.: місцевий
Rosa corymbifera Borkh.: місцевий

Rosa rubiginosa L.: місцевий
Rosa villosa L. адвентивний
Rubus caesius L.: місцевий
Rubus idaeus L.: місцевий
Sorbaria sorbifolia (L.) A.Braun адвентивний
Sorbus aucuparia L.: місцевий
Spiraea chamaedryfolia L. адвентивний
Spiraea japonica L. адвентивний
Spiraea vanhouttei (Briott.) Zabel. адвентивний

Родина Rubiaceae

Galium aparine L. адвентивний
Galium mollugo L.: місцевий
Galium verum L. місцевий
Galium palustre L. місцевий

Родина Rutaceae

Phellodendron amrense Rupr. Інтродуцент
Ptelea trifoliata L.: Інтродуцент

Родина Salicaceae

Populus alba L. місцевий
Populus × canescens (Aiton) Sm.: місцевий
Populus nigra L.: місцевий
Populus nigra italica інтродуцент
Populus tremula L. місцевий
Salix alba L. місцевий
Salix fragilis L. місцевий
Salix sp. місцевий

Родина Santalaceae

Viscum album L. subsp. album: місцевий

Родина Sapindaceae

Acer campestre L.: місцевий
Acer negundo L.: адвентивний
Acer platanoides L.: місцевий
Acer pseudoplatanus L.: місцевий
Acer tataricum L.: місцевий
Aesculus hippocastanum L.: адвентивний

Родина Scrophullariaceae

Scrophullaria nodosa L. Місцевий
Verbascum lychnitis L. місцевий
Verbascum sp. місцевий

Родина Simaroubaceae

Ailanthus altissima (Mill.) Swingle: адвентивний

Родина Solanaceae

Physalis alkekengi L. : адвентивний
Solanum dulcamara L.: адвентивний
Solanum nigrum L.: адвентивний

Родина Tiliaceae

Tilia cordata Mill.: місцевий
Tilia × europaea L.: адвентивний
Tilia platyphyllos Scop.: адвентивний

Родина Ulmaceae

Ulmus glabra Huds.: місцевий
Ulmus laevis Pall.: місцевий
Ulmus pumila L.: адвентивний

Родина Urticaceae

Urtica urens L.: адвентивний
Urtica dioica L.: місцевий
Родина Violaceae
Viola arvensis Murray: місцевий
Viola canina L.: місцевий
Viola hirta L.: місцевий
Viola odorata L.: місцевий
Viola rupestris F.W.Schmidt: місцевий
Viola riviniana Rchb.: місцевий
Родина Vitaceae
Parthenocissus vitacea (Knerr) Hitchc.: адвентивний
Vitis amurensis Rurp.: інтродуцент
Vitis silvestrii Pamp. місцевий

Видовий список комах, які зустрічаються в межах РЛП «Ялівщина»

1. Бражник мертва голова
2. Махаон
3. Ванесса чорно-руда
4. Вусач мускусний
5. Жук-олень
6. Красуня-діва
7. Сколія степова
8. Сколія-гігант
9. Ксилокопа звичайна
10. Червінець непарний
11. Мурашиний лев звичайний
12. Мурашка руда лісова

Видовий іхтіофауни водойм в межах РЛП «Ялівщина»

1. Верховодка звичайна
2. Карась сріблястий
3. Амур білий
4. Короп звичайний
5. Товстолобик білий амурський
6. Плітка звичайна
7. Лин звичайний
8. Сом європейський
9. Щука звичайна
10. Окунь звичайний
11. Судак звичайний
12. Йорж *sp.*

Видовий склад земноводних та плазунів в межах РЛП «Ялівщина»

1. Джерелянка червоночерева
2. Землянка звичайна
3. Ропуха сіра
4. Ропуха зелена
5. Жаба гостроморда
6. Жаба озерна
7. Жаба їстівна
8. Черепаха болотяна
9. Ящірка прудка

10. Вуж звичайний

Видовий склад орнітофауни в межах РЛП «Ялівщина»

1. Бугайчик
2. Крижень
3. Великий яструб
4. Курочка водяна
5. Припутень
6. Звичайна зозуля
7. Вухата сова
8. Серпокрилець чорний
9. Крутиголовка
10. Дятел звичайний
11. Дятел середній
12. Дятел малий
13. Дятел сірійський
14. Щеврик лісовий
15. Плиска біла
16. Вивільга
17. Шпак
18. Сорокопуд терновий
19. Сойка
20. Сорока
21. Галка
22. Грак
23. Сіра ворона
24. Крук
25. Волове очко
26. Очеретянка велика
27. Берестянка
28. Кропив’янка чорноголова
29. Кропив’янка сіра
30. Вівчарик весняний
31. Вівчарик жовтобровий
32. Вівчарик - ковалик
33. Мухоловка строката
34. Мухоловка сіра
35. Горихвістка звичайна
36. Вільшанка
37. Соловейко східний
38. Дрізд співочий
39. Чикотень
40. Чорний дрізд
41. Синиця велика
42. Синиця блакитна
43. Синиця довгохвоста
44. Повзик
45. Підкоришник
46. Горобець польовий
47. Горобець хатній
48. Зяблик
49. Щедрик
50. Зеленяк
51. Щиглик

52. Коноплянка
53. Чечітка звичайна
54. Снігур
55. Костогриз
56. Вівсянка звичайна

Видовий склад теріофауни території РЛП «Ялівщина»

1. Їжак білочеревий
2. Кріт європейський
3. Бурозубка звичайна
4. Нічниця водяна
5. Вечірниця руда
6. Нетопир-карлик
7. Нетопир середземноморський
8. Нетопир лісовий
9. Кажан пізній
10. Вивірка звичайна
11. Нориця водяна
12. Миша польова
13. Миша лісова
14. Миша хатня
15. Полівка руда
16. Полівка звичайна

6.9. ЛІТЕРАТУРА ТА ПОСИЛАННЯ

Андрієнко Т.Л. Рідкісні види судинних рослин Чернігівщини та їх представленість на природно-заповідних територіях області / Андрієнко Т.Л., Лукаш О.В., Прядко О.І. та ін. Заповідна справа в Україні. 2007. Т. 13. Вип. 1-2. С. 33-38.

Андрієнко Т.Л., Лукаш О.В., Прядко О.І. та ін. Рідкісні види судинних рослин Чернігівщини та їх представленість на природно-заповідних територіях області. Заповідна справа в Україні. 2007. Т. 13. Вип. 1-2. С. 33-38.

Археологічна спадщина Ялівщини. Валентина Мултанен, начальник відділу охорони пам'яток історії, археології та монументального мистецтва комунального закладу «Організаційно-методичний центр контролю та технічного нагляду закладів культури і туризму» Чернігівської обласної ради). Інформ-агенція Чернігівський монітор, 10.12.2018, https://monitor.cn.ua/ua/monitoring/68174.

Баран-Бутович С.Г. Неолітічні стації Чернігівської округи. Археологічні розшуки 1927 р.; Археологічні розшуки в басейні р. Десни в Чернігівській окрузі. 20. II. 1928. НА ІА НАНУ. Фонд ВУАК. № 116/24. С. 30.

Бліфельд Д.І. Деснинська археологічна експедиція 1949 р.

Бломквист Е. Крестьянские постройки русских, украинцев и белоруссов. С. 70.

Богусевич В.А. Черниговская археологическая экспедиция 1947 г.

Василюк О. Функціональна класифікації територій природно-заповідного фонду України: історія формування та міжнародний аспект, Вісник Національного науково-природничого музею, Київ, 2019 р., т. 18

Висновок по результатам лісопатологічного обстеження насаджень. Державне спеціалізоване лісозахисне підприємство «Харківлісозахист», 2018 р.

Вовченко П. До питання збереження автентики скарбів народної архітектури. На сторожі української народної культури. Київ : ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України. С. 36.

Водний кодекс України, Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 24, ст.189.

Генеральний план міста Чернігова. Режим доступу: https://old.chernigiv-rada.gov.ua/project/gorstroydoc/7257

Геология СССР / гл. ред. П. Я. Антропов ; М-во геологии и охраны недр СССР, Гл. упр. геологии и охраны недр при Совете министров УССР. Москва : Госгеолтехиздат. Прил. к т. 5 : Украинская СССР. Молдавская ССР : ч. 1. [1958]. [3] л. карт.

Геоморфология Украинской ССР / Под ред. И.М. Рослого. 1990. 287 с.

Дідух Я. П. Біотопи лісової та лісостепової зон України / Я.П. Дідух, Т. В. Фіцайло, І. А. Коротченко та ін. К.: ТОВ «Макрос», 2011. 288 с.

Дідух Я.П. Шеляг-Сосонко Ю.Р. Геоботанічне районування України та суміжних територій // Укр. ботан. журн. 2003. Т.60, № 1. С. 6-17.

ДП Чернігівське лісове господарство, офіційна сторінка, https://chernigivgosp.com.ua

Екологічний паспорт Чернігівської області, Чернігівська обласна державна адміністрація, Департамент екології та природних ресурсів, 2020 р.

Етнографія України / За редакцією С.А. Макарчука. Львів: Світ, 2004. 517 с.

Жаров Г.В., Ігнатенко І.М. Жаров Г.В., Ігнатенко І.М. Отчет об археологической экспертизе в урочище Еловщина в 2008 г.

Заверуха Б. В. Флора высших растений Украины. Природа Украинской ССР. Растительный мир. Киев: Наукова думка, 1985. С. 17-61.

Закон України «Про охорону культурної спадщини», Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 39, ст.333

Закон України «Про природно-заповідний фонд України», Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 34, ст.502

Звіт з оцінки впливу на довкілля «Реконструкція об'єкту «Екологічне покращення гідрологічного режиму та санітарного стану водойми № 3 в районі вулиці Стрілецької у м. Чернігові», ТОВ «ВОДПРОЕКТ-ЧЕРНІГІВ», 2019 р.

Звіт про науково-дослідну роботу «Визначення червонокнижних та регіонально рідкісних видів рослин та окремих груп тварин на території регіонального ландшафтного парку «Ялівщина», Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, 2021 р.

Зелена книга України / під заг. ред. чл.-кора НАН України Я. П. Дідуха. К.: Альтерпрес, 2009. 448 с.

Карпенко Ю.О., Потоцька С.О. Оптимізація природно-заповідної мережі міст Лівобережного Полісся (на прикладі м. Чернігова). Наук. записки Тернопільського. нац. пед. ун-ту. Сер. Біол. 2012. № 1 (50). С. 67-71.

Карпенко Ю.О., Потоцька С.О. Чернігівський обласний ботанічний сад: Історія створення, розвитку, занепаду та відновлення. Інтродукція рослин. 2012. №4. С. 59-63.

Каталог річок України / Уклад. Г.І.. Швець, Н.І. Дрозд, С.П. Левченко ; Відп. ред. В.І. Мокляк . Київ : Видавництво АН УРСР, 1957. 192 с.

Козловська В.Є. Неолітичні та трипільські знахідки на Чернігівщині. Чернігів і Північне Лівобережжя. Огляди. Розвідки. Матеріали. К., 1928. С. 42–61.

Кохно М.А., Кузнецов С.І., Маринич І.С., Клименко Ю.О. [та ін.] Анотований каталог різновидів, культиварів, форм деревних та кущових рослин. Ч. 1. Голонасінні (Полісся, Лісостеп та Карпати України) [Під заг. ред. М.А. Кохно] К.: Фітосоціоцентр, 2008. 164 с.

Кохно Н.А. [и др.] Деревья и кустарники декоративних городских насаждений Полесья и Лесостепи УССР. [Под общ. ред. Н.А. Кохно]. К.: Наук. думка. 1980. 236 с.

Кузнецов Г.О. Отчет о работе Черниговского городского отряда ЧАЭ в полевом сезоне 1982 г. НА ІА НАНУ. 1982/54. С. 12-13.

Лащук Ю. Мистецтво Полісся. Львів : Каменяр, 1992. С. 15.

Лукаш О. В. Синантропізація флори природно-заповідних територій Східного Полісся. Заповідна справа в Україні. 2008. Т. 14, Вип. 2. С. 41-44.

Лукаш О. В. Систематична структура флори Східного Полісся. Укр. ботан. журн. 2009. Т. 66, № 2. С. 162-170.

Маурер В.М., Гордієнко М.І. і ін. Теоретичні та технологічні основи відтворення лісів на засадах екологічно орієнтованого лісівництва. Державний комітет лісового господарства, Науково-інформаційний центр лісоуправління. Науково-технічна інформація, випуск № 2, 2009

Меллума А.Ж. Особо охраняемые природные объекты на староосвоенных территориях. Рига, 1988.

Мулярчук С.О. Рослинність Чернігівщини. К.: Вища школа, 1970. 212 с.

Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 19.01.2021 р. № 29 «Про затвердження переліків видів тварин, що заносяться до Червоної книги України (тваринний світ), та видів тварин, що виключені з Червоної книги України (тваринний світ) (зареєстровано в Міністерстві юстиції України 01 березня 2021 р. за № 260/35882).

Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 15.02.2021 р. № 111 «Про затвердження переліків видів рослин та грибів, що заносяться до Червоної книги України (рослинний світ), та видів рослин та грибів, що виключені з Червоної книги України (рослинний світ) (зареєстровано в Міністерстві юстиції України 23 березня 2021 р. за № 370/35992).

Національний атлас України. Київ: ДНВП «Картографія», 2007. 440 с.

Онищенко В.А. Оселища України за класифікацією EUNIS / В.А. Онищенко. – К.: Фітосоціоцентр, 2016. – 56 с.

Оптимізація зелених зон територій Чернігівського Полісся : монографія / за заг. ред. к.б.н. С. О. Потоцької. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2021. 198 с.

Офіційні переліки регіонально рідкісних рослин адміністративних територій України (довідкове видання) / Укл. Андрієнко Т. Л., Перегрим М. М. Київ: Альтерпрес, 2012. 148 с.

Охорона фіторізноманіття Чернігівської області : види Червоної книги України / Т.Л. Андрієнко-Малюк, Л.О. Лобань, О.В. Лукаш, Ю.О. Карпенко, Н.П. Гальченко, Л.В. Дідик; під редакцією Т.Л. Андрієнко-Малюк та О.В. Лукаша. Чернігів: Десна Поліграф, 2016. 120 с.

Пономарьов А., Артюх, Косміна Т. Українська минувшина: [ілюстрований етнографічний довідник] / А. Пономарьов, Л. Київ : Либідь, 1994. С. 21.

Попко А.А Археологические памятники по Десне в районе Чернигова. С. 4.

Попко А.А Неолитические памятники в нижнем течении р. Десны (1948/1956/1964). НА ІА НАНУ. Ф. 12. Дело 540.

Попко А.А. Памятники зарубинецкой культуры Нижнего Подесенья (1946/1960/1964). НА ІА НАНУ. Рукопис. С. 6-7

Потоцька С.О. Аналіз систематичної структури та особливостей дендрофлори урботериторій прибережних насаджень малих річок Чернігівського Полісся (на прикладі р. Стрижень міста Чернігова). ScienceRise. 2016. №5/1(22). С. 20-24.

Потоцька С.О. Аналіз сучасного стану дендрофлори та перспективи оптимізації насаджень міста Чернігова. Природа Західного Полісся та прилеглих територій. 2014. №11. С. 225-231.

Потоцька С.О. Порівняльний аналіз дендрофлори зелених насаджень міста Чернігова. Наук. Вісник Ужгород. ун–ту. Сер. Біол. 2012. Вип. 33. С. 64-70.

Потоцька С.О. Природна та культивована дендрофлора м. Чернігова : дис. … кандидата біологічних наук: 03.00.05. К., 2011. 420 с.

Потоцька С.О. Сучасний стан дендрофлори урочища "Ялівщина" та шляхи його збереження. Збірник наукових праць Полтавського педагогічного університету імені В.Г. Короленка. Серія "Екологія. Біологічні науки". Вип. 1., Полтава, 2009. С. 114 – 120.

Правила утримання зелених насаджень у населених пунктах України. Наказ Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства від 10.04.2006 N 105

Проект землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду – регіонального ландшафтного парку «Ялівщина» (код КВЦПЗ 04.11) площею 168,7054 га розташованого в м. Чернігові в адміністративних межах Чернігівської міської ради ПП «ДЕСНА-ЕКСПЕРТ – М», 2020 р.

Проект зміни меж регіонального ландшафтного парку «Ялівщина», Департамент екології та природних ресурсів Чернігівської обласної державної адміністрації, Чернігів, 2020.

Проект створення регіонального ландшафтного парку «Ялівщина», Чернігів, 2014

Протопопова В.В., Мосякін С.Л., Шевера М.В. Фітоінвазії в Україні як загроза біорізноманіттю: сучасний стан і завдання на майбутнє. Київ: Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, 2002. 28 с.

Режим доступу: https://chernigivgosp.com.ua

Режим доступу: https://chernigiv-rada.gov.ua.

Режим доступу: https://geomap.land.kiev.ua/landscape.html

Режим доступу: https://geomap.land.kiev.ua/landscape.html

Режим доступу: https://gmao.gsfc.nasa.gov/reanalysis/MERRA-2

Режим доступу: https://ru.weatherspark.com

Рельєф України / За ред. В.В. Стецюка. К.: "Слово", 2010. 688 с.

Стойко С.М. Сучасний “ренесанс” розвитку національних парків у світі та їх багатофункціональне призначення. \ Національні парки, їх багатофункціональне значення і проблеми охорони природи. Тези доповідей науково-практичної конференції, Яремча, 1990.

Стойко С.М.. Біосферні заповідники України, їх територіальна структура та поліфункціональне призначення. \ Заповідна справа в Україні, том 5, вип. 1, 1999.

Турубара О.В. Лікарські рослини Лівобережного Полісся: стан ресурсів, перспективи використання і охорона. Автореф. дис. … канд.біол. наук (03.00.05. – ботаніка). Київ, 2010. 22 с.

Удра І.Х. Біогеографічне районування території України. Укр. геогр. журн. 1997. №4. С. 28-34.

Фауна України: охоронні категорії. Довідник / О. Годлевська, І. Парнікоза, В. Різун, Г. Фесенко, Ю. Куцоконь, І. Загороднюк, М. Шевченко, Д. Іноземцева; ред. О. Годлевська, Г. Фесенко. Видання друге, перероблене та доповнене. Київ, 2010. 80 с.

Физико-географическое районирование Украинской ССР / В.П. Попов, А.М. Маринич, А.И. Ланько. К.: Киевский университет ,1968. 684 с.

Фізико-географічне районування. Карта / О.М. Маринич, Г.О. Пархоменко, В.М. Пащенко, О.М. Петренко, П.Г. Шищенко / Національний атлас України. К.: ДНВП "Картографія", 2007. С. 228-229.

Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я. П. Дідуха. К.: Глобалконсалтинг, 2009. 900 с.

Червона книга України. Тваринний світ / під заг. ред. І.А. Акімова. К.: «Глобалконсалтинг», 2009. 624 с.

Чернігівська область: газети. Книжкова палата України імені Івана Федорова. Архів оригіналу за 20 квітня 2022. Процитовано 28 серпня 2022.

Чернігівщина: Енциклопедичний довідник / За редакцією А.В. Кудрицького. К.: Українська Радянська Енциклопедія, 1990. С. 784.

Шеляг-Сосонко Ю.Р., Устименко П.М. Критерії функціонального зонування природних національних парків. Український ботанічний журнал, т.45, № 3, 1988.

Zavyalova L. Alien fraction of Chernihiv urban flora: analysis and checklist // Biodiv. Res. Conserv. 2008. Vol. 11-12. P. 17-26.

Zavyalova L.V. A Checklist of Chernihiv urban flora. Kyiv: Phytosociocenter, M.G. Kholodny Institute of Botany, National Academy of Sciences of Ukraine, 2010. 107 p.

6.10. ІНШІ ДОКУМЕНТИ

№ 35
від 24.12.2021

ВИТЯГ
з Державного земельного кадастру про обмеження у використанні земель

Номер витягу	НВ-7422709012021
Дата формування	22.12.2021
Надано на заяву (запит)	Комунальний заклад "Регіональний ландшафтний парк "Ялівщина" Чернігівської обласної ради 22.12.2021, ЗВ-7420265992021

Загальні відомості про обмеження у використанні земель

Дата внесення до Державного земельного кадастру відомостей про обмеження у використанні земель (у разі, коли витяг надається на підтвердження факту внесення відомостей про обмеження у використанні земель)	22.12.2021
Обліковий номер обмеження у використанні земель	009:001030:00000007
Код обмеження у використанні земель	001030
Назва обмеження у використанні земель	Регіональні ландшафтні парки
Площа земель (земельної ділянки), на яку поширюється обмеження у використанні земель, гектарів	168.7054 га.
Строк дії	Постійний
Опис режимоутворюючого об'єкта (у разі наявності)	Прибережна захисна смуга р. Стрижень; Прибережна захисна смуга р. Стрижень; Третя охоронна зона на лівому березі р.Стрижень; Пам'ятка археології (поселення - посад городища "Єловщина" охор. №5007); Пам'ятка археології (поселення "Олександрівка" охор.№2724); Пам'ятка археології (поселення "Єловщина-1" охор.№5008); Пам'ятка археології (поселення "Єловщина-3" охор.№7324); Пам'ятка археології (городище "Єловщина" охор.№10); Пам'ятка археології (поселення "Єловщина-2" охор.№7323);

Створено за допомогою програмного забезпечення Державного земельного кадастру

РЛП «ЯЛІВЩИНА»

	Пам'ятка археології (поселення "Стрижень-1" охор.№3709); Пам'ятка археології (поселення "Єловщина-4" охор.№7325); Пам'ятка археології (поселення "Піски");
Інформація про документи, на підставі яких встановлено обмеження у використанні земель	КЗ "Регіональний ландшафтний парк "Ялівщина" Чернігівської обласної ради від 17.08.2021 № 8
Документ, на підставі якого припинено обмеження у використанні земель	-----Z-----
Нотаріальне посвідчення	-----Z-----
Дата державної реєстрації	-----Z-----
Реєстраційний номер	-----Z-----
Орган, що здійснив державну реєстрацію	Головне управління Держгеокадастру у Чернігівській області

Відомості про особу, яка уповноважена надавати відомості з Державного земельного кадастру, що надала витяг з Державного земельного кадастру відповідно до закону про обмеження у використанні земель

Витяг підготував та надав	О. Ф. Васильєва
	Головне управління Держгеокадастру у Чернігівській області

Створено за допомогою програм...

Додаток до витягу з Державного земельного кадастру про обмеження у використанні земель від 22.12.2021 р. № НВ-7422709012021

Графічне зображення обмежень у використанні земель, меж режимоутворюючого об'єкта (за наявності такого об'єкта) на картографічній основі Державного земельного кадастру

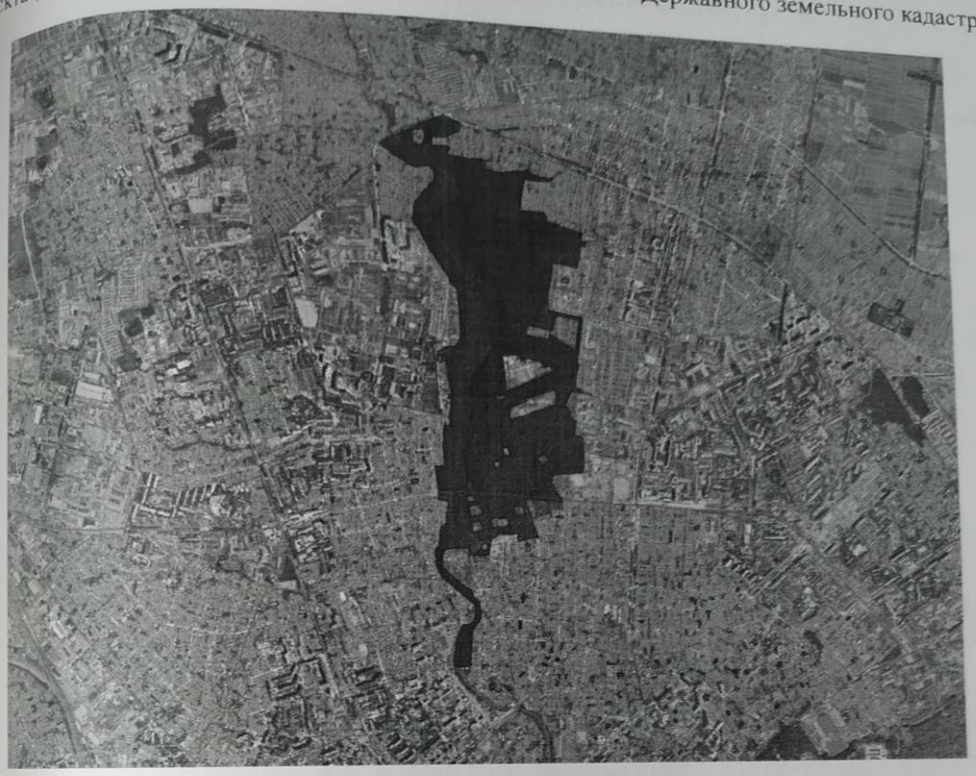

Опис меж:

Умовні позначення:

- межі адміністративно-територіальних одиниць
- межі зон та кварталів
- межі земельної ділянки
- обмеження
- режимоутворюючий об'єкт
- адміністративно-територіальна одиниця
- межі земельної ділянки

Масштаб 1: 34124

Створено за допомогою програмного забезпечення Державного земельного кадастру

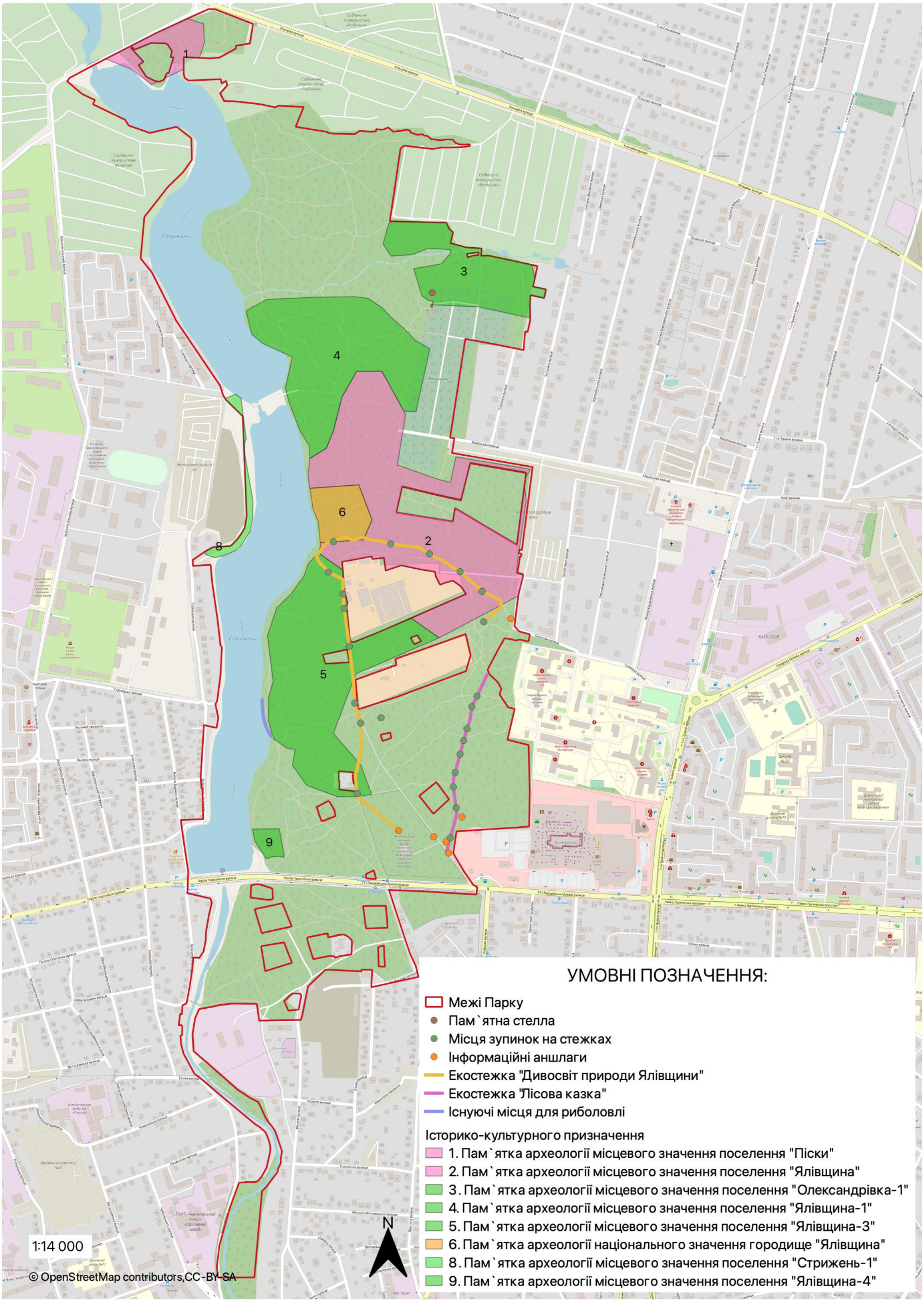

Карта розміщення історико-культурних, рекреаційних та екологічних освітньо-виховних об’єктів, екологічних стежок та туристичних маршрутів території РЛП «Ялівщина»

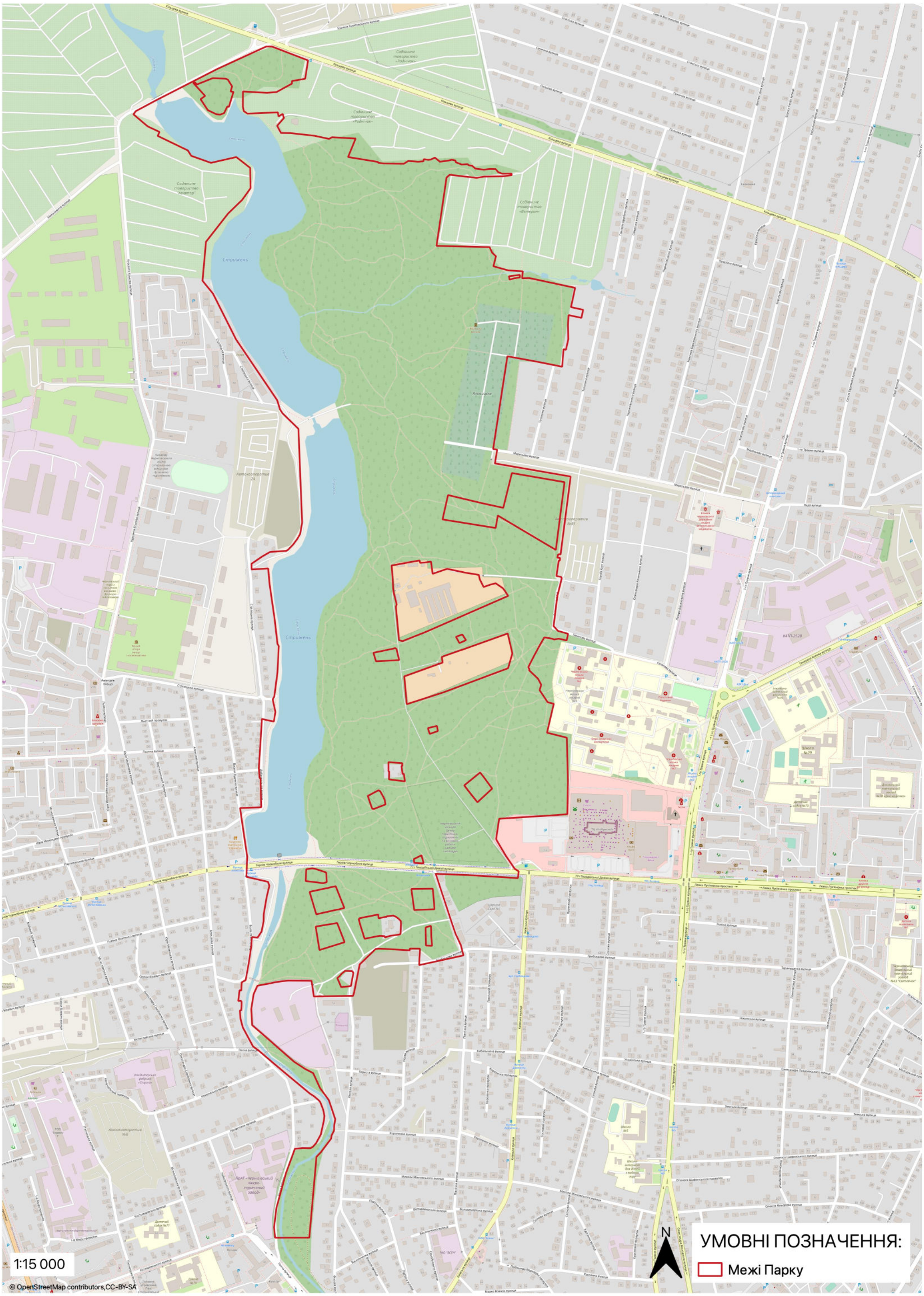

Карта меж регіонального ландшафтного парку «Ялівщина»

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

- Межі Парку
- Інформаційно-охоронні знаки проектованні
- Шлагбаум

Спеціальні знаки

- 1. Проїзд приватного транспорту забороненно
- 2. Заповідна зона РЛП "Ялівщина". Вхід і в`їзд забороненно
- Аншлаги протипожежного змісту проектованні
- Межова охоронні знаки
- Обходи
- Ємності для сміття
- Аншлаги природоохоронного змісту

Аншлаги протипожежного змісту

- 1. Не палити
- 2. Бережіть ліс від вогння
- Інформаційно-охоронні знаки існуючі

Зонування

- Господарська зона
- Заповідна зона
- Зона регульованої рекреації
- Зона стаціонарної рекреації
- Лісовий заказник місцевого значення «Ялівщина»

1:15 000

© OpenStreetMap contributors,CC-BY-SA

План охорони території регіонального ландшафтного парку «Ялівщина»

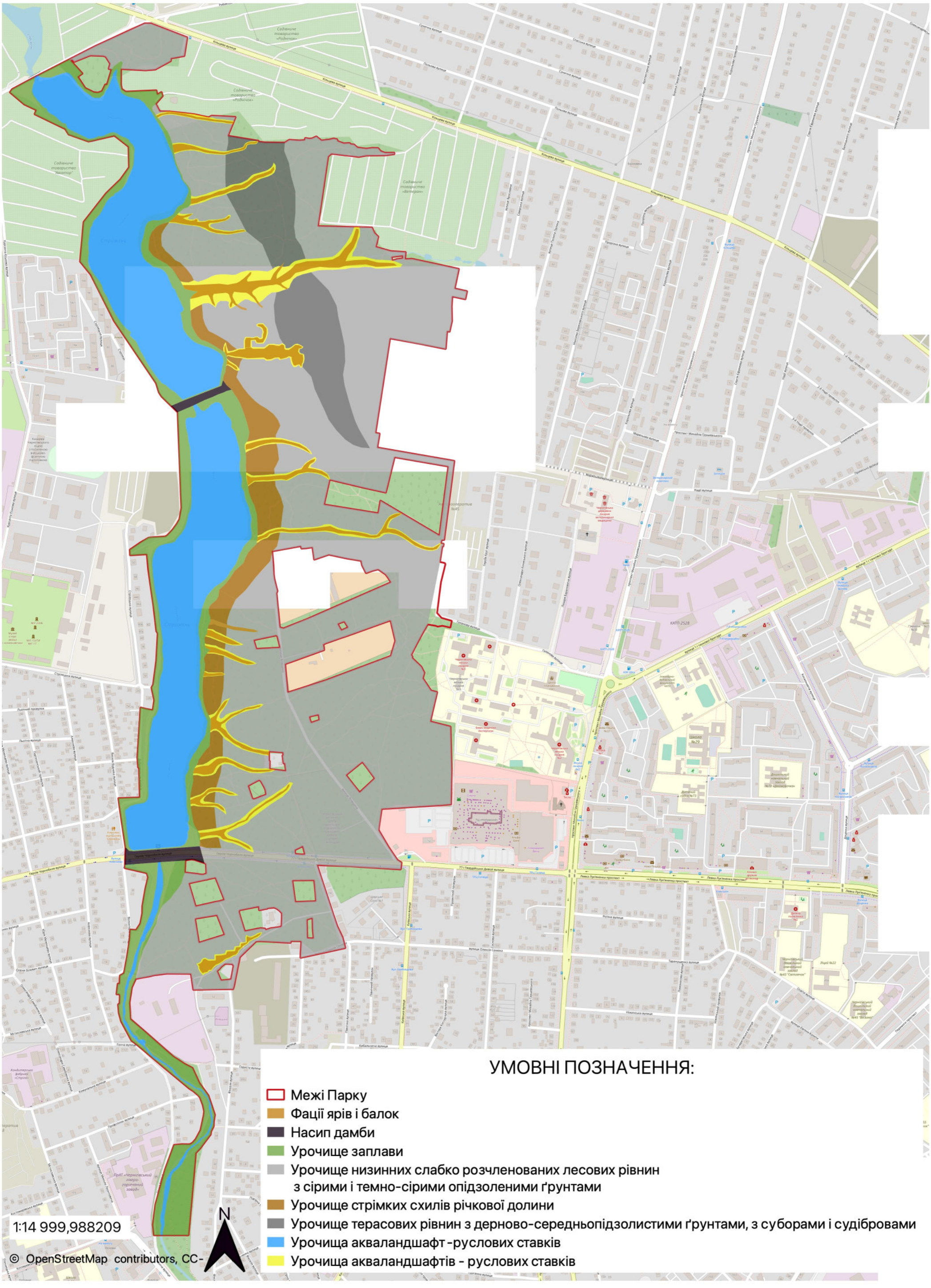

Карта природних ландшафтів території РЛП «Ялівщина»

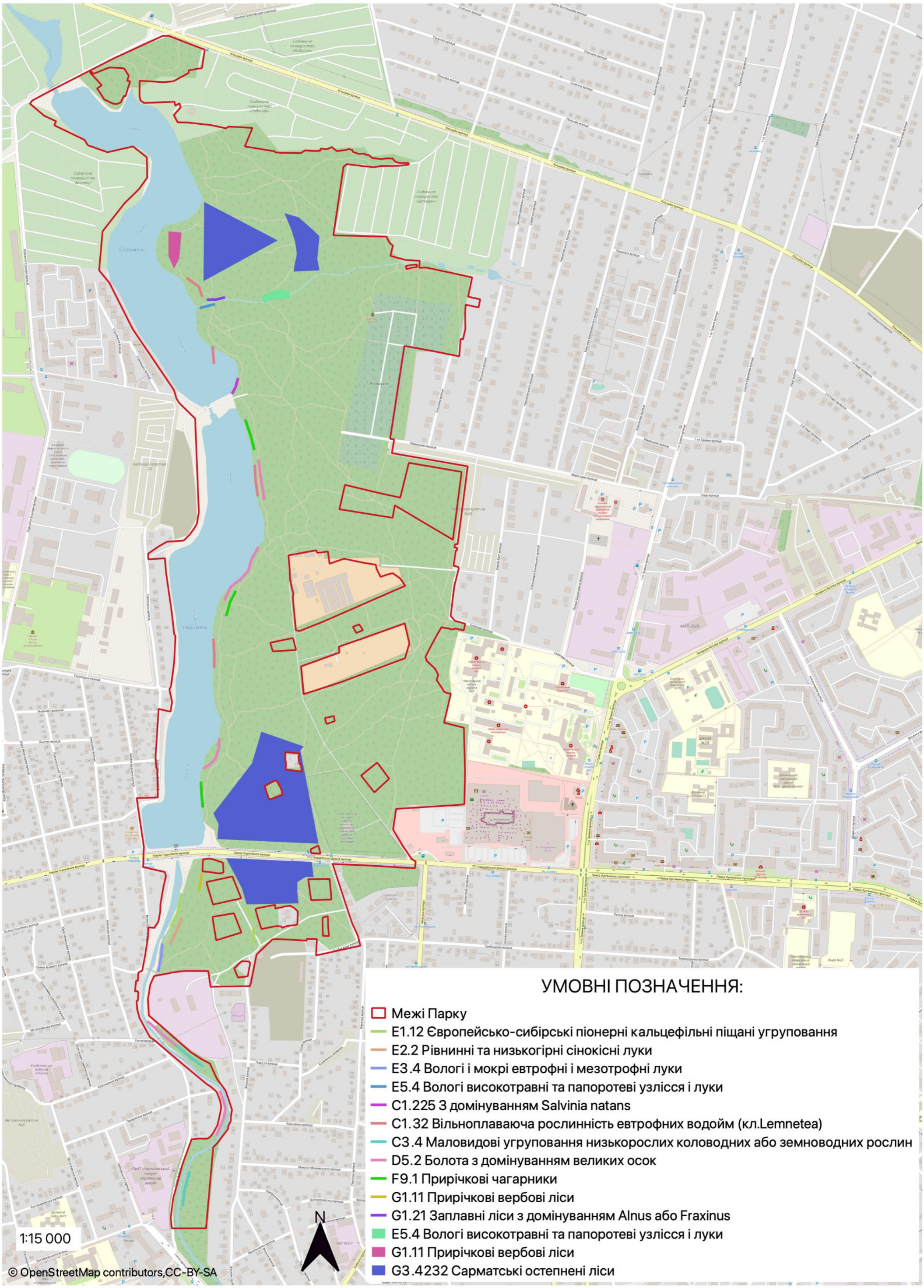

Карта типів природних середовищ території РЛП «Ялівщина»

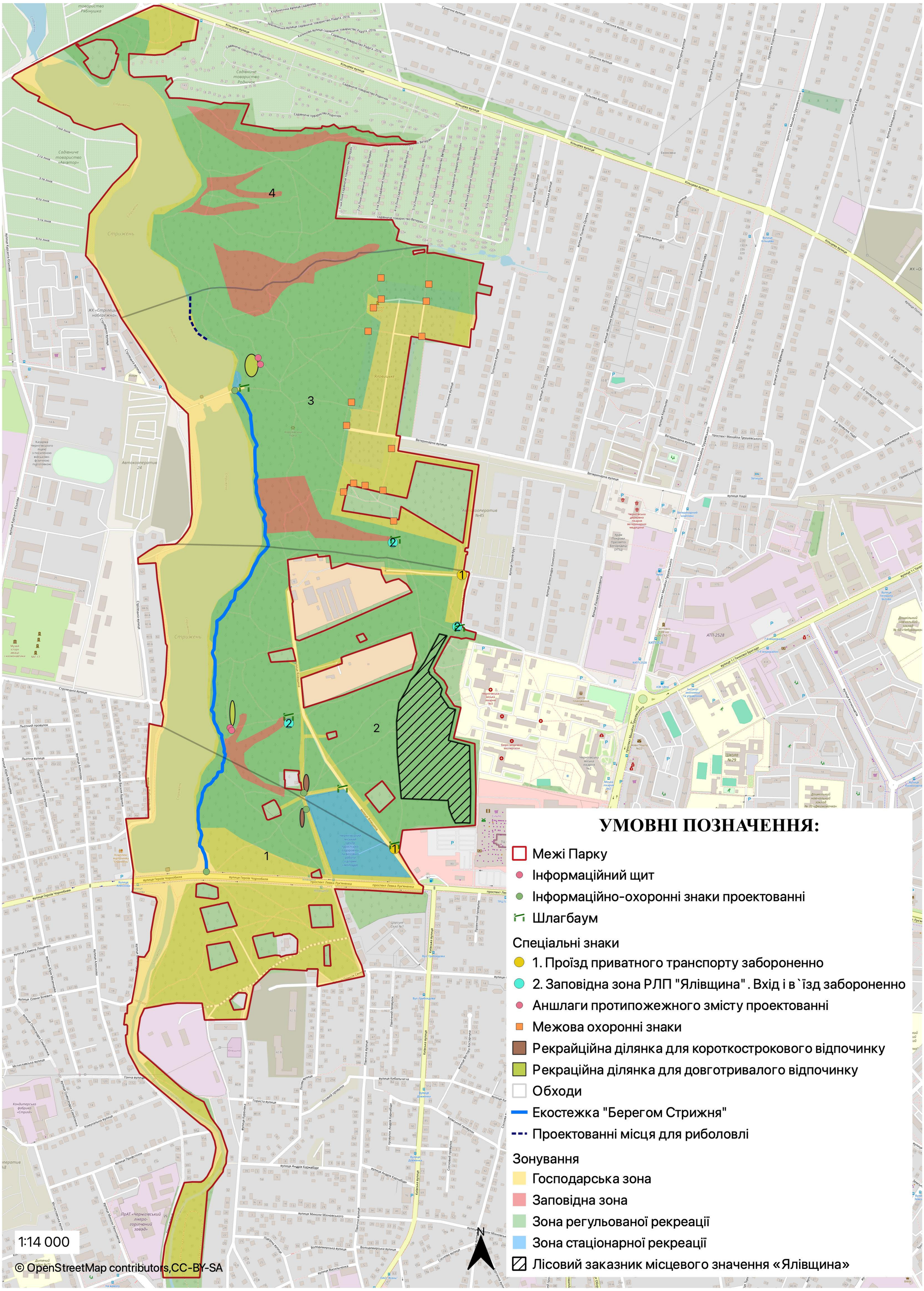

Проектний план території регіонального ландшафтного парку «Ялівщина»

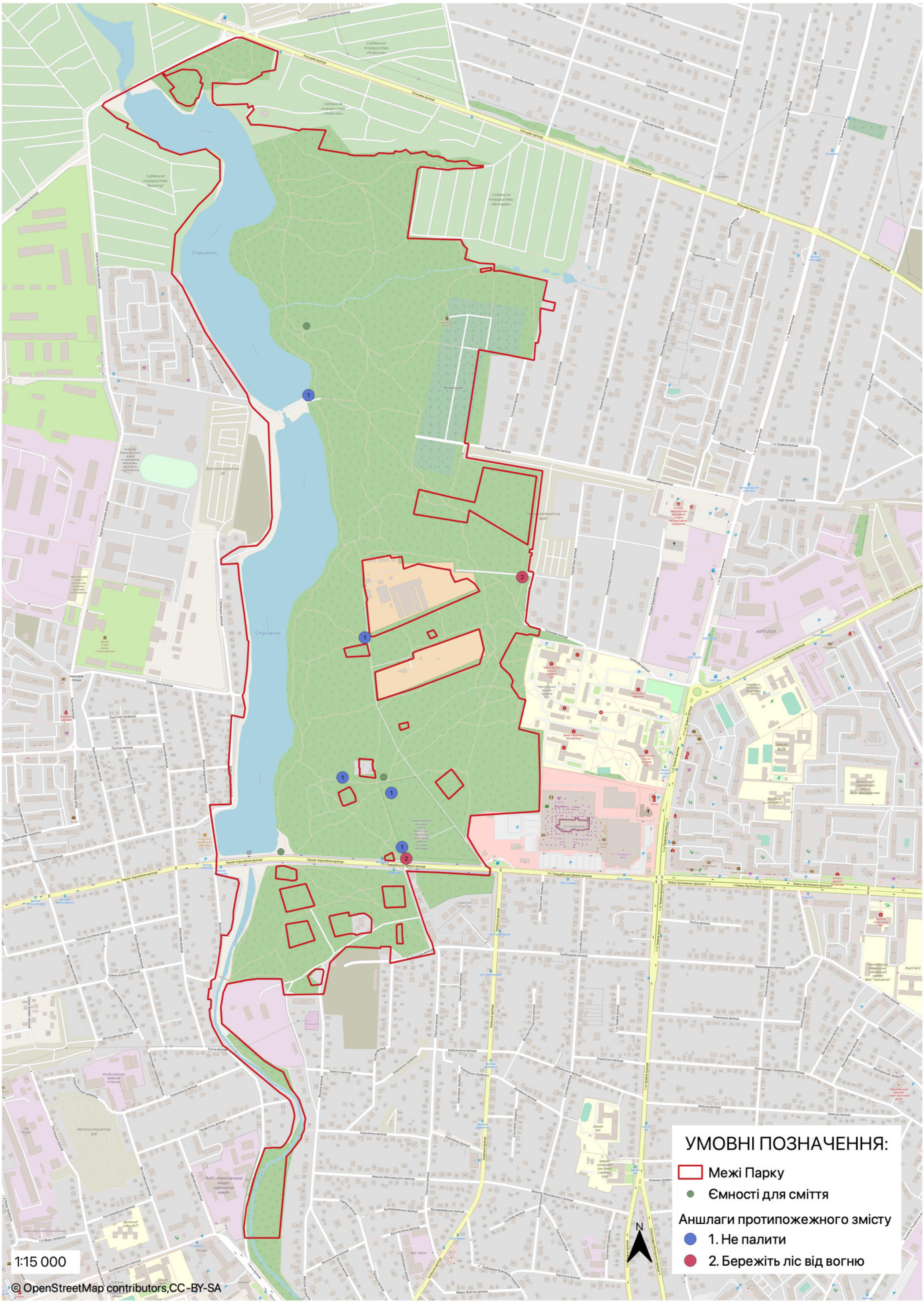

Карта протипожежного впорядкування території РЛП «Ялівщина» та інженерно-технічних заходів із захисту природних комплексів та об’єктів

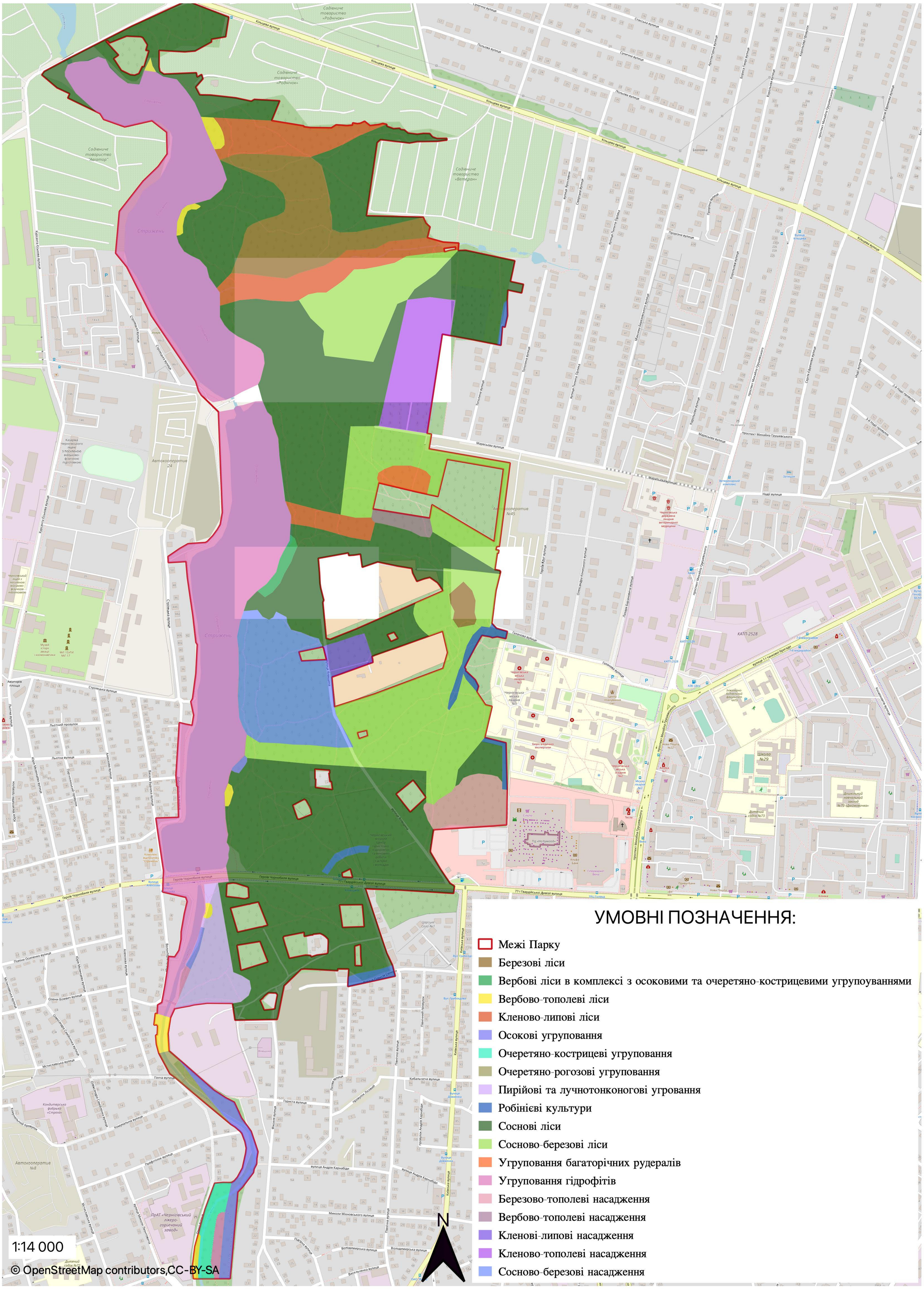

Карта рослинного покриву території РЛП «Ялівщина»

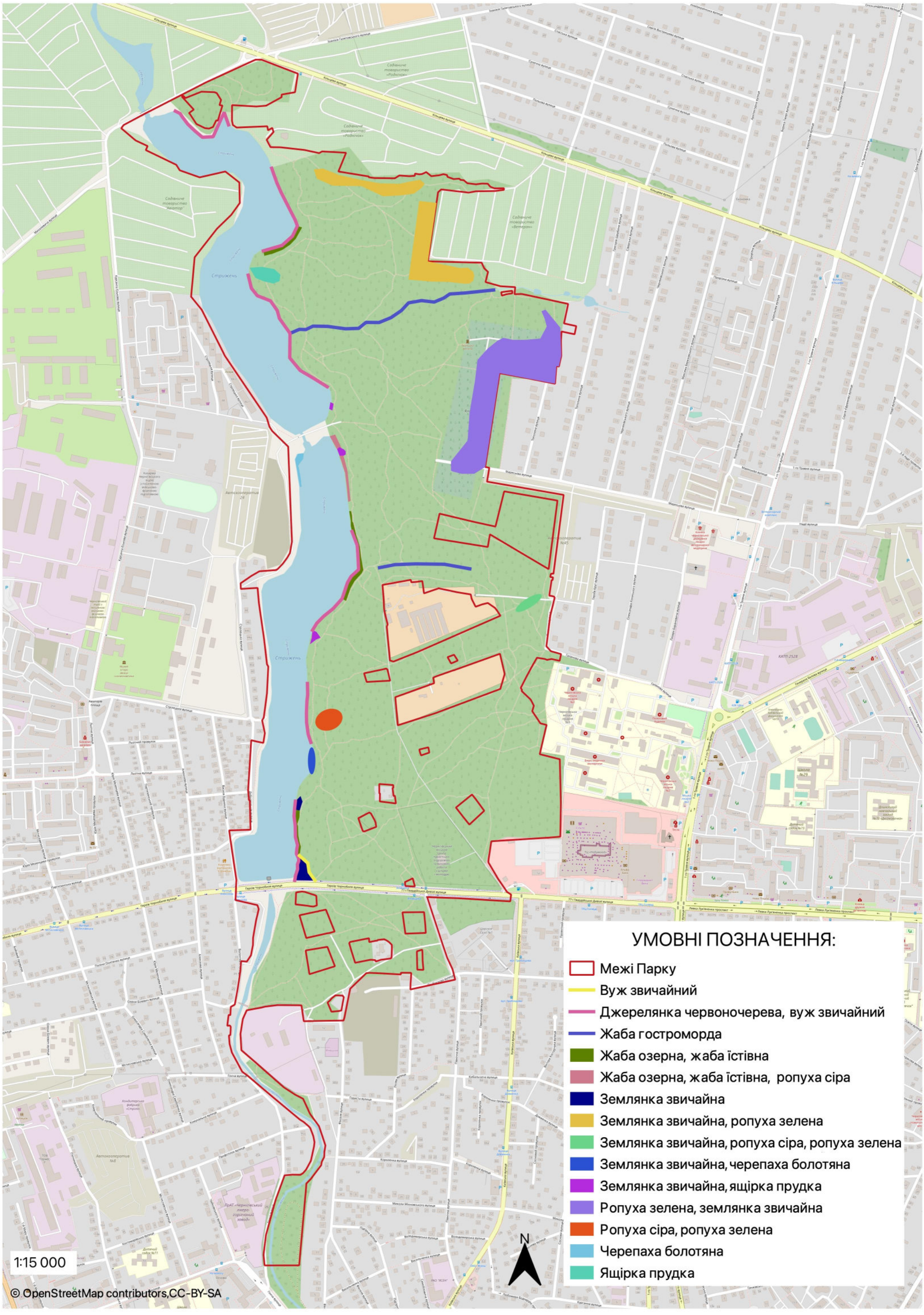

Карта місць поширення рідкісних та зникаючих видів фауни (земноводні та плазуни), у тому числі занесених до Червоної книги України, території РЛП «Ялівщина»

Карта місць поширення рідкісних та зникаючих видів фауни (комахи), у тому числі занесених до Червоної книги України, території РЛП «Ялівщина»

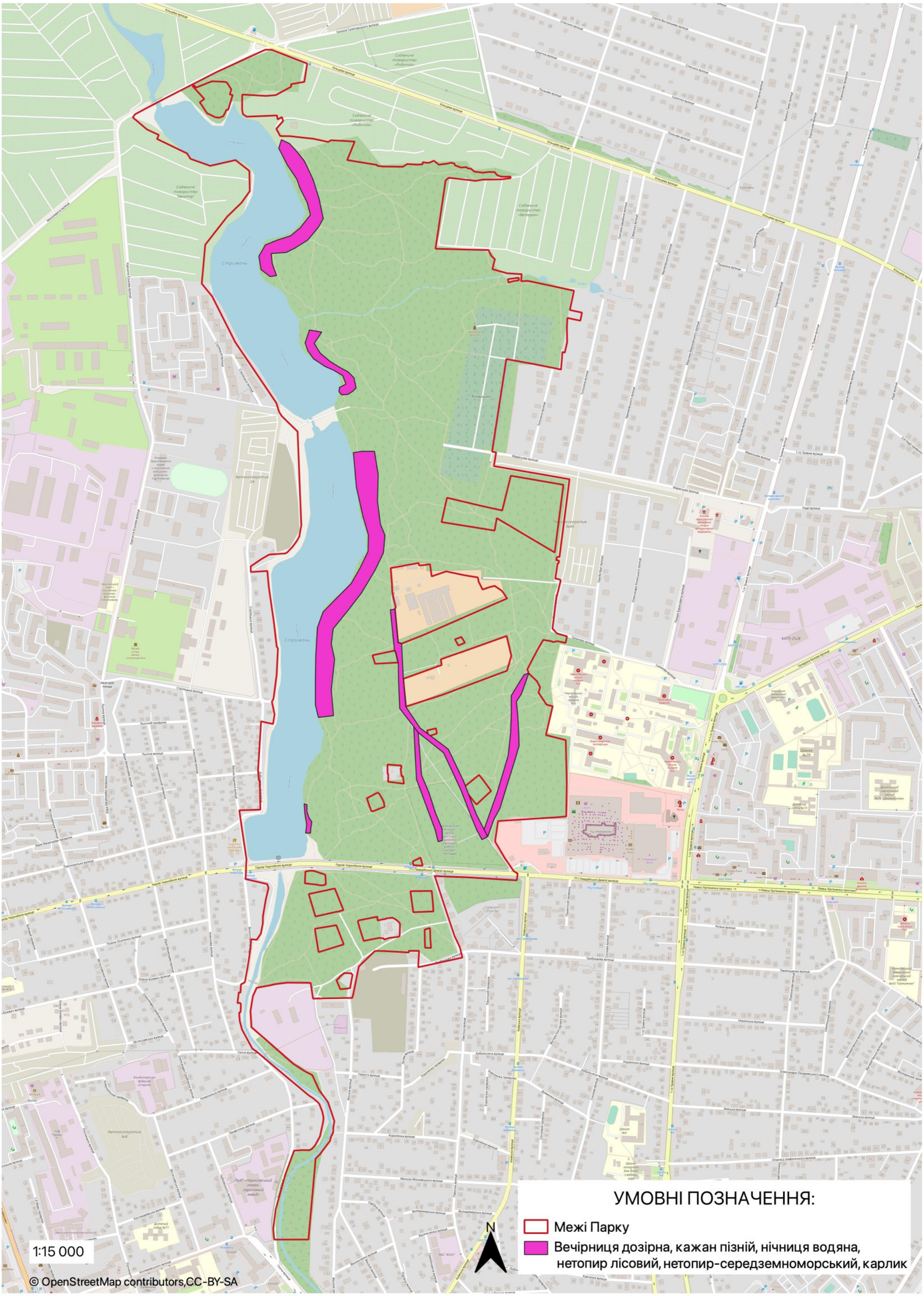

Карта місць поширення рідкісних та зникаючих видів фауни, (ссавці), у тому числі занесених до Червоної книги України, території РЛП «Ялівщина»

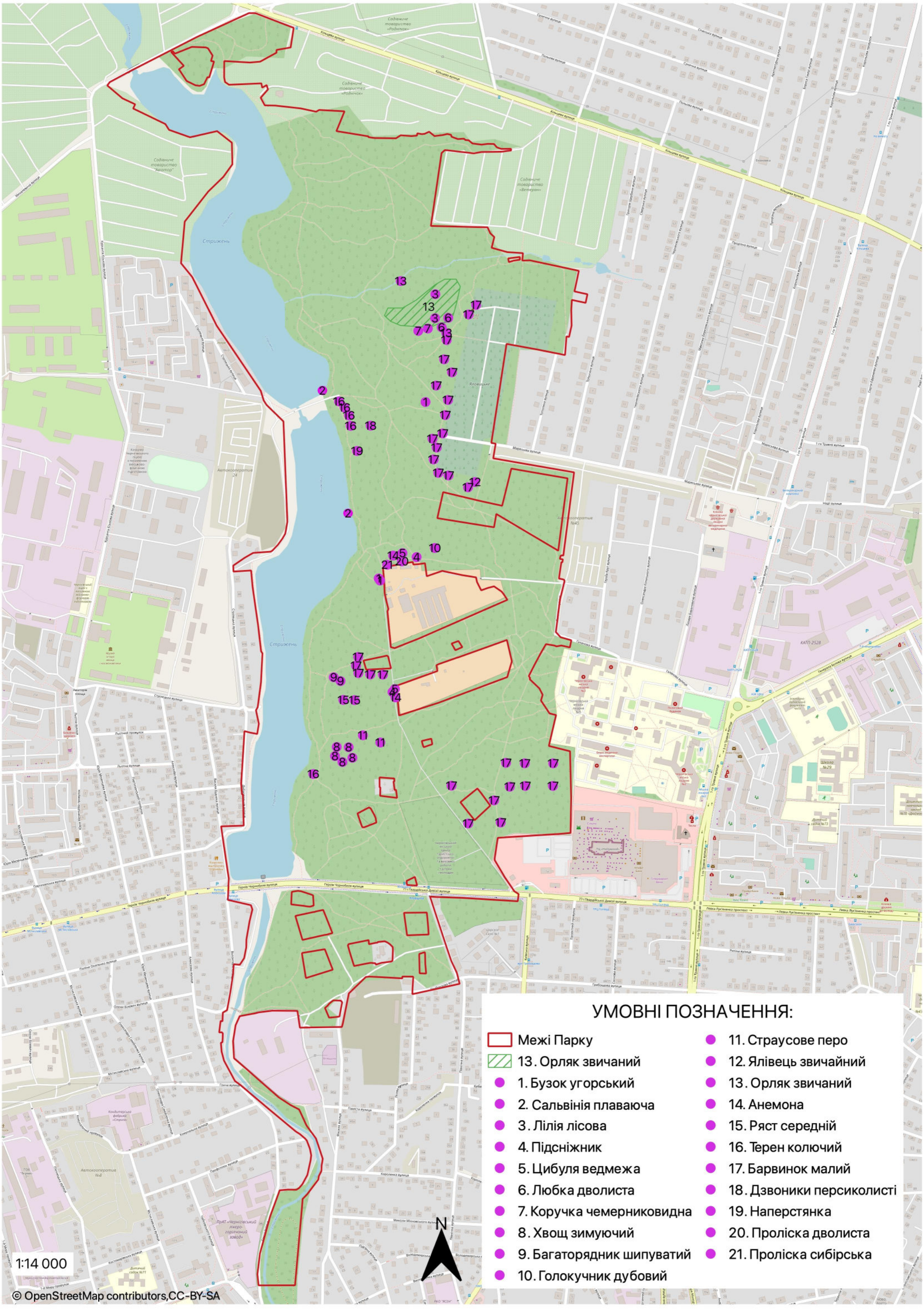

Карта місць поширення рідкісних та зникаючих видів флори, у тому числі занесених до Червоної книги України, на території РЛП «Ялівщина»

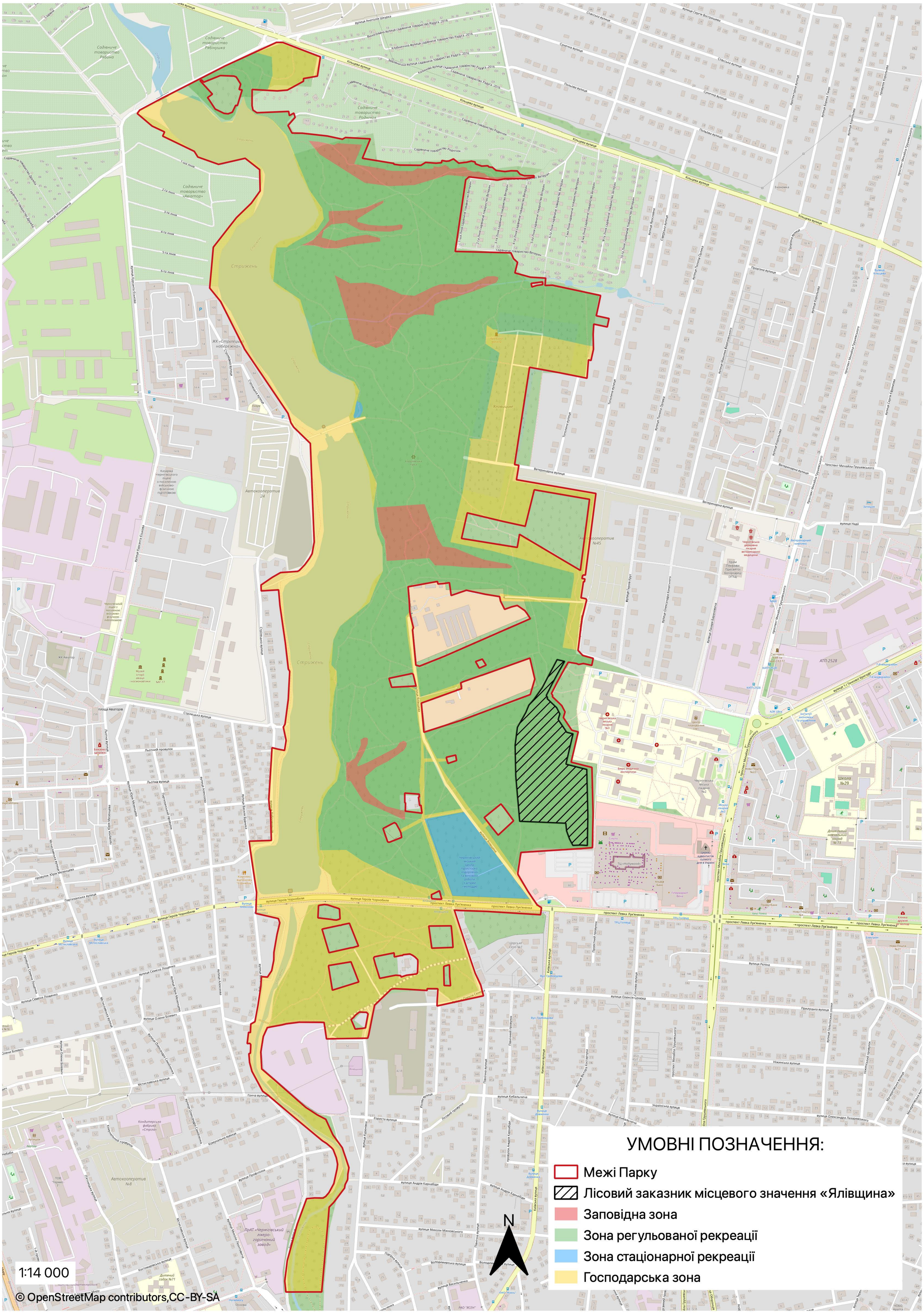

Карта функціонального зонування території РЛП «Ялівщина»